

Regeringens proposition

1991/92:9

om jakt och viltvård

Prop.
1991/92:9

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 29 augusti 1991.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Mats Hellström

Propositionens huvudsakliga innehåll

Stammarna av framför allt älg, dovhjort, kronhjort och rådjur skall anpassas så att det uppnås en bättre balans mellan viltstammarnas storlek och intresset av att minska de skador viltet åstadkommer. Jägare och markägare skall ta ett större ansvar för att balansen uppnås. Information och utbildning i jakt- och viltvårdsfrågor skall ges till markägare och jägare. Det lokala samrådet i jakt- och viltvårdsfrågor skall intensifieras.

Stora och stabila älgjaktsområden skall kunna registreras som älgskötselområden. Jakträttshavarna får själva avgöra avskjutningens storlek inom dessa områden.

Jakttiderna för älg, dovhjort, kronhjort och rådjur förlängs.

Möjligheten att erhålla ersättning för skada av älg, dovhjort och kronhjort på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar upphör den 1 januari 1995.

Förslag till

Lag om ändring i jaktlagen (1987:259)

Härigenom föreskrivs att 23, 33 och 54 §§ jaktlagen (1987:259) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Under de tider som regeringen föreskriver får

1. den som bor på en gård eller har en trädgård men saknar jakträtt där döda eller fånga och behålla följande djur som kommer in på gården eller i trädgården: vildsvin, räv, grävling, iller, mink, hermelin, vessla, ekorre, vildkanin, mullvad, sorkar, lämlar, råttor, skogsmöss, husmus, duvhök, sparvhök, kråka, råka, kaja, skata, björktrast (snöskata), gråsparv eller pilfink,

1. den som bor på en gård eller har en trädgård men saknar jakträtt där döda eller fånga och behålla följande djur som kommer in på gården eller i trädgården: vildsvin, räv, *mårdhund*, grävling, *mård*, iller, mink, hermelin, vessla, ekorre, vildkanin, mullvad, sorkar, lämlar, råttor, skogsmöss, husmus, duvhök, sparvhök, kråka, råka, kaja, skata, björktrast (snöskata), gråsparv eller pilfink,

2. den som har en handelsträdgård, anläggning för yrkesmässig fruktodling eller plantskola men saknar jakträtt där döda hare, om det behövs för att förhindra skador på träd eller trädplantor; därvid skall djur som dödats tillfalla jakträttshavaren,

3. den som innehar mark men saknar jakträtt där fånga vildkanin och behålla de fångade djuren.

Regeringen får medge att jakt efter björn, varg, järv, lo eller säl bedrivs på annans jaktområde.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

33 §

Jakt efter älg får ske endast efter licens av länsstyrelsen och inom ett område som länsstyrelsen har registrerat (licensområde). Detta gäller inte, om jakten endast avser älgkalv.

Ett licensområde skall vara av sådan storlek och beskaffenhet i övrigt att det är lämpat för älgjakt. Länsstyrelsen får vägra att registrera ett område som licensområde eller besluta om avregistrering, om området inte medger en avskjutning av minst ett vuxet djur om året.

Utan hinder av bestämmelserna i andra stycket får ett område registreras som licensområde med tilldelning av ett valfritt djur om året om det finns särskilda skäl för en sådan registrering.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från första och tredje styckena.

54 §

Länsstyrelsens beslut enligt 12 och 33 §§ får överklagas hos *statens na-*

Länsstyrelsens beslut enligt 33 § om registrering av licensområde

turvårdsverk. Naturvårdsverkets beslut i en överklagad fråga får inte överklagas. Naturvårdsverkets beslut i övrigt med anledning av besvärssärendet får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Föreskrifter om hur sådana beslut får överklagas som fattas av en myndighet med stöd av ett bemyndigande enligt denna lag meddelas av regeringen.

får överklagas hos kammarrätten. Beslut enligt 12 § samt övriga beslut enligt 33 § får inte överklagas.

Föreskrifter om överklagande av sådana beslut som fattas av en myndighet med stöd av bemyndigande enligt denna lag meddelas av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992. Äldre bestämmelser tillämpas dock i fråga om beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 augusti 1991

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, G. Andersson, Lönnqvist, Freivalds, Löow, Persson, Sahlin, Larsson

Föredragande: statsrådet Hellström

Proposition om jakt och viltvård

1 Inledning

Viltskadeutredningens förslag

Med stöd av regeringens bemyndigande den 21 april 1988 tillkallade statsrådet Lönnqvist en särskild utredare med uppdrag att se över ersättningssystemet för viltskador. Utredningen om ersättning vid vissa skador av vilt, i fortsättningen benämnd viltskadeutredningen, (riksdagsledamoten Jan Fransson) avgav i augusti 1990 betänkandet (SOU 1990:60) Skada av vilt.

Betänkandet har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av betänkandet som *bilaga 1*, dels det lagförslag som läggs fram som *bilaga 2*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 3*.

Statens naturvårdsverks promemoria

Regeringen uppdrog den 8 oktober 1987 åt statens naturvårdsverk att i samråd med statskontoret och övriga berörda myndigheter och organisationer utarbeta lämpliga rutiner för länsstyrelsernas registrering av licensområden och beslut om älgutdelning. Naturvårdsverket överlämnade i maj 1990 promemorian Förenklad administration av älgjakten.

Promemorian har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av promemorians förslag som *bilaga 4*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 5*.

Älg/skog-gruppens slutrapport

Skogsstyrelsen och Svenska jägareförbundet beslutade den 25 februari 1986 att tillsätta en arbetsgrupp för att närmare belysa och ge svar på vissa frågor rörande älgen och skogen. Arbetsgruppen, älg/skoggruppen, har i sin slutrapport Älgen och skogen tagit upp skadeproblemen och lämnat förslag till lösningar. Regeringen överlämnade arbetsgruppens slutrapport till viltskadeutredningen, varför rapporten inte har remissbehandlats separat.

Till protokollet i detta ärende bör fogas arbetsgruppens förslag till åtgärder i sammanfattning som *bilaga 6*.

Prop. 1991/92: 9

Naturvårdsverkets organisation

Med stöd av regeringens bemyndigande den 1 november 1990 tillkallade chefen för miljödepartementet en särskild utredare för att utreda naturvårdsverkets framtida uppgifter. Utredningen antog namnet Utredningen om naturvårdsverket. Utredningen avgav i april 1991 betänkandet (SOU 1991:32) Naturvårdsverkets uppgifter och organisation. Utredningen föreslår bl. a. att naturvårdsverkets centrala sektoransvar för jaktfrågor förs över till skogsstyrelsen medan verket behåller sin rätt att besluta i frågor som gäller de stora rovdjuren.

Betänkandet har inte remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas betänkandets lagförslag såvitt rör jaktlagen (1987:259) som *bilaga 7*.

Regeringen uppdrog den 20 juni 1991 åt generaldirektörerna för statens naturvårdsverk och skogsstyrelsen samt åt rikspolischefen att gemensamt utreda formerna för att föra över det övergripande ansvaret för jakt- och viltvårdsfrågor till skogsstyrelsen samt frågor rörande forskning inom jakt- och viltvårdsområdet till skogs- och jordbrukets forskningsråd. Vidare skall det övervägas i vilken mån och i vilka former det övergripande ansvaret rörande krav på skjutvapen och ammunition för jakt samt frågor om tillstånd till innehav av jaktvapen bör föras över till rikspolisstyrelsen. Uppdraget skall redovisas senast den 15 november 1991.

Särskilda överläggningar

Vid överläggningar i jordbruksdepartementet med företrädare för bl. a. skogsstyrelsen, naturvårdsverket, länsstyrelser, skogsbruket och jägarorganisationerna om den framtida älgjakten och älgadministrationen har dessa kommenterat sina synpunkter på de framlagda förslagen.

2 Gällande bestämmelser m. m.

2.1 Ersättning för skada av vilt på jordbruksgröda och trädgårdsodling

Enligt förordningen (1980:400) om ersättning vid vissa viltskador, m. m. skall för varje älg, kronhjort och dovhjort som fälls betalas en fällavgift som fastställs av länsstyrelsen. De avgifter som erläggs bildar för varje län en viltskadefond. Ur viltskadefonden lämnas ersättning för skador på jordbruksgrödor eller trädgårdsodlingar om de förorsakats av älg, kronhjort eller dovhjort. Ersättning kan lämnas till jordbruksföretag med minst 2 ha odlad jord eller yrkesmässiga trädgårdsföretag omfattande minst 200 m² under glas eller plast eller minst 2 500 m² frilandsareal. En förutsättning för ersättning är att den skadelidande vidtagit åtgärder för att

motverka skadan. Olika förebyggande åtgärder är t.ex. begränsning av skadegörande viltstammar genom jakt, anpassning av gröda- och areal-disposition, uppsättning av stängsel och skrämselåtgärder. Ersättning lämnas för den del av skadan som överstiger en självrisk som beräknas för varje företag. Självrisken utgör 1,5% av gårdens skördevärde för jordbruksfastigheter, dock lägst 1 000 kr. För trädgårdsföretag är självrisken 250 kr. per ha, dock lägst 1 000 kr. Värderingen av skadan utförs av gode män som utses av länsstyrelsen. Kostnaden för värderingen ersätts ur viltskadefonden i de fall ersättning för skadan lämnas. Ersättningen beslutas av länsstyrelsen.

Ur viltskadefonden kan länsstyrelsen även lämna bidrag till förebyggande åtgärder mot viltskador av älg, kronhjort och dovhjort.

2.2 Ersättning för skada av vilt på skog

Föredragande statsrådet anförde i prop. 1986/87:58 om jaktlag, m. m. att skogsägare borde kunna påräkna bidrag när skogsplanteringar utsatts för så svåra skador av älg att en omplantering är nödvändig enligt skogsvårdslagstiftningens föreskrifter om skyldighet att anlägga ny skog. En förutsättning för sådant bidrag borde vara att skogsägaren så långt möjligt försökt skydda planteringen från skador genom avskjutning av älg. Som huvudregel borde enligt föredraganden gälla att bidrag skall komma i fråga först när skogsägaren skjutit sin tilldelning under den vanliga jakten och dessutom uttömt möjligheterna att genom särskilda tillstånd till skydds jakt förhindra att planteringen förstörs. Bidraget borde lämnas för skador som inträffat efter den 30 juni 1987.

I samband med utarbetandet av föreskrifter för det nya bidraget framkom att det råder stor osäkerhet i fråga om de årliga skadorna av älg på skog. Det råder också stor osäkerhet om vilken effekt den nya produktionsanpassade älgjakten kan få på skogsskadorna. Länens viltskadefonder tillförs omkring 20 milj. kr. årligen genom fällavgifter. För att fällavgifterna inte skall bli oskäligt betungande för jägarna beslutade statsmakterna att en försöksverksamhet med bidrag till omplantering av skog som skadats av älg skulle genomföras i några län. Härigenom skulle nödvändiga kunskaper vinnas om hur stor älgstammen bör vara för att skogsskadorna skall hållas på en acceptabel nivå (prop. 1987/88:100 bil. 11, JoU 17, rskr. 184).

Med stöd av förordningen (1988:406) om försöksverksamhet med bidrag till omplantering av skog som skadats av älg kunde under åren 1988–1990 bidrag lämnas för sådan omplantering i Blekinge, Älvsborgs och Norrbottens län. Bidrag lämnades med 25% av omplanteringskostnaden när skogsplanteringar utsatts för så svåra skador av älg att omplantering måste ske enligt skogsstyrelsens bestämmelser om skyldighet att anlägga ny skog. Bidrag lämnades endast om skogsägaren skjutit sin ordinarie älg-tilldelning och uttömt möjligheterna till ytterligare avskjutning.

Enligt 17§ förordningen (1980:400) om ersättning vid vissa viltskador, m. m. får för särskilt fall ersättning lämnas av statsmedel eller ur jaktvårdsfonden om det är uppenbart oskäligt att den skadelidande själv svarar för de kostnader som skadan föranleder. Fråga om ersättning prövas av naturvårdsverket.

Enligt förordningen (1976:430) om ersättning vid vissa skador av rovdjur lämnas ersättning om tamdjur skadas eller dödas genom angrepp av björn, varg, järv, lo eller örn. Fråga om ersättning prövas i de fyra nordligaste länen av länsstyrelsen och i övrigt av naturvårdsverket.

2.4 Älgjakten

Älgjakten bedrivs i huvudsak som licensjakt. Enligt 33§ jaktlagen skall jakten ske på registrerade licensområden. Områden som tål en avskjutning av minst ett vuxet djur om året registreras som A-område. Om det finns särskilda skäl kan även områden som inte uppfyller kraven för A-område registreras för tilldelning av ett valfritt djur (vuxet djur eller kalv) om året. Dessa områden kallas B-områden. Inom område som för 1987 års jakt har registrerats som älgjaksområde med generell tilldelning får älgjakt ske enligt äldre bestämmelser till utgången av år 1994. Dessa områden benämns generellområden och har en generell årlig tilldelning omfattande ett vuxet djur och en årskalv. En kort jakttid, ett fåtal dagar, gäller för jakten inom B-områden och generellområden. På övriga, icke registrerade marker bedrivs älgjakten som fri kalvjakt under en kort jakttid.

3 Allmänna överväganden

3.1 Utgångspunkterna för mina förslag och överväganden

Viltskadeutredningen tillkallades för att göra en översyn av ersättningssystemet för viltskador. Utgångspunkten för arbetet var att skadorna och ersättningarna tenderat att öka kraftigt, vilket medfört att fällavgifterna har måst höjas. Fällavgifterna kan emellertid inte tillåtas öka så mycket att de blir oskäligt betungande för jägarna.

Utredningen har i enlighet med sitt uppdrag föreslagit ett antal åtgärder för att minska skadorna av vilt. Utredningen har bl. a. föreslagit att viltstammarna skall reduceras lokalt och att både markägare och jägare måste medverka till att det uppnås en balans mellan samhällets målsättning om starka viltstammar å ena sidan och närings- och trafikintressenas önskemål om reducering av viltskadorna å den andra. För att nå detta mål föreslår utredningen bl. a. att en målinriktad information och utbildning ges till markägare och jägare under en treårsperiod. I syfte att öka det lokala ansvaret för jakten föreslår utredningen vidare att det skall bli möjligt att registrera områden av viss minimistorlek som älgskötselområden, där jakträttsinnehavarna själva får avgöra hur många älgar som skall fällas. Utredningen föreslår vidare att möjligheterna att erhålla ersättning

för skada av älg och hjort på jordbruksgröda och trädgårdsodling skall upphöra.

Såväl viltskadeutredningen som statens naturvårdsverk har lämnat förslag till en förenklad administration av älgjakten.

Jag anser det mycket angeläget att de mål som samhället ställt upp för viltvårdspolitiken kan uppfyllas. Samhället har ett ansvar för att vi får en lämplig utveckling av älgstammarna och att närings- och trafikintressena inte drabbas av oacceptabla skador. Det är också viktigt att jägarna inte drabbas av oskäligen kostnader för viltskador eller för jaktadministrationen. Viltskadeutredningen och naturvårdsverket har lämnat flera förslag för att nå dessa syften.

Många av de frågor som tagits upp faller inom regeringens kompetensområde. I en del av dessa frågor redovisar jag mina överväganden för riksdagens kännedom.

Mina förslag och överväganden harmonierar med EGs regler om jakt och om skydd för vilda djur.

Mina förslag och ställningstaganden innebär sammanfattningsvis följande.

- Åtgärder måste vidtas för att skapa en bättre balans mellan viltstammarnas storlek och intresset av att minska de skador som viltet åstadkommer.
- Markägare, jägare och myndigheter skall ta ett större ansvar för att balansen uppnås.
- Det lokala samrådet i jakt- och viltvårdsfrågor skall intensifieras.
- Riktad utbildning och information i jakt- och viltvårdsfrågor skall ges till markägare och jägare.
- Viltforskningen skall prioritera forskning om åtgärder för att nå och bibehålla balansen mellan viltstammarnas storlek och ett tillfredsställande skydd för närings- och trafikintressena.
- Stora och stabila älgjaksområden skall kunna registreras som älgskötselområden av länsstyrelsen. Jakträttshavarna skall där själva besluta om avskjutningens storlek. Älgjakten i Malmöhus län skall bedrivas under allmän jakttid utanför A-områdena.
- Jakttiderna för älg, dovhjort, kronhjort och rådjur förlängs.
- Jakten efter dovhjort och rådjur skall enbart ske under allmän jakttid.
- Jakten efter kronhjort skall ske som licensjakt inom särskilda kronhjortsområden och i övrigt som allmän jakt.
- Detaljregleringen av länsstyrelsernas älgadministration skall minskas.
- Ersättningen för skada av älg, dovhjort och kronhjort på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar upphör den 1 januari 1995.
- Något bidrag till omplantering av skog som skadats av älg införs inte.
- Fällavgifterna för dovhjort, kronhjort och årskalv av älg avskaffas.

Min bedömning: Målen för jakt- och viltvårdspolitiken skall ligga fast. Samhällets målsättning om balans mellan å ena sidan viltstammarnas storlek och å andra sidan ett rimligt skydd för andra intressen har i vissa avseenden inte uppfyllts.

Viltskadeutredningens bedömning överensstämmer med min.

Remissinstanserna delar viltskadeutredningens bedömning. *Skogsstyrelsen* anser att de omfattande skador på skog som förekommer utgör ett bevis för att målen i jakt- och viltvårdspolitiken inte uppfyllts. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* anser att statsmakternas målsättning måste anges tydligt i lagstiftningen och inte bara komma till uttryck i allmänt hållna uttalanden i förarbetena.

Skälen för min bedömning: Statsmakternas målsättning för jakt- och viltvårdspolitiken anges i 4 § jaktlagen. Viltet skall enligt bestämmelsen vårdas i syfte att bl. a. främja en med hänsyn till allmänna och enskilda intressen lämplig utveckling av viltstammarna. Jakten skall anpassas efter tillgången på vilt. Det är markägaren och jakträttshavaren som svarar för att åtgärderna utförs och att anpassningen sker. Av grundläggande betydelse för arternas bevarande är att bestånden av varje art omfattar ett så stort individantal att en genetisk variation inom arten är säkerställd. Då man uppnått att arterna förekommer i tillräckligt starka stammar blir det frågan om en intresseavvägning, varvid speciell hänsyn måste tas till riskerna för uppkomsten av skador både inom skogsbruket och jordbruket samt i trafiken. Den nuvarande lagstiftningen är således uppbyggd på principen att jakt är tillåten om den är försvarlig från viltvårdssynpunkt. Själva jakten är även i viss utsträckning ett led i viltvården, nämligen när det är möjligt eller ändamålsenligt att genom avskjutning reglera ett viltbestånds storlek och sammansättning.

Det finns alltså en stark koppling mellan jakt och viltvård men med en särskild vikt lagd på skydd och vård. En balans skall följaktligen eftersträvas mellan å ena sidan intresset av att ha starka viltstammar och å andra sidan främst närings- och trafikintressena. Föredragande statsrådet ansåg i prop. 1986/87: 58 om ny jaktlag, m. m. att vissa arter förekommer i så stora stammar att det krävs särskilda åtgärder om denna balans skall nås. Så t. ex. har älgstammens tillväxt lett till ett stort antal viltolyckor i trafiken årligen och betydande betesskador på gröda och skog. I fråga om vården av älgstammen anförde föredraganden att den skall inriktas mot att bevara en livskraftig älgstam av hög kvalitet. Älgstammens storlek bör genom en lämplig avskjutning anpassas till betestillgången, de areella näringarna och trafiksäkerheten, dvs. älgjakten skall vara produktionsanpassad.

En möjlighet att komma till rätta med den obalans som råder var enligt föredragande statsrådet att genomföra en ökad avskjutning. Man bör dock inte övervärdera jakten som medel att lösa problemen med övertaliga

viltstammar. Jakten är följaktligen inte det enda medlet för att minska en för stor viltstam. I fråga om vissa viltarter är det emellertid nödvändigt att både bedriva en intensiv normal jakt och ha möjlighet att vid sidan om den vanliga jakten föranstalta om en avskjutning för att förebygga viltskador.

Det finns enligt min uppfattning inte anledning att ändra de angivna målen för jakt- och viltvårdspolitiken. Enligt viltskadeutredningen har emellertid samhällets målsättning om balans mellan å ena sidan viltstammarnas storlek och å andra sidan markernas förmåga att föda viltet inte uppfyllts i vissa områden. Viltskadorna på skog och jordbruksgrödor har enligt utredningen områdesvis ökat kraftigt under senare år. Detta beror särskilt på älgstammens starka utveckling under senare år. En rad ekologiska och biologiska faktorer bidrar givetvis till viltstammarnas utveckling. Sedan riksdagen gjorde sitt uttalande om målen för viltvårdspolitiken har, enligt viltskadeutredningens bedömning, framför allt älgskadorna på vissa håll snarare tenderat att öka än minska trots en ökad avskjutning. Det krävs därför enligt utredningen en kraftansträngning de närmaste åren för att lokalt få en bättre balans hos framför allt älgstammen.

Enligt min uppfattning skall vi ha en livskraftig och högkvalitativ viltstam i Sverige. Stammen får dock inte vara större än att skador av ekonomisk betydelse för de areella näringarna och för trafiken så långt möjligt undviks. Alltför stora bestånd av vilt kan dessutom medföra att sjukdomar sprids. Jag delar emellertid viltskadeutredningens uppfattning att den eftersträfvade balansen mellan intresset av att ha starka viltstammar och närings- och trafikintressena inte alltid har uppnåtts. Med balans menas i detta avseende inte den biologiska bärförmågan, dvs. markernas förmåga att föda viltet. Den biologiska bärförmågan ligger i allmänhet avsevärt högre än den bärförmåga som definieras med utgångspunkt i viltskadorna. Skillnaderna kan enligt Sveriges lantbruksuniversitet röra sig om 2–5 gånger högre biologisk bärförmåga än den bärförmåga som kan tolereras från viltskadesynpunkt. Den viltvård som bedrivs måste grunda sig på den från viltskadesynpunkt definierade bärförmågan. Bärförmågan varierar givetvis inom olika delar av landet. Enligt min uppfattning har de senaste årens stora älgavskjutning medfört att skogsskadorna minskat. Lokalt förekommer dock fortfarande stora skador.

Ett mått på att balans inte råder är utvecklingen av nivån på fällavgifterna på älg. Avgifterna används huvudsakligen för att ersätta skada av älg, dovhjort och kronhjort på jordbruksgröda och trädgårdsodlingar. Dessa låg fram till jaktåret 1986/87 i genomsnitt under 300 kr. per fälld älg. Jaktåret 1988/89 hade fällavgifterna stigit till i genomsnitt 471 kr. Variationerna mellan länen är stora. Fällavgiften för älg varierade det året mellan 140 kr. och 750 kr. Variationerna är stora även mellan norra och södra Sverige. I de allra flesta fall används fällavgifterna till ersättning för skador av älg på jordbruksgrödor. I vissa län i södra Sverige är emellertid skadorna av dovhjort och kronhjort betydligt mera kostsamma än älgskadorna. Även om fällavgifterna delvis används till länsstyrelsens administration, tyder ökningen enligt min mening på att den av samhället eftersträfvade balansen åtminstone lokalt inte har uppnåtts.

Varje enskild näring måste tåla att viltet orsakar vissa skador genom betning m. m. Tåligheten för de areella näringarnas del är beroende av de ersättningar som utgår för skador på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar. Detta har emellertid lett till de nämnda höga fällavgifterna.

De areella näringarnas problem med skador av vilt bör i första hand lösas på annat sätt än med ersättningar. Jag anser i likhet med viltskadeutredningen att det är genom en bättre anpassning av viltstammarnas storlek som skadorna på såväl skog som jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar skall minskas. I denna process måste både markägare och jägare medverka. Även myndigheternas beslut kan leda till att bättre balans i viltstammarna uppnås. En sådan medverkan är den viktigaste förutsättningen. Men då måste både markägare och jägare ges bättre möjlighet än i dag att ta ett större ansvar för att detta mål skall kunna nås. Det motiveras särskilt av de stora lokala variationerna inom landet. Syftet måste vara att anpassa älgstammen till en nivå som är förenlig med det fastlagda målet för jakt- och viltvårdspolitiken.

Den bristande balansen kan ha flera orsaker. Eftersom vilda djur är en värdefull resurs kan man förvänta sig att jägare och den naturintresserade allmänheten vill ha talrika bestånd av åtminstone vissa arter. Uppmärksamheten får därför inte ensidigt inriktas på viltets skador på skogen och jordbruksgrödorna. Det är viktigt att också se till fördelarna med en individ- och artrik viltstam. Jakten har en stor och ökande ekonomisk betydelse. Den representerar dessutom ett betydande rekreativvärde som är svårt att mäta i pengar. Viltskadeutredningen har inte närmare övervägt förhållandet mellan viltstammarnas natur- och jaktvärden och de skador som viltet orsakar. De konflikter som kan finnas mellan intresset av att behålla förhållandevis stora viltstammar och intresset av att upprätthålla en biologisk mångfald i skogen har inte heller behandlats. Den nya jordbrukspolitiken kommer att medföra att stora arealer jordbruksmark inom de närmaste åren kommer att användas för annat än livsmedelsproduktion. Statligt stöd ges för anläggning av lövskog och energiskog eller för anläggning av våtmark på åkermark. Det är inte minst från naturvårdssynpunkt önskvärt att vissa delar planteras med lövträd. Svårigheterna att etablera lövskog i områden där födotillgången för viltet är dålig har motiverat stöd även till skyddsstängsel. Men dessutom måste viltstammarna hållas på en rimlig nivå för att dessa åtgärder i omställningsprogrammet skall vara meningsfulla.

Det är inte möjligt att i lagstiftningen konkret ange hur stora viltstammarna skall vara eftersom förhållandena varierar så mycket inom landet. Jag föreslår i avsnitt 3.4 att det skall skapas förutsättningar för ett större lokalt ansvar och en utbyggd samverkan mellan markägare och jägare. Enligt min uppfattning är det på den nivån som målsättningen med jakt- och viltvårdspolitiken måste få komma till ett praktiskt uttryck.

För att lösa de problem stora viltstammar för med sig krävs det insatser och åtgärder av flera slag. Samhället kan medverka till att det skapas en bättre balans i viltstammarna genom att lägga ett större ansvar på markägare och jägare och genom en minskad reglering av jakten. Myndighetenas administration kan förenklas bl. a. genom att onödiga detaljreglering av

jakten tas bort. Förutsättningar skapas därigenom för ett ökat lokalt ansvar och en utbyggd samverkan mellan markägare och jägare.

Prop. 1991/92:9

Ett administrativt enklare och flexiblere tilldelningssystem för licensjakten efter älg, ett system som möjliggör ett bättre beaktande av de lokala förhållandena, bör sålunda övervägas.

Dessa utgångspunkter ligger till grund för mina förslag till åtgärder för att bryta utvecklingen av ökande skador av vilt.

3.3 Bättre balans i viltstammarna

Min bedömning: Under de närmaste åren måste ansträngningarna ökas så att det skapas sådan balans i stammarna av framför allt älg, dovhjort, kronhjort och rådjur att skadorna på skog, jordbruksgröda, trädgårdsodlingar och i trafiken minskar till en acceptabel nivå.

Viltskadeutredningens bedömning överensstämmer i stort med min. Utredningen anser dock att de balanserade viltstammarna skall nås inom en treårsperiod och att älgstammen bör kunna minskas med en tredjedel av nuvarande antal. En utvärdering av resultatet av de vidtagna åtgärderna bör göras senast år 1994.

Remissinstanserna tillstyrker i huvudsak förslaget. Flera anser att stor hänsyn måste tas till de lokala variationerna i älgstammarna. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* anser att det är tveksamt om det föreslagna treårsprogrammet kan bli ett effektivt instrument för att reducera älgstammen. Enligt länsstyrelsen är det jägarna själva och den för tillfället rådande tillgången på älg inom ett jaktområde som avgör jaktresultatet.

Några remissinstanser, däribland *skogsstyrelsen* och *statens naturvårdsverk*, anser att utvärderingen inte kan ske så tidigt som år 1994.

Skälen för min bedömning: Skogsplanteringar betas av många djur, bl. a. hare, rådjur och älg. Man vet i dag inte tillräckligt om betningens omfattning och betydelse, vilka djur som betar och när de betar. Delvis beror de ökade skadorna, särskilt rådjursskadorna, på att viltstammarna ökat. Nya metoder i skogsbruket, t. ex. plantering av täckrotsplantor som verkar vara särskilt utsatta för betning, kan emellertid också ha bidragit till skadebilden.

Betydande skadegörelse på jordbruksgröda har skett i vissa län särskilt under år med sen skörd. Ca 98 % av ersättningarna enligt viltskadeförordningens bestämmelser avser skador av älg. Endast ett fåtal skador i yrkesmässiga trädgårdsodlingar orsakas av älg. Statistik visar också att skadorna under fuktiga och kalla somrar och höstar ökar, medan skadorna under torra somrar och goda skördeförhållanden minskar. De mest utsatta grödorna är havre, grönfoderväxter, fodermärgkål och vissa oljeväxter. Det är vanligt att älgar betar på höstsäd och raps tidigt på våren.

Som jag nämnt i avsnitt 3.2 har samhällets målsättning om balans mellan viltstammarnas storlek och intresset av att hålla tillbaka de skador som viltet förorsakar inte uppfyllts i alla avseenden. Det gäller framför allt

älgstammen på många håll i landet. Jag delar därför viltskadeutredningens uppfattning att en bättre balans i viltstammarna måste uppnås lokalt.

Prop. 1991/92: 9

Älgstammen

Sverige har en mycket tät älgstam med en i ett internationellt perspektiv mycket hög avkastning. Historiskt sett har älgstammen aldrig varit så stor som under senare delen av 1970-talet och början av 1980-talet. Samtidigt har avskjutningen varit så stor att den motsvarar ungefär halva vinterstammen. Inom vissa områden finns det emellertid enligt viltskadeutredningen mycket mer älg än markerna tål. Den kraftiga ökningen av älgstammen har gett upphov till betydande problem och skador. På grund av en alltför riklig älgförekomst har det på flera håll uppkommit stora skador på både skog och jordbruksgröda och allvarliga olyckor i trafiken.

Den svenska älgjakten uppskattas omsätta ca 1,5 miljard kronor om året. Den nuvarande älgstammen på 250 000–300 000 djur i vinterstam ger genom en årlig reproduktion på 130 000–150 000 djur underlag för en betydande årlig avskjutning. Under år 1989 fälldes ca 136 000 älgar och under år 1990 ca 130 000 älgar. Älgstammen representerar både höga naturvärden och höga jaktvärden.

Genom en reglerad avskjutning av älgstammen har man syftat till att anpassa den till en lämplig nivå. Områdesvis har också en ökad avskjutning och andra förebyggande åtgärder lett fram till en älgstam som kan sägas vara i balans med andra intressen. De redovisningar som finns visar dock att det, trots en ökad avskjutning och en strävan till sänkt skadenivå, fortfarande finns områden med alltför stora älgstammar. Det är dock svårt att ange älgstammens storlek och sammansättning. Såväl avskjutningsstatistiken som älginventeringar är osäkra instrument för en sådan beräkning.

Den nuvarande vinterstammen av älg orsakar problem. Betydande ekonomiska värden går till spillo till följd av viltskadorna och vid olyckor i trafiken. Älgskadorna har ända sedan slutet av 1970-talet ökat trots att tilldelningen av älg ökat. På det statliga vägnätet inträffar årligen ca 20 000 polisrapporterade viltolyckor, varav 5 000 avser kollision med älg. De åtgärder som vidtas för att minska trafikolyckorna är i första hand siktröjningar och uppförande av viltstängsel. Särskilt uppförande av viltstängsel kostar mycket.

I skogsstyrelsens planeringsanvisningar till skogsvårdsstyrelserna finns som ett mål för styrelsernas verksamhet angivet att skadorna av vilt skall reduceras så att högst 5 % av huvudstammarna i tallungskogarna har allvarliga betesskador. Möjligheterna att genom skogliga skötselåtgärder minska betesskadorna på ungskogen är emellertid begränsade. Enligt riksskogstaxeringen är i dag 7 % av plant- och ungskogen så svårt skadad att mer än 5 % av barrträdens huvudstammar har allvarliga betesskador. Detta berör mer än 400 000 ha skog. Skadorna är mest omfattande i bestånd som domineras av tall. Skogarna i södra Norrland har varit värst utsatta.

Enligt Skogsindustrierna är betydligt mer än 7 % av plant- och ungskogen svårt älgskadad. De kvalitets- och produktionsförluster som drabbat främst yngre tallskog har medfört ekonomiska förluster för såväl

enskilda skogsägare som för samhället. Älgbetes- och skogsskadeinventering i Jämtlands län visar enligt länsstyrelsen på omfattande skador på skogen till ett värde av upp mot 1 miljard kronor.

Viltskadeutredningen föreslår att betestrycket på skog och gröda minskas genom att älgstammen under en treårsperiod reduceras med en tredjedel. Detta skulle innebära en avskjutning av 150 000–200 000 älgar årligen under perioden.

Jag delar så till vida viltskadeutredningens uppfattning att en bättre balans i älgstammen bör eftersträvas. Jag är dock inte beredd att förorda att avskjutningen skall vara 150 000–200 000 älgar per år under tre år. En minskning av älgskadorna bör visserligen ske i första hand genom en sänkning av älgantalet och justering av stammens täthet. Men målsättningen för älgstammens lokala täthet måste bli flexiblare än för närvarande. De lokala skillnaderna mellan betesmarkens produktionsförmåga och älgskadorna måste beaktas bättre. En ökad avskjutning inom de områden som drabbats av skogsskador är särskilt angelägen för att återställa balansen. Målet måste dock nås med beaktande av de skillnader som föreligger lokalt. Svårt skadade tallbestånd återhämtar sig bättre om de inte utsätts för ytterligare betning. Jag delar skogsstyrelsens uppfattning att det kan vara nödvändigt att sänka älgstammens nivå under vad som annars kan vara acceptabelt från skogsbrukets synpunkt inom sådana områden.

Anpassningen av förhållandet mellan älgstam, födotillgång och acceptabel skadenivå är beroende av många olika faktorer. Ett av skälen till att anpassningen i vissa fall inte har lyckats kan vara att kunskapen om älgbeståndens storlek, sammansättning och populationsdynamik inte varit tillräcklig. Som en följd därav har den lokala tilldelningen ofta varit generell och avskjutningen inte i alla avseenden svarat mot den verkliga situationen inom området.

Ett väsentligt problem är vandringsälgarna. De kommer från ett stort sommarbetesområde och samlas på en betydligt mindre vinterbetesareal där de orsakar oproportionerligt svåra skogsskador på en ofta mycket begränsad areal. Jag återkommer till denna fråga i avsnitt 3.5.

En målmedveten och samlad insats från samtliga intressens sida är nödvändig för att man skall kunna anpassa älgstammen till en acceptabel storlek. För att nå den eftersträlvade balansen måste de berörda intressena vara beredda att komma överens om och acceptera den viltstam och den avskjutning som är lämplig. Det är angeläget att jägarorganisationerna, det samlade skogsbruket, skogsvårdsmyndigheterna och jordbruksnäringen engagerar sig i detta arbete. Det krävs både ett brett ökat ansvarstagande och kraftfulla och varaktiga insatser av markägare, jägare, myndigheter och organisationer för att nå detta mål.

Jag har för avsikt att återkomma till regeringen med förslag om att den jaktansvariga myndigheten skall få i uppdrag att i samråd med berörda myndigheter och organisationer följa effekten av de föreslagna åtgärderna och årligen redovisa vilket resultat som uppnåtts. Jag är alltså inte beredd att förorda någon särskild tidpunkt för utvärdering av åtgärderna.

Kronhjorten är ett flocklevande djur. Handjuren är emellertid betydligt mer rörliga än hindarna.

Kronhjorten är en ursprunglig art i Sverige som i äldre tid reducerats hårt genom jakt. I slutet av 1950-talet frisläpptes kronhjorten från hägn och etablerade sig i södra Sverige upp till Mälardalen. I slutet av 1970-talet uppskattades stammen till ca 1 500 djur. En markant tillväxt tycks ha skett i kronhjortbestånden under senare delen av 1970-talet och under 1980-talet. Kronhjortsstammens storlek år 1989 har uppskattats till 2 700–3 400 djur. Alla uppgifter om stammens storlek är dock mycket osäkra.

Jakten på kronhjort har de senaste 15 åren i huvudsak bedrivits på licens. I vissa områden i anslutning till det tidigare skånska kronhjortreservatet har allmän jakt förekommit. Under jaktåret 1990/91 fälldes totalt ca 700 djur inom drygt 650 licensområden. De flesta djuren fälldes i Södermanlands och Kalmar län. Endast i få fall når man upp till en avskjutning av hälften av tilldelat antal djur. Under senare år har tilldelningen utnyttjats till ca 30 %. I några län har utnyttjandegraden varit så låg som 5–10 %. Det tyder enligt viltskadeutredningen på att licenserna inte varit anpassade till bestånden.

De skador som kronhjorten åsamkar jordbruket är främst betes-, tramp- och liggsador i sädesfält och på oljeväxter och vall samt skador på rotfrukter. Det ingår i djurens normala beteende att äta olika jordbruksgrödor. Hur omfattande skadorna blir är beroende av antalet djur i den lokala stammen. I takt med att antalet kronhjortar blir större i mellersta Sverige ökar skadegörelsen. I det förutvarande kronhjortreservatet i Skåne uppgick ersättningen för skador i jordbruksgrödor under enskilda år vid mitten av 1980-talet till 100 000–200 000 kr. Skador av kronhjort på trädgårdsodlingar är inte vanligt förekommande. Det ingår i kronhjortens naturliga födoval att förutom örter och ris äta skott, knoppar och bark av lövträd, unga tallar samt unga och medelgamla granar. När kronhjortreservatet i Skåne avvecklades år 1988 hade 4,5 milj. kr. betalats ut i ersättning för direkta skador på skog under loppet av 17 år.

Kronhjortens beteende gör att den inte kan tillåtas bli allt för talrik. Emellertid bör fler områden än i dag kunna hysa en gles kronhjortsstam utan att oacceptabla skador uppstår. Skadegörelsen är emellertid sådan att kronhjorten måste hållas på en låg individnivå.

Dovhjortsstammen

Dovhjorten äter främst örter, gräs och jordbruksgrödor. Skador på jordbruksgrödor av dovhjort kan t. ex. uppstå i form av trampsador och då en grupp djur lägger sig i ett sädesfält. Däremot är betesskadorna inte så omfattande. Dovhjortens skador på jordbruksgrödor i södra Sverige är betydligt mer omfattande än kronhjortens. En uppskattning av förhållandena i Malmöhus län visar att ca 80 % av de utbetalda ersättningarna för hjortskador gäller dovhjort. Skador av dovhjort är koncentrerade till några få begränsade områden i Skåne där den förekommer i mycket täta bestånd.

Jakten på dovhjort bedrivs både under allmän jakttid och på licens. Under jaktåret 1990/91 fälldes drygt 3 500 djur, varav drygt 3 000 under licensjakten. Närmare en tredjedel av djuren fälldes i Malmöhus län.

Jakten efter dovhjort bör inriktas på att bestånden inte hindras att expandera, men får samtidigt inte ske så att viltskadorna blir oacceptabelt stora.

Rådjursstammen

Under en hård vinter kan närmare 70% av rådjursstammen dö av svält. I synnerhet de nyfödda killingarna utgör en vanlig föda för räven. De senaste årens milda vintrar och glesa rävstammar till följd av rävskabb har medfört en utomordentligt stor ökning av rådjursstammen. Under de tre senaste åren har stammen ökat från uppskattningsvis 500 000 djur till 1 500 000. Avskjutningen har under denna tid ökat från ca 100 000 till ca 300 000 djur. Trots förlängda jakttider, vårjakt på råbock i vissa län och olika former av skydds jakt har det således inte gått att hålla rådjursstammen under kontroll.

Rådjuret har tidigare betraktats som ett ganska harmlöst djur i skadehänseende. Skadorna av rådjur på framför allt plantskog i södra Sverige har som följd av den stora stammen nått en betydande omfattning. Rådjur åstadkommer även skador i trädgårdsodlingar och villaträdgårdar. På de svenska vägarna inträffar årligen ca 15 000 trafikolyckor med rådjur inblandade. Risken för sjukdomsspridning i form av parasiter samt för svält har ökat genom den nuvarande rådjursstammens storlek.

Det är nödvändigt att snarast försöka återställa den balans i rådjursstammen som fanns tidigare.

3.4 Åtgärder för att nå en bättre balans i viltstammarna

Min bedömning: Markägare, jägare och myndigheter måste ta ett större ansvar för att det eftersträfvade målet om en balans mellan viltstammarnas storlek och de intressen som utsätts för viltskador skall kunna nås.

Det lokala samrådet i jakt- och viltvårdsfrågor bör intensifieras. Någon särskild reglering av samrådets organisatoriska former införs inte. Inom A-områdena skall dock redovisas till länsstyrelsen det lokala samråd som har skett om älgavskjutningens storlek.

En målinriktad information och utbildning skall riktas till markägare och jägare under de närmaste tre åren.

I viltforskningen måste frågor om bl. a. älgstammens struktur, näringsval och åtgärder för att minska viltskadorna prioriteras.

Viltskadeutredningens bedömning överensstämmer i stort med min. Utredningen har dock föreslagit ett obligatoriskt lokalt samråd mellan markägare och jägare med Svenska jägareförbundet som huvudansvarig.

Remissinstanserna: Förslaget om information och utbildning tillstyrks av remissinstanserna. Flera har påtalat behovet av medel för att utbildningen skall kunna genomföras.

Förslaget om lokalt samråd tillstyrks. Flera remissinstanser anser att markägaren bör få ett stärkt inflytande vid samrådet. *Svenska jägareförbundet* anser att formerna för samrådet bör kunna variera från län till län.

Skälen för min bedömning: Bristande kunskaper om älgstammarna, ofullständiga älgskötselprogram, dåligt ansvarstagande och en otillräcklig samverkan mellan jägare och markägare har bidragit till dagens problem med viltskador. För att skapa en fungerande älgskötselmodell som svarar mot de krav som ställts upp av statsmakterna behövs en mera långsiktig och enhetlig älgvård. Lika viktigt är att formerna för detta accepteras av såväl jägare som markägare och att de åtgärder som beslutas verkställs inom en bestämd tid.

Viltskadeutredningen föreslår att jägare och markägare skall ges ett större ansvar för anpassningen av viltstammens storlek. Jag delar den uppfattningen. Svårigheterna att styra älgstammens storlek beror på flera faktorer såsom älgens sätt att uppträda, fastighetsstruktur, samverkan mellan jägare och markägare om jakten och viltvården och hur man värderar starka viltstammar och tolererar deras skador. En avgörande faktor för att hålla skadorna på en från de areella näringarnas synpunkt tillräckligt låg nivå är att det går att nå enighet om avskjutningens storlek. I denna fråga finns många uppfattningar men jag räknar med att det, med den föreslagna utbildningen och informationen, skall gå att nå en mycket stor grad av enighet om viltstammarnas storlek och viltets skadeverkningar.

En grundläggande förutsättning för utvecklandet och genomförandet av älgvården är att tillräckligt noggrant kartlägga den nuvarande situationen vad gäller älgpopulation och skadefrekvens.

För att få balans i viltstammarna krävs flera åtgärder. Jägarnas, markägarnas och myndigheternas ansvar måste poängteras bättre än i dag. Informationen och utbildningen måste förbättras. Viltforskningen måste koncentreras och koordineras.

Markägarnas ansvar

Jakträtten ingår i äganderätten. Jakten är därför en del av fastighetens ekonomiska utnyttjande. Den är en integrerad del av ägarens fastighetsförvaltning på samma sätt som jordbruk, skogsbruk och fiske. Det är markägarna själva som har att bestämma över jakten på sin mark. När det gäller de ekonomiska aspekterna av jakten kan man därför egentligen inte skilja mellan markägare och jägare. Många enskilda markägare är aktiva jägare. När rollerna på så sätt förenas är ansvaret för viltvården och jakten helt entydigt. Men även om markägaren inte själv sköter jakten har han enligt jaktlagen ytterst ett ansvar för hur denna sköts. Markägarna måste därför vara medvetna om sitt ansvar och kan inte skylla viltskador på jägarna. När jakträtt arrenderas ut har markägaren ett ansvar för utformningen av kontrakten. Genom en längre avtalsperiod kan trygghet skapas för både

markägare och jägare. Detta leder förmodligen till bättre viltvård och till att det blir lättare att nå de mål man satt upp för avskjutningen. Markägarna måste också medverka till att precisera vad man kan tolerera i fråga om skador inom jordbruket och skogsbruket och medverka till att begränsa viltskadorna genom olika anpassningsåtgärder vid brukningen av fastigheterna. Jag återkommer till detta i avsnitt 3.8.

Jägarnas ansvar

Den svenska jägarkåren är välutbildad och kompetent i jaktliga frågor. Från de areella näringarnas sida framförs emellertid den synpunkten att jägarna inte alltid tar hänsyn till de olägenheter som framför allt en stor älgstam medför. Orsaken till detta kan ligga i att de personer som är aktiva inom jakten har ett stort jaktintresse och därmed också en större tålighet mot förekommande olägenheter. En del av jägarkåren torde av tradition ha en benägenhet att betrakta älgstammen som ett kapital som inte får skattas alltför hårt. Samma uppfattning kan man möta även i vissa länsviltnämnder. Under alla omständigheter står det klart att den enskilde jakträttshavaren eller markägaren kan ha betydande svårigheter att vinna gehör för sina problem i det nuvarande systemet trots att man eftersträvat bästa möjliga lokala hänsynstagande. Jägarna måste solidariskt ställa upp och verkställa den bedömda lämpliga avskjutningen.

Myndigheternas ansvar

Länsstyrelsen som handlägger jaktfrågor på länsplanet har det övergripande ansvaret för viltvårdsfrågorna i länet. Detta utesluter inte på något sätt ett ökat lokalt ansvarstagande. Länsviltnämnderna fungerar som rådgivande organ åt länsstyrelsen i jakt- och viltvårdsfrågor. Nämnden består av nio ledamöter som utses av länsstyrelsen. Dessa har tidigare utsetts på följande sätt. En ledamot har utsetts efter förslag av lantbruksnämnden, en ledamot efter förslag av skogsvårdsstyrelsen och två ledamöter efter förslag av jägarnas organisationer för länet. Av de övriga ledamöterna skall två representera friluftslivets och naturvårdens intressen. En ledamot skall ha särskild kunskap i fråga om trafiksäkerhet och vilt. De återstående två ledamöterna skall företräda ägarna av jordbruksmark och skogsmark.

En förutsättning för att länsviltnämnden skall leva upp till sin rådgivande uppgift är att de olika företrädarna talar för de intressen de företräder. Enligt viltskadeutredningen är så inte alltid fallet. En svårighet kan vara att företrädarna för skogsbruket och jordbruket ofta också är jägare. Detta kan innebära att jägarintressena kommer att väga alltför tungt i nämndens bedömningar. Problemet har uppmärksammats av jordbrukets och skogsbrukets intresseorganisationer. Det har i första hand från skogsbrukets sida påtalats att markägarna bör få ett starkare inflytande i nämnden. Länsstyrelsen har den 1 juli 1991 övertagit lantbruksnämndens uppgifter. Samtidigt har markägarna fått möjlighet att företräddas av tre personer i stället för som tidigare två. Genom denna ändring av bestämmelserna bör de areella näringarnas intressen i fortsättningen kunna beaktas på ett från

dessa näringars synpunkt tillfredsställande sätt. Självfallet har jordbrukets och skogsbrukets organisationer ansvaret för att de som nomineras företräder deras intressen på avsett sätt.

Det är naturligtvis viktigt att företrädarna för de areella näringarna i länsviltnämnderna har god kunskap om de problem med skador som uppstår lokalt oavsett ägarkategori. För att nämnden skall få en ökad kunskap om skogsskadorna bör skogsvårdsstyrelsen årligen redovisa skadesituationen inom sitt område. Därigenom kan ett underlag erhållas som möjliggör för såväl jägarna som länsviltnämnden att göra nödvändiga avvägningar vid fastställandet av riktlinjer för viltstammens reglering. Ett långsiktigt älgvårdsprogram för ett län eller del av ett län kan betyda mycket för att nå en större samstämmighet mellan olika intressen om skötseln av älgstammen och för tilldelningsprocessen. Nämnden bör därför i fortsättningen ha som regel att begära in älgskötselplaner från A-områdena. Ansvaret för att dessa lämnas ligger närmast på jaktledaren. Av älgskötselplanerna bör bl. a. framgå hur man ser på skadebilden och vad det lokala samrådet mellan markägare och jägare resulterat i. Eftersom det är en viktig uppgift för länsstyrelsen att följa upp hur målen uppnåtts är det angeläget att lämpliga instrument tas fram för att bedöma detta. I detta arbete måste länsviltnämnden och andra regionala och lokala organ medverka.

Länsviltnämnderna har hittills arbetat enligt rutiner som resp. länsstyrelse själv funnit lämplig. Nämnderna kommer genom mina förslag att få ökade arbetsuppgifter. Därför bör den jaktansvariga myndigheten fastställa en arbetsordning för länsviltnämnderna efter samråd med länsstyrelserna, jägarorganisationerna och den skogliga myndigheten.

Information och utbildning

För att nå det uppställda målet om balans mellan viltstammarnas storlek och de skador viltet åstadkommer är det enligt viltskadecutredningen nödvändigt med en målinriktad information och utbildning. Jag delar den uppfattningen.

Det är viktigt att informationen och utbildningen får ett konkret och målinriktat innehåll som snabbt kommer till praktisk nytta för jägarna. Den bör inriktas på att uppmuntra en frivillig samverkan över fastighets- och jaktgränserna. Det skapar förutsättningar för markägare och jägare att själva svara för skötseln och älgstammen. Att öka kunskapen om vilka metoder som är lämpliga för bedömning av älgstammens storlek och tillväxt, skador och betestillgången är viktigt. Dessa uppgifter kan användas som underlag för älgskötselplaner i t. ex. jaktvårdslokaler och lokala älgskötselområden. Ett annat viktigt syfte med informationen och utbildningen är att skapa förståelse för ett organiserat lokalt samråd mellan markägare och jägare. Jag återkommer till detta i det följande. Även de marklösa jägarnas villkor och möjligheter till utvidgad jakt, t. ex. genom korttidsjakt i befintliga jaktlag, liksom prissättning på arrenden bör ingå i ett utbildnings- och informationsprogram.

De personer som skall delta i det lokala samrådet bör kunna analysera de

insamlade resultaten från älg- och skadeinventeringarna och dra riktiga slutsatser av dem. De måste ha mycket goda kunskaper om både älg och skog och samspelet dem emellan. Det blir därför nödvändigt att utbilda deltagarna i samrådet i dessa frågor. I en sådan utbildning bör också länsviltnämndens ledamöter delta.

Verksamheten bör bedrivas i jägarorganisationernas regi i samråd med jordbrukets och skogsbrukets intresseorganisationer. Som bilaga 6 till detta protokoll har fogats älg/skog-gruppens förslag till åtgärder mot viltskador. Bland de föreslagna åtgärderna finns informations- och utbildningsinsatser inom olika områden. Dessa förslag bör utgöra ett viktigt underlag för informationen och utbildningen.

Beträffande resurser för att genomföra informations- och utbildningsinsatserna vill jag anföra följande. En begränsning av viltskadorna är inte enbart en angelägenhet för det allmänna och för jägarna. Ett stort ansvar vilar också på näringsidkarna och deras organisationer. De bör därför engagera sig i och bidra till informations- och utbildningsverksamheten. Så har även skett i viss omfattning. Bl. a. har Mellansvenska skogsskyddskommittén tagit fram ett utbildningsmaterial för att öka förståelsen för älgskadeproblemet bland jägare och skogsbrukare. Ytterligare material behöver emellertid tas fram. Finansieringen av informations- och utbildningsverksamheten inklusive det underlag som behövs för denna måste i stor utsträckning ske genom omprioritering av tillgängliga medel hos myndigheter och organisationer. Vissa ytterligare medel kan ställas till förfogande ur jaktvårds- och viltskaderegleringsfonderna. Jag har för avsikt att låta skogsstyrelsen och naturvårdsverket i samråd med berörda organisationer lämna förslag till innehållet i informations- och utbildningsprogrammet, genomförandet och hur finansieringen skall ske. För genomförandet av informationen och utbildningen i länet bör bidrag ur länets viltskadefond kunna ges.

Lokalt samråd

Föredragande statsrådet anförde i prop. 1986/87:58 om jaktlag, m. m. att det bör finnas en lokal organisation för jakten och viltvården. Denna lokala samrådsgrupp borde enligt föredragandens uppfattning inte göras till något obligatorium. På vissa håll kan det ligga närmast till hands att kommunen tar initiativ till bildandet av en samrådsgrupp. Det bör dock enligt föredraganden inte vara något hinder mot att någon av jägarorganisationerna svarar för att bilda en samrådsgrupp. Gruppen borde emellertid vara fristående från styrelsen för de lokala jägarsammanslutningarna. Det är enligt föredraganden förhållandena i den enskilda kommunen som bör bli avgörande för tillkomsten av samrådsgruppen och för dess sammansättning.

Viltskadeutredningen anser att det behövs ett obligatoriskt lokalt samråd mellan markägare och jägare. Enligt utredningen bör Svenska jägareförbundet vara huvudansvarig för det lokala samrådet med jordbrukets och skogsbrukets företrädare på krets nivå. Förbundet har enligt utredningen rekommenderat länsförbunden att inbjuda skogsbrukets företrädare för

att gemensamt finna arbetssätt och former som tillgodoser ett organiserat samråd mellan berörda parter i älgskötselfrågorna. Svenska jägareförbundet och Lantbrukarnas riksförbund (LRF) kan genom sin representation i länsviltnämnden också medverka till att det ordnas ett lokalt samråd, om detta av olika skäl annars inte skulle komma till stånd.

Älg/skog-gruppen föreslår att det som lokal remissinstans och förslagsställare i älgskötselfrågor för varje älgskötselområde skall utses en kretsviltgrupp. Denna skall bestå av fyra ledamöter om älgskötselområdet omfattar endast en krets och sex ledamöter om flera kretsar ingår. Hälften av ledamöterna skall utses av resp. jaktvårdskrets och hälften av berörda markägare. Kretsviltgruppen bör vid behov adjungera lämpliga personer såsom berörd skogsvårdskonsulent.

LRF och Skogsägarnas riksförbund anser att en obligatoriskt upprättad beredningsgrupp lokalt skall väga samman jordbrukets och skogsbrukets önskemål med älgvården. Beredningsgruppen skall enligt organisationerna bestå av företrädare för markägarna och jaktvårdskretsen. Gruppen skall lämna förslag till kretsstyrelsen om avskjutning och älgskötselplaner. Accepterar kretsstyrelsen gruppens avskjutningsförslag skall markägarsidan enligt förslaget föra fram sina åsikter till länsstyrelsen.

Själv gör jag följande bedömning. Flertalet län har numera lokala samrådsgrupper som i stort fungerar på det sätt som viltskadestredningen och älg/skog-gruppen avser. Det måste enligt min mening undvikas att det lokala samarbetet görs tvingande i bestämda organisatoriska former. Det finns annars risk för att det skapas en tungrodd och dyrbar administration. Däremot är det angeläget att ett lokalt samråd har skett i någon form innan länsstyrelsen beslutar om hur stor älgavskjutningen skall vara. Jakträtts-havarna inom A-områdena bör därför årligen redovisa det samråd som har skett med berörda parter och vad deras inställning är till en lämplig älgavskjutning. Redovisningen bör utgöra en viktig del av underlaget för länsstyrelsens beslut om tilldelningen av älg. Är parterna ense om avskjutningens storlek bör länsstyrelsen kunna bevilja den avskjutningen. Redovisningen av samrådet medför således att länsstyrelsens administration av älgjaksärendena minskar. I de fall parterna inte kunnat enas om avskjutningens storlek, eller samråd inte har skett, måste länsstyrelsen bestämma den lämpliga avskjutningen inom området på samma sätt som tidigare. Genom att delta i samrådet får jägare och markägare således en reell möjlighet att påverka älgavskjutningen samtidigt som länsstyrelsens administration minskar. För att det föreslagna samrådet skall fungera bra är det angeläget att det frivilliga samråd som sker i dag byggs ut ytterligare. Jag är övertygad om att så kommer att ske och att förutsättningarna härför kommer att öka genom de informations- och utbildningsinsatser som jag har förordat.

Utvecklingen har gått mot en ökad lokal samverkan i större älgjaktsområden. Trots det kvarstår stora lokala obalanser i viltstammen. Man kan inte bortse från att denna obalans speglar en reell intressemotsättning mellan skogsvårdande och jaktliga intressen. Det finns en risk för att problemen flyttas ut lokalt utan att någon väg anvisas för hur problemen skall lösas. I den planering som måste till är det därför viktigt att de areella

näringarna ges ett reellt inflytande. Problemet är inte bara att enas om hur stor avskjutningen skall vara utan även att den bestämda avskjutningen verkligen blir genomförd. Det har från markägarhåll efterlysts en starkare ställning i jaktliga frågor för de areella näringarna. Markägarna måste enligt min mening genom mer precisa krav och överenskommelser styra avskjutningen utifrån fastighetens lokala skadebild. De måste också reagera på ett kraftfullt sätt om överenskommelser inte följs. Det är givetvis angeläget att parterna upplever sig ha ett reellt inflytande och möjlighet att påverka den rådande situationen. Det är också angeläget att det i det lokala samrådet finns en företrädare för trafiksäkerhetsintresset. Denna kan t. ex. utgöras av en representant för väghållaren.

Viltforskning

Den viltforskning som stöds av naturvårdsverkets forskningsnämnd syftar till att ge kunskaper för vården av landets viltbestånd. Inom forskningsområdet faller alla de förhållanden och åtgärder som påverkar viltbeståndens numerär och utbredning. Forskningen skall inriktas mot att skapa ökade kunskaper om de faktorer som kan ge en både artrik och individrik fauna. Avkastningen av viltbestånden under olika förutsättningar skall belysas liksom de negativa effekterna i form av viltskador.

Basresurserna för forskning och utvecklingsarbete på jakt- och viltvårdsområdet, dvs. lokaler, utrustning och fast personal, bekostas i stor utsträckning med medel som anvisas av regeringen över statsbudgeten. Jägareförbundet får bidrag ur jaktvårdsfonden och viltskaderegleringsfonden. Statens naturvårdsverk har i rapporten Ett samlat program för viltforskningen tagit fram ett forskningsprogram som är vägledande vid medelsfördelningen. Avsikten med viltforskningprogrammet är att underlätta en samordning av den samlade viltforskningen men också att skapa förutsättningar för styrning av forskningsmedel till angelägna men eftersatta områden.

Enligt Sveriges lantbruksuniversitet finns det vissa kunskaper om metoder för skadebegränsning. Ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete måste enligt universitetet emellertid genomföras för att utreda de lämpligaste metoderna för skadebegränsning. Kännedom behövs exempelvis om hur hjortviltpopulationer reagerar på olika former av jaktligt uttag och tester behöver göras av skadeavvärjande metoder. Det är även väsentligt att klarlägga vilka anpassningar av skogsskötseln och jordbruksdriften som kan göras för att begränsa skadorna. Jakttryck, val av jaktform och bytesdjur påverkar möjligheterna att nå ett önskat resultat. Ett selektivt uttag utan närmare kännedom om artens populationsdynamik kan orsaka oväntade förändringar i populationens struktur, beteende och genetiska sammansättning.

Målet för den produktionsanpassade jakten, där populationen styrs på ett sätt som kan anses vara acceptabel från skadesynpunkt samtidigt som en möjlighet till uthållig beskattning av en naturresurs eftersträvas, måste grunda sig på en tillräcklig kännedom om viltet och dess beteende. För att nå detta mål bör älgforskningen intensifieras och koordineras mer effektivt

än hittills. Forskningsbehovet kan generellt indelas i skilda uppgiftsområden, nämligen dels en centralt styrd och organiserad inventering av viltstammen och kartläggning av dess storlek, täthet och struktur, dels planering av optimal lokal täthet och lokal avskjutning och dels undersökning av förhållandet mellan vilt och livsmiljö med därtill hörande betesforskning och inventering av skadefrekvens samt utvecklande av skadeförebyggande verksamhet.

För att en bra skötsel av älgstammen skall vara möjlig krävs uppgifter om populationens storlek, beskattning och reproduktion samt uppgifter om skador och betestryck. En sådan kunskap kräver regelbundna älginventeringar, avskjutningsrapporter och älgskadeinventeringar. Utvecklingen av älgobsinventeringen samt insamling och utvärdering av data, försöks- och utvecklingsarbete med skadeförebyggande åtgärder samt undersökning av förutsättningarna att utveckla metoder för bedömning av sambandet mellan betestryck och älgstammens storlek utgör de områden som bör prioriteras i forsknings- och försöksverksamheten. Jag återkommer strax till detta.

För att erhålla ett så noggrant underlag som möjligt bör, i enlighet med naturvårdsverkets förslag, anmälan om jaktresultat göras till länsstyrelsen även om ingen älg fälls. Denna skyldighet bör gälla inom alla registrerade områden.

För budgetåret 1991/92 har regeringen anvisat 8 460 000 kr. ur jaktvårdsfonden och viltskaderegleringsfonden till naturvårdsverket för viltforskning. Behållningen i fonderna är sådan att ytterligare medel inte kan tillföras forskningen. Den ändrade inriktningen av forskningen måste därför ske genom omprioriteringar av befintliga medel och genom en effektivare användning av dem. Detta måste uppmärksammas särskilt av naturvårdsverket vid fördelningen av medlen. Det är också viktigt att naturvårdsverket utnyttjar sina möjligheter att aktivt styra resurser till de mest angelägna forskningsområdena för att minska viltskadorna. Alla möjligheter att tillvarata de kunskaper som finns i våra grannländer bör utnyttjas. Detta kan ske t. ex. inom ramen för det organiserade nordiska samarbetet.

Älginventering

Generellt utgörs underlaget för viltforskningen av inventeringsresultat. En väsentlig del av uppgifterna för forskning och försök på viltområdet består i att ge den grundkunskap som är nödvändig för planering av en viss viltarts beskattning. Genom att bestämma målet för älgtätheten och genom att sköta älgstammen så att dessa mål nås kan man minska de skador älgarna förorsakar omgivningen. Inventeringen är också förutsättningen för att trygga älgstammens livskraft och genetiska mångfald genom bibehållandet av stammens biologiskt riktiga köns- och åldersstruktur.

För att kunna svara upp mot dessa krav behövs förbättrade och förfinade inventeringsmetoder. Ansvar för insamlingen av data måste i huvudsak ligga hos jägarna och markägarna själva. Vid planering av älgstammens beskattning behövs årligen information om stammens storlek och

struktur samt prognos om kalvproduktion och vandring. Information från vinterräkning, älgobsinventeringen samt avskjutningsstatistik och statistik över övrig dödlighet är nödvändig dels för att utveckla inventerings- och uppföljningsmetoder, dels för att utarbeta lokala älgskötselmodeller och avskjutningsrekommendationer.

Kunskap om förhållandet mellan älgstammens täthet, lokala fördelning, ålders- och könsstruktur, förökning och genetiska sammansättning är alltså viktig. Älgobsinventeringen – älgobs – sker genom älgjägarnas direkta observationer av älgar under den första älgjaksveckan. Den genomförs nu i hela landet men är inte helt arealtäckande i alla län. Älgobsen ger ett begrepp om trender i älgstammens utveckling men ger inte något besked om den konkreta älgtillgången. Ett utvecklingsarbete pågår för att älgobs-materialen skall kunna ge kunskap om det faktiska antalet djur. Den grundinformation som insamlas områdesvis via bl. a. älgobs bör behandlas så att den är jämförbar med resultaten från andra områden. Prognoser för älgvandringar och kalvproduktionen bör göras med hjälp av den information och kunskap som erhållits genom älgstammens långsiktiga uppföljning.

Den nuvarande modellen för optimal beskattningsrekommendation bör utvecklas för att bättre anpassas till den situation som råder vid varje tillfälle. Beskattningsförslagen, deras effekt och felmarginal bör årligen följas upp och revideras. För att rekommendationerna skall ha relevans bör den lokala informationen vara kontinuerlig och täcka minst 90% av beräkningsarealen.

Betesanalys och biotopvård

För den produktionsanpassade jakten är det av stor vikt att känna till älgens foderkrav och betningsrytm under året. I detta sammanhang bör forskning angående betesanalys, biotopvård och vegetationsåterhämtning prioriteras. Det är också viktigt att det sker en fortlöpande och permanent uppföljning av utvecklingen så att åtgärdernas effekt kan konstateras.

På grund av den stora älgstammen har det speciellt i vandringsälgarnas vinterbetesområde uppstått brist på näring. Eftersom det då kan uppstå stora skador på ungskog är kännedomen om älgbiotopen och älgbetestillgången särskilt viktig.

Vandringsälgar

I de flesta älgstammar sker vissa årtidsvisa förflyttningar. I områden med små topografiska skillnader och mindre snödjup kan dessa förflyttningar inskränka sig till att älgarna vandrar kanske någon eller några kilometer för att finna ett för årstiden bättre område med mindre snö och mer lockande bete. Inom områden med större topografiska skillnader och större snödjup gör älgarna däremot regelrätta vandringar. Djuren rör sig då ofta många mil mellan sommar- och vinterbetesområden. Dessa älgar kallas vandringsälgar.

Den utlösande faktorn för vandringsälgarnas beteende är snödjupet

även om födans åtkomst torde vara en grundläggande orsak. Älgarna brukar börja vandringen då snödjupet är mer än 40 cm. Sådana vandringar sker inom stora delar av Norrland, Dalarna och Värmland där enligt älg/skog-gruppen uppskattningsvis 50–75 % av älgarna är vandringsälgar. Dessa älgpopulationer har alltså både ett sommarbetesområde och ett vinterbetesområde. Under sommaren är älgarna utspridda över vidsträckt områden. På vintern är de koncentrerade till en areal som kanske är mindre än en tiondel av sommarbetesområdet med motsvarande större populationstäthet som följd.

De vandrande älgarna är oftast mycket lokaltrogna. De vandrar till samma vinterområde varje år och åter till samma sommarbetesområde. Tendensen att vandra kan vara medfödd. Vandringsmönstret är dock sannolikt inlärt eftersom vandrande kor får vandrande avkomor med i allmänhet samma vandringsmönster som korna. Det bör påpekas att inte alla älgar inom vandringsområdena vandrar. Har älgarna en gång börjat vandra fortsätter de emellertid med detta hela livet.

Det är först i och med de tätare älgstammarna och det moderna skogsbruket som vandringarna kommit att innebära problem. Det har också blivit ett större antal älgar som vandrar. Vinteruppehållsplatserna för älgarna kan också ha blivit mer koncentrerade runt just tallungskogarna. Inom de delar av landet där älgvandringar förekommer kan man i allmänhet definiera de områden inom vilka vandringarna sker mellan sommar- och vinterområdena. Det går därför att göra en ganska god beräkning av älgvandringens utsträckning. En förutsättning för att komma till rätta med älgvandringens problem är att älgarnas rörelser avgör områdets avgränsningar och inte de administrativa gränserna.

För att få en fungerande viltvård i älgarnas vandringsområden bör hela det utnyttjade området beaktas vid inventeringar och avskjutning. Detta innebär med nödvändighet ett utökat samarbete över de traditionella gränserna mellan jaktvårdskretsar och olika län och även mellan markägare och jägare. Ansvaret vilar på både länsstyrelser och länsjaktvårdsföreningar i samförstånd med markägarna. Berörda länsstyrelser bör initiera ett sådant brett samarbete. Även de jägare som inte är med i länsjaktvårdsföreningen har givetvis ett ansvar. Det är viktigt att i det sammanhanget slå fast att jakträtt också innebär skyldighet att eftersträva att de olika jakt- och viltvårdsmål som ställts upp beträffande antalet djur, könsfördelning m. m. uppnås. I områdena ovanför odlingsgränsen förstärks svårigheterna att samordna jakten mot ett gemensamt mål av motsättningarna mellan olika ägar- och brukargrupper.

Det enklaste sättet att styra älgpopulationens storlek i vandringsområdena är att göra en del av avskjutningen under vintern. Jakten kan då riktas mot de älgar som orsakar den största skadegörelsen och direkt på platsen där skadegörelsen sker. Det råder emellertid ofta en ovilja bland både jägare och allmänhet mot vinterjakt. Älgarna kan dessutom utsättas för skadliga påfrestningar under en period när de redan är ansträngda.

Enligt min mening finns det emellertid möjligheter att komma till rätta med älgvandringens problem genom att dels öka avskjutningen inom sommarbetesområdet, dels inrätta stora jaktområden och dels vid behov jaga

vintertid inom de vinterbetesområden där älgen orsakar skada om snöförhållandena medger jakt. Vidare kan tidsmässigt skilda jakttider behöva prövas inom vandringsområdena. Det krävs också att fler älgar fälls inom fjällområdena än vad som sker i dag. Statens marker där förvaltas av länsstyrelserna. Det är angeläget att öka upplåtelseerna så att jakttrycket på älg ökar. En medlem i sameby har också jakträtt inom de aktuella områdena. Varje sameby erhåller en tilldelning av älg inom samebyns betesområde. De älgar som inte fälls av samebymedlemmarna bör kunna fällas genom att myndigheten senare upplåter rätt till jakt efter dessa älgar till andra. För att ett sådant system skall fungera är det angeläget att länsstyrelsen noga följer älgavskjutningens storlek. Om samebyn utnyttjar sin tilldelning dåligt, bör länsstyrelsen överväga att i stället öka tilldelningen av älg till jaktarrendatorerna.

3.5 Regleringen av jakten efter älg m. m.

Mitt förslag: Större stabila jaktområden skall kunna registreras som särskilda älgskötselområden av länsstyrelsen. Inom ett älgskötselområde får jakträttshavarna själva avgöra hur många älgar som skall fällas. För området skall det finnas en älgskötselplan.

Det frivilliga systemet med grupplicensstilldelning för licensjakten efter älg, s. k. kretslicenser, skall finnas kvar.

Älgjakten i Malmöhus län skall i fortsättningen bedrivas under allmän jakttid på de nuvarande B-områdena, generellområdena och kalvjaktområdena.

Länsstyrelsens beslut om tilldelning av älg skall inte kunna överklagas. Beslut om registrering av licensområden skall i fortsättningen överklagas till kammarrätten.

Jakttiden för älg förlängs.

Länsstyrelsens detaljreglering av älgjakten bör minska.

Länsstyrelsens beslut om jakt på allmänt vatten skall inte kunna överklagas.

Viltskadeutredningens förslag om älgskötselområden överensstämmer i stort med mitt. Utredningen föreslår dock att minimistorleken på älgskötselområdena bör vara 3 000—5 000 ha i södra Sverige och 5 000—8 000 ha i norra Sverige. Enligt utredningen skall länen själva fastställa en minsta storlek på älgskötselområdena i länet.

Naturvårdsverkets förslag: Naturvårdsverket föreslår att storleken på ett älgskötselområde skall vara minst 2 000 ha. Naturvårdsverket föreslår att ansökan om registrering av A-område ersätts med en anmälan. Avser ansökningen ett område av sådan storlek att där årligen kan fällas minst en vuxen älg registreras området utan något remissförfarande. Tilldelningen av älg beräknas schablonmässigt med hänsyn till områdets areal. Tilldelningen skall endast avse vuxna djur, men med en rekommendation att fälla minst lika många kalvar. Verkets förslag om älgjakten i Malmöhus län

och om länsstyrelsens reglering av älgjakten överensstämmer i stort med mitt.

Prop. 1991/92:9

Remissinstanserna: Remissutfallet är splittrat.

Skogsstyrelsen, domänverket, några länsstyrelser och Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare tillstyrker naturvårdsverkets förslag i sin helhet. *Svenska jägareförbundet* tillstyrker i huvudsak verkets förslag.

Förslaget om älgskötselområden tillstyrks av flertalet remissinstanser. Några, däribland *domänverket*, efterlyser bestämmelser om hur älgskötselområden skall bildas och styras samt vad som skall gälla vid utträde.

Många remissinstanser har synpunkter på älgskötselområdenas minimistorlek. Några länsstyrelser i södra Sverige anser att minimiarealen bör vara 2 000 ha, medan en del länsstyrelser i norra Sverige anser att minimiarealen bör vara större än den av utredningen föreslagna. Några länsstyrelser anser att införandet av älgskötselområden medför ökad administration och att systemet med s. k. storlicenser i stället bör utvecklas.

De remissinstanser som yttrat sig om älgjakten i Malmöhus län tillstyrker förslaget.

Remissinstanserna tillstyrker i allmänhet att jakttiderna förlängs. Några remissinstanser anser att jakt av hänsyn till friluftslivet inte bör bedrivas under augusti och september.

Remissutfallet vad gäller länsstyrelsens reglering av älgjakten är mycket splittrat. Några av remissinstanserna, däribland *skogsstyrelsen, domänverket* och *Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare* tillstyrker förslaget i sin helhet. *Svenska jägareförbundet* tillstyrker i huvudsak förslaget.

Skälen för mitt förslag:

Jakten efter älg

Älgen håller sig normalt ganska troget inom ett visst område. Den produktionsanpassade älgjakten innebär att en älgstam måste ha ett tillräckligt stort betesområde. En meningsfylld vård av älgstammen kan inte bedrivas om jakten sker inom små områden utan samverkan. Samhällets strävan har under de senaste tjugo åren varit att uppmuntra till samverkan över större områden med goda förutsättningar att sköta älgstammen på ett bra sätt. I samband med att prop. 1986/87:58 om jaktlag, m. m. behandlades uttalade riksdagen att man bör eftersträva stora stabila licensområden. Det är vidare enligt riksdagen angeläget att jägarorganisationerna medverkar i ett system som är dynamiskt i den meningen att en förbättrad samordning hela tiden eftersträvas för bildande av licensområden som är tillräckligt stora för en produktionsanpassad jakt. För områden som är så stora att man kan påverka den lokala älgstammens utveckling bör flerårslicenser kunna komma i fråga. Genom att området ges tillstånd att under ett visst antal år skjuta ett givet antal djur får jakträttsinnehavarna själva avgöra hur stor del av den totala tilldelningen de vill fälla under resp. år. På längre sikt bör man enligt riksdagens mening eftersträva ett system där jägarna och deras organisationer i största möjliga utsträckning övertar ansvaret för de praktiska älgvårdsfrågorna.

Utvecklingen har under senare år gått mot en ökad samverkan i större älgjaktsområden. Allt fler jägare som disponerar mindre marker har funnit det gynnsamt att samverka med andra. Det har också blivit allt vanligare att ett antal mindre licensområden frivilligt har gått samman och registrerat området som ett A-område. Dessa områden kallas i vissa län storlicensområden. I vissa fall har ett större eller mindre antal frivilligt anslutna jaktlag, som tidigare jagat var för sig med egen tilldelning direkt från länsstyrelsen, sökt och erhållit en gemensam licens, s. k. grupplicens. Varje grupplicens tilldelas av länsstyrelsen ett bestämt antal älgar vilka sedan fördelas mellan jaktlagen inom gruppen. I andra fall har hela eller delar av en jaktvårdskrets erhållit gemensam licens, s. k. kretslicens. Det har också blivit vanligare med flerårslicenser. I en flerårslicens beslutar länsstyrelsen det högsta antal älgar som får fällas under exempelvis en treårsperiod. Inom denna ram får jägarna och markägarna själva avgöra den årliga avskjutningen.

Utvecklingen har visat att jägarna är beredda att ta ett större lokalt ansvar för de praktiska och administrativa frågorna kring älgvården. Det är på det lokala planet kunskapen skall finnas om viktig basinformation om älgvården. Lokala problem med en alltför stor älgstam som orsakar skador bör också lösas lokalt i samverkan. Genom ett ökat lokalt ansvar skapas också goda förutsättningar att minska myndigheternas nuvarande administration och därmed nivån på fällavgiften.

Älgskötselområden

Viltskadeutredningen har föreslagit att länsstyrelsen i fortsättningen inte skall besluta om tilldelningen av det antal djur som får fällas på stabila jaktområden, älgskötselområden, av en viss minimistorlek. I stället skall jakträttshavarna och markägarna själva få bestämma avskjutningen.

Viltskadeutredningen föreslår att älgskötselområdena i södra Sverige bör ha en minimistorlek av 3 000–5 000 ha. För norra Sverige föreslås 5 000–8 000 ha. Det skall enligt förslaget ankomma på naturvårdsverket att utfärda föreskrifter härom. Inom dessa ramar bör länen själva fastställa en minsta storlek, lika för alla. Inom älgskötselområdena skall jägarna och markägarna själva få besluta om en avskjutning som stämmer med en god älgvård och är anpassad till vad som krävs med hänsyn till de areella näringarnas krav och trafiksäkerheten. När jägarna och markägarna själva får bedöma avskjutningen bör detta enligt utredningen ge positiva effekter på samarbetet.

Tillskapandet av älgskötselområden kommer enligt viltskadeutredningen att erbjuda en mycket intressant möjlighet till samverkan för de älgjaktsområden som för närvarande är registrerade för generell tilldelning. Denna form av registrering skall enligt riksdagsbeslut upphöra efter 1994 års älgjakt.

Själv gör jag följande bedömning. Många skäl talar för att det nu är dags att ta nästa steg i en utveckling som i enlighet med riksdagens intentioner syftar till ett system där jägarna och deras organisationer i största möjliga utsträckning övertar ansvaret för de praktiska älgfrågorna. Det nuvarande

tilldelningssystemet med maximerade tilldelningar för licensområdena innebär å ena sidan begränsningar i möjligheterna att få till stånd en ökad avskjutning. En god tilldelning av älg, vilket ger licenshavaren stor frihet i sin jakt, ger å andra sidan inte alltid ett från skadesynpunkt tillfredsställande jaktresultat vad gäller antal fällda djur och fördelning efter ålder och kön. Jag delar mot denna bakgrund uppfattningen att älgskötselområden bör införas. Ett älgskötselområde innebär att jägarna och markägarna får det direkta ansvaret för älgvården och att skador av älg lättare kan motverkas. Eventuella eftersök förenklas och problemet med s. k. överskjutning elimineras. Jakten och viltvården får därmed stora likheter med den jakt och viltvård som i dag bedrivs inom de s. k. kretslicensområdena. Den stora skillnaden mellan de båda områdestyperna blir att något beslut om tilldelning av älg inte behövs för älgskötselområdena.

I fråga om lämplig storlek på ett älgskötselområde vill jag anföra följande.

Jag är inte beredd att föreslå någon minimiareal för att ett jaktområde skall få registreras som älgskötselområde. Det förekommer i dag frivillig samverkan om älgjakten inom jaktvårdsområden, storlicensområden och andra älgjaktområden. En sådan frivillig och stabil samverkan om jakten bör tillmätas stor betydelse vid registrering av älgjaktområde och inte enbart områdets storlek. De av viltskadeutredningen föreslagna minimiarealerna, 3 000–5 000 ha för södra Sverige och 5 000–8 000 ha för norra Sverige, bör kunna tjäna som riktmärke för ett älgskötselområdes minsta storlek. Området måste dock vara så stort att det går att få en uppfattning om älgstammens storlek och utbredning inom området. Det måste också vara möjligt att bedriva en meningsfull vård av älgstammen och finnas förutsättningar för en biologiskt riktig beskattning av den. Det bör ankomma på länsstyrelsen att efter samråd med länsviltnämnden avgöra om ett jaktområde bör få registreras som älgskötselområde. Förutom de tidigare nämnda faktorerna måste även de regionala förhållandena vad gäller älgtäthet och skadefrekvens få stor betydelse vid länsstyrelsens bedömning om lämplig storlek på ett älgskötselområde. Det är därvid angeläget att älgskötselområdenas storlek kan anpassas till de skillnader som kan föreligga i ett län mellan jordbruksbygder och skogsbygder. Även områdets arrondering måste tillmätas betydelse vid prövning av registrering av ett älgskötselområde.

Med kännedom om de på älgtätheten inverkan faktorerna är det möjligt att inom ett älgskötselområde bestämma älgtätheten i förhållande både till närings- och betessituation och till skadefrekvens eller båda gemensamt. Den acceptabla täthetsnivån kan således variera inom ett och samma älgskötselområde. Inrättande av älgskötselområden är en av de viktigaste åtgärderna för att komma till rätta med problemen med vandringsälgar. Genom att inrätta älgskötselområden som berör flera jaktvårds-kretsar och län kan kontrollen över vandringsälgar ökas. Om jägarna och markägarna sålunda sluter upp kring en gemensam avskjutningspolitik kan älgvården förbättras.

Älgskötselområden bör enligt min mening, i likhet med licensområdena, registreras av länsstyrelsen. De bör kunna bestå av A-områden, B-områden,

generellområden och oregistrerade kalvjaktsområden. Anslutningen till ett älgskötselområde skall vara frivillig. Har tillräckligt många markägare ansökt om att deras mark skall registreras som älgskötselområde registrerar länsstyrelsen fastigheterna som älgskötselområde om fastigheterna tillsammans uppfyller de nyss angivna kraven för ett sådant område. Självfallet kan även en enskild fastighet ha en så stor areal att den kan registreras som älgskötselområde. Vill en fastighetsägare att hans fastighet inte längre skall vara ansluten till ett älgskötselområde kan han hos länsstyrelsen ansöka om att hans mark registreras som A- eller B-område eller inte registreras alls. Ett flertal omregistreringar inom ett älgskötselområde kan leda till att området inte längre uppfyller kraven för att få vara registrerat som ett sådant. Som jag anfört tidigare bygger tanken på älgskötselområden på ett lokalt och frivilligt ansvarstagande för älgvården. Jag är därför inte beredd att föreslå några särskilda villkor för att få utträda ur ett älgskötselområde.

De jakträttshavare som vill få sin mark registrerad som älgskötselområde skall ansöka om detta hos länsstyrelsen på samma sätt som gäller för A-licens. Jakträttshavarna bör själva få besluta om hur samarbetet inom området skall ske. Någon bestämmelse om att det exempelvis skall utses en styrelse bör därför inte införas. Jakträttshavarna måste dock utse någon företrädare för dem för kontakterna med länsstyrelsen. Någon form av avtal mellan jakträttshavarna inom ett älgskötselområde är nödvändig. Det krävs också normer för hur jakten och viltvården skall bedrivas. Svenska jägareförbundet har erbjudit sig att i samverkan med Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare och företrädare för markägareintressena utarbeta ett regelverk för älgskötselområdena. Ett sådant regelverk kan utgöra en lämplig modell för hur samverkan kan gå till men jakträttshavarna bör själva få bestämma i vilken form samverkan inom området skall ske.

I likhet med viltskadeutredningen anser jag att det för ett älgskötselområde skall finnas en enkel plan för älgstammens skötsel. Det tidigare föreslagna samrådet bör ligga till grund för älgskötselplanen. Den bör innehålla ett principiellt mål för älgvården inom området. Planen bör dock inte utgöra något krav för registrering av området men den skall redovisas för länsstyrelsen sedan registrering har skett.

Systemet med älgskötselområden bygger således på frivillighet och samverkan mellan olika former av licensområden och kalvjaktsområden. Jakten inom området kan efter jakträttshavarnas eget bestämmande ske gemensamt över hela området eller för var och en enbart inom det område där resp. jägare har jakträtt.

Jag har i avsnitt 3.4 föreslagit att jakträttshavarna inom A-områdena årligen till länsstyrelsen skall redovisa det lokala samråd som har skett om älgavskjutningen. På liknande sätt bör för ett älgskötselområde redovisas vad som kommit fram vid det lokala samrådet samt hur årets älgjakt uppfyllt målen i förhållande till älgskötselplanen och tidigare samråd. Både älgskötselplanen och resultatet av det lokala samrådet bör utgöra en viktig del av underlaget för länsstyrelsens ställningstagande till om älgskötselområdet fortsättningsvis bör vara registrerat som sådant område. Detta

gäller särskilt när fråga om avregistrering av älgskötselområde uppkommer genom att fastighetsägare valt att inte längre vara ansluten till sådant område.

Prop. 1991/92:9

Länsstyrelsens reglering av älgjakten utanför älgskötselområdena

I fråga om administrationen av älgjakten utanför älgskötselområdena vill jag anföra följande.

Naturvårdsverket har redovisat ett förslag till förenklad administration av älgjakten. Jag kan till stora delar instämma i detta.

Jag delar sålunda naturvårdsverkets uppfattning att registreringsförfarandet kan förenklas. Ansökningen skall innehålla de uppgifter som länsstyrelsen bestämmer, vilket bör innebära att samma uppgifter som i dag skall lämnas. Uppgifterna noteras i länsstyrelsens register över älgjaktsområden. Därefter erhålls ett beslut från länsstyrelsen om att området är registrerat och att jakt får bedrivas på området under förutsättning att uppgifterna är korrekta. Av beslutet skall vidare framgå om området har registrerats som A- eller B-område eller om området inte har registrerats alls (kalvjaktsområde). Avgörande för om området kan registreras som A-område är att arealen uppfyller de krav som länsstyrelsen beslutat om för erhållande av en tilldelning på en vuxen älg per år. Uppgifterna skall normalt inte behöva kontrolleras av länsstyrelsen. En förutsättning för att få bedriva jakt är självfallet att jägarna har jakträtt. Det måste vara jägarens ansvar att se till att han enbart jagar på mark där han disponerar jakträtt och att marken, då det gäller älgjakt, är registrerad på föreskrivet sätt. Visar det sig att de lämnade uppgifterna varit oriktiga skall registreringsbeslutet kunna upphävas.

Det finns ingen anledning att detaljreglera länsstyrelsens älgjaksadministration i fortsättningen. Förhållandena mellan länen varierar avsevärt. I vissa län utför jägarorganisationerna ett stort arbete med bl. a. underlag för älgtilldelningen. Varje länsstyrelse bör därför inom givna ramar få möjlighet att själv besluta om sin administration. Besluten att registrera licensområden och om tilldelning får dock inte fattas av någon organisation utan måste fattas av länsstyrelsen. Länsstyrelsernas administration av älgjakten bör i största möjliga utsträckning datoriseras och automatiseras. Enligt vad jag erfarit finns datorprogram framtagna som är anpassade för ändamålet.

Älgjakten i Malmöhus län

Älgjaksadministrationen och älgjakten i Malmöhus län skiljer sig markant från vad som gäller för övriga län. Älgstammen i detta län är mycket svag. Det beror till stor del på bristen på lämpliga älgbiotoper. Vidare är det från bl. a. skadesynpunkt inte heller önskvärt eller möjligt att hålla en tätare älgstam i länet. Under en rad år har endast ca 250 älgar fällts per år. Av dessa har ca 200 fällts på A-områden. Under älgjakten 1988 och 1989 bedrevs i länet älgjakt på ca 130 A-områden, ca 40 B-områden och ca 600 generellområden. Administrationen av älgjakten i länet har kostat ca

75 000 kr. per år. Det är mer än för motsvarande arbete i Södermanlands län där ca 3 000 älgar skjuts varje år på mer än 1 500 registrerade älgjaksområden.

Prop. 1991/92:9

Arbetet med och kostnaderna för administrationen av älgjakten i Malmöhus län står enligt naturvårdsverket inte i rimlig proportion till det antal älgar som fälls på B-områden och generellområden. Naturvårdsverket har mot denna bakgrund föreslagit att B-områden, generellområden och kalvjaksområden avskaffas i Malmöhus län. Förslaget innebär att samtliga dessa områden avregistreras. I stället bör älgjakt enligt verket få bedrivas som allmän jakt på alla områden som inte har registrerats som A-områden. Jakten bör ske enligt de principer som gällde för den allmänna jakt efter älg som fick bedrivas i landet fram till år 1975.

De remissinstanser som yttrat sig över förslaget tillstyrker det. Jag ser ingen anledning att motsätta mig förslaget. Erfarenheterna av denna älgjakt under allmän jakttid kan ge värdefulla erfarenheter för senare överväganden om framtidens älgjakt.

Jakten efter älgkalv inom A-områdena

För A-områdena beslutar länsstyrelsen om tilldelningen av älg. Naturvårdsverket har föreslagit att länsstyrelsen i fortsättningen endast skall besluta om tilldelning av vuxna djur. I tilldelningsbeslutet skall dock anges som en rekommendation att minst lika många älgkalvar bör fällas som tilldelade vuxna djur. Jakten efter älgkalv blir enligt förslaget således fri inom dessa områden. Förslaget har enligt verket flera fördelar. Bl. a. undviks det överdrivet detaljerade tilldelningssystemet som tillämpas i många län. Vidare kan man vänta sig att fri kalvjakt kommer att medföra att kalvavskjutningen uppnår önskvärd nivå. Det är angeläget inte minst från skadesynpunkt. Kalvavskjutningen som inom många områden är alltför låg kan på detta sätt kompenseras av en högre avskjutning inom andra områden. Inom en del licensområden finns ofta ett visst motstånd mot att skjuta kalv medan man inom andra inser vikten av kalvjakten. Fri kalvjakt medför också större möjligheter att beskatta kalvarna där de just det aktuella jaktåret råkar befinna sig. Det är nämligen stora variationer beträffande tillgången på älgkalv mellan olika jaktområden och under olika år.

Själv gör jag följande bedömning. Det är önskvärt med en större avskjutning av kalv. Såvitt gäller de tidigare föreslagna älgskötselområdena kommer såväl vuxna djur som kalvar att få fällas utan någon tilldelning. Att i övrigt genomföra naturvårdsverkets förslag skulle inte medföra någon större förenkling från administrativ synpunkt. Det är inte heller givet att kalvavskjutningen ökar om kalvarna inte är antalsbestämda. Jag är av den uppfattningen att man bör vinna erfarenhet av jakten efter kalv inom älgskötselområdena innan fri kalvjakt införs även inom andra områden. Jag är därför inte beredd att nu förorda införande av fri kalvjakt inom A-områdena.

Länsstyrelsernas handläggning av tilldelningsbeslut för A-områdena varierar mellan länen. Den nuvarande tilldelningen av älg baseras bl.a. på genomförda inventeringar och på uppgifter från jägarna själva om tillgången på älg inom varje älgvårdsdistrikt. Tilldelningen bestäms vidare med hänsyn till faktorer som skadegörelse på skog och gröda samt olyckor i trafiken.

I samtliga län torde emellertid det tidigare obligatoriska ansökningsförfarandet nu vara avskaffat. Den jakträttshavare som anser sig behöva en tilldelning som avsevärt avviker från den nivå som under de närmast föregående åren tillämpats för hans licensområde uppmanas i vissa län att höra av sig före ett angivet datum. Som regel begär länsstyrelsen genom remiss till jägarorganisationerna jägarnas synpunkter på vilken avskjutning som är lämplig. Länsjaktvårdsföreningarna som är mottagare av sådana remisser hör i sin tur sina jaktvårdslokalsar.

Det underlag som länsstyrelsen på detta sätt samlat in överlämnas till länsviltnämnden för bedömning av lämplig älgtilldelning inom resp. älgvårdsdistrikt och älgjaksområde. Efter länsviltnämndens genomgång av tilldelningsprinciperna lämnar nämnden länsstyrelsen en rekommendation om hur stor tilldelning A-områdena bör få under närmast kommande jaktår inom resp. älgvårdsdistrikt. Förslaget innehåller också rekommendationer om vilka och vilket antal djur (köns- och åldersfördelning) som bör få fällas, förbud mot jakt under helger och minsta areal för att erhålla A-licens.

Länsstyrelsen fattar därefter preliminära beslut om tilldelning på A-områdena. Dessa preliminära beslut sänds ut till företrädare för resp. licensområde för att de skall ha möjlighet att inom viss tid påverka sina tilldelningar. Har inga erinringar kommit in övergår det preliminära beslutet till att bli definitivt vid ett angivet datum. Om erinringar kommer in erhåller jakträttshavaren ett nytt beslut som ersätter det preliminära.

Naturvårdsverket anser att besluten om tilldelning för A-områdena föregås av ett alltför omfattande arbete på flera nivåer. Ambitionen verkar vara att skapa absolut precision, rättvisa och demokrati. Enligt verket är det dock knappast förenat med några risker från älgskötselsynpunkt om registrerings- och tilldelningsbesluten inte är absolut precisa. Naturvårdsverket anser att beredningen av tilldelningsbesluten generellt bör kunna förenklas avsevärt.

Naturvårdsverket föreslår därför följande. Med utgångspunkt i faktorer som tillgången på älg, älgstammens tillväxt, viltskador och viltolyckor kan länsstyrelsen efter hörande av berörda myndigheter, organisationer och länsviltnämnden beräkna hur stor areal man skall förfoga över i varje älgvårdsdistrikt för att årligen få fälla ett vuxet djur. Endast den arealen skall enligt förslaget vara utgångspunkt för tilldelningens storlek. Naturvårdsverket anser vidare att principerna för beräkning av älgtilldelningen i möjligaste mån bör vara gemensamma för hela landet.

Beräkning av tilldelningen bör enligt naturvårdsverket göras med hjälp av persondator eller dataterminal. I datorn förutsätts samtliga registrerade

A-områden finnas inlagda med bl. a. uppgifter om disponibel areal och till vilket älgvårdsdistrikt området hör. Genom att förse datorn med uppgift om den minimiareal som inom resp. distrikt gäller för att årligen få fälla en vuxen älg kan datorn själv räkna ut tilldelningen för varje älgjaksområde schablonmässigt och skriva ut ett preliminärt beslut. Genom denna datorisering och schablonmässig beräkning av tilldelningar kan handläggningen av tilldelningsbesluten enligt verket förenklas avsevärt.

Det preliminära beslutet om tilldelning bör enligt verket snarast tillställas företrädare för resp. älgjaksområde i länet. Beslutet bör åtföljas av ett meddelande om att beslutet står fast om synpunkter på tilldelningen inte inkommit före ett visst angivet datum. Kommer det in synpunkter skall länsstyrelsen ompröva det preliminära beslutet.

Älg/skog-gruppen föreslår däremot, som jag redovisat i det föregående, att det skall utses lokala s. k. kretsviltgrupper som skall vara lokala remissinstanser och förslagsställare i älgskötselfrågor. Kretsviltgruppen skall inför varje års älgjakt, med stöd av resultaten från såväl älg- som skadeinventeringar och sina lokala kunskaper, ge detaljerade avskjutningsförslag för resp. älgskötselområde till länsviltnämnden. Gruppen skall också fungera som remissinstans till nämnden. Kretsviltgruppen och resp. jaktvårdskrets styrelse kommer enligt förslaget även att spela en avgörande roll vid genomförandet av de lokala programmen.

Min bedömning att älgjakten skall vara produktionsanpassad innebär att älgstammens storlek genom en lämplig avskjutning bör anpassas till betestillgången, de areella näringarnas förutsättningar och trafiksäkerheten. I den produktionsanpassade jakten görs ett årligt uttag av vuxna älgar och kalvar som är lika stort som älgstammens kalvproduktion. För att denna beskattningsprincip skall kunna tillämpas krävs att vinterstammen av älg är anpassad till en viss storlek som t. ex. har överenskommit lokalt.

Det nuvarande systemet för beslut om avskjutningens storlek är inte alltid ändamålsenligt för att nå målet om en balanserad älgstam och en produktionsanpassad jakt. Tilldelningen är ofta alltför schablonmässig och förändras alltför långsamt.

Huvudinsatserna mot viltskador av älg måste för A-områdenas del även i fortsättningen göras genom avskjutning av den årliga tilldelningen av älg. Vid prövningen av tilldelningens storlek måste i tillräcklig grad beaktas faktorer som älgskador, viltolyckor och födosituationen. Tilldelningen måste bygga på förslag och yttranden på bred bas från alla i sammanhanget berörda intressenter. Det är nödvändigt att riktlinjerna för avskjutningen fastställs länsvis. De lokala förhållandena inom länet vad gäller skadefrekvensen kräver emellertid att avskjutningen sker på ett riktigt sätt. Länsviltnämnderna bör därför eftersträva att nå lokala målsättningar inom länet för älgstammens storlek. Den lokala älgstammens storlek skall inte med nödvändighet förbli permanent, utan anpassas till för tillfället rådande skadesituation. Jag är därför inte beredd att förorda det av naturvårdsverket föreslagna systemet för älgtilldelning. Tilldelningen kan enligt min mening inte göras så schablonmässig och utan individuell anpassning. Det föreslagna tilldelningssystemet kan motverka det samråd som jag förordat tidigare. I stället bör stor vikt fästas vid de synpunkter som kommer fram

vid de lokala samråden. De förslag som där förs fram bör vara vägledande för länsstyrelsernas beslut om tilldelning på A-områdena. I områden med en stabil älgstam kan tilldelningen självfallet vara densamma år från år. Det kan ibland vara lämpligt att ett tilldelningsbeslut avser avskjutningen under exempelvis en treårsperiod. Med en sådan utformning av besluten uppstår inte problem med s. k. överskjutning. Jag vill betona att det är de lokala förhållandena som får avgöra hur tilldelningsbesluten skall utformas.

Kretslicenser

I några län tillämpas sedan flera år ett system med grupptilldelning för licensjakten efter älg. Den praktiska utformningen av systemet varierar mellan länen. Den innebär vanligen att ett stort antal jakträttshavare i ett älgvårdsdistrikt genom fullmakter överlåter på en person att söka en gemensam tilldelning för de berörda A-områdena. Länsstyrelsen meddelar ett beslut om tilldelning för områdena sammantagna. Beslutet tillställs fullmaktshavaren. Något beslut om älg tilldelning meddelas således inte för varje enskilt A-område som ingår i kretslicensområdet. Den tilldelningsnorm som gäller för trakten tillämpas på samma sätt för A-områdena oavsett om de ingår i grupptilldelning eller inte. Ofta praktiseras ett system med extra tilldelning med hänsyn till riskerna för skogsskador och trafikolyckor. I praktiken har sådana extratilldelningar i stor utsträckning skett inom grupptilldelningarnas ram. Varje A-område har dock varit oförhindrat att söka extra tilldelning hos länsstyrelsen.

Jaktlagen innehåller inte någon uttrycklig bestämmelse om att en älg tilldelning skall ske till varje A-område. Jaktlagstiftningen bygger emellertid på tanken att länsstyrelsen för varje A-område skall besluta om en tilldelning i enlighet med principerna för den produktionsanpassade jakten. Jag har nyss föreslagit införandet av särskilda älgskötselområden. Som jag därvid nämnde finns det stora likheter mellan älgskötselområden och kretslicensområden. Den stora skillnaden är att jakträttshavarna själva skall besluta om avskjutningens storlek på älgskötselområdena. Enligt min mening borde det därför uppfattas som fördelaktigt för de som i dag jagar inom ett kretslicensområde att i stället registrera det som älgskötselområde. Det kan emellertid förekomma att kretslicensområdet är för litet för att kunna registreras som älgskötselområde eller att jakträttshavarna av någon anledning inte vill registrera sin mark som älgskötselområde. Systemet med kretslicens är administrativt förhållandevis enkelt och fungerar bra. Om jakträttshavare vill bedriva älgjakten i denna form bör de därför ges möjlighet till det efter beslut av länsstyrelsen. En förutsättning för att så skall ske bör givetvis vara att jakträttshavarna klart har uttalat att de vill bedriva älgjakten på detta sätt.

Jakttid för älg

Viltskadeutredningen har föreslagit att jakttiden för älg förlängs med utgångspunkt i möjliga, biologiskt grundade ramar. Jakttiden bör enligt

utredningen omfatta minst 70 dagar. Det bör i princip vara möjligt att jaga älg under tiden den 16 augusti—den 28 februari. Utredningen föreslår vidare att det inom älgskötselområden skall vara möjligt att bedriva skydds jakt efter älg utan särskilt tillstånd från den 16 augusti om jakten bedrivs i direkt anslutning till det område där skadan inträffar.

Naturvårdsverket har föreslagit att jakttiden för älg generellt bör omfatta hela jakttidsramen, dvs. september-januari för län med septemberjakt och oktober-januari för övriga län.

Själv gör jag följande bedömning. Långa jakttider ger en lugnare jakt och ökar möjligheterna att fälla erforderligt antal älgar för att hindra skada av älg. En lång jakttid för älg har inom de biologiska ramarna inte några negativa effekter på älgstammen. En lång jakttid medför också att behovet av skydds jakt minskar. Jag delar därför uppfattningen att jakttiden för älg bör vara lång. Självfallet måste länsstyrelsen även i fortsättningen ha möjlighet att bestämma lämpliga tider för älgjakten. Länsstyrelsen har då att bedöma bl. a. när jakt bör ske av hänsyn till klimatet och till friluftslivet.

De skador som älgen orsakar sommartid avser skador på gröda, främst havre. Skadorna är avsevärda i synnerhet under år med dåliga skördeförhållanden. Jag är därför av den uppfattningen att skydds jakt efter älg som uppehåller sig vid odlade fält med skadekänslig gröda inom registrerade älgskötselområden bör få bedrivas från den 16 augusti utan särskilt tillstånd av länsstyrelsen. Länsstyrelsen måste dock självfallet ha möjlighet att reglera denna jakt med hänsyn till bl. a. friluftslivet.

Överklagande av länsstyrelsens beslut

Enligt 54 § jaktlagen får länsstyrelsens beslut enligt 12 § lagen om tillstånd till jakt på allmänt vatten liksom beslut enligt 33 § om jakt efter älg på licens överklagas hos statens naturvårdsverk. Verkets beslut i en överklagad fråga får inte överklagas. Naturvårdsverkets beslut i övrigt med anledning av besvärssärendet får överklagas hos kammarrätten.

Naturvårdsverket har föreslagit att beslut i ärenden om tilldelning inte bör få överklagas. Älgstammens storlek och kvalitet samt det faktum att jägarnas organisationer och länsviltnämnden deltagit vid fastställandet av bastilldelningen (schablonen) för resp. älgvårdsdistrikt är enligt verket en tillräcklig garanti för att tilldelningen är anpassad till den avskjutning älgstammen tål och kräver. Enskilda företrädare för älgjaksområden bör därför inte ha möjlighet att påverka tilldelningen på annat sätt än genom erinringar mot det preliminära tilldelningsbeslutet eller genom ansökan om skydds jakt. Genom att slopa rätten att överklaga tilldelningsbeslut anser verket att avsevärda resurser kan frigöras hos länsstyrelserna, naturvårdsverket och länsjaktvårdsföreningarna.

Utredningen om naturvårdsverkets uppgifter och organisation har föreslagit att länsstyrelsens beslut om tillstånd till jakt på allmänt vatten och andra beslut vad gäller älgjakten än registrering av områden för älgjakt inte skall få överklagas. Utredningen anför att jakträtten är en sådan enskild rätt som har nära anknytning till äganderätten.

Själv gör jag följande bedömning. Naturvårdsverket prövar ca 600 överklagade beslut om älgjakt om året. Ungefär 200 av ärendena avser tilldelningsbeslut. Naturvårdsverkets prövning i ett överklagat ärende sker normalt med utgångspunkt i de handlingar som redan finns i ärendet. Den tid som står till förfogande för handläggningen av ett överklagat ärende är kort. Naturvårdsverkets prövning blir därigenom mindre meningsfull. Normalt saknar verket möjligheter att göra en mer korrekt bedömning i tilldelningsfrågan än den länsstyrelsen gjort. Jag delar därför bedömningen att beslut om tilldelning av älg inte skall kunna överklagas. Det saknas vidare skäl att behålla rätten att överklaga länsstyrelsens beslut om tillstånd till jakt på allmänt vatten. Länsstyrelsens beslut om registrering av områden för älgjakt bör få överklagas hos kammarrätten.

Mina förslag i detta avsnitt medför ändringar i jaktlagen och jaktförordningen. I jaktlagen bör regeringen ges ett bemyndigande att meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna om licensjakt efter älg. Förslaget att länsstyrelsens beslut om registrering av områden för älgjakt skall överklagas till kammarrätt och inte till naturvårdsverket innebär ökade arbetsuppgifter för dessa domstolar.

3.6 Jakten efter dovhjort, kronhjort och rådjur

Min bedömning: Jakt efter kronhjort skall ske genom licensjakt inom särskilda kronhjortsområden och i övrigt som allmän jakt. Jakt efter dovhjort och rådjur skall enbart ske som allmän jakt. Jakttiderna för kronhjort, dovhjort och rådjur förlängs.

Viltskadeutredningens förslag överensstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: Förslagen om jakten efter dovhjort, kronhjort och rådjur har i allmänhet tillstyrkts av remissinstanserna. *Naturvårdsverket* påpekar att ett kronhjortsbestånd kan ha sin hemvist i mer än ett län, varför behovet av samråd då är stort.

Flera remissinstanser anser att jakten efter kapitalhjortar av dovhjort måste begränsas.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser att det inte är lämpligt att inom ett och samma län ha både allmän och särskild jakt efter kronhjort.

Svenska jägareförbundet anser att licensjakten efter dovhjort bör vara kvar och att det bör övervägas samma ordning som föreslås beträffande kronhjort.

Jakten efter kronhjort

Jakten efter kronhjort bedrivs i dag som licensjakt under en eller flera perioder som länsstyrelsen bestämmer under tiden den 1 oktober—den 28 (29) februari.

Viltskadeutredningen har föreslagit att jakten efter kronhjort i princip bör vara möjlig under tiden den 16 augusti—den 28 februari. Utredningen har vidare föreslagit att inom områden som anses tåla ett kronhjortsbestånd skall licensjakt få bedrivas inom särskilda av länsstyrelsen bestämda områden, kronhjortsområden. På övrig mark skall allmän jakt bedrivas. Bakgrunden till förslaget är att utredningen anser att kronhjortsstammens utveckling är svårbestämd samtidigt som skadorna tenderar att öka. Detta märks särskilt på de svåra skadorna på framför allt granskog.

Jag delar viltskadeutredningens uppfattning i fråga om jakten efter kronhjort. Det bör i fortsättningen således ankomma på länsstyrelsen att ta ställning till om jakten skall få bedrivas som licensjakt eller om jakt bara skall få ske under allmän jaktid. Närmare bestämmelser om registrering av licensområden bör utfärdas av den jaktansvariga myndigheten.

Jakten efter dovhjort

Jakten efter dovhjort får i dag ske både som licensjakt och som allmän jakt.

Viltskadeutredningen har föreslagit att jakten efter dovhjort enbart skall ske under en lång allmän jaktid. Denna tid bör enligt utredningen i princip vara lika lång som tiden för jakt efter kronhjort. Bakgrunden till förslaget är att licensjakten på dovhjort enligt utredningen inte har reglerat tillväxten effektivt.

Den av länsstyrelsen beslutade tilldelningen utnyttjas endast till ca 30 %. Jag delar därför viltskadeutredningens uppfattning att jakten efter dovhjort i fortsättningen endast bör ske under allmän jaktid.

Jakten efter rådjur

Jakten efter rådjur sker i dag både som licensjakt under särskild tid och som allmän jakt. Både den allmänna och den särskilda jakttiden omfattar för hornbärande djur tiden den 16 augusti—den 30 september och för alla djur den 1 oktober—den 31 december. I de fyra nordligaste länen gäller dock att den allmänna jakttiden pågår till den 15 december.

Viltskadeutredningen har föreslagit att jakttiden förlängs t. o. m. den 31 januari för att stammens storlek skall kunna regleras bättre. Jag delar, mot bakgrund av den stora ökningen av rådjursstammarna, utredningens förslag. Den allmänna och den särskilda jakttiden blir i fortsättningen lika lång i hela landet. Licensjakt efter rådjur har inte förekommit under de senaste åren. Det saknas enligt min mening anledning att behålla möjligheten att bedriva licensjakt efter rådjur.

Med hänsyn till dovhjortens och rådjurets utsatta position vid hårt vinterklimat bör, som bl. a. Jägareförbundet föreslagit, länsstyrelsen ges rätt att meddela föreskrifter om begränsning av jakttiden om det behövs med hänsyn till klimatförhållandena.

Mina överväganden i detta avsnitt medför ändringar i jaktförordningen.

3.7 Arrendators jakträtt

Min bedömning: Någon särskild rätt för jordbruksarrendator att efter tillstånd av länsstyrelse bedriva skyddsjakt införs inte.

Viltskadutredningens förslag: Om det på grund av ett viltbestånds storlek finns risk för skador på jordbruksgrödor kan länsstyrelsen efter ansökan av en jordbruksarrendator medge honom rätt till skyddsjakt även om arrendatorn annars saknar jakträtt. Djur som dödas skall tillfalla markägaren eller jakträttshavaren om annat inte har avtalats.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser som yttrat sig avstyrker utredningens förslag. De anser att arrendatorns rätt till jakt även i fortsättningen skall regleras i avtal. De påtalar också den skyddsjakt som länsstyrelsen med stöd av 7 § jaktlagen kan besluta om efter ansökan av bl. a. arrendator. *Hovrätten för Västra Sverige* anser det inte uteslutet att man med ökad information och en generös tillämpning av bestämmelserna i 7 § jaktlagen kan uppnå det av utredningen angivna syftet utan den föreslagna ändringen. *Sveriges jordägareförbund* anser att förslaget utgör ett oacceptabelt ingrepp i den privata äganderätten medan *Sveriges jordbruksarrendatorers förbund* anser att markägaren i stället bör ersätta arrendatorn 90 % av skadans värde.

Skälen för min bedömning: Jaktlagen bygger på principen om jordägarens jakträtt. I 10 § andra stycket lagen finns emellertid ett undantag från den principen. Vid jordbruksarrende har nämligen arrendatorn jakträtten på den arrenderade marken om inte annat har avtalats.

Viltskadutredningen har inte närmare undersökt i vilken utsträckning arrendatorer saknar jakträtt. Företrädare för vissa arrendatorer har enligt utredningen uppgett att rätten till jakt i flertalet fall följer med när mark upplåts för jordbruksändamål medan andra har uppgett att arrendatorn oftast saknar jakträtt.

De vägar som står till buds för en arrendator som saknar jakträtt att förebygga skador av vilt är att söka förmå jakträttshavaren att öka avskjutningen eller att hos länsstyrelsen ansöka om skyddsjakt med stöd av 7 § jaktlagen. Skyddsjakt kan enligt bestämmelsen beslutas, såvitt gäller nu aktuella viltarter, av länsstyrelsen om det på grund av ett viltbestånds storlek finns påtagliga risker för trafikolyckor eller för allvarliga skador av vilt. Länsstyrelsen kan besluta att jakten skall ske genom särskilt utsedda jägare och även bestämma hur det skall förfaras med djur som dödas vid jakten. Även om jakträttshavaren i första hand skall utses, kan arrendato-

terna genom bestämmelsen ges möjlighet att bedriva skyddsjakt på den arrenderade marken.

Prop. 1991/92:9

En arrendator har också möjlighet att kräva skadestånd av jakträtts-havaren enligt allmänna skadeståndsregler. För att ha någon framgång med en skadeståndstalan måste han då bevisa att jakträtts-havaren vållat skada eller annorlunda uttryckt försummat sin jaktvård. Arrendatorn måste bevisa att han själv vidtagit rimliga åtgärder för att förebygga skadan.

Det är givet att det kan uppstå konflikter mellan å ena sidan arrendatorer och å andra sidan markägare eller andra jakträtts-havare som har intresse av stora viltbestånd och att det kan vara svårt för en arrendator att förmå jakträtts-havaren att decimera viltbeståndet. För att komma till rätta med detta har företrädare för arrendatorerna enligt viltskadeutredningen varit inne på tanken, i vart fall när det gäller småvilt, att jakträtten på arrendestället alltid skulle tillkomma arrendatorn. En sådan ordning skulle emellertid innebära ett väsentligt ingrepp i den rådighet som en fastighets-ägare enligt jaktlagen har över sin fastighet. Föredragande statsrådet ansåg i prop. 1986/87:58 om jaktlag, m. m. att det var mindre lämpligt att obligatoriskt knyta jakträtten till varje jordbruksarrende.

Vid upplåtelse av jordbruksarrende råder således avtalsfrihet. Parterna kan i arrendeavtalet reglera hur viltskadorna skall begränsas och vem som skall svara för eventuella skador. Jag är inte beredd att föreslå en rätt för jordbruksarrendator att bedriva skyddsjakt på det sätt utredningen föreslår. Jag har i avsnitt 3.4 förordat en omfattande information till och utbildning av markägare, jägare och arrendatorer. Det är enligt min mening angeläget att markägarna kommer till insikt om de problem stora viltstammar kan medföra för jordbruket. Skyddsjakt med stöd av 7 § jaktlagen har skett i ytterst liten utsträckning. I den föreslagna informationen bör lämpligen spridas kännedom om bestämmelsens innehåll till arrendatorerna. Det är också angeläget att länsstyrelserna visar stor beredskap och snabbhet i handläggningen av sådana ärenden. Dessa åtgärder bör medföra tillräckliga möjligheter för arrendatorn att förebygga skador på jordbruket.

3.8 Ersättning för skada av vilt m. m.

Mitt förslag: Möjligheten att få bidrag till förebyggande åtgärder mot skada av dovhjort, kronhjort och älg eller ersättning för skada av dessa viltslag på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar upphör den 1 januari 1995. Vid samma tidpunkt upphör även möjligheten att få bidrag till förebyggande åtgärder mot skada av jaktbart vilt eller ersättning för skada av sådant vilt. Något bidrag till omplantering av skog som skadats av älg införs inte.

Mård och mårdhund skall ingå bland de arter som får dödas eller fångas av den som bor på en gård eller har en trädgård men saknar jakträtt där.

dovhjärt och kronhjärt på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar samt för skada av älg på trädgårdsodlingar upphör vid utgången av år 1991. Ersättning för skada av älg på jordbruksgrödor upphör vid utgången av år 1994. Enskilda skogsbrukare med mindre markinnehav bör kunna få bidrag av statsmedel till omplantering av skog som skadats av älg under åren 1992–1994.

Utredningen föreslår vidare att bidrag till förebyggande åtgärder mot skada av älg skall kunna lämnas ur viltskadefonden.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag. Några remissinstanser anser att möjligheterna att erhålla ersättning bör upphöra vid en och samma tidpunkt. De remissinstanser som avstyrker förslaget anser att det inte går att få en sådan balans i viltstammarna att skadorna blir acceptabla för de areella näringarna och att mindre markinnehavare drabbas. Några av remissinstanserna, däribland *skogsstyrelsen* och *naturvårdsverket*, anser att ersättning bör kunna utgå vid plötsliga och oförutsedda skador.

Lantbruksstyrelsen ifrågasätter om det är skäligt att kostnaderna för skadorna helt skall bäras av trädgårdsodlingen. Kostnaderna för stängsel blir oproportionerligt höga om odlingarna på grund av växtföljden måste flyttas runt. Bidrag för skadeförebyggande åtgärder bör kunna lämnas för trädgårdsföretag. Ersättningsmöjligheten bör inte slopas före år 1995 så att trädgårdsodlarna hinner ställa om sig och informeras om de nya förhållandena. *Trädgårdsnäringens riksförbund* anser att kostnaden för att skydda odlingarna mot viltskador genom staket blir orimligt höga.

Skogsstyrelsen anser att bidrag till omplantering av skog bör lämnas om skadan uppstått under 1980-talet.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare anser att ersättning för skada av älg på jordbruksgröda bör lämnas även i fortsättningen.

Remissinstanserna tillstyrker i allmänhet förslaget att bidrag till förebyggande åtgärder mot skada av älg skall kunna lämnas ur viltskadefonden.

Skälen för mitt förslag:

Inträffad skada

Det nuvarande ersättningssystemet för viltskador bygger på att var och en är skyldig att tåla ett visst mått av intrång och olägenhet till följd av förekomsten av vilt. Jag har i avsnitt 2.1 och 2.3 redogjort för gällande bestämmelser.

Respekten för naturen och dess givna regler måste prägla synen på konflikter mellan olika mänskliga aktiviteter och viltet. Detta innebär att viltskador inte helt kan undvikas. En alltför hög grad av tålighet kan emellertid inte krävas av dem som drabbas av skador. Principen bör dock vara att viltskador skall förebyggas.

En tillräcklig stor avskjutning av de jaktbara stammarna under den normala jakttiden är enligt min mening det viktigaste medlet för att förebygga viltskador. Jag har i avsnitt 3.4 föreslagit åtgärder för att uppnå en bättre balans i viltstammarna.

Med det nuvarande systemet med ersättning för skador på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar skapas inte tillräckligt incitament för användarna av marken att vidta aktiva skadeförebyggande åtgärder mot skada av dovhjort, kronhjort och älg trots att detta, som jag nyss nämnt, är avsikten. Om fällavgifterna skall kunna hållas på en rimlig nivå krävs det ett större ansvar av jägarna för att anpassa viltstammarna till de areella näringarnas förutsättningar. Med de informations- och utbildningsåtgärder som jag har förordat i avsnitt 3.4 är jag övertygad om att jägarna kommer att känna ett ansvar för att viltstammarna inte blir så stora att de åstadkommer oacceptabla skador. Jag delar viltskadeutredningens uppfattning att ersättning för skador av vilt på jordbruksgröda, trädgårdsodling och skog inte skall lämnas. Ett avskaffande av ersättningsmöjligheten för skada av vilt står i överensstämmelse med en allmän princip om att viltskadeproblemen skall lösas genom en reglering av viltstammarna, kompletterad med åtgärder för att begränsa skadornas omfattning. I sammanhanget måste också beaktas att avkastningen av älgjakten såväl vad avser kött som rekreationsvärden är mycket stor. Jakten ger därför genom markägarens egen jakt eller genom utarrendering en avkastning för fastighetsägaren som ofta kan uppgå till högre värde än vad som förloras genom eventuella viltskador. Mina förslag i det följande skall ses mot denna bakgrund.

Skada på jordbruksgrödor av dovhjort, kronhjort och älg

Remissinstanserna har i allmänhet tillstyrkt att ersättningsmöjligheten för skada av dovhjort, kronhjort och älg på jordbruksgröda skall upphöra. Dessa skador svarade enligt viltskadeutredningen för 98 % av de ersättningar som betalades ur viltskadefonderna åren 1986 och 1987. Havre var den ojämförligt mest skadade grödan följd av skador på oljevaxter och vårvete.

Jag delar alltså utredningens uppfattning att möjligheten att få ersättning ur viltskadefonden vid skador av dovhjort, kronhjort och älg på jordbruksgrödor skall upphöra.

Trädgårdsodlingar

Yrkesmässig trädgårdsodling sker vid ca 6 000 företag över hela landet. Enligt Trädgårdsnäringens riksförbund är det framför allt frukt- och bäroddlingar samt plantskolor och fältmässig grönsaksodling som drabbas hårdast av viltskador. Skadorna rör sig enligt förbundet om betningsskador som förorsakas av både däggdjur och fåglar. Men även trampskador i samband med betning förekommer. De ekonomiskt mest kännbara skadorna orsakas av dovhjort, kronhjort, rådjur och älg. Dessutom kan bl. a. kanin, hare och fåglar orsaka skadegörelse på frukt- och bäroddlingar.

Viltskadeutredningen har föreslagit att ersättning inte längre skall lämnas för skador på yrkesmässig trädgårdsodling som orsakats av älg, dovhjort och kronhjort. Bidrag bör enligt utredningen inte heller lämnas till förebyggande av sådana skador. Enligt utredningen har endast 2 % av antalet beviljade ersättningar avsett viltskador på yrkesmässiga trädgårds-

odlingar under de senaste åren. Det är enligt utredningen fråga om koncentrerade odlingar som på grund av den ofta begränsade arealen kan förutsättas skyddas genom stängsel till en rimlig kostnad.

På vissa frukt- och bärödlingar förekommer enligt lantbruksstyrelsen allvarliga skador trots förebyggande åtgärder i form av jakt, skrämselåtgärder och stängsel. Skadorna uppkommer särskilt under vinterhalvåret. På grund av snö kan det då vara svårt att klara tillsynen av odlingarna. Problemen torde enligt lantbruksstyrelsen vara störst för frilandsodling av grönsaker, där odlingarna på grund av växtföljden måste flyttas runt på företaget. Kostnaden för stängsel kan där bli hög. Lönsamheten för trädgårdsnäringen är enligt lantbruksstyrelsen generellt sett ansträngd. För fruktodlarna är situationen särskilt osäker eftersom gränsskyddet på deras produkter har sänkts.

Själv gör jag följande bedömning. På odlingar med frukt, bär och plantskoleprodukter har ofta investerats stora summor pengar i fleråriga kulturer. Även en mindre skada på dessa odlingar kan förorsaka kännbara förluster. Trädgårdsodlingar är emellertid intensivodlingar där en hög skyddsnivå enligt min mening kan krävas av odlaren. Avkastningen per hektar vid trädgårdsodling kan vara ända upp till tio gånger så hög som avkastningen vid spannmålsodling. Skadeförebyggande åtgärder i form av exempelvis stängsel är oftast nödvändiga för att skydda odlingarna mot viltarter för vilka ersättning enligt viltskadeförordningen inte lämnas. Jag tänker då närmast på de skador som rådjur, kanin och hare kan åstadkomma på odlingarna. Den som yrkesmässigt bedriver trädgårdsodling måste därför väga in riskerna för viltskador även av älg, dovhjort och kronhjort i den normala riskbedömningen för företaget. Jag delar mot den nu angivna bakgrunden viltskadeutredningens uppfattning att ersättning för skador som orsakats av älg, dovhjort och kronhjort på yrkesmässig trädgårdsodling bör upphöra.

Skador på skog

Jag har i avsnitt 2.2 redogjort för den försöksverksamhet som under åren 1988–1990 pågick med ersättning för skada på skog av älg. Försöksverksamheten har på regeringens uppdrag utvärderats av naturvårdsverket i samråd med skogsstyrelsen. Av utvärderingen framgår att 29 ansökningar om bidrag kommit in till de tre berörda länsstyrelserna. Bidrag lämnades i 23 fall med totalt 73 000 kr. Naturvårdsverket anför sammanfattningsvis att verksamheten har haft liten omfattning och ganska ringa betydelse för de drabbade skogsägarna. Detta beror främst på de villkor för bidrag som ställts upp i förordningen om försöksverksamheten. Villkoren har allmänt uppfattats som hårda och inte anpassade till skogsbrukarnas verklighet. Villkoren var kopplade till skogsvårdslagens bestämmelser om föreläggande om skyldighet till nyplantering av skog. Dessa bestämmelser har emellertid i de här sammanhangen sällan utnyttjats av skogsvårdsstyrelserna. Obenägheten att förelägga om nyplantering av skog beror i huvudsak på att skogsägarna utöver älgskadan kan drabbas hårt ekonomiskt av ett föreläggande. En omplantering inkl. nedröjning av det skadade beståndet

kostar ca 10000 kr. per ha. I de flesta län har avsikten med 1980-talets älgvård varit att minska älgstammen. I avvaktan på denna minskning har skogsvårdsstyrelserna varit försiktiga med nämnda förelägganden. Risken för att den nyetablerade planteringen åter förstörs om älgbetetrycket kvarstår har ansetts för stor.

Försöksverksamheten har i nuvarande form inte medfört någon omfattande administration. Detta beror dock i första hand på att de hårda villkoren för bidrag resulterat i ett litet antal ärenden. Ett riksomfattande bidragssystem med generösare villkor skulle enligt naturvårdsverket troligen medföra en omfattande administration. En viktig invändning mot ett fortsatt bidragssystem är enligt verket att generösa sådana system kan motverka både benägenheten att vidta skadeförebyggande åtgärder och nödvändig älgavskjutning. Systemet med ersättning för viltskadad gröda har dessutom medfört att vissa län årligen tömt sina viltskadefonder så att fondernas medel inte kunnat användas till andra angelägna ändamål, bl. a. älginventeringar.

Sammanfattningsvis är det naturvårdsverkets uppfattning att bidragssystemet för omplantering av älgskadad skog i sin nuvarande form inte fyllt någon funktion. Naturvårdsverket avstyrker bestämt fortsatt försöksverksamhet eller liknande form av bidragssystem för älgskadad skog.

Viltskadeutredningen har bedömt att den årligen tillkommande skogsarealen som skadas så svårt av älg att reproduktionsplikt enligt skogsvårdslagen inträder uppgår till 30 000–45 000 ha. Den beräknade omplanteringskostnaden uppgår då till 30–45 milj. kr. per år. Viltskadeutredningen har föreslagit att det inte skall införas något ersättningssystem för skada av älg på skog. Däremot föreslår utredningen att bidrag till omplantering av älgskadad skog skall kunna ges till enskilda skogsbrukare med mindre markinnehav om älgskadan inträffat under åren 1991–1994. Bidraget bör enligt utredningen finansieras med statsbudgetmedel.

Enligt min uppfattning måste älgskadeproblemet i första hand hanteras genom att älgstammens storlek minskas till en nivå där skadorna kan accepteras. Jag har i avsnitt 3.3 och 3.4 föreslagit åtgärder för att uppnå en sådan balans. Det är inte rimligt med ett generellt ersättningssystem för viltskador i skogsbruket. Det kan motverka en av olika skäl nödvändig anpassning av älgstammen. I andra hand bör skadeproblemen som uppstår lokalt motverkas genom en snabb och generös behandling av ansökningar om skyddsjakt. Ett bidrag med exempelvis 50 % av den av utredningen beräknade omplanteringskostnaden skulle för skogslänens del medföra fällavgifter som blir orimligt höga. Jag är därför inte beredd att föreslå införande av ett system med ersättning för skada av vilt på skog. Jag kan inte heller biträda utredningens förslag om bidrag av statsmedel under en övergångsperiod.

Ersättning för skador i vissa fall

Enligt gällande bestämmelser kan ersättning för viltskador lämnas även i andra fall än då det gäller skada av älg, dovhjort och kronhjort på jordbruksgröda och trädgårdsodling. Som villkor gäller att det är uppenbart

oskäligt att den skadelidande själv svarar för de kostnader som skadan föranleder. Bidrag kan på samma villkor lämnas till åtgärder för att förebygga skador. Ersättningarna och bidragen lämnas ur jaktvårdsfonden när det gäller jaktbara viltarter och utgår i övrigt av statsmedel.

Möjligheten att erhålla ersättning för skada av vilt bör, när det gäller annan skada än den rovdjur orsakar på tamdjur, enligt min mening finnas kvar enbart när det gäller skador av de arter där på grund av beståndens ringa storlek jakt inte är tänkbar i någon form. Jag avser då exempelvis skador förorsakade av tranor eller sälar. I sådana fall bör även i fortsättningen ersättning kunna lämnas av statsmedel för såväl skada som till förebyggande åtgärder. Dessa ärenden bör handläggas av den myndighet som har ansvaret för jaktfrågorna. Besluten bör inte kunna överklagas. Möjligheten att få ersättning för skada av vilt i övriga fall bör upphöra vid utgången av år 1994.

Förebyggande av skada

De olika näringarna har vissa förutsättningar att i sin planering vidta åtgärder som minskar eller förhindrar viltskador. Nuvarande regler för ersättning av viltskador är också utformade med tanke på att förebyggande åtgärder skall vidtas. Förutom jakt kan som exempel på förebyggande åtgärder nämnas anpassning av grödval och arealdisposition, skrämselåtgärder och hägn. Ett hägn är en effektiv men samtidigt dyr och arbetskrävande metod att minska viltskadorna. I områden med stora skador kan det emellertid vara nödvändigt att inhägna en odling.

Bidrag till förebyggande åtgärder mot skada av älg, dovhjort och kronhjort beviljas av länsstyrelsen i fråga om jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar. Bidraget finansieras med medel ur viltskadefonden. Som framgått tidigare har fällavgifterna tenderat att öka. Bidrag till förebyggande av andra viltskador än sådana av älg, dovhjort och kronhjort på jordbruksgröda och trädgårdsodlingar kan lämnas av statsmedel eller ur jaktvårdsfonden. Statens naturvårdsverk beslutar om de nu nämnda bidragen. Verket disponerar för närvarande 200 000 kr. per år för ändamålet under nionde huvudtitelns anslag Ersättning för viltskador m. m.

Jordbrukets och skogsbrukets organisationer har ett ansvar för att kunskaperna om förebyggande åtgärder mot viltskador ökas t. ex. genom en bättre information. Möjligheterna för markägarna och jakträttshavarna att ta ett större ansvar för att förebygga skador kommer att öka genom det lokala samråd som jag föreslagit i föregående avsnitt. Genom att fällavgifternas storlek kan hållas nere stimuleras jakträttshavaren till jakt även i skadeförebyggande syfte. Naturvårdsverket har för avsikt att ta fram en handbok om viltskador i vilken bl. a. skall redovisas hur viltskador uppstår, hur de ser ut och hur de kan förhindras. Detta projekt är mycket viktigt. Vidare är det angeläget att behovet av att utveckla sådana metoder uppmärksammas i forskningen.

Jag anser mot den nu angivna bakgrunden att bidrag till förebyggande av skada av jaktbart vilt bör upphöra efter utgången av år 1994.

Enligt 29 § jaktförordningen får länsstyrelsen, vad gäller nu aktuella viltarter, besluta om jakt om det behövs för att hindra att vilt på grund av beståndens storlek orsakar avsevärda skador eller olägenhet eller av andra skäl. Sådan jakt får bl. a. ske för att förebygga viltskador.

Jag anser att de nuvarande bestämmelserna om skydds jakt är tillräckliga för att medge ett tillfredsställande skydd mot viltskador. Även med en balanserad viltstam finns en risk för punktvisa skador som kan bli betungande t. ex. för ägare av mindre skogsmarker. Huvudinsatsen mot viltskador måste dock även i fortsättningen ske genom jakt på ordinarie jakttid. Med hänsyn till mitt förslag att möjligheterna att erhålla ersättning för skada av älg, dovhjort och kronhjort skall upphöra måste länsstyrelsen i större utsträckning än hittills vara beredd att bevilja skydds jakt för att förebygga viltskador.

Jag vill i detta sammanhang ta upp en annan fråga som gäller skydds jakt. I 23 § jaktlagen regleras vissa frågor om rätten till skydds jakt för den som inte har jakträtt. Enligt bestämmelsen har den som bor på en gård eller har en trädgård men saknar jakträtt där, rätt att döda eller fånga och behålla vissa uppräknade arter som kommer in på gården eller i trädgården.

Svenska jägareförbundet har hemställt att mård och mårdhund tas med i denna uppräkningslista. Bakgrunden till förslaget är att avskjutningen av mård har ökat från cirka 6 000 djur jaktåret 1981/82 till 16 500 djur jaktåret 1989/90. Ökningen beror på rödrävens tillbakagång genom att den har drabbats av skabb. Mården söker sig inte sällan till byggnader och kan där orsaka stor skadegörelse. Mårdhunden förekommer ännu inte i något större antal i landet. Genom invandring från Finland kan man dock räkna med att fasta bestånd kommer att utvecklas lokalt. Mårdhunden är inte önskvärd i den svenska faunan. Jag delar mot denna bakgrund Jägareförbundets uppfattning att mård och mårdhund bör intas i det angivna lagrummet.

Tidpunkten för ersättningsrättens upphörande

Viltskadeutredningen har föreslagit att ersättning för skada av dovhjort och kronhjort på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar samt för skada av älg på trädgårdsodlingar skall upphöra vid utgången av år 1991. Ersättning för skada av älg på jordbruksgröda föreslås upphöra vid utgången av år 1994.

Själv gör jag följande bedömning. En av anledningarna till att införa ett gemensamt ersättningssystem för skada av dovhjort, kronhjort och älg var enligt prop. 1979/80:111 om ersättning vid viltskador m. m. att det borde vara avsevärt enklare för myndigheterna att ha enhetliga regler för de tre viltarterna. Det innebar enligt propositionen praktiska fördelar att inte behöva göra en prövning av vilken viltart som orsakat skadan i det enskilda fallet. Jag anser att förändringen bör genomföras vid en senare tidpunkt än vad utredningen föreslagit. Därigenom ges under de kommande åren

jakträttshavarna möjligheten att minska viltstammarna till en acceptabel nivå. Jordbrukarna får erforderlig tid att vidta skadeförebyggande åtgärder. Trädgårdsodlarna måste också få rimlig tid för att genomföra skyddsåtgärder som exempelvis att sätta upp stängsel och flytta odlingar. Många företag odlar såväl trädgårds- som jordbruksgrödor. Det behövs även tid för att informera trädgårdsodlarna om de nya förhållandena.

Jag föreslår mot denna bakgrund att ersättning för skada på jordbruksgrödor och trädgårdsodling av dovhjort, kronhjort och älg inte skall lämnas efter utgången av år 1994.

Mina förslag i detta avsnitt innebär ändringar i jaktlagen. Bestämmelser om ersättning för skada av vilt finns i förordningen (1980:400) om ersättning vid vissa viltskador, m. m. Mina förslag medför att förordningen kan upphävas. De bestämmelser som i fortsättningen behövs om ersättning för skada av vilt bör tas in i jaktförordningen. Länsstyrelsens beslut i dessa ersättningsfrågor kan i dag överklagas till kammarrätt. Domstolarna handlägger årligen ett femtiotal sådana ärenden. Dessa ärenden bortfaller således, men ersätts som jag nyss redovisat av ett antal överklagningar om registrering av licensområden.

3.9 Viltskadefonderna och viltskaderegleringsfonden

Mitt förslag: Fällavgifterna för dovhjort, kronhjort och årskalv av älg avskaffas.

Ur de länsvisa fonder som bildas av fällavgifterna för vuxen älg kan efter länsstyrelsens bestämmande lämnas bidrag till administrationen av jakten och till viltvård, information och utbildning i viltvårdsfrågor.

Den centrala viltskaderegleringsfonden upphör efter år 1994.

Länsstyrelsen skall efter regeringsbeslut med stöd av ett tidigare bemyndigande få ta ut en avgift för registrering av områden för älgjakt.

Viltskadeutredningens förslag överensstämmer i stort med mitt. Utredningen har dock inte föreslagit att fällavgifterna för årskalv av älg tas bort.

Naturvårdsverket har föreslagit att fällavgifterna för älgkalv slopas.

Remissinstanserna tillstyrker i allmänhet förslagen. Flertalet länsstyrelser har påtalat behovet av ökad ersättning för sina kostnader för älgadministrationen.

Skälen för mitt förslag: För varje län utom för Gotlands län finns en viltskadefond som länsstyrelsen förvaltar. Fonden bildas av de avgifter som jägarna betalar för varje fälld älg, dovhjort och kronhjort. Fällavgifternas storlek bestäms årligen av länsstyrelsen. Ur viltskadefonden lämnas ersättning för skador som älg, dovhjort och kronhjort orsakat på jordbruksgröda eller trädgårdsodling. Bidrag kan även lämnas till förebyggande av sådana skador. Fondmedlen används också till administration av jakten samt till viltvård, information och utbildning i jaktliga frågor.

Viltskadeutredningen har föreslagit att det inte längre skall tas ut någon fällavgift för dovhjort och kronhjort. De senaste åren har det i medeltal fällt knappt 2 800 dovhjortar och knappt 500 kronhjortar. Fällavgifterna svarar därför för endast en ringa del av viltskadefondens inkomster. Mot bakgrund av mitt förslag om att ersättningarna för skada av dovhjort och kronhjort skall upphöra delar jag utredningens förslag att fällavgifterna skall slopas.

Statens naturvårdsverk har föreslagit att fällavgifterna för älgkalv slopas. Förslaget bör leda till en önskvärd ökad avskjutning av älgkalv. Jag anser därför att det bör genomföras. Mitt förslag innebär således att fällavgift i fortsättningen skall erläggas endast för fälld vuxen älg.

Viltskadeutredningen har föreslagit att länsviltnämnden skall lämna förslag till fällavgiftens storlek till den del avgiften avser ersättning för skador. Är länsviltnämnden inte enig bör länsstyrelsen enligt utredningen vid fastställandet av avgiften särskilt beakta de synpunkter som framförts av representanterna för jägarnas organisationer i nämnden. Förslaget har väckt stark kritik från flertalet länsstyrelser. Mitt förslag att ersättning för skada av jaktbart vilt inte längre skall lämnas innebär att det inte blir aktuellt med någon fördelning av fällavgiften mellan ersättning för skada och dess användning för andra ändamål. Därför bör länsstyrelsen även i fortsättningen fastställa fällavgifternas storlek. Länsstyrelsen bör självfallet höra länsviltnämnden samt jägarnas och markägarnas organisationer i anslutning härtil.

Statens naturvårdsverk har fastställt att det årliga bidraget till administrationen av jakten i länet får vara högst 20 kr. per fälld älg, dock sammanlagt högst 200 000 kr. Om älgavskjutningen i länet är låg får dock bidraget uppgå till mer än 20 kr. per älg, dock sammanlagt högst 75 000 kr.

Ett flertal länsstyrelser har tagit upp frågan om ökade resurser till länsstyrelsernas jaktadministration. Länsstyrelsernas organisationsnämnd har i en skrivelse till regeringen den 5 oktober 1989 hemställt att naturvårdsverkets beslut om regler för länsstyrelsernas rätt till bidrag för administrationen av älgjakten ändras.

Administrationen av älgjakten är en viktig uppgift för länsstyrelserna. Riksdagen uttalade i samband med behandlingen av prop. 1986/87:58 om jaktlag, m.m. att det finns skäl som talar för att t.ex. ansökningar om registrering av licensområden och registerhållning beläggs med en avgift (JoU 1986/87:15). Riksdagen bemyndigade regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om avgifter för älgjakten administration. Jag delar riksdagens uppfattning att det bör införas en avgift för registrering och omregistrering av områden för älgjakt. Jag har för avsikt att i annat sammanhang återkomma till regeringen i denna fråga. Däremot anser jag att bidrag till de årliga kostnaderna för registerhållning liksom för tilldelningsbesluten även i fortsättningen bör lämnas från viltskadefonden.

För länen finns en gemensam regleringsfond, viltskaderegleringsfonden, vars syfte bl. a. är att balansera eventuella underskott i länens viltskadefonder. Viltskaderegleringsfonden tillförs medel från viltskadefonderna. Överföringens storlek bestämmer regeringen. Viltskaderegleringsfondens

medel har de senaste åren främst använts för bidrag till älgforskningen och för att täcka uppkomna underskott i viltskadefonden i Malmöhus län samt för bidrag till Jägareförbundets verksamhet. Viltskadeutredningen har föreslagit att viltskaderegleringsfonden skall upphöra.

De nya principer om ersättning för skada av vilt som jag förordat bör leda till att något underskott i viltskadefonderna inte längre uppkommer. Något tillskott av medel till viltskaderegleringsfonden kommer därför inte att behövas. De medel som i dag överförs från viltskadefonderna till viltskaderegleringsfonden bör i fortsättningen överföras till jaktvårdsfonden. Bidrag till de ändamål som i övrigt utgår ur viltskaderegleringsfonden bör i fortsättningen utgå ur jaktvårdsfonden. Jag delar därför utredningens uppfattning att viltskaderegleringsfonden kan upphöra. Fonden bör kunna upphöra efter år 1994 då ersättning för skada av vilt i princip inte längre kommer att lämnas. Den behållning som då finns i viltskaderegleringsfonden bör överföras till jaktvårdsfonden.

Mina förslag om nya principer för bidrag till förebyggande av skada av vilt och om ersättning för sådan skada medför att viltskadefonden delvis får en annan funktion än i dag. För att bättre ange fondens funktion bör den byta namn efter år 1994. Bestämmelser om viltskadefonderna och viltskaderegleringsfonden finns i förordningen (1980:400) om ersättning vid vissa viltskador, m. m. Jag har i avsnitt 3.8 förordat att förordningen upphävs. Bestämmelser om de länsvisa fonderna bör i fortsättningen tas in i jaktförordningen.

4 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu anfört har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i jaktlagen (1987:259).

5 Lagrådets hörande

På grund av frågans beskaffenhet skulle lagrådets hörande enligt min mening sakna betydelse.

6 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att anta förslaget till lag om ändring i jaktlagen (1987:259),
2. att godkänna de riktlinjer för förändringar av bidrags- och avgiftssystemet för viltskador som jag har angett (avsnitt 3.8 och 3.9).

7 Beslut

Prop. 1991/92:9

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Mina förslag i detta betänkande innebär att målsättningen från samhällets sida när det gäller vården av älg-, kron- och dovhjortstammarna under de närmaste åren bör vara att reducera stammarna lokalt och få en bättre balans i fråga om skador på skog och jordbruksgröda. Detta bör ske genom en ökad avskjutning, mindre detaljreglering av jakten och ett större lokalt ansvarstagande för skötseln av stammarna.

Viltskadorna på skog och jordbruksgrödor har områdesvis ökat kraftigt på senare år. Detta beror särskilt på älgstammens utveckling. En rad ekologiska och biologiska faktorer är givetvis av vikt i denna utveckling. Men också den viltvård som bedrivs är av betydelse. Samhällets målsättning om balans mellan å ena sidan viltstammarnas storlek och å andra sidan markernas förmåga att föda viltet har i vissa områden inte uppfyllts. Detta konstaterade också riksdagens jordbruksutskott när förslaget till ny jaktlag behandlades i riksdagen (JoU 1986/87: 15). Sedan riksdagen gjorde sitt uttalande om målen för viltvårdspolitiken har, enligt min bedömning, framför allt älgskadorna på vissa håll snarare tenderat att öka än minska, trots en ökad avskjutning. Det krävs därför en kraftansträngning de närmaste åren för att nå den ovan nämnda balansen. Huvudsyftet bör vara att bringa ner älgstammen till en nivå som är förenlig med riksdagens målsättning för viltvården. Beskattningen av kron- och dovhjortsstammarna bör också skärpas i syfte att kraftigt minska skadorna.

I denna process måste både markägare och jägare medverka. En målinriktad utbildning och information till markägare och jägare under en treårsperiod bör därför genomföras för att nå målsättningen. Även myndigheterna kan genom sina beslut medverka till att en bättre balans i viltstammarna kan uppnås. Både markägare och jägare skall ges bättre möjlighet än i dag att ta ett större ansvar för en ökad avskjutning de närmaste åren. Detta är enligt min mening särskilt motiverat av de stora lokala variationerna i viltstammarna inom landet. I norrlandslänen bör berörda länsstyrelser ta ansvar för att ett brett samarbete kommer till stånd i fråga om de problem som orsakas av älgens vandringsbeteende.

I syfte att öka det lokala ansvaret för jakten föreslår jag att det fr. o. m. 1992 öppnas möjligheter att registrera områden av en viss minimistorlek som älgskötselområden där jägarna/markägarna själva får avgöra det antal älgar som får fällas. På sådant område bör finnas en enkel skötselplan för älgstammen. I samma syfte föreslår jag en generell förlängning av jakttiden för älg, kron- och dovhjort samt rådjur och större möjligheter att bedriva skyddsjakt. Vid jakt på kronhjort bör en kombination av licensjakt inom särskilda kronhjortsområden och allmän jakt utanför dessa tillämpas. För jakt på dovhjort är mitt förslag att enbart allmän jakttid provas.

Jag föreslår också att möjligheterna att få ersättning för älgskador på trädgårdsodling upphör den 1 januari 1992. Ersättning för skada av älg på jordbruksgrödor och skog bör upphöra helt fr. o. m. år 1995. Intill dess att ersättningssystemet avvecklas bör en större restriktivitet tillämpas vid

ersättning av skada på jordbruksgröda. Under en övergångsperiod bör dock bidrag till omplantering av älgskadad skog kunna ges till enskilda skogsbrukare med mindre markinnehav. Ett villkor bör vara att detta är en följd av älgsador som inträffat under åren 1992 – 1994.

Möjligheten att få ersättning av medel från fällavgifter vid skador av dov- och kronhjort på jordbruksgrödor eller på trädgårdsodlingar bör också upphöra från den 1 januari 1992.

För att ge jordbruksarrendatorer utan jakträtt ökade möjligheter att skydda sig mot skador av jaktbart vilt föreslås en ändring i jaktlagen som stärker arrendatorernas ställning.

För närvarande bedömer jag det inte vara möjligt att införa något försäkringssystem mot skador på jordbruksgrödor eller trädgårdsodlingar av älg, dov- eller kronhjort.

Bidrag ur viltskadefonderna skall kunna lämnas även i fortsättningen till förebyggande åtgärder mot älgsador. Ett organiserat samråd bör ske lokalt i jaktvårdskretsarna mellan jägare och företrädare för jord- och skogsbruket. Hur man ser på skadebilden bör framgå av den älgskötselplan som bör finnas hos varje jaktvårdskrets. Planen bör regelmässigt redovisas till länsviltnämnden.

Naturvårdsverket har i juni 1990 lämnat förslag till regeringen om en förenklad administration av älgjakten. I likhet med naturvårdsverket tror jag att administrationen av älgjakten kan bantas avsevärt genom enklare rutiner. Däremot är jag inte beredd att ställa mig bakom verkets förslag om ändrade principer för övergången från generell tilldelning till licenjakt eller förslaget om fri kalvjakt. Mitt förslag är att övergångstiden för områden som är registrerade för generell tilldelning förlängs och att utvecklingen följs och utvärderas innan några ändringar sker av de principer som riksdagen tidigare lagt fast. Vissa beslut om ersättning av viltskador bör delegeras från naturvårdsverket till länsstyrelsen.

Som en följd av mina tidigare förslag bör viltskaderegleringsfonden kunna avvecklas fr. o. m. den 1 juli 1992. Fondens funktioner kan övertas av jaktvårdsfonden. En fällavgift skall enligt mina förslag även i fortsättningen betalas för varje älg som fälls. För dov- och kronhjort skall emellertid inte någon fällavgift betalas. Fällavgifterna skall, förutom den fasta avgiften som beslutas av regeringen, även täcka de utbetalningar från de länsvisa viltskadefonderna som skall göras enligt viltskadeförordningen. Som en följd av att ersättningen för viltskador i framtiden kommer att minska bedömer jag att nivån på fällavgifterna också kan minska.

En utvärdering av resultaten av de i utredningen sammantaget föreslagna åtgärderna bör göras senast 1994. Ansvariga för uppföljningen bör vara naturvårdsverket tillsammans med skogsstyrelsen i samråd med lantbruksstyrelsen.

Förslag till

Lag om ändring i jaktlagen (1987:259)

Härigenom föreskrivs att 23 § jaktlagen (1987:259) och punkten 5 i övergångsbestämmelserna till lagen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Under de tider som regeringen föreskriver får

1. den som bor på en gård eller har en trädgård men saknar jakträtt där döda eller fånga och behålla följande djur som kommer in på gården eller i trädgården: vildsvin, räv, grävling, iller, mink, hermelin, vessla, ekorre, vildkanin, mullvad, sorkar, lämlar, råttor, skogsmöss, husmus, duvhök, spärvhök, kråka, råka, kaja, skata, björktrast (snöskata), gråsparv eller pilfink,

2. den som har en handelsträdgård, anläggning för yrkesmässig fruktodling eller pläntskola men saknar jakträtt där döda hare, om det behövs för att förhindra skador på träd eller trädplantor; därvid skall djur som dödas tillfalla jakträttshavaren,

3. den som innehar men saknar jakträtt där fånga vildkanin och behålla de fångade djuren.

Om det på grund av ett viltbeståndets storlek finns risk för skador på jordbruksgrödor, kan länsstyrelsen efter ansökan av jordbruksarendator medge honom rätt till jakt efter sådant vilt för att förebygga eller minska sådan risk (skyddsjakt). Djur som dödas tillfaller markägaren eller jakträttshavaren; om inte annat har avtalats.

Har älg orsakat skada på yrkesmässiga odlingar eller på skog inom särskilt av länsstyrelsen registrerade större licensområden (älgskötselområden) får älg jagas i direkt anslutning till odlingen under tiden den 16 augusti—den 28 (29) februari.

Regeringen får medge att jakt efter björn, varg, järv, lo eller säl bedrivs på annans jaktområde.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

Övergångsbestämmelserna till jaktlagen (1987:259), punkten 5.

5. Inom område, som för 1987 års jakt har registrerats med stöd av 13 § jaktstadgan (1938:279) som älgjaktionsområde utan att vara licensområde, får älgjakt ske enligt äldre bestämmelser tills vidare, dock längst till utgången av år 1990.

5. Inom område, som för 1987 års jakt har registrerats med stöd av 13 § jaktstadgan (1938:279) som älgjaktionsområde utan att vara licensområde, får älgjakt ske enligt äldre bestämmelser tills vidare, dock längst till utgången av år 1994.

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet lämnats av vägverket, trafik-säkerhetsverket, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, domänverket, kammarkollegiet, statskontoret, riksrevisionsverket, statens naturvårdsverk, länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON), hovrätten för Västra Sverige, statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR), samtliga länsstyrelser utom länsstyrelsen i Gotlands län, kyrkokommunala egendomsnämnden i Växjö stift, kyrkokommunala egendomsnämnden i Härnösands stift, Centralorganisationen SACO, Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Samrådsgruppen för arrendatorsföreningarna på och kring sydsvenska höglandet, Skogsindustrierna, Skogsägarnas riksförbund, Svenska jägareförbundet, Svenska samernas riksförbund (SSR), Sveriges jordbruksarrendatorers förbund (SJA), Sveriges jordägareförbund och Trädgårdsnäringens riksförbund (TRF).

Kammarkollegiet har bifogat yttranden av egendomsnämnderna.

Flera av länsstyrelserna har bifogat yttranden från länets lantbruksnämnd, skogsvårdsstyrelse, länsviltnämnd, länsjaktvårdsförening eller distriktsorganisation av Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare. Länsstyrelsen i Jämtlands län har bifogat yttrande från SCA Skog AB. Länsstyrelsen i Västerbottens län har bifogat yttrande från Skogsägarna Västerbotten-Örnsköldsvik.

1 Allmänt

Vägverket: Betänkandet innebär att målsättningen från samhällets sida när det gäller vården av älg-, kron- och dovhjortsstammarna under de närmaste åren bör vara att reducera stammarna lokalt och få en bättre balans i fråga om skador på skog och jordbruksgröda. Detta bör ske genom en ökad avskjutning, mindre detaljreglering av jakten och ett större lokalt ansvars-tagande för skötseln av stammarna.

Vägverkets uppfattning är att de föreslagna åtgärderna är positiva även för att minska de skador som viltet orsakar i trafiken.

Årligen inträffar på det statliga vägnätet ca 23000 polisrapporterade viltolyckor. Fördelningen är ca 5000 olyckor med älg, 15000 med rådjur samt 2800 med ren.

Ca 10% av älgolyckorna medför personskador medan skadeföljden i ren- och rådjursolyckor är lindrigare. År 1989 omkom 9 personer resp. skadades 929 personer i olycka med vilt.

De åtgärder som vägverket som vägghållare gör för att minska viltolyckorna är framför allt viltstängsel och röjning. Vår uppfattning är dock att trafiksäkerhetsarbetet måste bedrivas utifrån en helhetssyn varför samord-

ning med viltvårdande myndigheter och organisationer är både önskvärd och nödvändig.

Vår uppfattning är därför att i diskussionen kring viltets skadeverknings-
ar skall även trafikolyckorna vägas in som ett underlag för beslut om
åtgärder etc. En samordning med väghållaren på regional nivå är lämplig.

Vägverket noterar slutligen att diskussionen kring rådjurets skadeverk-
ningar är begränsad i betänkandet. Sett ur trafiksäkerhetssynpunkt är
rådjursolyckorna besvärande och därmed även trafikanternas otrygghets-
känsla stor. Vägverkets uppfattning är att denna aspekt bör ges en större
tyngd i betänkandet.

Trafiksäkerhetsverket: Betänkandet behandlar förslag vars detaljer ligger
utanför verkets kompetensområde att bedöma. Verket avstår därför ifrån
att kommentera betänkandet i detta avseende.

Verket vill i sammanhanget fästa uppmärksamheten på att det årligen
inträffar olyckor med deltagande av vilt och motorfordon. För att komma
till rätta med dessa problem krävs av väghållarna åtgärder såsom siktröj-
ningar och viltstängsel. I vart fall det senare medför avsevärda kostnader.
En intensifierad avskjutning skulle enligt verkets mening bidra till att
viltstammen minskar och att antalet olyckor på sikt minskas.

Lantbruksstyrelsen: Lantbruksstyrelsen delar uppfattningen att målsätt-
ningen bör vara en bättre anpassning mellan viltstammarnas storlek och
de skador de orsakar. Nuvarande system för att reglera jakten har uppen-
barligen brister i detta avseende, främst i fråga om älg. I den mån en bättre
anpassning erhålls innebär det ett minskat behov av att på olika sätt
reglera viltskador. Tanken bakom förslagen att jägare och markägare skall
ges bättre möjlighet och kanske också tvingas att ta ett större ansvar för
nämnda anpassning är god. Förslagen innebär åtminstone i fråga om
ersättning av skador förenklingar.

Enligt styrelsens mening kan dock förutses att även den föreslagna
ordningen åtminstone övergångsvis kommer att vara behäftad med brister
av skäl som berörs i det följande. Med hänsyn till de fördelar som kan
vinnas vill dock styrelsen tillstyrka de föreslagna åtgärderna.

De problem som kan förutses beror av svårigheter att styra älgstammens
storlek på ett tillfredsställande sätt. Detta beror på flera faktorer såsom
älgens sätt att uppträda, fastighetsstruktur och samverkan mellan fastighe-
ter samt inte minst olika sätt att se på och värdera starka viltstammar och
tolerera skador. Utredningen har diskuterat dessa frågor och föreslagit
åtgärder för att komma till rätta med dem. Enligt lantbruksstyrelsens
mening torde trots detta inte obetydliga problem kvarstå.

En avgörande faktor för att skador av älg skall kunna hållas på tillräck-
ligt låg nivå är att det går att få enighet om en riktig avskjutning. En
grundläggande tanke bakom förslagen är att detta skall ske lokalt. Med
hänsyn till bl. a. de mångskiftande uppfattningar som finns i denna fråga
torde det kunna ifrågasättas om det kommer att vara möjligt att på ett
tillfredsställande sätt reglera avskjutningen med avseende på skador enligt
den föreslagna modellen.

- att det inte torde gå att undvika att enskilda fastigheter inte vill inordna sig i ett samarbete,
- att avskjutningen måste ske med beaktande av större områden än de föreslagna,
- att enskilda fastigheter med hänsyn till t. ex. avvikande produktion för området kommer att kunna drabbas av betydande skador av en älgstam som kan tolereras för området i stort.

Skogsstyrelsen: Skador av vilt på skog, i huvudsak orsakade av älg, har under hela 1980-talet utgjort ett allvarligt (kanske det allvarligaste) skogsskyddsproblemet. Mycket stora ekonomiska förluster har drabbat såväl enkilda markägare som samhället på grund av kvalitets- och produktionsförluster i främst yngre tallskog. Även skador på gran förekommer.

Förutom skador på skog och jordbruksgrödor har antalet olyckor i trafiken med älgar inblandade ökat kraftigt. Antalet rapporterade älgolyckor i trafiken var år 1975 2047 st. År 1980 kulminerade antalet olyckor och uppgick till 5922 st. Därefter har antalet älgolyckor sjunkit något och fluktuerat kring ca 5100 st. per år.

De omfattande skador på skog som förekommit och förekommer inom många områden utgör enligt skogsstyrelsens mening ett bevis för att målen i jakt- och viltvårdspolitiken inte uppfyllts. En ökad avskjutning inom drabbade områden, i syfte att anpassa viltstammarna till en nivå där skadorna blir tolerabla, är därför angelägen. Denna åtgärd bör genomföras snarast. Reduktionen måste genomföras med beaktande av de skillnader i utgångsläget som föreligger lokalt. För att begränsa skadegörelsen och ge tallbestånden möjlighet att återhämta sig inom svårt skadade områden kan det bli nödvändigt att sänka älgstammens nivå under vad som annars kan vara en från skogsbrukets synpunkt acceptabel, uthållig nivå. Skogsstyrelsen vill betona att skogsnäringen utgör landets viktigaste exportgren medan jakten är en hobby, om än av stor betydelse.

Domänverket: Domänverket anser att vi i Sverige skall ha en livskraftig och högkvalitativ älgstam på en nivå, där skador av ekonomisk betydelse på skog och jordbruksgröda så långt möjligt undviks. Samma gäller för kronhjort och dovhjort inom de geografiska områden där lämpliga biotoper för dessa finns.

De viltskador på skog, som kanske ökat mest under de senaste åren, är skador av rådjur i södra Sverige. Då dessa mycket betydande viltskador inte behandlas i betänkandet, nöjer sig domänverket i det här sammanhanget med ett konstaterande, att en kraftigt ökad avskjutning av rådjur är mycket angelägen vid sidan av de förslag som lämnas i betänkandet beträffande älg, kronhjort och dovhjort.

Domänverket delar utredningens uppfattning, att älgstammen inom delar av landet fortfarande är alltför stor i förhållande till vad som är acceptabelt från skogsbrukets synpunkt, och att en snabb reducering av stammen bör ske. I stort instämmer domänverket med utredningens för-

slag att komma till rätta med problemet med en liten reservation för att takten i genomförandet kanske kunde vara snabbare.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Kammarkollegiet: Kammarkollegiet är enligt sin instruktion central förvaltningsmyndighet för frågor om kyrklig egendom och bör i sådana frågor höras som central remissinstans. Kollegiet har därför inhämtat yttranden från de egendomsnämnder som inte anmodats yttra sig direkt till regeringen.

Kammarkollegiet förvaltar viltskaderegleringsfonden och jaktvårdsfonden.

Egendomsnämndernas yttranden

Allmänt

Egendomsnämnderna delar i allt väsentligt utredningens uppfattning att det råder en obalans mellan å ena sidan viltstammens storlek och å andra sidan markernas förmåga att föda viltet. Egendomsnämnderna välkomnar därför utredningens förslag till en minskning av den skadegörande viltstammen.

Kammarkollegiet

Trossamfundet svenska kyrkan äger genom sina församlingar och pastorat ca 370 000 ha produktiv skogsmark och ca 90 000 ha jordbruksmark. Det motsvarar ca 1,5 % av landets totala skogsmarksareal resp. 2 % av jordbruksmarken. Skogen förvaltas huvudsakligen av egendomsnämnderna medan jordbruksmarken förvaltas av pastoraten. Dessutom äger kyrkofonden, som förvaltas av kammarkollegiet, fastigheter med ca 15 000 ha produktiv skogsmark. Även denna sköts för närvarande av egendomsnämnderna efter särskilt uppdrag av kollegiet. I egenskap av central förvaltningsmyndighet handlägger kollegiet ärenden om förvaltning, försäljning och inköp av kyrklig egendom.

Närmare bestämmelser om förvaltningen av kyrkans fastigheter finns i lagen (1988:183) om förvaltningen av kyrklig jord (LFKJ) och i förordningen (1989:88) om förvaltningen av kyrklig jord (FFKJ). Enligt 11 § LFKJ skall förvaltningen inriktas på att egendomens avkastningsförmåga tillgodogörs på ekonomiskt bästa sätt. Rätt till jakt på kyrklig jord upplåts huvudsakligen av egendomsnämnderna. Kollegiet saknar därför omedelbar erfarenhet av konflikter mellan skogliga intressen och jakt- och viltvårdens intressen.

Genom bl. a. egendomsnämnderna har dock kollegiet erfarit att skogsskadorna av vilt inom vissa stift har ökat kraftigt under senare år.

Kammarkollegiet ansluter sig till vad egendomsnämnderna anfört i sina yttranden.

Statskontoret: Sveriges älgstam är totalt sett för stor. En vinterstam i storleksordningen 250 000 – 300 000 djur medför problem. Problemen ytt-

rar sig bl. a. i att betydande ekonomiska värden går till spillo som följd av viltets skadeverkningar på den växande skogen och allvarliga olyckor vid kollisioner mellan älg och motorfordon. Sedan slutet av 1970-talet har älgskadorna på skog accelererat trots ökade tilldelningar för avskjutning. De kostnader som orsakas vid viltolyckor uppgår till mycket höga men svårberäknade belopp. Hjortstammarnas utveckling medför också vissa problem. Statskontoret uppfattar dock vidden av dessa som mindre i förhållande till de problem som den stora älgstammen föranleder. Vi begränsar därför vårt yttrande till de förslag som läggs fram för att minska älgstammens numerär.

Riksrevisionsverket: Riksrevisionsverket har inget att erinra mot utredningens förslag.

Statens naturvårdsverk:

Utvecklingen

Jakt- och viltvårdsberedningens betänkande (SOU 1979:52) Viltskador ledde till att nya bestämmelser om bl. a. ersättning för viltskador infördes den 1 juli 1980 (Viltskadeförordningen 1980:400). De nya bestämmelserna var avsedda att bl. a. öka kraven på näringsidkarna att skydda sig mot viltskador och att tåla sådana skador.

Under senare hälften av 80-talet kunde naturvårdsverket emellertid konstatera att viltskadorna och anspråken på ersättning för sådana skador ökade i omfattning. Utvecklingen berodde bl. a. på ökande viltstammar och på tilltagande ekonomiska problem inom framför allt jordbruket. Vidare fann verket brister i de nya bestämmelserna som bl. a. ledde till onödigt administration och höga kostnader.

Även principerna för ersättning av viltskador har successivt urholkats. Utvecklingen har lett till att de skadelidande närmast förutsätter att ersättning skall betalas ut för uppkomna viltskador, oavsett vilken viltart som orsakat skadorna. Denna utveckling har också lett till att benägenheten hos de skadelidande att satsa medel och arbete på skadeförebyggande åtgärder minskat.

I en skrivelse till regeringen den 12 juni 1989 sammanfattade verket sina erfarenheter och lämnade förslag till förändringar. Även i andra sammanhang har verket påtalat de nämnda problemen.

Av dessa skäl har naturvårdsverket ansett att nuvarande system med ersättning för viltskador snarast bör omprövas. Ett nytt system bör bygga på principen att viltskador skall förebyggas, inte ersättas, vilket fallet är i dag. Ett sådant system förutsätter emellertid kraftfulla insatser för att informera om hur viltskador kan förhindras eller minskas. En viktig sådan insats är att ta fram en handbok om viltskador i vilken bl. a. redovisas hur viltskador uppstår, hur skador av olika viltarter ser ut och hur viltskador kan förhindras. Verket har därför startat ett projekt med målsättningen att ta fram underlag för en sådan handbok. Boken är avsedd för i första hand jordbrukare och trädgårdsodlare, men även för allmänheten. Naturvårdsverket har i skrivelse den 14 juni 1990 till regeringen redovisat hur projek-

tet skall genomföras och begärt att erforderliga medel ställs till förfogande ur viltskaderegleringsfonden.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Successiv uppföljning

Mot denna bakgrund anser naturvårdsverket det vara mycket positivt att problemen med viltskador nu blivit föremål för ännu en utredning.

Dagens snabba förändringar av brukningsförhållandena inom framför allt jordbruket leder till förändringar även inom viltstammarna, vilket i sin tur medför att viltskadornas omfattning och karaktär ändras. Det är därför nödvändigt att kontinuerligt följa utvecklingen inom området så att erforderliga åtgärder kan genomföras i tid.

Verket gör bedömningen att Skada av vilt lämnat förslag som skapar förutsättningar för att i huvusak kunna lösa viltskadeproblemen. Naturvårdsverket får dock även påpeka att den till regeringen den 31 maj 1990 överlämnade utredningen Älgjaktens administration, också innehåller förslag som har förutsättningar att bidra till en minskning av problemen med viltskador. Verket förutsätter därför att dessa förslag sammanvägs med förslagen i Skada av vilt.

Viltets värde ökar

Det svenska jordbruket genomgår för närvarande genomgripande förändringar vilka bl. a. kommer att innebära att antalet brukningsenheter minskar och att behovet av alternativa avkastningsformer ökar. I det sammanhanget kan viltresurserna komma att få väsentligt större ekonomisk betydelse än i dag. Därmed kan även attityden till viltskador förväntas komma att förändras i positiv riktning.

Hovrätten för Västra Sverige: Hovrätten kan inte bedöma i vad mån de föreslagna åtgärderna kan förväntas leda till åsyftat resultat att minska viltskadorna och därmed behovet av ersättning för sådana skador. Hovrätten har emellertid inte någon principiell erinran mot att man försöker lösa föreliggande problem på det sätt som föreslagits i betänkandet.

Sveriges lantbruksuniversitet: SLUs speciella kompetens ligger inom området forskning (kunskapsuppbyggnad), utbildning och information. Granskningen av betänkandet kommer därför i betydande utsträckning att koncentreras till dessa områden.

Samhällets principer vad avser viltvården har i samband med arbetet på den nya jaktlagen bl. a. angivits som att "Storleken på stammarna bör anpassas efter tillgången på föda, de arcella näringarnas krav och behovet av säkerhet i trafiken". Skador av vilt skall i första hand motverkas genom begränsning av viltstammarnas storlek och andra förebyggande åtgärder. Dessa principer ligger som grund för betänkandet. SLU ansluter sig till dessa grundläggande värderingar.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Länsstyrelsen kan i stort ansluta sig till och

tillstyrka utredningens förslag utom vad gäller administration, älgskötselområden, skyddsjakt och fondernas användning.

Prop. 1991/92: 9
Bilaga 3

Utredarens egentliga huvuduppgift har varit att göra en översyn av ersättningssystemet för skador på grödor och trädgårdsodlingar. Enligt direktiven har den ökade omfattningen av skador och därmed ersättningar under senare år lett till att fällavgifterna tenderat att öka till en nivå som i ett förlängt perspektiv kan bli oskäligt betungande för jägarna. I utredarens uppdrag har därför ingått att undersöka möjligheten till ett system där finansiering och ersättning inte leder till en sådan höjning av fällavgifterna att de blir oskäliga. Uppdraget har vidare enligt riktlinjerna inneburit att pröva frågan om ett försäkringssystem samt att överväga möjligheterna att begränsa skadorna genom förebyggande åtgärder. Utredaren har härutöver fått i uppdrag att komma till rätta med de motsättningar angående utövandet av jakt för att förebygga viltskador som kan finnas mellan jordbruksarendatorer och markägare som behållit jakträtten för egen del. Slutligen har utredaren uppdraget att studera de problem som uppstår inom vissa områden då s. k. vandringsälgar under vintertid samlas i vinterbetesområdena.

Länsstyrelsen anser att utredningen mot bakgrund av direktiven i vissa avseenden gått mycket långt när det gäller att presentera förslag till radikala förändringar av nu gällande ordningar och förhållanden med syfte att hålla fällavgifterna nere. Särskilda synpunkter kan läggas på de omfattande och genomgripande förändringarna i den administrativa ordningen, inrättandet av s. k. älgskötselområden, föreslagna ändringar i jaktlagstiftningen angående skyddsjakt samt fondernas användning.

Beträffande förhållandena i länet kan inledningsvis framhållas följande.

En stor älgstam har lokalt vållat stora skador på plant- och ungsogar. Också viltskador av rådjur, dovhjort och kronhjort är avsevärda och skapar lokalt bekymmer för skogsbruket och skogsägarna. Om inte kraftiga åtgärder företas kommer skadorna på skogen att öka.

Skadorna på jordbruksgröda har periodvis under senare år varit mycket omfattande. Följaktligen har skadeersättningar också tagit en mycket stor andel av viltskadefondens medel i anspråk. Detta har också inneburit att fällavgifterna successivt har måst höjas. Under de allra senaste åren har dock viltskadorna och därmed skadeersättningarna minskat. Fällavgifterna har till följd härav kunnat sättas ned. Anledningen till förändringen är främst att söka i de senaste två årens gynnsamma klimatförhållanden, vilka medfört tidiga skördar. Detta har inneburit avsevärt förkortade tider för exponering av grödan för viltet.

Älgstammens numerär i sig har naturligtvis alltid betydelse för storleken på skador och skadeersättningar och därmed dimensioneringen av fällavgifterna.

Under alla förhållanden gäller att skadeviltet, även om tillgången på föda ute i skog och mark för tillfället är god, samtidigt också eftertraktar åkergrödan under den tid den är åtkomlig. Åtkomligheten kan naturligtvis variera beroende på förekomsten eller avsaknaden av fysiska hinder eller skrämselåtgärder.

Länsstyrelsen finner mot den angivna bakgrunden att det är angeläget

att frågan om fällavgifterna tas upp till behandling samt att den därmed sammanhängande viltskadeproblematiken m. m. beaktas i nödvändig mån. Emellertid bör det påpekas att det finns samhällsintressen i övrigt som med lika berättigande också borde tillgodoses i ett sammanhang som det förevarande. Exempel på sådant är det rörliga friluftslivets skilda intressen.

Länsstyrelsen i Södermanlands län: Länsstyrelsen har inhämtat länsvilt-nämndens yttrande över betänkandet.

Länsstyrelsen delar vilt-nämndens uppfattning i de olika sakfrågorna med undantag av synpunkterna i avsnittet "Fondernas användning", delen om bidrag till administration av älgjakten.

Länsstyrelsen förutsätter att medel ur länets viltskadefond fortsättningsvis får användas för bidrag till myndighetens administration. Beräkningsgrunden för bidraget måste dock ses över.

Länsstyrelsens yttrande över betänkandet konkreta förslag sammanfattas på följande sätt:

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om

- en generellt kraftig nedskärning av älgstammen med upp till en tredjedel av nuvarande omfattning;
behov av en sådan åtgärd kan finnas inom begränsade områden i landet,
- rätt för jordbruksarrendator att bedriva skyddsjakt redan när risk för skador befaras;
frågan om reglering av viltskadeersättning och skyddsjakt bör helt lösas genom avtal mellan markägare och jordbruksarrendator,
- minimiareal på 2 000 ha för älgskötselområden;
områdets storlek bör vara minst det dubbla och en lokal anpassning bör göras, då älgtätheten varierar stort inom landet och även inom varje län,
- fri kalvjakt;
fri avskjutning av kalv bör tills vidare endast medges inom älgskötselområden,
- tidpunkten för ikraftträdande;
ersättningsreglerna skall ändras samtidigt för älg- och hjortskador på grund av att båda typerna av skador kan förekomma på ett och samma skifte av en brukningsenhet. I länet begärs sedan flera år tillbaka särredovisning av skadeorsakerna.

Hjortskadorna kan uppgå till i genomsnitt 20 % av det totala ersättningsbeloppet för länet. För att undvika en felaktig skadevärdering finns det starka skäl att bibehålla ersättningsmöjligheterna för hjortskador t. o. m. år 1994. Fällavgifterna för kron- och dovhjort skall som följd härav erläggas t. o. m. det året.

Länsstyrelsen tillstyrker förslagen i övrigt.

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Länsstyrelsen delar utredningens förslag i stort. Detta gäller både förslaget att öka avskjutningen under en treårsperiod och att efter en övergångstid ta bort ersättningen för skada av älg på gröda. Länsstyrelsen har redan under senare år arbetat efter samma målsättning som utredningen föreslår vad gäller vården av älg, kron- och dovhjortsstammarna, nämligen att reducera viltstammarna lokalt för att få en bättre balans i fråga om skador på skog och jordbruksgrödor. Detta bör, som anges i förslaget, ske genom en ökad avskjutning, om möjligt med mindre detaljreglering av jakten och ett större lokalt ansvarstagande för skötseln av viltstammarna. Länsstyrelsen delar även utredningens synpunkter på att i denna process måste både markägare och jägare medverka och att en målinriktad utbildning och information till markägare och jägare under en treårsperiod därför bör genomföras.

Länsstyrelsen i Kronobergs län: Länsstyrelsen tillstyrker i princip utredningsförslaget.

Det är viktigt för länsstyrelsen att alla förslag som kan leda till en billigare och enklare älgjaksadministration genomförs. Samtidigt måste länsstyrelsen ha möjlighet att reellt påverka älgstammens storlek och skadeutveckling när omständigheterna så kräver.

Som bakgrund till länsstyrelsens yttrande över enskilda delar av förslaget lämnas en redogörelse för älgstammens storlek och skadebilden inom länet.

Under den tid som förflutit sedan försöket med reglerad älgjakt startade år 1967 i vårt län har älgstammen först byggts upp för att sedan under 80-talet ha starkt fluktuerat. Exakta siffror på älgstammens storlek finns visserligen inte, men storleken på tilldelningen och avskjutning tillsammans med skadeutvecklingen ger ändå med stor sannolikhet en bild även av älgstammens variation. När älgstammen synes ha varit på väg nedåt, har tilldelningen och avskjutningen minskat. Resultatet har blivit en ökning igen av älgstammen. Det visar att älgstammen är mycket livskraftig och kan öka snabbt vid en för låg avskjutning. Trafikolyckorna med älg har i stort följt avskjutningen. Skogsskadornas omfattning har också i stort följt samma utveckling. De bedömningar som gjordes i början av 80-talet visade en minskning av skogsskadorna inom stora delar av länet. Minskningen blev dock kortvarig. Skogsskadorna började sedan öka igen från mitten på 80-talet fram t. o. m. år 1988. Konsekvenserna för skogsbruket är även långsiktiga, då en för stor älgstam under längre tid innebär att betestillgången blir otillräcklig.

Under det förra och innevarande jaktåret har länsstyrelsen agerat för en kraftig avskjutning av älgstammen. Länsstyrelsen har sålunda lagt totalramen på en högre nivå än vad jägarorganisationen förordat så att varje älgjaksområde i praktiken kunnat skjuta så många älgar man velat. Resultatet för förra jaktåret blev en avskjutning på 4 590 djur. Bara en gång tidigare (1982) har vi haft en så hög avskjutning. För innevarande år räknar länsstyrelsen med en avskjutning på knappt 3 000 djur. Det skall jämföras med 1975 års avskjutning på 2 802 djur. Länsviltnämnden skall

ta fram ett mer långsiktigt program för älgjakten inom länet. Arbetet med programmet pågår för närvarande.

Skogsskadornas omfattning i nuläget är svåra att bedöma. Den senaste skadebedömningen tyder dock på, enligt skogsvårdsstyrelsen i länet, att skador förorsakade av älg totalt sett för länet minskat i förhållande till tidigare år.

Länsstyrelsen vill här referera till vad lantbrukarnas länsförbund yttrat till länsstyrelsen: "Vad vi förstår är problemet med för stor älgstam på väg att lösas. Vi vill peka på att problemen med rådjursskador på skogsplanteringar nu är ett större bekymmer än skador av älg".

Skador på trädgårdsodlingar minskar. Det är i huvudsak inom ett område i länet som skador uppkommer. Bidrag till stängselkostnader har utgått i flera fall under senare år.

Skador på gröda varierar stort beroende på väderlek. Ju regnigare sommar desto större skador. Beloppen som betalas ut kan variera alltifrån några hundralappar till i enstaka fall 15 000–20 000 kr. Bidrag till stängselkostnader har utgått i flera fall under senare år.

Antalet trafikolyckor med älg har minskat betydligt under åren 1989 och 1990. År 1989 minskade olyckorna från tidigare 306 till totalt 268. Under år 1990 har antalet olyckor fortsatt att minska; fram t. o. m. augusti månad har totalt 95 olyckor inträffat.

Med denna redogörelse har länsstyrelsen velat visa att genom hittills vidtagna åtgärder håller älgstammens storlek redan på att anpassas till 1975 års nivå.

Länsstyrelsen i Kalmar län:

Grundläggande principer

Länsstyrelsen ansluter sig till uppfattningen om att en ökad avskjutning måste ske av främst älgstammen. Det är nödvändigt att bättre balans uppnås mellan älgstammens storlek och markernas förmåga att föda viltet utan oacceptabla skador på skog och jordbruksgröda. Länsstyrelsen tillstyrker vidare en mindre detaljreglering av älgjakten samt att ett större ansvar för skötseln av aktuella viltstammar läggs på lokal nivå.

Älg- och hjortstammarnas utveckling och skadebild

I yttrande den 16 januari 1989 till skogsstyrelsen angående rapporten "Älgen och skogen" redovisade länsstyrelsen att åtskilliga inventeringar och andra undersökningar gjorts angående älgbeståndet i länet och de skador på skogen som älgarna förorsakat. Länsstyrelsen framhöll att en minskning av älgbeståndet i länet är nödvändig för att nedbringa skogsskadorna och även antalet trafikolyckor, där älgar är inblandade. Enligt uppgift år 1989 från skogsvårdsstyrelsen i länet hade råd och anvisningar enligt skogsvårdslagstiftningen meddelats angående omplantering av skog,

som berörde cirka 900–1 000 ha skogsmark. Det uppskattades, att det fanns sammanlagt 4 000–5 000 ha som behövde omplanteras på grund av älgskador på skog.

En reduktion av älgstammen är alltså nödvändig i vissa delar av länet. Resultatet av höstens älgjakt föreligger ännu inte. Det framgår dock av olika uppgifter att älgstammen på många håll i länet numera har minskat.

Länsstyrelsen i Kristianstads län: Enligt sina direktiv har utredaren haft att se över ersättningssystemet för viltskador. Utformningen av detta system hänger emellertid så nära samman med reglerna för själva jakten att utredaren måste ta upp också dessa regler.

En utgångspunkt för utredaren har varit att älg- och hjortstammarna på många håll behöver reduceras. Vad gäller viltskadorna anser utredaren att dessa bör kunna minska genom förebyggande åtgärder såsom ökad avskjutning och att nuvarande ersättningssystem successivt bör avvecklas. Beträffande älg- och hjortstammarnas reduktion har länsstyrelsen i princip inte några invändningar mot utredarens uppfattning. Länsstyrelsen delar också uppfattningen att förebyggande åtgärder mot viltskador är bättre än att i efterhand bevilja skadeersättningar. Detta innebär dock inte automatiskt att sådana skadeersättningar behöver vara helt uteslagna. Med minskade eller slopade möjligheter att få skadeersättningar blir det för markinnehavarna ännu viktigare än hittills att kunna få bidrag för skadeförebyggande åtgärder såsom uppförande av stängsel kring odlingar.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Den framlagda utredningen behandlar utförligt de olika problem och skador som förknippas med en alltför riklig förekomst av älg i landet. De skador och problem som regionalt förorsakas av dovhjort och kronvilt är förvånansvärt lite behandlade. Detta är anmärkningsvärt, i synnerhet mot bakgrund av de höga ersättningar som skador av dessa hjortslag ger upphov till, särskilt i Malmöhus län.

Kronvilt

Kronviltet har fått en överraskande svag behandling i utredningen. Det är anmärkningsvärt att den skånska kronviltsstammens rastillhörighet — nominatrasen — inte på något ställe i utredningen påpekas, inte heller att en effektiv och ändamålsenlig kronviltsvård förekommit inom det skånska kronhjortsreservatet under en 17-årig försöksverksamhet. Det rika erfarenhetsmaterial som samlats vid länsstyrelsen och de redovisningar som skett i olika sammanhang har uppenbarligen inte utnyttjats av utredningen. Den skånska kronhjorten har genom sin förekomst i Skåne och sina mycket gamla anor en särställning i landets fauna. Det finns således ett såväl nationellt som internationellt intresse av att rasen bevaras utan inblandning av andra raser. En förutsättning för detta är att kronviltet kan erbjudas en lämplig livsmiljö i det syd- och mellanskånska kulturlandskapet. Med hänsyn till att det måste finnas ett klart uttalat intresse att bevara kronviltet kan skadeproblemet inte enbart lösas genom ökad avskjutning

av hjortstammen. Man måste också inrikta sig på skadeförebyggande åtgärder. Det måste därför finnas utrymme för att lämna bidrag till sådana åtgärder. Visst bidrag bör kunna utgå ur viltskadefonden.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Länsstyrelsen i Hallands län: Länsstyrelsen delar utredarens bedömning om vikten av att viltstammarna anpassas till lokalt lämpliga nivåer och tillstyrker i allt väsentligt de förslag som syftar till mindre detaljreglering och ökat lokalt ansvarstagande. Mot denna bakgrund finner länsstyrelsen det också följdriktigt att nuvarande ersättningsrätt för bl. a. älgskador avskaffas. Länsstyrelsen hade emellertid gärna sett att utredaren närmare jämfört förhållandet mellan viltstammarnas natur- och jaktvärden och de skador som viltet orsakar i skogsbruket. Det hade också varit värdefullt att närmare få belyst de konflikter som kan finnas mellan intresset av att bibehålla förhållandevis stora viltstammar och intresset av att upprätthålla biologisk mångfald i skogen. Utifrån detta perspektiv kunde exempelvis utredaren närmare ha behandlat svårigheterna att etablera ädellövskog i områden där födotillgången är dålig och de effekter för floran och faunan i övrigt som detta kan föra med sig.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Utredaren har konstaterat att samhällets målsättning om balans mellan å ena sidan viltstammarnas storlek och å andra sidan markens förmåga att föda viltet i vissa områden inte har uppfyllts.

Detta kan bero på att statsmakernas målsättning inte på ett tillräckligt tydligt sätt kommit till uttryck i jaktlagen. Det får nämligen anses viktigt att statsmakernas målsättning inte bara kommer till uttryck i allmänt hållna uttalanden i förarbetena utan också anges tydligt i lagstiftningen. Om så sker kan myndigheterna på ett bättre sätt följa upp hur målen uppnåtts. Det är viktigt att naturvårdsverket i samråd med övriga berörda centrala myndigheter tar fram lämpliga instrument för att bedöma uppställda mål.

Det är en viktig uppgift för länsstyrelsen att följa upp hur målen uppnåtts. I arbetet måste länsviltnämnden och andra regionala och lokala organ medverka. I detta län har älgavskjutningen från mitten av 1970-talet mer än tredubblats. Älgstammen har dock i varje fall inom vissa områden fortsatt att öka. Länet tillhör de län som drabbats mest av älgskador på grödor. Även skadorna på tall- och granungskog är större än skogsbruket kan tåla. De täta stammarna av älg och rådjur har bl. a. också problem vid föryngring av lövskog. Detta aktualiseras i än högre grad under den närmaste framtiden när stora arealer på grund av nya jordbrukspolitiken skall omföras till skog. Det är därvid ur naturvårdssynpunkt önskvärt att vissa delar planteras med lövträd. Detta är i dagens läge svårt på grund av de omfattande betesskadorna på plantorna.

Under senare delen av 1980-talet har vidare särskilda problem uppkommit i älgstammen inom framför allt den södra delen av länet där ett stort antal älgar hittats döda eller döende i en tidigare ej beskriven sjukdom samtidigt som svåra betesskador på gran har noterats i stor omfattning. Det är inte uteslutet att dessa problem sammanhänger med en alltför stor älgstam.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Betänkandet behandlar viltskadeproblemen på ett klart och konkret sätt. Länsstyrelsen delar till största delen utredarens bedömningar och tillstyrker flertalet förslag. De åtgärder som föreslås har diskuterats med jägare och markägare. Förutsättningar för att genomföra dessa bör därför vara goda.

Länsstyrelsen i Värmlands län ansluter sig i princip till de överväganden som kommit till uttryck i föreliggande förslag till viltskadeförordning.

Länsstyrelsen i Örebro län: Utredningen har som utgångspunkt haft att viss ersättning för skada av vilt skall lämnas även i fortsättningen, men att systemet för ersättning och finansiering inte får leda till en sådan höjning av fällavgifterna att de blir oskäliga. Direktiven gavs vid en tidpunkt då fällavgifterna över lag höjdes kraftigt av olika anledningar. Det bör dock påpekas att fällavgifterna därefter har kunnat sänkas, i Örebro län med 27% på två år.

Ansökningar om bidrag till skadeförebyggande åtgärder kommer att öka om de förslag som lagts fram genomförs. Till stor del kommer det att väga upp reduceringen av ersättningarna. Först i ett längre perspektiv torde totalt sett en minskning av utgifterna kunna erhållas. Då emellertid samtidigt en minskning av älgstammen skall åstadkommas, medför detta att även antalet fällavgifter minskar. Det är därför osäkert om fällavgifterna kommer att kunna sänkas ytterligare.

Länsstyrelsen bedömer att ett genomförande av förslagen kommer att öka länsstyrelsens arbete med jakt- och viltskadärendena. Något utrymme för en finansiering av merkostnaderna med medel inom ordinarie anslag finns inte. Länsstyrelsen förutsätter därför att de administrativa konsekvenserna av förslagen beaktas och att erforderliga medel ställs till förfogande, antingen över statsbudgeten eller i form av bidrag ur jaktvårds- eller viltskadefonderna.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Länsstyrelsen anser att det är positivt att viltskadeproblemen nu har blivit föremål för utredning. Inte minst inom Västmanlands län har viltskadorna under den senaste femårsperioden varit mycket omfattande. Detta har bl. a. haft till följd att fällavgifterna på älg inom Västmanlands län varit bland de högsta i landet. Länsstyrelsen har därför i skrivelser under åren 1988 och 1989 uppmärksammat jordbruksdepartementet på de ojämlika förhållandena vad beträffar fällavgifterna mellan olika län som systemet skapar.

Sammanfattning

Länsstyrelsen kan helt ansluta sig till målsättningen att reducera älgantalet lokalt för att få en bättre balans i fråga om skador på skog och jordbruksgrödor. Länsstyrelsen kan också ställa sig bakom vissa grundläggande förslag i betänkandet som t. ex. ökad lokal avskjutning samt målinriktad utbildning och information till markägare och jägare. Länsstyrelsen ifråga-

sätter emellertid om de konkreta förslag som betänkandet innehåller på något avgörande sätt kan bidra till en snabb och varaktig begränsning av viltskadeproblemen.

Enligt länsstyrelsens bedömning är det svårt att ha en säker uppfattning om hur stor den svenska älgstammen har varit vid någon särskild tidpunkt. Ökningen av viltskadeersättningarnas storlek de senaste åren tyder dock på ett ökat viltskadeproblem. Det förefaller inte realistiskt att man medelst ett treårsprogram för ökad avskjutning av älg skall komma till rätta med viltskadeproblemen. Inte heller förefaller det särskilt troligt att man genom införande av s. k. älgskötselområden – inom vilka det förutsätts vara fri avskjutning av älg – skulle kunna komma till rätta med skadeproblemen och åstadkomma kontrollerade frilevande stammar av älg. Även vissa betänkligheter av administrativ natur kan anföras i denna sak. Nödvändigheten av de kompletteringar utredaren föreslår vad gäller 23 § jaktlagen och 29 § jaktförordningen kan ifrågasättas. Flera av utredarens förslag vad gäller skyddsjakt måste diskuteras eftersom det redan i dag finns tillräckliga instrument som vid en riktig användning bör kunna bidra till en lösning av skadeproblematiken. För att en skyddsjakt skall ge avsett resultat bör denna pågå under en relativt begränsad tid och inom större sammanhängande områden. Vad gäller möjligheterna att uppbära viltskadeersättning måste kraven på brukarna väsentligen öka, bl. a. vad gäller tålighet och fällresultat. Självrisk bör i likhet med vad som nu gäller åsättas ett visst minimibelopp. När man fastställer jakttider bör särskild uppmärksamhet ägnas det rörliga friluftslivet, varför det är tveksamt om en förlängning av jakttidsramen är en lämplig väg. Slutligt ställningstagande till ett eventuellt avskaffande av viltskaderegleringsfonden bör inte ske förrän efter det att man kan se om treårsprogrammet lyckats. Det är rimligt att behållningen i fonden kommer lantbrukarna till del kanske i form av premiesänkande bidrag vid ett framtida försäkringssystem eller för skadeförebyggande åtgärder. Det finns samtidigt anledning att efterlysa förslag på hur man efter perioden 1992-1994 skall kunna lösa de fortsatta viltskadeproblemen. Att avskaffa möjligheterna till fortsatta viltskadeersättningar löser definitivt inga problem.

Grundläggande principer

Det visar sig ofta att en god älgtilldelning, vilket kan ge licenshavaren större frihet i jakt, inte alltid har resulterat i ett tillfredsställande jaktresultat vad avser antal fällda djur samt fördelning efter ålder och kön. Lagstiftaren bör inte avhända länsstyrelserna möjligheten att i skadeavvärjande syfte bl. a. medelst föreskrifter eller rekommendationer rikta avskjutningen mot kor eller kalvar.

Älg- och hjortstammarnas utveckling och skadebild

Länsstyrelsen ifrågasätter om man mot bakgrund av tillgänglig avskjutningsstatistik kan dra så säkra slutsatser om den svenska älgstammens storlek vid 1970-talets mitt och om en efterföljande stark ökning av älgtil-

gången fram till början av 1980-talet som utredaren tycks anse. Som skäl för en sådan ökning anges regleringen av älgjakten. Det kan ju i stället vara så att älgstammen under en relativt lång tid legat på en förhållandevis hög nivå. Några tillförlitliga instrument för att beräkna älgstammens storlek synes inte heller finnas. Resultat av älginventeringar är osäkra eftersom ett antal älgar kan bli oräknade medan andra kan komma att räknas flera gånger. Avskjutningsstatistiken kan inte heller ge en rättvisande bild av älgstammen eftersom intensiteten i jakten kan vara helt avgörande för jaktresultatet.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Det är av stor vikt att en bättre balans i älgstammen uppnås. Länsstyrelsen biträder förslaget att detta bör ske genom en ökad avskjutning, mindre detaljreglering av jakten och ett större lokalt ansvar för skötseln av stammen.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Utredningen har helt riktigt fastslagit att samhällets målsättning om balans mellan klövviltsstammarnas storlek och fördelning samt markernas förmåga att föda viltet utan alltför stora skador på skog och jordbruksgrödor inte har uppfyllts inom stora områden.

Detta anser länsstyrelsen i likhet med utredningen vara ett så stort problem att målsättningen från samhällets sida bör vara att inom tre år ha reducerat klövviltsstammarna lokalt och regionalt till en nivå som innebär balans gentemot födotillgång och därmed ur de areella näringarnas synpunkt acceptabla skador på skog och jordbruksgröda.

Det är av vikt att avskjutningen ökas lokalt och regionalt med hänsyn till födotillgången och stammarnas utveckling samt bör speciell hänsyn tas till älgvandringsproblemen.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: I yttrande över jordbruksdepartementets remiss av statens naturvårdsverks promemoria Förenklad administration av älgjakten lämnar länsstyrelsen förslag på en avreglering av älgjaktssystemet. Skälen för förslagsställandet och den närmare utformningen av det föreslagna nya älgjaktssystemet framgår av sistnämnt yttrande, vartill hänvisas.

Det nuvarande älgjaktssystemet innebär bl. a. på grund av maximerade tilldelningar till licensområdena för älgjakt, avsevärda begränsningar i möjligheterna att få till stånd en ökad avskjutning. I det nya älgjaktssystem, som länsstyrelsen föreslår, blir avskjutningen fri för samtliga licensområden vad gäller kalv och för större licensområden, med en areal av över 2000 ha i genomsnitt, vad gäller både vuxna djur och kalvar. För sådana områden med en god älgtilgång kommer sålunda inte älgjaktssystemet i sig att utgöra något hinder för en större avskjutning. Detta bör kunna leda till att det blir lättare än nu att genomföra den önskade minskningen av älgstammen och därmed nå den av statsmakterna fastlagda målsättningen att begränsa älgens betningskador på skog och gröda. Förslaget innebär att ansvaret för älgstammens storlek i högre grad överlämnas på jägarna och markägarna.

Länsstyrelsen instämmer i de utgångspunkter som utredningen redovisat. Särskilt vill länsstyrelsen framhålla vad som anförts om att samhället kan medverka till att få en bättre balans i älgstammen genom att lägga ett större ansvar på den lokala nivån, dvs. markägare och jägare, och genom en minskad reglering av jakten samt att myndigheternas administration kan förenklas bl. a. genom att onödigt detaljreglering av jakten tas bort. Länsstyrelsen anser att man bör kunna gå avsevärt längre i dessa avseenden än vad de förhållandevis begränsade förslag utredningsmannen framlagt innebär. Älgjaktssystemet bör således kunna förenklas betydligt och ansvaret för avskjutningen i högre grad överlämnas på jägarna och markägarna. Det är i detta sammanhang värdefullt med en utbyggd samverkan mellan jägare och markägare. Länsstyrelsen instämmer också i vad som sägs om en så kraftig avskjutning av vissa lokala älgstammar att man överskrider den avskjutning som är önskvärd i ett längre perspektiv och instämmer också i förslaget att landets älgstam skall bringas ned till den täthet vi hade i mitten av 1970-talet.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Älgstammens storlek måste baseras med utgångspunkt från de värden stammen representerar och de skador som en alltför stor stam åstadkommer. Av avgörande betydelse för stammens nivå bör vara dess skadegörelse på skogen liksom antalet trafikolyckor med älgar inblandade.

För Jämtlands läns vidkommande är skadebilden ytterst alarmerande. Skogsvårdsstyrelsen företog under vårvintern 1988 en älgbetes- och skogsskadeinventering som visade på mycket omfattande och delvis förödande betesskador på skogen. Skadorna föranleder stora kostnader för omplantering, tillväxtförluster och inte minst kvalitetsförluster. Det har i sammanhanget talats om skador i länet upp mot en miljard kronor.

Utifrån de aspekterna håller länsstyrelsen helt med utredaren om att det behövs kraftanstängningar från olika håll för att få en bättre balans av älgstammen och därvid en minskning av skadefrekvensen. Länsstyrelsen kan i allt väsentligt ställa sig bakom det resonemang som där förs.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Utredningen om viltskador och förslaget om förenklad administration av älgjakten angår viltvården och griper in i varandra varför länsstyrelsen föredrar att avge ett samordnat yttrande.

Målet med en förenklad administration skall, enligt naturvårdsverket, i första hand vara att sköta älgstammen på ett biologiskt riktigt sätt med hänsyn till viltskador, viltolyckor och andra samhällsintressen. Härvidlag är det viktigt att den enskilde jägaren och markägaren uppfattar att hans speciella kunskaper och intresse tillvaratas.

Så långt det är möjligt är det en självklarhet att offentlig administration skall vara motiverad. Detta gäller också länsstyrelsens arbete med älgadministration och reglering av viltskador men också naturvårdsverkets handhavande av dessa frågor.

I Norrbottens län har försöksverksamhet med reglerad älgjakt bedrivits

nedanför lappmarksgränsen sedan år 1971 och fram till den nuvarande jaktlagstiftningen började gälla år 1988. Inom länet i övrigt tillämpades reglerna i 13 § jaktlagen (1938:279) i dess äldre lydelse. Således har jakt på "generella områden" inte bedrivits i länet. Naturvårdsverkets förslag skall därför granskas delvis utifrån andra utgångspunkter än vad gäller riket i övrigt.

Utredningen föreslår att målsättningen skall vara att reducera älgstammarna lokalt för att få bättre balans gentemot skador på skog och jordbruksgröda. Älgstammen i Norrbottens län är i stort sett i balans. Vissa lokala problem med betesskador förekommer. Betesskadorna orsakas oftast av vandringsälg och då i anslutning till fjällområde. Utredningen föreslår att en målinriktad utbildning och information till markägare och jägare genomförs under kommande treårsperiod och att därefter utvärdering sker. Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Egendomsnämnden i Växjö stift: Älgstammarna inom Växjö stift är i dag inte generellt så täta att oacceptabelt stora skador uppstår. En ökad avskjutning har redan reducerat vinterstammen kraftigt. Lokalt finns mycket stora variationer, och oacceptabelt stora skogsskador förekommer om än med begränsad utbredning.

Nuvarande system för beslut om avskjutningens storlek har inte varit ändamålsenligt. Tilldelningen har blivit alltför schablonmässig och förändrats alltför långsamt. I de älgstätaste områdena har tilldelningen inte räckt till, för att i de älgglesaste områdena blivit alltför stor.

Under de senaste åren har avsaknaden av en livskraftig rävsstam, i kombination med gröna vintrar, lett till lavinartad ökning av rådjurens betningsskador. Framför allt drabbas plantor i de yngsta åldrarna. Rävsstammen tycks inte kunna återhämta sig varaktigt och en sträng snö vinter, i södra Sverige, kan inte mer än tillfälligt reducera rådjursstammen till en godtagbar nivå. Nya traditioner för rådjursjakten krävs för att uppnå ett kraftigt ökat jaktuttag.

Inom Växjö stift förekommer kron- och dovvilt mycket sparsamt, varför vi inte har någon egentlig erfarenhet av dessa skador.

Egendomsnämnden i Härnösands stift: Skador på skog av vilt är vanligt förekommande i våra skogar.

Trots detta faktum accepterar vi att det finns livskraftiga viltstammar i vårt landskap. Det är dock av vikt att antalet djur av en viss art hålls på nivå som motsvarar aktuell fodertillgång, lagom betestryck, avvägt jaktbehov och skadebild. För att nå detta krävs i första hand ett väl fungerande lokalt samarbete mellan markägare och jägare.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare: Riksförbundet ansluter sig till vad som stadgas därom i jaktlagen 4 §. Utredningsmannen avslutar i denna del med följande konstaterande: "Jordägaren har enligt jaktlagen jakträtten på det markområde som tillhör honom. Härigenom har markägaren också viss möjlighet att reglera avskjutningen så att viltstammen anpassas till lämplig nivå". Detta reella konstaterande bör vara vägledande vid

bedömningen av den del av betänkandet som berör administrationen och jaktutövningen.

Utredningsmannen anger att det råder betydande obalans i viltstammarna och då särskilt i fråga om älgstammen. Till detta kan noteras att de största skogsskadorna rapporteras från storskogsbruket där älgjakten sedan lång tid tillbaka varit reglerad i stora sammanhängande licensområden. Därav kan slutsatsen dras att storskaliga jaktområden inte automatiskt löser problemen med exempelvis älgskador. Angående de ökade skaderapporteringarna och därmed ökade ersättningskrav för viltskador är detta delvis en följd av de ändringar i lagstiftningen om viltskador som tillkom år 1980, med utökade ersättningsmöjligheter samt en kraftigt ökad medvetenhet hos allmänheten om att ersättning kunde erhållas vid inträffade viltskador.

Utredningsmannen föreslår en kraftigt ökad älgavskjutning med målsättning att minska älgstammen till den nivå som rådde vid mitten av 1970-talet. Till detta kan konstateras att ingen vet hur stor älgstammen var vid denna tidpunkt. Det enda vi med säkerhet vet var hur många älgar som årligen fälldes vid denna tidpunkt. Vi vet samtidigt att dåvarande avskjutning inte stod i balans mot älgstammens tillväxt. De senaste årens kraftiga älgavskjutning har medfört att stora områden i landet redan nu har en svag, och i många lokala områden mycket svag, älgstam. En ökad avskjutning kan därför endast ifrågakomma inom sådana områden som ännu har en påvisbart överstor älgstam.

Älgstammen

Den svenska älgstammen har ökat i antal under hela 1900-talet. Från mitten av 1970-talet blev ökningen extremt stor och kulminerade i början av 1980-talet. Huvudorsaken till älgstammens extrema tillväxt under dessa år var en omläggning av älgjaktssystemet till samordnad älgjakt som infördes år 1976. En bidragande orsak står även att finna i förändrade skogsbruksmetoder med större inslag av föryngringsytor. Som utredningsmannen helt riktigt kostaterat var det införandet av den samordnade älgjakten som var den avgörande orsaken till den, internationellt och historiskt, exempellöst stora ökningen av älg.

Det står klart att älgstammen var överstor inom stora delar av landet i början av 1980-talet. Detta medförde att betydande skador uppkom på såväl odlade grödor som ungskogsbestånd. Den mycket kraftiga avskjutningen under den senaste 10-årsperioden har emellertid medfört en genomgående minskning av den svenska älgstammen. Även om det fortfarande finns lokala områden med stor, och i undantagsfall överstor, älgstam – är större delen av landet på väg att få en så stark minskning att en sönderskjutning av älgstammen är en realitet. Riksförbundet kan därför inte godta förslaget om en ytterligare kraftig ökning av älgavskjutningen, annat än i de relativt få lokala områden där älgstammen fortfarande kan betraktas som överstor.

Riksförbundet konstaterar även att många skogsvårdsexperten börjar ifrågasätta den nuvarande omfattningen av skogsskador förorsakade av

älg. Riksförbundet delar uppfattningen att den nuvarande redovisningen av älgskador i många fall är starkt överdriven. Det finns indikationer på att en ackumulation av tidigare skador medräknas i kommande års skade-redovisningar. Detta leder till att beräkningsårets älgstam belastas med skador som förorsakats av redan bortskjutna älgar. För landets älgvård får ett sådant beräkningssätt samma praktiska konsekvenser som förutsägs i Gamla Testamentet där kommande generationer skall straffas för sina faders missgärningar. Med hänsyn till den svenska älgstammens synnerligen stora nationella värde, är det angeläget att redovisningen av aktuella älgskador sker på ett relevant sätt och att uppgifterna är helt tidsaktuella. Samtidigt måste skogsbruket åläggas ett större hänsynstagande till viltet i fråga om långsiktiga skötselplaner och bruksningsmetoder som ger en större tålighet mot viltskador än vad som hittills förevarit.

Kronhjortsstammen

Kronhjorten har funnits i Sverige som en ursprunglig djurart och har aldrig varit helt utrotad i landet. Från att ha funnits i en fåtalig stam i Skåne och Blekinge, har kronhjortarna under senare år ökat i antal och spridit sig inom stora delar av landet. En viss invandring av kronhjort från Norge har även kunnat konstateras.

I sitt födosök förorsakar kronhjorten ofta betydande skador på både odlad gröda och växande skog. Barkfläng på unggransbestånd är en för kronhjorten speciell skadeföreteelse. Genom sitt skadevållande kan den svenska kronhjortsstammen inte tillåtas att bli allt för talrik. Däremot bör fler områden än i dag kunna hysa en gles kronhjortsstam utan oacceptabel skadeuppkomst.

På grund av sin skadegörelse måste stammen av kronhjort hållas nere på en relativt låg individnivå. Kombinationen av licensierad jakt och jakt under allmän tid kan hålla kronhjortsstammen på en lagom nivå.

Dovhjortsstammen

Dovhjortens ursprung i den svenska faunan är oklar. Mycket talar för att arten infördes till Sverige under 1500-talet. Dovhjorten är mer stationär än älg och kronhjort. Dovhjort förekommer i lokala stammar inom Götaland och södra delarna av Svealand. Efter utsättningar kan enstaka lokala dovhjortspopulationer förekomma även utanför nämnda områden. En långsam ökning av landets dovhjortsstam kan konstateras.

Under barmarksförhållanden lever dovhjorten företrädesvis i direkt anslutning till öppen jordbruksbygd. Därvid kan betydande skador uppkomma på odlade grödor genom betning och nedtrampning. I vissa fall kan dovhjorten vålla skador på ungskog, i huvudsak lövungskog, genom kvist- och toppbetning av späda plantor samt barkgnag på unga lövträd.

Dovhjorten är lättjagad och lång erfarenhet visar att de lokala stammarna utan svårighet kan hållas vid en lämplig nivå. Hittills har en stor del av dovhjortsjakten skett efter licensgivning. Samtidigt har långa allmänna jakttider gällt för arten. Med hänsyn till utfallet från en mångårig jakt med

det blandade systemet finns ej längre skäl att behålla den praktiskt överflödiga och administrativt betungande licensgivningen för dovhjort. I förevarande situation framstår en omedelbar övergång till enbart allmän jakttid motiverad.

Prop. 1991/92: 9
Bilaga 3

Lantbrukarnas riksförbund och Skogsägarnas riksförbund:

Sammanfattning

Förbunden delar utredningens uppfattning att markägarna tar ett större ansvar för viltstammarnas utveckling.

Förbunden tillstyrker förslaget om älgskötselområden om reglerna för dessa områden utformas så att markägarna ges det inflytande på viltstammarnas utveckling som anges i utredningen.

Förbunden tillstyrker förslaget om förlängd jakttid på älg, dov- och kronhjort.

Förbunden tillstyrker förslaget om att ersättning för viltskador av älg på skog och jordbruksgröda kan avvecklas med utgången av år 1994.

Förbunden anser att ersättning för skador av hjort skall ges till utgången av år 1994.

Förbunden anser att frågan om uppkomna viltskador hos jordbruksarrendatorer utan jakträtt skall lösas i avtal mellan markägaren och jordbruksarrendatorn och inte via en vidgad lagstiftning.

Förbunden anser att ett organiserat samråd mellan markägare och jägare skall ske genom upprättandet av en beredningsgrupp. Gruppen skall bereda ärenden om tilldelning, viltplaner m.m. som sedan översänds till jaktvårdskretsen för beslut.

Allmänna synpunkter

Enligt förbundens uppfattning bör statens naturvårdsverks promemoria Förenklad administration av älgjakten sambehandlas och underordnas viltskadeutredningen Skada av vilt SOU 1990:60. Vissa problemställningar tas nämligen upp i både statens naturvårdsverks promemoria och i betänkandet, men med olika lösningar och slutsatser som följd.

Förbunden kan konstatera att utredningen Skada av vilt i sina överväganden ger uttryck för en syn på jakt- och viltvårdspolitik som i stort sammanfaller med vår. Målen för viltpolitiken innebär en strävan att bevara vitala och livskraftiga viltstammar. Viltvården bör inriktas på att bevara livskraftiga viltstammar av hög kvalitet. Viltstammarnas storlek bör anpassas efter tillgången på föda, de areella näringarnas krav och behovet av säkerhet i trafiken. Det är av grundläggande betydelse för viltstammarnas fortbestånd att en bred genetisk variation kan behållas inom resp. art.

Förbunden kan i likhet med utredningen konstatera att skadorna på skog och jordbruksgröda ökat till följd av kraftig tillväxt av viltstammarna. Skadorna har inom vissa geografiska områden ökat mycket kraftigt. Den av samhället uppsatta målsättningen om balans mellan viltstammarnas

storlek och markens förmåga att föda viltet har inte kunnat uppfyllas. Framför allt älg, hjort- och rådjursstammarnas tillväxt har bidragit till dessa förhållanden. Vinterstammen av älg kan i dag beräknas till mellan 250 000–300 000 djur. Rådjursstammen kan uppskattas till över 500 000 djur. Stammarna av dov- och kronhjort har också under senare år expanderat kraftigt och utgör lokalt ett stort problem.

Förbunden delar därför utredningens uppfattning att viltstammarna av älg, dov- och kronhjort samt rådjur måste nedbringas till en för alla parter acceptabel nivå. Under de kommande åren bör målsättningen vara att reducera stammarna lokalt och få en bättre balans gentemot skador på skog och jordbruksgröda. Detta kan åstadkommas genom ökad avskjutning, mindre detaljreglering samt att markägarna ges ett större ansvar för skötseln av viltstammarna.

En målinriktad utbildning och information till markägare och jägare som anges i utredningen är en nödvändighet om det lokala ansvaret för viltstammarna skall öka.

Man kan konstatera att markägarna enligt jaktlagen har jakträtten på det område som tillhör honom. Vad avser jakt råder avtalsfrihet, dvs. jakträtten kan genom avtal överföras på annan person eller grupp av personer (jägare och/eller jaktlag).

Förbunden konstaterar att utredningen vid flera tillfällen på ett förvirrande sätt blandar begreppen markägarna/jägarna. Naturligtvis kan ibland markägarna och jägarna vara samma personer, men utredningens oklara sätt att behandla dessa begrepp leder till tolkningssvårigheter av utredningens förslag och slutsatser. Ett förtydligande i dessa frågor framstår som nödvändigt. För att kunna driva och hantera frågeställningar av central betydelse för jakten och jaktvården får det inte råda något tvivel om de olika intressenternas ansvarsområden.

Svenska jägareförbundet: Sammanfattningsvis finner jägareförbundet att förslaget om en kraftig sänkning av klövviltsstammarna är alltför generellt,

värdet av jägarnas insatser och ett utvecklat samråd mellan jägare och markägare framhålls på ett förtjänstfullt sätt,

det områdesvis behövs en ytterligare minskning av klövviltsstammarna men att det samtidigt på många håll är fråga om att bygga upp sönderskjutna älgbestånd,

de areella näringarna aktivt bör söka begränsa viltskadorna genom anpassad skogsskötsel och övervägda val av grödor inom lantbruket,

det mot bakgrund av utredningens generalisering av situationen och markering av behovet att kraftigt minska älgstammen finns risk för överreaktioner hos licensgivande myndigheter,

konstruktiva åtgärder bör vidtas för att öka foderutbudet för klövviltet, strukturrationaliseringen inom jordbruket kommer att medföra att marker kommer att kunna avsättas för foderproduktion för viltet — härigenom kommer skaderisken att minska och man kan bibehålla eller områdesvis öka viltstammarna,

ökade resurser bör ställas till viltforskningens förfogande,

målinriktad information och utbildning riktad till markägare och jägare skall genomföras,

skador förorsakade av dovvilt är oroande men endast berör begränsade områden,

skador förorsakade av kronvilt områdesvis är svårare än älgskadorna, utbildningsplanen i Älgen och Skogen snarast bör genomföras, särskilda medel måste ställas till förfogande härför, älgskötselplaner för län, jaktvårdskretsar och älgskötselområden bör upprättas och å jourhållas,

samverkan inom älgvandringssområde måste breddas att omfatta de länsstyrelser, länsjaktvårdsföreningar och markägare som beröres av vandringsområdet,

en komplettering av utredningen under medverkan av markägarna, jägarna och samerna bör genomföras för de delar av landet där samerna har särskilda jaktliga rättigheter,

en uppföljning av utvecklingen bör genomföras efter en treårsperiod, kontinuerlig uppföljning jämväl är nödvändig, jägareförbundet centralt och länsjaktvårdsföreningarna regionalt skall vara representerade vid uppföljningen,

ersättning för skador av dov- och kronvilt på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar inte skall ges fr. o. m. år 1992,

ersättning för skador av älg på trädgårdsodlingar inte skall ges fr. o. m. år 1992,

större restriktivitet bör gälla för erhållande av ersättning för skada av älg på jordbruksgrödor,

ersättning skall kunna ges med normalt upp till högst 70 % av skadans värde t. o. m. år 1994,

ersättning enligt föregående punkt fr. o. m. år 1995 skall kunna ges till brukare av fastighet där jakt inte kan anses vara en möjlighet att påverka skadesituationen,

medel ur viltskadefond även fortsättningsvis skall kunna utgå till förebyggande av skador på skogs- och jordbruksgrödor av såväl älg som kron- och dovvilt,

nuvarande försöksverksamhet vad gäller ersättning för skogsskador bör upphöra,

denna försöksverksamhet bör avlösas av ett temporärt system under tre år som ger enskilda skogsbrukare med mindre markinnehav möjlighet till visst bidrag till omplantering av älgskadad skog, detta under förutsättning bl. a. av att skadan inträffat under åren 1992 – 1994,

möjligheter för mindre skogsfastigheter att få ersättning med 50 % av omplanteringskostnaderna bör övervägas även för tiden efter år 1994,

anmälan om evetueellt ersättningsberättigad skada såväl vad gäller skog som jordbruksgröda bör inges genom eller av länsstyrelsen och tillställas berörd jaktvårdskrets för yttrande,

medel för ersättning av skogsskador bör belasta statsbudgeten,

reglering av viltskador på jordbruksarrendefastigheter helt bör lösas genom avtal mellan jordbruksarrendatorn och markägaren,

förslaget om rätt för jordbruksarrendator utan jakträtt till viss skyddsjakt bör avslås,

skyddsjakt över huvud taget bör vara något som endast skall behöva tillgripas i undantagsfall,

i skyddsjaktärenden, berörd jaktvårdskrets synpunkter i normalfallet skall inhämtas,

samråd i viltskadefrågor mellan jägare och markägare bör utvidgas och fördjupas — formerna bör emellertid kunna få variera från län till län,

samråd av ifrågavarande slag bör dokumenteras så att eventuellt delade meningar framkommer,

för jaktvårdskretsarnas del de areella näringarnas synpunkter på skadebilden kan redovisas till länsviltnämnden och länsstyrelsen inom älgskötselplanens ram,

de areella näringarna till länsviltnämnden har att nominera personer som för fram näringarnas intressen,

länsviltnämndernas sammansättning bör ses över — endast representanter för de areella näringarna och jägarna bör ingå — övriga intressen kan adjungeras,

länsviltnämndernas arbete bör ske efter fastställd arbetsordning — parternas grundförslag skall skickas ut till berörda före sammanträdena,

del av länsviltnämndernas beslutsunderlag obligatoriskt skall utgöras av jaktvårdskretsarnas älgskötselplaner,

utredningens konstaterande — att man inte kan bedriva meningsfull vård av älgstammen om den delas upp på små områden utan inbördes samverkan — är synnerligen väsentligt,

skötseln av älgstammarna kan överlåtas till jägarna/markägarna om älgjakten samordnas över större områden,

erfarenheterna från storlicensområden entydigt visar detta,

stabila jaktområden, vars minimistorlek bör bestämmas av länsstyrelsen inom resp. län, bör kunna få förtroendet att själva fatta beslut om avskjutningens storlek,

vid fastläggandet av arealgränsen för dessa områden stor observans bör iakttas så att man inte bryter sönder nu välfungerande system,

stor frihet måste gälla även i denna fråga att utveckla länsvisa system,

en nackdel med den "fria" avskjutningen är att den försvårar framräkning av utnyttjandegrader för licensjakten,

älgskötselområde kan accepteras som benämning för de stabila jaktområden som medges rätt att själva fatta beslut om avskjutningens storlek och inriktning,

jägareförbundet — i samverkan med Jägarnas riksförbund- Landsbyggens jägare och företrädare för markägarintressena — erbjuder sig att ta fram erfoderliga avtal, bestämmelser, m. m. för älgskötselområde,

generellområdena bör förlängas t. o. m. år 1994,

det väsentligaste inom älgvården är att förhindra sönderbrytning av etablerade älgjaksområden och en fortsatt samordning av marker till egentliga älgjaksområden,

tillstånd även fortsättningsvis bör meddelas för jakt efter älgkalv utom inom älgskötselområden och kalvjaksområden,

jakttiden för älg inom A-områden, älgskötselområden och andra egentliga licensområden som norm bör vara 70 dagar med möjlighet för resp. länsstyrelse att ge såväl kortare som längre tid,

länsstyrelsen skall ha rätt besluta att endast kalv får fällas under viss del av medgiven jakttid,

jakttiden för mindre jaktområden — t. ex. B-licens — inom ramen för medgivna maximalt fem dagar, skall sättas så att en samordning av jaktområden uppmuntras,

september- resp. oktoberjakttraditionen skall respekteras,

jakt inte bör äga rum under den egentliga brunstperioden,

om skyddsjakt inom älgskötselområde skall få bedrivas utan särskilt tillstånd utanför ordinarie jakttid skall genom beslut inom området ha överenskommits om att visst antal älgar skall kunna fällas under skyddsjakt,

bestämmelser om längden av sådan skyddsjakt bör fastställas av regeringen och inte anges i jaktlagen,

inom övriga typer av älgjaksområden skall skyddsjakt endast få bedrivas efter särskilt tillstånd,

i 1 p. 23 § jaktlagen jämväl bör upptas mård och mårdhund,

förslaget om å ena sidan kronviltsområden med licensjakt och å andra sidan allmän jakt inom områden där kronvilt inte kan accepteras, är konstruktivt och väl avvägt,

länsstyrelserna i angränsande län måste samråda i fråga om sådana kronviltsområden som går ut till länsgräns,

all jakt efter kronvilt inom kronviltsområde skall ske på licens som meddelas området och av området fördelas på de olika jaktområdena,

särskild restriktivitet bör gälla för jakt efter stora hjortar, vilken restriktivitet bör få genomslag vid skyddsjakt och eventuellt även inom allmänjaktområdena,

motsvarande skyddsjaktsbestämmelser som för älg bör tillämpas dock att de vid skyddsjakt fällda djuren bör avräknas medgiven licenstilldelning,

licensjaktsmöjligheterna för dovvilt bör kvarstå,

ett jaktsystem för dovvilt motsvarande det som gäller för kronvilt bör övervägas,

andra stycket 2 § jaktförordningen bör kompletteras så att länsstyrelsen, i likhet med vad som gäller för sjöfågel, har rätt att meddela föreskrift om begränsning av den allmänna jakttiden för rådjur och dovvilt,

de i utredningen framförda förslagen angående allmänna jakttider, m. m. kommer att övervägas i särskild ordning och redovisas till naturvårdsverket i början av år 1991,

rätten besluta om ersättning även för andra viltskador än de som för närvarande anges i 1 § viltskadeförordningen delegeras till länsstyrelserna,

vad avser administrationen av älgjakten hänvisa till förbundets yttrande den 19 december 1990 över naturvårdsverkets promemoria i frågan,

rapportering av jaktresultat för älg skall vara obligatoriskt antingen älg fällts eller ej utom i fråga om kalvjaksområdena, vilka endast skall vara skyldiga rapportera när kalv fällts,

rapporteringen av jaktresultatet skall omfatta uppgift om fälld djurs kön och ålder — kalv, fjoling resp. äldre djur, avgift endast skall erläggas för fälld älg, avgift skall erläggas såväl för vuxet djur som för kalv, jaktvårdskretsarna för sitt arbete med hithörande frågor skall tilldelas medel ur resp. läns viltskadefond, viltskaderegleringsfonden inte behövs för överföring till viltskadefond — regleringsfonden kan därför avskaffas, de medel — de fasta avgifterna för skjuten älg — som bl. a. skall utgöra ekonomiskt underlag för viss del av älgforskningen kan tillföras jaktvårdsfonden.

Grundläggande principer

Jägareförbundet instämmer i huvudsak i de av utredningen redovisade utgångspunkterna.

Sveriges jordbruksarrendatorers förbund: Viltskador på grödor blir ett allt större problem för jordbruket. SJA delar därför utredarnas uppfattning att älgstammen bör begränsas till den nivå som förelåg i början av 1970-talet. Huruvida tillskapandet av älgskötselområden kan komma att leda till att målet uppfylls kan dock inte bedömas med det underlag som presenteras i utredningen.

Utredningen har endast berört frågor om skador av större klövvilt. Enligt SJAs uppfattning bör emellertid frågor om skador av vilt av alla slag lösas i ett sammanhang. Än mer motiverat synes detta vara då nuvarande regler om ersättning för skador av älg och hjort föreslås upphöra.

Trädgårdsnäringens riksförbund:

Sammanfattning

För att tvinga fram en ökad avskjutning av en alltmer växande viltstam föreslår utredningen bl. a. att möjligheterna till ersättning för viltskador i bl. a. trädgårdsodlingar skall tas bort. Om förslaget genomförs kommer tredje man att drabbas mycket hårt. Det gäller bl. a. odlingar med frukt, bär och plantskoleprodukter. På varje hektar av dessa odlingar har investerats hundratusentals kronor i form av fleråriga kulturer (träd, buskar, plantor). Även en mindre skada kan därigenom förorsaka kännbara förluster. Dessa företag har inte ekonomiska möjligheter att inhägna sina odlingar. Förbundet anser att det är helt orimligt att ålägga odlarna att ta ett ekonomiskt ansvar för de viltskador, som kan komma att uppstå. TRF kan därför inte tillstyrka utredningens förslag vad avser borttagandet av ersättning för viltskador i trädgårdsodlingar.

Centralorganisationen SACO: Utredningen innehåller flera goda förslag som på sikt torde kunna skapa bättre balans mellan vilttillgång och skador

inom jord- och skogsbruket. Sålunda kan SACO i de flesta avseenden tillstyrka utredningens förslag.

Men, på några punkter tror SACO att klarlägganden och ändringar i förslagen skulle kunna hindra eller lindra framtida komplikationer.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Samrådsgruppen för arrendatorsföreningarna på och kring sydsvenska höglandet: Av den svenska åkerjorden är ca 43 % upplåten till brukande medelst arrende. Ca 1,2 milj. ha berörs således av de regler om viltskador som nu är under beredning. Gruppen känner inte till i hur stor omfattning som arrendeupplåtelse innefattar jakträtt för arrendatorn. Vi tycker oss se en tendens till ökning av de upplåtelser där rätten till jakt undantagits från jordbruksupplåtelsen. Orsaken till detta torde främst vara markägarens eget jaktintresse eller att denne vill upplåta jakten i inkomstbringande syfte. Samrådsgruppen ser mycket allvarligt på viltskadefrågorna. Gruppens remissyttrande begränsas till att enbart behandla frågor kring viltskador i anslutning till arrendeupplåtelser.

Under efterkrigstiden har sammanslutningar av arrendatorer vid ett flertal tillfällen försökt att få till stånd regler, som på ett bättre och klarare sätt reglerar förhållandena i de fall då jakten är undantagen från arrendeupplåtelsen. Bl. a. har detta framförts i samband med förändringar i arrendelagstiftningen. Arrendatorerna har fått en känsla av att jakt och viltskadefrågorna på arrendeställe kommit att hamna i ett vakuum mellan arrende- och jaktlagstiftningarna. Gruppen ser det därför som utomordentligt tillfredsställande att utredaren sett vidden i problematiken och bemödat sig om att reflektera över olika alternativ till lösning.

Det från hälsosynpunkt ökande behovet av att locka medborgarna till fysiska aktiviteter bedöms innebära att engagemanget för naturvårdsfrågorna kommer att öka. Jakt och viltvård får ses som en betydande del häri. Samrådsgruppen delar utredarens uppfattning att god viltvård långtifrån alltid är detsamma som stora viltstammar.

Skogsindustrierna: Skogsindustrierna har beretts tillfälle framföra synpunkter på utredningen Skada av vilt. Betänkandet är i stort mycket positivt och tar upp bra och konkreta exempel på hur man kan lösa i första hand älgskadeproblemen men även andra viltskadeproblem.

Sveriges jordägareförbund:

Sammanfattning

Sveriges jordägareförbund anser, att jakten och viltvården samt hanterandet av viltskadorna bör avregleras i största möjliga utsträckning. Endast i undantagsfall bör det bli fråga om ingripanden från myndigheternas sida.

Sveriges jordägareförbund avstyrker med skärpa förslaget att länsstyrelsen skall kunna besluta om rätt till jakt för jordbruksarrendatorer.

Sveriges jordägareförbund tillstyrker utredningens förslag om bildande av älgskötselområden.

Sveriges jordägareförbund delar utredningens uppfattning, att jägarnas

intressen ibland gått före markägarnas i länsviltnämndernas arbete. Förbundet anser, att markägarnas representation i länsviltnämnderna bör förstärkas.

Däremot avstyrker Sveriges jordägareförbund utredningens förslag om ett obligatoriskt lokalt samråd om älgjakten.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Allmänna synpunkter

Myndigheterna och jakten

Betänkandet präglas av en strävan att minska myndigheternas engagemang beträffande viltskadorna och att lägga ett större ansvar på markägare och jägare. Sveriges jordägareförbund är ense med utredningen om denna inriktning. Det bör dock vara möjligt att gå ännu längre än vad utredningen föreslår. Det måste ifrågasättas om det över huvud taget är en politisk fråga att reglera skador av vilt på skog och jordbruksgrödor. Ägare och brukare av skogen och jorden kan med fördel själva bestämma härom utan inblandning från myndigheternas sida.

En "viltskadepolitik" innebär även en risk för att uppmärksamheten ensidigt inriktas på viltets skador på skogen och jordbruksgrödorna. Detta är dock bara en sida av saken. Mot skadorna skall ställas fördelarna med en individ- och artrik viltstam. Jakten har t.ex. stor och ökande ekonomisk betydelse. Den representerar dessutom ett betydande rekreationsvärde som inte kan mätas i pengar. Härtill kommer att viltet kan vara av stort värde även för friluftslivet och för turismen.

Markägarna och jägarna

Jakten är en del av fastigheternas ekonomiska utnyttjande och som sådan en integrerad del av ägarens förvaltning av sin egendom på samma sätt som jordbruk, skogsbruk, fiske, etc. Vad gäller de ekonomiska aspekterna av jakten inkluderande viltskadorna saknas därför utrymme för några speciella "jägaresynpunkter". Det är markägarna själva som har att bestämma över jakten på sin mark och att – i den mån det behövs – företräda jaktintresset gentemot myndigheterna.

Mot denna bakgrund har de särskilda jägarorganisationerna inte någon självständig funktion för att företräda jaktintresset inför myndigheter och offentliga organ. Detta bör vara markägareorganisationernas exklusiva uppgift. Av samma skäl saknas anledning för staten att föreskriva om samråd mellan "jägare" och "markägare" om älgjakten. Markägare beslutar inom de av myndigheterna givna ramarna själva om jakten. I den mån samråd behövs med andra än myndigheter t.ex. jägarorganisationer bör detta ske på frivillig basis. Den nuvarande ordningen, att jägarorganisationer i administrationen av jakten ges uppgifter att företräda vad som i verkligheten faller under markägarnas förvaltning, föranleder komplikationer och bör därför ändras.

inledningsvis konstatera att varken viltskadeutredningen eller naturvårdsverket närmare berör jakten inom renskötselområdet och därmed inte heller frågorna om samernas jakträtt. Riksförbundet får konstatera att två mycket väsentliga aspekter helt lämnats utanför, nämligen dels frågor om rättssäkerhet, dels de näringsmässiga aspekter som måste läggas på älgjakten, som i likhet med annan jakt är en del av näringsunderlaget.

Riksförbundet finner att frågorna om älgjakten inom renskötselområdet måste bli föremål för en mer genomträngande analys än den som framgår av de remitterade förslagen. För att belysa detta får riksförbundet hänvisa till justitiekanslerns beslut den 3 april 1990 (dnr 2382-89-21) samt till den skrift riksförbundet och samebyarna ingav till JK den 19 december 1989.

Även om det finns anledning att uppmärksamma flera frågeställningar i anledning av administrationen av älgjakten inom renskötselområdet vill riksförbundet i detta sammanhang särskilt hålla fram det sätt på vilket länsstyrelsen i Norrbottens län handlagt frågor om älgjakten inom skogssamebyarna.

Riksförbundet finner att regeringen i särskild ordning måste pröva de regler länsstyrelsen satt upp för skogssamebyarnas jakt åren 1989 och 1990 och i vad mån dessa regler är förenliga med innehållet i samernas jakträtt och det som anges i propositionen 1986/87:58 s. 45 f. Ytterligare skäl för en sådan särskild behandling av frågan är att det förekommit flera fall av polisanmälningar mot samebymedlemmar, vilket i ett fall lett till åtal (Piteå tingsrätt mål nr B 286/90).

Riksförbundet får i övrigt konstatera att viltskadeutredningens resp. naturvårdsverkets förslag såvitt gäller jakträtten inom renskötselområdet inte vilar på någon analys av innehållet i samernas jakträtt. Det enda som anförs i betänkandet är att "Samernas renskötselrätt innebär att även de har ett ansvar för att jakten i dessa områden sköts på lämpligt sätt". Det är självklart att ett sådant ansvar föreligger, men för att detta ansvar skall kunna följas upp måste också den rätt och de rättigheter som ligger i renskötselrätten vara inarbetade i det system som skall tillämpas. Det är i denna del betecknande att det inte heller nu föreslås någon samisk representation i länsviltnämnderna samtidigt som nämndernas uppgifter ytterligare betonas.

2 Balansen i älg- och hjortstammarna

Skogsstyrelsen: Skogsstyrelsen delar utredarens uppfattning att målsättningen från samhällets sida när det gäller vården av älg-, kronhjort- och dovhjortsstammarna under de närmaste tre åren bör vara att reducera stammarna lokalt och få en bättre balans gentemot skador på skog och jordbruksgrödor.

Målsättningen att normala populationer skall finnas inom tre år, har för skogsbrukets del mycket hög prioritet, dels med tanke på de omfattande skador som förekommer i dag och dels med tanke på den nya livsmedelspolitiken, där omföring av åkermark till skogsmark kan antas få betydande omfattning. Om beskogning med lövträd skall vara tänkbar utan stängsling

förutsätts avsevärt lägre klövviltsstammar än dagens. Skogsstyrelsen har under hösten 1990 låtit inventera närmare 400 lövplanteringar. De inventerade objekten planterades med lövplantor år 1988. Även om bearbetningen ännu inte är klar går det att konstatera att skadorna av klövvilt är mycket omfattande på de inventerade objekten.

Beträffande det treåriga avskjutningsprogrammet bör beaktas att det måste föregås av ett intensivt utbildnings- och informationsskede. Med tanke på den "tröghet" som tyvärr ofta föreligger när det gäller att förändra beteenden, inte minst när det gäller jakt, så torde det vara realistiskt att räkna med att programmet kan ta i anspråk ytterligare några år utöver de tre år som utredaren har satt som mål.

Utredningen innehåller inget förslag till finansiering av utbildningen. Det är nödvändigt att särskilda medel anvisas. I annat fall kommer inte den gemensamma utbildningen till stånd i den utsträckning som är angelägen. Skogsstyrelsen och Svenska jägareförbundet har den 11 maj 1989 i en gemensam skrivelse till regeringen angett att resursbehovet för att genomföra nödvändig utbildning uppgår till 1 450 000 kr.

Skogsstyrelsen delar utredarens uppfattning att det nu är dags att så långt som möjligt minska detaljregleringen av jakten och ge jägare och markägare större ansvar i avskjutningsfrågor.

Skogsstyrelsen anser att en mer detaljerad styrning av avskjutningen endast bör tillgripas i de situationer när älgjakten missköts i sådan grad att älgstammen avviker alltför kraftigt från vad som kan betraktas som rimligt och lämpligt.

För att en bra skötsel av älgstammen skall vara möjlig krävs dels uppgifter om populationernas storlek, beskattning och reproduktion och dels uppgifter om skador och betestryck. Detta förutsätter regelbundna älginventeringar, avskjutningsrapporteringar och älgskadeinventeringar.

När det gäller älgvandningsproblemen så föreslår utredaren att länsstyrelsen skall ta ansvar för att ett brett samarbete kommer till stånd för en bättre hantering av detta problem. Skogsstyrelsen instämmer i detta men vill peka på att det även förekommer älgvandring lokalt i södra Sverige, vilket bör beaktas i detta sammanhang.

Domänverket: En målinriktad utbildning och information till markägare och jägare under en treårsperiod bedöms nödvändig av utredningen. Det är då synnerligen angeläget, att denna verksamhet kommer i gång med minsta möjliga dröjsmål.

För att målet en balanserad älgstam skall uppnås, måste markägare och jägare samverka på ett bra sätt. Ofta men långt ifrån alltid är det fråga om samma personer. Nya regler måste utformas så, att det är markägarna, som får det avgörande inflyandet över älgstammens storlek. Markägarna måste också göras medvetna om detta ansvar, att de inte kan skylla viltskador på andra. Jägarna måste solidariskt ställa upp och verkställa bedömd lämplig avskjutning med risk att annars få lämna plats för andra som står i kö för att få jaga.

Kammarkollegiet: Egendomsnämnderna i Uppsala, Strängnäs, Göteborg

och Karlstad tillstyrker en kraftig reduktion av älg- och hjortstammarna. Även egendomsnämnderna i Skara och Stockholm är positiva till utredningens förslag men befarar att avskjutningen av viltet kan bli för kraftig.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Statens naturvårdsverk:

Information och utbildning

Naturvårdsverket anser liksom utredningen att viltskadorna områdesvis bör kunna begränsas genom en ökad avskjutning av älg och hjort. När så sker och i synnerhet när älg- och hjortstammarna nått en nivå som från skadesynpunkt kan tålas långsiktigt, måste de skadelidande genom information och utbildning läras hur viltskador kan minskas eller förhindras. En sådan begränsning av viltskadorna bör ske genom en kombination av balanserad jakt och andra skadeförebyggande åtgärder. Verket får i detta sammanhang åter hänvisa till ovannämnda skrivelse till regeringen den 14 juni 1990 om utarbetandet av en handbok om viltskador.

Behovet av informations- och utbildningsinsatser inom det aktuella området är stort, till stor del också beroende på att det på grund av resursbrist varit eftersatt under lång tid. I detta sammanhang bör observeras att ansvaret för begränsningen av viltskadorna inte enbart är en angelägenhet för det allmänna och för jägarna. Ett stort ansvar vilar också på näringsidkarna och deras organisationer. Enligt verkets mening bör därför krav ställas på att även dessa engagerar sig i och bidrar med medel till informations- och utbildningsverksamheten.

Naturvårdsverket delar i och för sig utredningens uppfattning att skador av dov- och kronhjort utgör ett betydande problem. Verket får emellertid fästa uppmärksamheten på att skador av dovhjort är koncentrerade till några få, begränsade områden i Skåne där dovhjort förekommer i mycket täta bestånd. Skador av dovhjort är i övriga delar av landet av väsentligt mindre omfattning.

Med tanke på att viltet kommer att få ökad ekonomisk betydelse, bör en ökad jakt efter dov- och kronhjort bedrivas så att inte bestånden hindras expandera, men givetvis samtidigt så att inte viltskadorna blir oacceptabelt stora. Verket förutsätter dock att denna målsättning kan nås utan ökad administration.

Naturvårdsverket anser att länsstyrelserna i större utsträckning än hittills måste vara beredda att utnyttja skyddsjakt för att förebygga viltskador. I det sammanhanget bör givetvis de problem uppmärksammas som jordbruksarrendatorer utan jakträtt har att genom jakt lösa problem med viltskador. Verket motsätter sig emellertid bestämt att tillstånd att bedriva skyddsjakt meddelas en sådan arrendator utan att jakträttshavaren och/eller markägaren först getts tillfälle att vidta åtgärder. Först om denne inte vill eller kan vidta erforderliga åtgärder, bör sådant tillstånd meddelas jordbruksarrendatorn. Krav bör dock ställas på att jakträttshavaren och/eller markägaren vidtar erforderliga åtgärder omgående, så att inte skadan förvärras.

Utredningen pekar här på svårigheterna att samordna älgjakten i områ-

dena ovaför odlingsgränsen. Naturvårdsverket har i flera sammanhang påpekat vikten av att de problem med älgjakten som förekommer i dessa områden snarast lösas. Med hänsyn till att jakten efter älg här har stor betydelse för möjligheterna att begränsa framför allt skogsskadorna, är det mycket olyckligt att inte utredningen också lämnat förslag till hur jakten skall samordnas inom dessa områden. Problemen är av sådan omfattning att arbetet med att lösa dem måste ges högsta prioritet.

Utredningen har uttalat att en utvärdering av resultaten från de föreslagna åtgärderna för en balanserad älg- och hjortstam måste göras senast år 1994. Naturvårdsverket anser att en sådan utvärdering inte är möjlig under den korta tid som står till förfogande fram till och med år 1994. En utvärdering torde knappast kunna avslutas förrän under år 1995.

Sveriges lantbruksuniversitet: Utgångspunkten för stora delar av betänkandet är den målsättning som skall gälla från samhällets sida för de närmaste åren vad avser vården av älg-, kron- och dovhjortsstammarna. Denna målsättning anges som att "målsättningen under de närmaste tre åren bör vara att reducera stammarna lokalt och få en bättre balans i fråga om skador på skog och jordbruksgröda. Detta bör ske genom en ökad avskjutning, mindre detaljreglering av jakten och ett större lokalt ansvar för skötseln av stammarna".

Den inledande punkten gäller vad som kallas "bättre balans i fråga om skador på skog och jordbruksgröda". Det är här väsentligt att balansbegreppet definieras på ett preciserat sätt. I betänkandet används ibland begreppet balans mest som ovan men ibland uttrycks det även som att "balans mellan å ena sidan viltstammarnas storlek och å andra sidan markernas förmåga att föda vilt". All framtida skötsel av hjortviltstammarna måste bygga på en entydig definition av vad man menar. Våra kunskaper visar att nivåerna på bestånden blir mycket olika beroende på vilken definition man använder. Denna kunskap säger att en förenklad biologisk bärförmåga vad gäller markernas förmåga "att föda vilt" i de flesta fall ligger avsvårt högre än vad bärförmågan gör definierad med utgångspunkt i skogsskador, av naturvårdsskäl, skador på gröda och trafikolyckor. Skillnaden kan röra sig om storleksordningen 2–5 gånger högre biologisk bärförmåga än vad de övriga "ekonomiska" bärförmågorna innebär. All älgvård bedriven såväl regionalt som lokalt måste således grunda sig på en klart fastlagd definition av vilken faktor – bärförmåga – det gäller. Det är naturligtvis även så att dessa definitioner måste vara olika för olika delar av landet. Även lokalt kan målsättningen vad avser bärförmågan variera. Att detta med definition av bärförmågan är så väsentligt sammanhänger med att hela det basmaterial som behövs för skötseln av älgstammen blir helt olika beroende på vilka förutsättningar man grundar bärförmågan. Väsentligt blir naturligtvis att definiera och skaffa sig de bästa kunskaperna om den faktor som blir den reellt begränsande i ett visst område. Dessa förhållanden borde även beaktas då man i betänkandet allmänt talar om att landets älgstam skall reduceras med en tredjedel. Detta är ett mycket grovt mått som har någon realitet endast på lokalplanet.

Mycket avgörande för att tillämpa dessa bärförmågebegrepp blir att ha tillräckliga kunskaper om dem och att dessa kunskaper finns tillgängliga hos de som skall tillämpa dem i den praktiska skötseln av viltbestånden. Det finns en hel del kunskaper inom detta område. Men samtidigt måste konstateras att det fortfarande finns stora brister. Att studera relationerna mellan viltpopulationerna och markernas bärförmåga i olika avseenden, att ta fram och definiera olika instrument för att mäta dessa olika bärförmågor är och måste framöver bli ett väsentligt område för forskningen att arbeta med. Möjligheten att arbeta med dessa mycket avgörande frågor är för närvarande helt otillräckliga. Utan dessa förutsättningar går det inte att bedriva en rationell älgskötsel.

Skogs- och jordbrukets forskningsråd: Utredaren menar att målsättningen från samhällets sida när det gäller vården av älg-, kron- och dovhjortsstammarna är att få en bättre balans i fråga om skador på skog och jordbruksgröda genom en ökad avskjutning. I andra sammanhang i utredningen tycks balansen gälla markernas förmåga att föda viltet. Enligt SJFRs uppfattning är dessa två balanser mycket olika. Det är viktigt att framhålla skillnaden mellan markernas förmåga att ge viltet föda och den balans som minimerar skadorna på gröda, i trafiken m. m. Markerna kan oftast hysa ett betydligt högre individantal än när det råder balans mellan antalet djur och de skador de åstadkommer på skog och gröda eller den balans som minimerar antalet trafikolyckor. Ett större antal djur kan i en del områden motiveras från naturvårdssynpunkt och/eller som rekreation från en bredare allmänhets sida. Det är därför mycket viktigt att som Fransson understryker, hänsyn tas till lokala förhållanden men att man också klarlägger vilken av de olika balanserna som bör gälla i ett speciellt område.

SJFR anser som utredaren att en ökad avskjutning av älg och hjortdjur kan vara nödvändig i områden, där betestrycket blivit för hårt. Skogsskadorna bör dock ej överdramatiseras. Hänsyn måste tas till lokala förhållanden och dessutom måste viltets och jaktens värde både ekonomiskt och som rekreation och allmänhetens rätt till rekreation i viltrik miljö ställas i relation till skogsskadorna.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Kron- och dovviltsstammar finns på spridda håll i Stockholms län men de är ganska små. Markägare eller jordbruksarrendatorer har, såvitt är känt för länsstyrelsen, endast någon enstaka gång påtalat skadegörelse från dessa hjortdjur.

Utredningens beskrivning av älgstammens utveckling och skadebilden på jordbruksgrödor och skog från älg överensstämmer inte med verkligheten i Stockholms län.

En uppgång har skett av länets älgavskjutning under 1970-talet och en stabilisering på en jämn avskjutningsnivå har därefter inträtt. Efter bortskjutning av en mindre topp år 1984, förlagd till några gränssocknar mot Uppsala län, har jaktuttaget legat stabilt runt 2 000 djur per år. Sammanfattningsvis torde länet ha en ganska väl avvägd älgstam utom i en eller två Mälardalskommuner och i saltsjökommunerna på Södertörn. I dessa om-

råden är älgstammen delvis mycket gles. Ambitionen är här att öka älgstammen, vilket kan ske inom ramen för en acceptabel skaderisk.

Några älgvandringar av norrländskt slag och därmed sammanhängande problem förekommer inte.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Länsstyrelsen instämmer i utredningens förslag om att en kraftig avskjutning måste göras under de närmaste åren för att lokalt få en bättre balans av älg- och hjortstammarna i förhållande till skador på skog och jordbruksgrödor.

Grundläggande för att detta skall lyckas är emellertid att en målinriktad information och utbildning snabbt och effektivt kan ta sin början och att därigenom under den tid som står till förfogande tillräckligt gehör kan vinnas för sådan ökad lokal avskjutning som kan anses nödvändig.

För att uppsatta mål skall nås krävs också ett brett ökat ansvarstagande samt kraftfulla, massiva och varaktiga insatser av jägare, markägare, myndigheter och studieorganisationer m. fl. Viktigt är att alla goda krafter kan tas till vara och stimuleras samt att verksamheten i god och rätt tid kan finansieras i tillräcklig omfattning med extra medel.

Älg- och hjortstammarnas utveckling och skadebild

Av utredningen framgår att skillnader i älg- och hjortstammarnas utbredning utvisar balans endast områdesvis medan på andra håll alltför rikliga stammar förorsakar allvarliga skador på växande skog och åkergrödor.

Det är därför viktigt att en hård beskattning av viltbeståndet kan ske inom de mest skadedrabbade områdena. Vidare är det av vikt att balansen bibehålls inom områden med för närvarande balanserade viltstammar.

Länsstyrelsen tillstyrker därför att avskjutningen under de närmaste åren genomförs så att bästa möjliga balans erhålls i alla områden. Länsstyrelsen har för sin del ingen erinran mot att avskjutningen under de ordinarie jaktsäsongerna tillfälligtvis får överdrivas i särskilt hårt drabbade områden.

Bättre balans i älg- och hjortstammarna

En kraftig reduktion av älg- och hjortstammarna är möjlig endast om jägarna själva från olika utgångspunkter är motiverade att utföra jakten. Genomförandet av det föreslagna treårsprogrammet förutsätter således att jägarna m. fl. från sina egna utgångspunkter och intressen är beredda att acceptera nödvändiga förändringar och att göra de extrainsatser av olika slag i praktiskt hänseende som kan krävas i förhållande till tidigare utövad jakt. Av stor betydelse för jaktresultatet är naturligtvis den förefintliga tillgången på vilt inom jaktlokalerna under de tider då jakten kan utövas.

Vissa svårigheter kommer trots information och utbildning att hämma arbetet med att övertyga en måhända stor del av jägarkåren om det nödvändiga i att öka avskjutningen i föreslagen omfattning. Många jägare har nämligen av tradition en benägenhet att betrakta den älgstam som finns som ett kapital som inte får beskattas allför hårt. Hur utbredd detta

synsätt är kan dock vara svårt att mera bestämt uttala sig om. Det kan emellertid antas att utbredningen är större hos jakträttshavare som arrenderar jaktmarken.

Mot denna bakgrund kan befaras att ett tillfredsställande slutresultat kan vara svårt att nå inom den utsatta tidsperioden. Den fortlöpande utvärdering som avses äga rum kan ge besked om en eventuell förlängning är nödvändig.

Målet för hanterandet av älg- och hjortstammarna bör vara vitala och friska viltstammar som är i balans med sin omgivning så att skador på skog och gröda förekommer endast i mindre omfattning.

Länsstyrelsen i Södermanlands län, länsviltnämnden:

Treårsprogram för ökad avskjutning

Utredaren föreslår att målet bör vara att under en treårsperiod, 1992–1994, minska betestrycket på skog och gröda och reducera älgstammen till en balanserad nivå med avseende på viltskadorna. Antalet djur i vinterstam bör enligt utredaren under den perioden grovt sett kunna minska med upp till en tredjedel av nuvarande numerär.

Enligt nämndens mening är utredaren för generell i sin bedömning av behovet av en stark reduktion av älgstammen. Han har också inledningsvis i sitt betänkande påpekat, att älgskadorna på sina håll snarare tenderar att öka än minska, trots en ökad avskjutning. Detta kan tolkas som att avskjutningen lokalt varit otillräcklig eller att även andra faktorer än älgstammens storlek påverkat skadebilden. Han påtalar också själv i kapitlet Markägarens ansvar, att det är möjligt att genom anpassningar inom de areella näringarna begränsa viltskadorna. Det handlar såväl om anpassad skogsskötsel som om val av grödor inom jordbruket.

Även om utredaren anger att också andra åtgärder än avskjutning bör vidtas för att minska risken för viltskador och även om han i det nu kommenterade avsnittet framhåller vikten av att hänsyn tas till lokala förhållanden innebär hans generalisering och behov av kraftig minskning av älgstammen en risk för "överreaktion" hos tillståndsgivande myndighet och rådgivande organ. En så kraftig avskjutning som utredaren föreslår kan möjligen vara befogad på begränsade områden och inte för helt län eller ens för ett helt älgvårdsdistrikt.

Länsstyrelsen i Jönköpings län:

Treårsprogram för ökad avskjutning av älg

I Jönköpings län har under de tre senaste åren en kraftig avskjutning skett i avsikt att minska älgstammen. Denna har också minskat men variationerna i älgstammens storlek inom olika delar av länet är stora. Det är därför angeläget med en mer lokalt anpassad tilldelning vilket innebär en hårdare beskattning av stammen där så erfordras. Detta i kombination med övriga

föreslagna åtgärder bör, för Jönköpings läns vidkommande, vara tillräckligt för att åstadkomma en älgstam som är anpassad efter tillgången på föda, de areella näringarnas krav och behovet av säkerhet i trafiken.

Prop. 1991/92: 9
Bilaga 3

Ökad avskjutning av dov- och kronhjort

Dov- och kronhjort utgör från skadesynpunkt inget större problem i länet. Något behov av förändrad reglering härvidlag föreligger därför inte i vad avser Jönköpings län. Däremot bör det i detta sammanhang påpekas att skador av rådjur har ökat kraftigt till följd av täta rådjursstammar. Detta synes i synnerhet gälla skador på nysatta plantor.

Utbildning och information

Länsstyrelsen delar utredarens uppfattning om att en konkret och målinriktad utbildning och information för markägare och jägare bör genomföras. Länsstyrelsen anser därvid att det är särskilt angeläget att få i gång ett organiserat lokalt samråd mellan markägare och jägare.

Uppföljning

Även jägarorganisationerna och LRF bör vara representerade i den grupp som föreslås ansvara för en utvärdering av resultatet av föreslagna åtgärder.

Länsstyrelsen i Kalmar län har inget att erinra mot förslagen i detta avsnitt.

Länsstyrelsen i Blekinge län: Länsstyrelsen instämmer i utredningens uttalande mål i fråga om vården av älg-, kron- och dovhjortsstammarna att under de närmaste tre åren minska stammarna lokalt och därmed också skadorna på skog och jordbruksgröda. Detta är inte minst viktigt för att kunna underlätta den omställning som nu pågår inom jordbruket, då betydande arealer åker och vall kommer att omföras till skog. Med alltför täta älg- och hjortstammar försvåras eller omöjliggörs anläggandet av lövbestånd på jordbruksmarken, eftersom viltskadorna på lövkulturerna till följd av den höga djurtätheten kan bli omfattande. Risk finns då att skogskulturerna till mycket stor del anläggs med gran som skadas betydligt mindre av viltet. Anläggandet av grankulturer i odlingsbygder i stor omfattning skulle få förödande följder för landskapsbilden och naturmiljön i övrigt.

Dovhjorten är en art som inte har naturlig hemortsrätt i Sverige. Enligt länsstyrelsens mening bör skyldigheten för markägare och jordbruksarrangörer att tåla doviltsskador på skog och gröda vara mindre än i fråga om skador som orsakats av arter som förekommer naturligt i landet (älg, kronhjort och rådjur). Av såväl ekonomiska som viltekologiska skäl bör en ökad avskjutning av dovhjort ske.

Länsstyrelsen får i sammanhanget även framhålla att den under senare

år kraftigt ökade rådjursstammen starkt bidragit till att skadorna på särskilt lövkulturer ökat. Möjligheterna att anlägga ny ädellövskog har minskat till stort förfång för såväl skogsbruket som naturvården. En ökad avskjutning av rådjur är därför önskvärd i Blekinge län.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Utredningen framhåller att de största skadorna på jordbruksgrödor orsakas av dovvilt. Länsstyrelsen är helt överens med utredningen i detta avseende. Behovet av ökad avskjutning av dovvilt för att minska de mycket omfattande skadorna på gröda, som lokalt förekommer i länet, har påpekats redan i länsstyrelsens hemställan den 5 maj 1987. Dovviltstammen förefaller dock inte ha minskat nämnvärt trots en ökad avskjutning.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsens yttrande tar i huvudsak sikte på de förslag som rör älgfrågor då kronhjort och dovhjort förekommer i mycket liten omfattning i länet.

Bättre balans i älgstammen

Länsstyrelsen delar synpunkterna i betänkandet om behovet av en ytterligare minskning av älgstammen inom sådana områden där skadorna av älg på de areella näringarna är påtagliga. Det föreligger även behov av att i vissa områden minska älgstammen som ett led i strävan att få ner antalet trafikolyckor med älg inblandad. Länsstyrelsen har under en lång följd av år genom en förhållandevis generös tilldelning sökt verka för att åstadkomma en gynnsammare skadeutveckling.

Länsstyrelsens tilldelningsprinciper rönt under ett antal år liten förståelse bland jägarna och det framfördes även synpunkter från Göteborgs och Bohus läns jaktvårdsförening om att länsstyrelsens tilldelningsnormer skulle medföra en alltför kraftig minskning av älgstammen. Avskjutningen har inom vissa områden varit avsevärt lägre än vad som varit önskvärt och någon nämnvärd förändring av älgstammens storlek har inte kunnat konstateras.

I syfte att ytterligare minska skadorna och trafikolyckorna orsakade av älg samt för att få en bättre förståelse bland jägarna för behovet av åtgärder tillsatte länsvaltnämnden i september 1988 en arbetsgrupp som fick i uppdrag att utarbeta ett förslag till målsättning för vården och regleringen av älgstammen i länet. I arbetsgruppen fanns företrädare för Göteborgs och Bohus läns jaktvårdsförening och Jägarnas riksförbund. Sedan arbetsgruppen lagt fram sitt förslag har länsvaltnämnden antagit en målsättning beträffande älgstammens storlek i olika delar av länet. Målsättningen syftar till att åstadkomma en minskning av antalet trafikolyckor med älg och begränsa skadorna på jordbruksgrödor förorsakade av älg. Länsstyrelsen grundar sina tilldelningsbeslut på den antagna målsättningen och jaktorganisationerna har tagit på sig att genom information till jägarna verka för att de tilldelade avskjutningskvoterna så långt möjligt utnyttjas.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning om behovet av utbildning och information rörande viltskador och möjligheterna att minska dessa. Verksamheten bör enligt länsstyrelsens mening ske i jaktorganisationernas regi i samråd med jord- och skogsbrukets intresseorganisationer. Bidrag för sådan information och utbildning får lämnas ur länens viltskadefonder. Även jaktvårdsfonden bör enligt länsstyrelsens mening lämna bidrag till en sådan verksamhet.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Länsstyrelsen delar helt utredningsmannens förslag att älgstammarna inom vissa områden måste minskas kraftigt. Bedömningen att antalet djur i vinterstam under de närmaste åren bör kunna minskas med en tredjedel förefaller motiverad.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: En generellt hög avskjutning under de närmaste tre åren kan enligt länsstyrelsens bedömning ej tillämpas för hela länet. En kraftig avskjutning kan dock vara befogad på begränsade områden.

Länsstyrelsen i Örebro län: I underlaget för förslagen saknas en uttömmande analys av orsakerna till att det generellt sett fortfarande anses vara obalans i älgstammen. Arbetet med att bestämma avskjutningsnivåer och älgtilldelningar utgår från lokala förhållanden. På denna nivå hanteras frågorna av jägarnas jaktvårdslokaler. Svårigheterna att åstadkomma tillräckligt stor avskjutning tyder på att de som drabbas av älgskador, dvs. jord- och skogsbrukare, inte fått ett tillräckligt starkt inflytande. Deras medverkan på lokal nivå bör därför förstärkas och ges fasta former. Det torde vara viktigt inte bara för möjligheterna att lösa skadeproblemen lokalt utan också för att markägarna/näringsidkarna skall kunna hävda sina intressen i länsviltnämnderna.

Älg- och hjortskadorna på gröda är mycket ojämnt fördelade inom Örebro län. Ersättningarna till de skadelidande betalas dock solidariskt av jägarna genom fällavgifterna, som är lika stora för hela länet. En fråga som utredaren borde ha ställt sig är, om en differentiering av fällavgifterna i förhållande till skadornas fördelning geografiskt skulle kunna öka benägenheten hos jägarna att balansera stammarna med hänsyn till skadorna.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Det är tveksamt om det föreslagna treårsprogrammet kan bli ett så effektivt instrument för att reducera älgstammen som utredaren förutsätter. I själva verket är det jägarna själva och den för tillfället rådande tillgången på älg inom ett jaktområde som avgör jaktresultatet. I regel är det små skillnader i jaktresultatet från ett år till ett annat inom ett och samma jaktområde. Jägarna har en benägenhet att se den inom ett område befintliga älgstammen som ett kapital, som inte alltför hårt får beskattas. Tendensen kan förstärkas i de fall där jaktträtthavaren arrenderar sin jaktmark. Det förefaller inte realistiskt att åstad-

komma en så markant nedgång av älgstammen enbart genom de föreslagna åtgärderna.

Prop. 1991/92: 9
Bilaga 3

Den grundläggande frågan beträffande de föreslagna älgskötselplanerna är om vi i dag till en rimlig kostnad och med någorlunda säkerhet kan fastställa en älgstams storlek, sammansättning och utveckling inom ett klart avgränsat område? Den för ett älgskötselområde antagna älgskötselplanen måste med nödvändighet innehålla vissa riktlinjer för hur många älgar som får fällas under ordinarie älgjakt för att en för området lämplig avskjutning skall komma till stånd. Planens förverkligande förutsätter att det i enskilda jaktlag inom ett älgskötselområde finns förmåga och vilja till samarbete i en inte tidigare skådad omfattning, eftersom alla begränsningar vad gäller avskjutningens storlek har tagits bort. Intressekonflikter och bristande förmåga till samarbete mellan olika jaktlag förekommer redan i dag inom och mellan vissa jaktområden och det är inte osannolikt att så även kan uppstå inom de föreslagna älgskötselområdena. Om intresse för samarbete saknas är det inte heller troligt att man kommer att ta verkliga kontakter jaktlagen emellan i avsikt att hålla eventuellt uppställda ramar för avskjutningens storlek samt verkställa avskjutningen inom de områden där risken för en allvarlig ökning av skadorna är som störst. En målinriktad utbildning och information till jägare och markägare torde dock på sikt kunna skapa förutsättningar för dessa att själv svara för skötseln av älgstammen. En sådan utbildningsinsats bör dock prövas och utvärderas i det nuvarande systemet som ju trots allt erbjuder stora möjligheter härtill. Utbildningsinsatser bör t.ex. lätt kunna göras inom ramen för en jaktvårdsområdesförenings eller jaktvårdskrets verksamhet.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län:

Älgstammen — skadegörelse

I Västernorrlands län har skogen drabbats av betydande skador på grund av älgarnas betning. Tilläggas kan att länets skogsvårdsstyrelse i samband med den översiktliga skogsinventeringen, ÖSI, även företagit en provytinventering av skogsskadeläget. Den visar bl.a. att antalet nytillkommande betningsskador det senaste året åter ökat något, vilket inger oro.

Treårsprogram för ökad avskjutning av älg

Länsstyrelsen instämmer i stort i utredningens slutsatser att det inte ligger i någons intresse att hålla en älgstam på dagens höga nivå och att antalet djur i vinterstam under treårsperioden bör kunna minskas med upp till en tredjedel av nuvarande numerär. — I Västernorrlands län är älgstammen på ungefär hälften av arealen alltför stor, särskilt i de inre, västliga delarna. I andra delar av länet, i huvudsak således i östliga delarna, är den i nivå med eller understiger vad som från skogsskadesynpunkt betraktas som största acceptabla storlek. Någon beräkning av hur mycket älgstammen

totalt sett behöver minskas i länet har inte gjorts. Situationen förefaller dock vara något bättre än i en del andra län, varför en minskning av länets älgstam med totalt sett en tredjedel troligen inte är nödvändig.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Utbildning och information

Länsstyrelsen anser också att utbildning och information till jägare och markägare är viktig för att få en ökad förståelse för skogsskadeproblematiken och genomslag för de tankegångar om minskad älgstam m. m. som förs fram i betänkandet. Jägarnas och markägarnas organisationer har en betydelsefull roll att spela i sådana utbildnings- och informationsinsatser.

I länet har, som framgått, tagits fram ett långsiktigt älgvårdsprogram. Detta har betytt mycket för att nå en större samstämmighet mellan olika intressenter kring skötseln av älgstammen och för beslutsprocessen avseende tilldelningar.

Älgvandringar – Ökad samverkan

Länsstyrelsen delar utredningens slutsatser i detta avsnitt att det är nödvändigt med ett utökat samarbete över de traditionella gränserna mellan jaktvårdskretsar och olika län och även mellan markägare och jägare och att berörda länsstyrelser bör initiera att ett sådant brett samarbete kommer till stånd.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Förslaget att åstadkomma ett minskat bestryck och en reducering av älgstammen till en balanserad nivå med hänsyn till viltskadorna ligger helt i linje med det långsiktiga program för älgstammens utveckling i länet som länsstyrelsens styrelse antog i januari 1990. Programmet innebär krav på en sänkning av vinterstammen från uppskattningsvis 30 000 djur till mellan 14 000 och 17 000 djur efter jakten år 1991 med viss variation av antalet djur per 1 000 ha inom länet.

Programmet som sådant har fått en mycket bred förankring hos företrädare för olika berörda intressen. Jämtlands län kan således sägas vara i färd med att redan före den i betänkandet angivna treårsperioden genomföra utredningens förslag om en betydande reducering av stammen.

I sammanhanget bör dock påpekas att i samband med att tilldelningen inför 1990/91 års jakt bestämdes bedömde länsstyrelsen – mot främst bakgrund av osäkerheten om stammens storlek – att det fanns utrymme för att nå målet om en vinterstam på 14 000–17 000 djur först efter 1992 års jakt.

För att nå det uppsatta målet krävs avsevärda insatser från markägarnas och jägarnas sida där inte minst det samlade skogsbruket måste vara en drivande kraft. En målmedveten och samlad insats från samtliga intressens sida är nödvändig för att man skall kunna nå ned till angiven storlek av stammen.

Länsstyrelsen vill också understryka betydelsen av ökad satsning på utbildning och information liksom av ökat lokalt samråd i jaktfrågor. Här måste i första hand jägarorganisationerna engagera sig. Men även

skogsvårdsstyrelsen och LRF måste ta sin del av ansvaret i berörda avseenden.

Länsstyrelsen prioriterar för sin del ärenden som rör förebyggande åtgärder och skyddsjakt och söker hålla en så hög beredskap som möjligt inom ramen för befintliga, knappa personalresurser. Länsstyrelsen har för övrigt tillsammans med företrädare för jägare, markägare m. fl. tagit fram riktlinjer för under vilka förutsättningar skyddsjakt efter älg bör få förekomma.

I likhet med länsstyrelsen i Västernorrlands län har länsstyrelsen i Jämtlands län — som redan nämnts ovan — tagit fram en s. k. älgskötselplan.

Ökad samverkan

I länet pågår som bäst arbetet med att ändra kretsindelningen så att kretsområdena geografiskt anpassas utifrån djurens vandringsmönster. På så sätt får varje krets på ett bättre sätt än tidigare ansvaret för skötseln av "sin" älgstam.

Det är helt riktigt att länsstyrelserna har ett huvudansvar för att behövlig samverkan kommer till stånd.

Uppgiften kan i och för sig synas enkel och begränsad. Länsstyrelsen bedömer dock att det torde krävas en hel del engagemang och resursåtgång om man skall kunna leva upp till utredarens intentioner. Länsstyrelserna arbetar i allmänhet med knappa personella och ekonomiska resurser och ytterligare uppgifter av den här arten innebär en större anspänning för personalen.

Vi står just nu inför en länsförvaltningsreform. Det är beklagligt att det av olika skäl inte varit möjligt att till den nya organisationen knyta jaktlig expertis. Det hade varit en fördel för länsstyrelserna att inom sig ha sådan sakkunskap som finns i jägarorganisationernas regionala organ.

Ökat ansvarstagande

Det råder samstämmiga meningar om att de allvarligaste älgskadorna uppstår inom vandringsområdenas vinterkoncentrationer. Det har också visat sig att omfattningen av vandringar är avhängig av snöförhållandena. Under snöfattiga vintrar brukar vandringar från fjällområdena och de höglänta markerna närmast därintill ned till skogslandet vara mindre omfattande än under år med mycket snö.

Länsstyrelsen har i flera sammanhang understrukt vikten av att det fälls fler älgar inom fjällområdena än vad som för närvarande sker. Inom många samebyars åretruntmarker är avskjutningen alldeles för låg. I sitt yttrande över samerättsutredningen framhöll länsstyrelsen behovet av att jakttrycket ökar inom berörda marker.

Självfallet beror jaktresultatet av flera orsaker men uppenbarligen kan jakttrycket på flera håll öka. Genom att lantbruksnämnden har möjlighet att besluta om upplåtelse av älgjakt inom dessa marker kan nämnden — om avskjutningen är låg — i förkommande fall öka omfattningen av

upplåtelse. En sådan åtgärd kan indirekt få den önskade följden att bymedlemmarnas jaktliga insatser förbättras och intensifieras.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Länsstyrelsen kan instämma i huvudmålet att minska betetrycket på skog och gröda och reducera älgstammen där den är för stor i förhållande till tillgängligt bete. Lokalt kan det även finnas behov att tillfälligt sänka stammen ytterligare för att betet skall kunna återhämta sig.

Om älgstammen som helhet skall minskas med en tredjedel torde tre år vara för kort tid, då det är nödvändigt att ta hänsyn till variationerna i älgstammen.

Utredningen föreslår en satsning på utbildning och information för bl. a. markägare och jägare. Det saknas emellertid förslag till finansiering av den föreslagna verksamheten. Det är nödvändigt att särskilda medel anvisas.

Egendomsnämnden i Växjö stift: Utredningen föreslår en skärpt beskattning av kron- och doviltstammarna. Kron- och doviltsskadorna är i dag obetydliga inom Växjö stift varför förslaget påverkar oss endast på lång sikt.

Egendomsnämnden i Härnösands stift: Genomsnittligt är älgstammen enligt vår bedömning från skoglig synpunkt för stor. Därför måste avskjutningen öka relativt kraftigt under några år för att nå balans i älgstammens reproduktion. Problemet är att älgtätheten varierar mycket mellan olika områden. Den årstidsbundna vandringen kan förstärka älgtätheten och därmed ge ökade skaderisker.

Älgens skador på tall är väl kända. Skadorna på tallen ger avsevärda nedsättningar i kvalitetsproduktionen av furuvirke. Av flera skäl bör produktionen av lövvirke öka. Med nuvarande älgstam försvåras en sådan utveckling.

För att få en effektiv avskjutning under åren 1992 – 1994 krävs en god jaktlig organisation såväl på länsnivå som krets- och jaktlagsnivå. Utbildning och information ger en god grund men det viktigaste är ett ansvarsfullt samarbete mellan markägare och jägare på kretsnivå. Utan detta gemensamma ansvar kan lätt skapandet av lokala älgskötselplaner spoli-eras.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare:

Treårsprogram för ökad avskjutning av älg

Utredningsmannen föreslår en treårsperiod för att få en bättre kontroll över den svenska älgstammen. Som huvudsaklig åtgärd föreslås en kraftigt ökad älgavskjutning över hela landet. Motiven härtill är att ingen kan ha intresse av att hålla överstora viltstammar som vållar oacceptabla skador på gröda och skog. För treårsperioden föreslår utredningsmannen en årlig avskjutning mellan 150 000 upp till 200 000 älgar. Därmed uppges en balans i älgstammen kunna uppnås.

Riksförbundet delar uppfattningen att åtgärder måste vidtas för att eliminera oacceptabla viltskador. I fråga om ökad avskjutning kan sådan

endast vara aktuell inom de begränsade områden av landet där älgstammen är påvisbart överstor i förhållande till skadesituationen. En allmän nedskjutning av älgstammen i hela landet är inte aktuell.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Ökad avskjutning av dov- och kronhjort

Förekomsten av dov- och kronhjort är mycket ojämn med relativt täta stammar på vissa lokala områden, medan arterna helt saknas inom större delen av landet. På grund av de skador dessa båda arter förorsakar om individantalet blir för stort, är det nödvändigt att hålla nere antalet genom jakt. För dovhjort bör enbart allmän jakt tillämpas. I fråga om kronhjort bör en kombination av allmän jakt och licensgivning ge önskvärda resultat för skadebegränsningen.

Utbildning och information

För att kunna öka avskjutningen av i första hand älg föreslår utredningsmannen att särskilda resurser anslås till jägarutbildning om jaktlig samverkan. Motivet i denna förslagsdel ter sig något motsägelsefullt mot bakgrund av att utredningsmannen i annat sammanhang framhåller att jakt inom mindre jaktliga enheter innebär risk för överbeskattning av älgstammen. Det råder heller ingen tvekan om att älgskadorna på skog är störst inom storskogsbrukets markinnehav, och där älgjakten sedan lång tid tillbaka är samordnad och reglerad. Stora jaktliga enheter innebär således ingen automatisk garanti för en jämn älgstam och en låg skadenivå.

I fråga om utbildning och information är detta en av de båda jägarorganisationernas viktigaste arbetsuppgifter. Utöver verksamheten med jägarexamen har förbunden en mycket omfattande verksamhet med utbildning och information till jägare och allmänhet. Inom ramen för den brett utbyggda utbildningsverksamheten bör en särskild kurs kunna utformas som täcker det behov utredningsmannen berör. Det bör ankomma på de båda jägarorganisationerna att i samverkan samt samråd med markägarintressena svara för ifrågavarande utbildning. Därvid bör en tillfällig ekonomisk resursförstärkning tillföras de båda jägarorganisationerna för denna arbetsuppgift. Riksförbundet är berett att tillsammans med Svenska jägareförbundet, och i samråd med markägarintressena, taga ansvaret för denna utbildningsverksamhet.

Älgvandringar

Problemen med älgvandringar har varit kända sedan lång tid tillbaka. Under perioden 1976–1979 genomförde Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare, i samverkan med Umeå universitet, en bred undersökning av älgvandringen inom Jämtlands län. Resultaten av undersökningen överlämnades till regeringen och naturvårdsverket under år 1980. Riksförbundet tog även initiativ och utformade en modell för lokal älginventering i samband med älgjakten. Det nuvarande systemet med "älgOBS-rapportering" följer den av riksförbundet lanserade modellen.

Det verkligt stora problemet inom de områden av Norrlands inland som är mest utsatta för älgvandring, är att de tidigare lokaltrogna älgpopulationerna i stort sett är bortskjutna. Kvar finns nu till största delen endast älgar med utpräglad vandringsbenägenhet. För att långsiktigt kunna lösa dessa problem erfordras radikala åtgärder. Det kan bl.a. bli fråga om tidsmässigt avsevärt skilda jakttider inom dessa vandringsområden för att kunna bygga upp nya lokaltrogna älgpopulationer, samtidigt som tillräckligt jakttryck kan bibehållas på den vandrande delen av älgstammen.

Riksförbundet är berett att även framgent deltaga och medverka i undersökningar och forskning som omfattar även vandringsälgarna.

Svenska jägareförbundet:

Treårsprogram för ökad avskjutning av älg

Förslaget är alltför generellt. Förhållandena varierar i hög grad såväl inom landet som inom länen. Områdesvis förekommer fortfarande övertäta stammar medan det inom andra områden är fråga om att bygga upp sönderskjutna älgbestånd som ligger under vad markerna rimligen skulle kunna bära. Enligt jägareförbundets mening är således behovet av en genomgående stark reducering av älgstammen klart övervärderat. Utredaren har också inledningsvis i betänkandet framhållit att älgskadorna på sina håll snarare tenderar att öka än minska, trots en ökad avskjutning. Det är alltså i många fall andra faktorer än älgstammens storlek som påverkar skadebilden. I kapitlet Markägarens ansvar redovisas att det är möjligt att genom anpassningar inom de areella näringarna begränsa viltskadorna. Det handlar bl. a. såväl om anpassad skogsskötsel som om val av gröda inom jordbruket.

Även om utredaren anger att också andra åtgärder än avskjutning bör vidtas för att minska risken för viltskador och även om han i det efterföljande avsnittet framhåller vikten av att hänsyn tas till lokala förhållanden, innebär generaliseringen av situationen och markeringen av behovet en kraftig minskning av älgstammen en stor risk för "överreaktion" hos tillståndsgivande myndighet och rådgivande organ. En så kraftig avskjutning som utredaren föreslår kan möjligen vara befogad på begränsade områden men inte för hela län eller ens för hela älgvårdsdistrikt.

Parallellt med att älgstammens storlek anpassas till en lämplig nivå med hänsyn till skador på skog och gröda, bör, enligt jägareförbundets mening, konstruktiva åtgärder vidtagas för att öka det naturliga foderutbudet. Detta kan bl. a. åstadkommas genom olika åtgärder och hänsynstaganden inom skogsbruket. För viltet vidtagna eller planerade åtgärder eller hänsynstaganden bör bl. a. redovisas i nyupprättade skogsbruksplaner. Exempelvis kan lågproducerande markområden avsättas och skötas som foderområden åt hjortviltet.

Jägareförbundet vill i nu förevarande sammanhang understryka att de strukturrationaliseringar som genomförs och kommer att genomföras inom det svenska jordbruket områdesvis torde medföra att avsevärda

arealer kommer att avsättas för foderproduktion åt viltet i avsikt att öka viltstammarna.

Förbundet instämmer helt i utredarens förslag till målinriktad utbildning och information till markägare och jägare. Härvid hänvisas till jägareförbundets och skogsstyrelsens gemensamma hemställan den 11 maj 1989.

I detta sammanhang vill jägareförbundet framhålla att markernas bärformåga när det gäller vilt är helt avgörande för den praktiska skötseln av viltbestånden. Inom ämnesområdet finns vissa kunskaper. För det fortsatta praktiska arbetet och när det gäller att ta fram och definiera instrument för att mäta bärformågor av olika slag är emellertid kunskapsluckorna stora. Detta område är synnerligen viktigt att få täckt genom forskningsinsatser. Medelstillgången är emellertid helt otillräcklig. Enligt jägareförbundets mening måste inte minst mot bakgrund dels av viltstammarnas stora positiva värden, dels viltskadornas omfattning ökade forskningsanslag härvidlag vara en synnerligen prioriterad angelägenhet.

Ökad avskjutning av dov- och kronhjort

Dovviltsstammarna i landet är tämligen lokala. Skador förorsakade av dovilt är i förhållande till de som förorsakas av älg och kronvilt förhållandevis harmlösa. Diskussionerna angående de oacceptabla dovviltskadorna hänför sig till områden som håller mycket täta bestånd. Det rör sig framför allt om vissa områden i Skåne där markägarna inom dovviltsområdena valt möjligheten att dels hålla mycket täta populationer som ger underlag för en verkligt betydande jakt, dels samtidigt utnyttja möjligheterna till skördeskadeersättning fullt ut.

Vad avser dovilt instämmer således förbundet i utredarens synpunkt att skadeutvecklingen och den bristande anpassningen av stammen är oroande men understryker samtidigt att detta endast gäller begränsade områden.

Vad gäller kronviltet är situationen delvis en annan. Kronviltskadorna — i första hand på skog — är inom vissa områden avsevärt svårare än de av älg.

Utredarens förslag att det även vad gäller dov- och kronvilt skall kunna ske en bedömning efter en treårsperiod, sedan de i kap. 6 föreslagna åtgärderna genomförts, är enligt jägareförbundets bedömning värt att eftersträva, men en fortsatt kontinuerlig uppföljning är givetvis nödvändig.

Utbildning och information

Förbundet vill understryka det väsentliga i att den utbildningsplan som presenterades i Älgen och Skogen snarast genomförs. Utredarens förslag tillstyrkes. Det är emellertid synnerligen angeläget att erforderliga medel ställs till disposition så att utbildningspaketet kan genomföras i full skala.

Förbundet instämmer vidare i utredarens synpunkter på angelägenheten av att länsälgskötselplaner upprättas och å jourförs. Dessa älgskötselplaner skall bl. a. användas som beslutsunderlag för länsviltnämnderna.

Under avsnittet berörs även frågan om verksamheten inom ”s. k. älg-

skötselområden" samt om möjlighet för skydds jakt för jordbruksarrendatorer utan jakträtt. Jägareförbundet tar upp dessa frågor där de sakbehandlas i utredningen.

Prop. 1991/92: 9
Bilaga 3

Älgvandringar

Förbundet instämmer helt i de av utredaren anförda synpunkterna.

Förbundet vill emellertid vad avser älgskötselområdena inom de delar av landet där samerna har särskilda jaktliga rättigheter understryka att denna fråga kräver alldeles speciella överväganden. Inom utredningens ram har några sådana inte gjorts. En komplettering härvidlag är således nödvändig. Denna bör genomföras inom de berörda länen under medverkan från markägarna, jägarna och samerna.

Uppföljning

Utredaren föreslår att en utvärdering av resultaten av de åtgärder för en balanserad älg- och hjortstam som han föreslår skall göras senast år 1994.

Som ovan framhållits kan år 1994 enligt jägareförbundets mening vara i tidigaste laget. Som ett etappmål kan emellertid en uppföljning vara aktuell.

Med hänsyn till jägareförbundets och länsjaktvårdsföreningarnas omfattande engagemang i den nu ifrågavarande verksamheten finner förbundet det naturligt att jägareförbundet centralt och länsjaktvårdsföreningarna regionalt skall vara representerade vid denna uppföljning.

Skogsindustrierna:

Älgstammarnas utveckling och skadebild

Under 1970-talet ökade älgstammen i Sverige dramatiskt för att sedan minska något under 1980-talet. Detta har medfört ökade risker för viltolyckor i trafiken men framför allt ökade problem för de areella näringarna. Älgskadorna på skogsbestånd orsakar värdeförluster för hundratals miljoner kronor varje år. Skador i denna omfattning kan inte accepteras av skogsbrukarna.

I betänkandet har man hävdats att 7 % av plant- och ungskogarna är svårt älgskadade. Denna siffra är alltför låg. Av skogsstyrelsens och olika skogsföretags egna inventeringar av älgskador framgår att skadeläget är betydligt mer allvarligt än vad riksskogstaxeringens uppgifter gör gällande. Problemet får inte negligeras och radikala åtgärder måste till för att minska betestrycket på skogsmark.

För riket som helhet har älgavskjutningen legat på en, historiskt sett, mycket hög nivå under 1980-talet. Detta speglar främst älgstammens storlek och ambitionen att minska denna. Inom vissa områden med stor älgstam har dock den årliga avskjutningen varit alltför låg. Detta har lokalt sett medfört oproportionerligt stora älgstammar och hårt betestryck. Det

är främst inom dessa områden som en ytterligare minskning av älgstammen måste genomföras.

Vidare måste markägarnas inflytande över jakten stärkas. För att lösa de problem som älgen orsakar markägarna måste de få en starkare beslutsställning i jaktfrågorna.

Bättre balans i älg- och hjortstammar

Målen för viltvården bör under de närmaste åren vara att reducera älgstammarnas storlek till en från markägarsynpunkt acceptabel nivå. Man kan inte acceptera att en lokalt för stor älgstam skall slå ut eller allvarligt skada skogsföryngringar. Därför är vi helt överens med utredningens målsättning att under en treårsperiod reducera älgstammen till en balanserad nivå med avseende på viltskadorna.

För att uppnå ett önskvärt resultat skulle avskjutningen sannolikt behöva ligga på 170 000–200 000 älgar per år. Här måste dock den lokala variationen i älgstammens täthet och betestillgången nogta beaktas.

För att kunna utföra önskvärd avskjutning på effektivaste sätt behövs bättre kunskaper om älgstammens storlek samt lokala fördelning. Detta kräver ofta förbättrade och förfinade inventeringsmetoder. Dagens uppskattningar av älgstammens storlek är gjorda med metoder som i en del fall är ytterst bristfälliga. Här behövs forskning som leder fram till att vi får inventeringsmetoder som ger säkra och mer tillförlitliga uppgifter om älgstammens storlek och fördelning. Sådan forskning bör naturligtvis finansieras av viltskadefonderna.

Redan i dag finns ett förslag till forskningsprogram rörande problemen runt för stora älgstammar. Detta projekt "Balanserad älgstam" är mycket intressant och angeläget både för skogsbruket och samhället i stort. Det vore därför naturligt att man från statens sida ställde sig positiv till att tillskjuta medel så att projektet skall kunna få den utformning och omfattning som är önskvärd.

Det har i betänkandet poängterats vikten av en utökad utbildning och informationsverksamhet. Detta är enligt vår mening ytterst viktigt för att målen skall kunna nås. Ökat lokalt ansvar över jakten förutsätter att en riktad utbildning och informationsverksamhet kommer till stånd. Härigenom får markägare och jägare större möjligheter att ta sitt ökade ansvar för avskjutningen. Utbildningen får dock inte tas som skäl för att fördröja redueringen.

Redan i dag finns ett utmärkt utbildningsmaterial, framtaget av Mellansvenska skogsskyddskommittén. Detta material syftar till att öka förståelsen för älgskadeproblemet bland jägarna och skogsbrukarna. På detta sätt hoppas man på att ett givande samarbete utvecklas mellan parterna. Ett väl fungerande samarbete mellan markägare/jägare är en förutsättning för att man skall kunna genomföra den lokala anpassningen av älgstammen som krävs. I detta utbildnings- och informationsarbete bör lämpligast skogsvårdsorganisationen ha en nyckelroll.

Vad beträffar problemen med vandringsälgar måste vi ställa oss tveksamma till dess omfattning. Enligt betänkandet anges ända upp till 75 % av

älgstammen i Norrland vara vandrande. Detta är en siffra som enligt vår mening är alltför hög.

Dessutom är det svårt att skapa tillräckligt stora älgskötselområden för att få kontroll över vandringsälgarna. Vi är positiva till uppdelning i mindre jaktenheter där man i stort sköter älgstammen på egen hand. Men om man ser enbart till problemet med vandrande älgar så är älgskötselområden i storleksklassen 3 000–8 000 ha alltför små. För att täcka in vandringsälgarna behövs älgskötselområden i storleksklassen upp till 100 000 ha eller mer. Detta är helt naturligt från praktisk synpunkt orealistiska arealer.

Vår uppfattning är att det effektivaste sättet att öka kontrollen över vandringsälgar är genom förlängd jakttid. Genom att kunna bedriva jakten efter det att älgarna har samlats i vinterbetesområdet bör man kunna minska problemen orsakade av dessa. Ofta samlas vandringsälgen lokalt under vintern och det är inom dessa områden de största betesskadorna uppstår. Ökad avskjutning inom dessa områden innebär att de svåraste skadorna på skog kan minskas.

Det är bra att utredningen påpekar vikten av utvärdering av resultaten år 1994. Utvärderingen får dock inte bara beakta skadorna på skog. Man måste även se på hur betestrycket, som orsakats av älg, har förändrats. Vidare måste man inse att problemet inte är löst med en ökad avskjutning under några år. Det är viktigt att även efter år 1994 arbeta för att få en älgstam som är i nivå med de areella näringarnas krav.

3 Ersättning för skada

Lantbruksstyrelsen: Fungerar inte anpassningen av älgstammen kommer betydande skador att uppträda även i fortsättningen. På enskilda fastigheter kan de bli omfattande. Utredningen understryker här starkt sambandet mellan det ansvar jägare/markägare har för att reglera viltet genom jakt och inträffade skador. Detta samband är ofta betydligt svagare än vad som framgår av utredningen eftersom effekten av olika åtgärder i så hög grad beror av vad som görs inom större områden. Från samma utgångspunkt blir skyddsjakten många gånger av flera skäl ett komplicerat instrument och svår att använda på ett effektivt sätt.

En sammanfattande slutsats av vad som sagts om de problem som kan följa av en övergång till den föreslagna ordningen måste därför bli att relativt omfattande skador kommer att kunna uppträda på enskilda företag men att detta får tolereras med hänsyn till de övriga fördelar som kan vinnas.

Särskilt hårt kan företag med skadekänslig produktion inom trädgårdsodlingen komma att drabbas. Det torde kunna diskuteras om det är skäligen att kostnaderna för skadorna helt skall bäras av produktionen.

Trots att skyddsåtgärder i form av jakt, skrämsel och elektriska stängsel används i vissa frukt- och bärödlingar förekommer allvarliga skador på många håll i landet. Det är särskilt under vinterhalvåret skadorna uppkommer. Då är det svårt med tillsynen av odlingarna på grund av snö och

mörker. Inom frilandsodlingen av grönsaker är problemen i vissa områden störst. Dessa odlingar måste på grund av växtföljden flyttas runt på företaget. Kostnaderna för stängsel blir där oproportionellt höga per arealenhet.

Det är redan i dag svårt för trädgårdsodlarna att erhålla ersättning för skador som orsakas av älg. Klara och tydliga anvisningar behövs angående vad som är tillräckliga förebyggande åtgärder. Bidrag ur viltskadefonden bör även fortsättningsvis kunna utgå till trädgårdsföretag för stängsel m. m. Lönsamheten inom trädgårdsnäringen är generellt sett ansträngd och för fruktodlingen är situationen särskilt osäker eftersom gränsskyddet nyligen sänkts.

Jaktvårdarnas intresse för att minska älgstammen präglas av stora variationer. Detta ger en oroande bild inför framtiden. Trädgårdsodlingarna som drabbas av viltskador är ofta inte arcellt stora men betingar ett avsevärt värde för odlaren. I vissa fall är det fleråriga grödor där många års kostnader i träd och planter kan gå förlorade. I andra fall har stort antal planter köpts in. Även här kan skadorna bli väsentliga.

Det finns egentligen inga skäl angivna till att ta bort stödmöjligheterna för trädgårdsföretag före jordbruket. Företagarna bör få rimlig tid för att genomföra skyddsåtgärder, sätta upp stängsel, flytta odlingar m. m. För att hålla nere kostnaden för stängsel väljer odlarna ofta att själv utföra arbetet. Även detta begränsar hur snabbt skyddsåtgärderna kan göras. Många företag odlar såväl trädgårds- som jordbruksgrödor. Detta är också ett motiv till lika behandling. Om förändringarna genomförs år 1995 är det också möjligt att hinna informera trädgårdsodlarna om de nya förhållandena.

Skogsstyrelsen: Utredningen föreslår att ersättning till omplantering av älgskadad skog ej skall utgå efter år 1994. Detta tycker skogsstyrelsen är riktigt eftersom markägarna då har haft möjligheten att under större frihet och eget ansvar åtgärda viltproblemet, dvs. efter den föreslagna intensiva avskjutningsperioden.

Om man skall kunna utnyttja möjligheten att hålla en balanserad älgstam som ett större område kan bära finns alltid risk för punktvisa skador som kan bli betungande för mindre skogsinnehavare. Ett borttagande av ersättning måste därför kombineras med möjligheter till snabba insatser i form av skyddsjakt utan administrativa dröjsmål.

Det föreslagna bidraget till omplantering under en övergångsperiod (1992–1994) är positivt förutsatt att älgstammen minskas under samma period. Bidraget bör dock inte begränsas till skador som inträffar åren 1992–1994. De svåraste skadorna uppstår genom upprepad betning under flera år. Fastställer man ett treårsprogram för minskning av älgstammen så bör restaureringen av de bestånd som förstörts under hela perioden med för hög älgstam ingå i "paketet". Bidrag bör utgå även till bestånd där sönderbetningen fullbordats eller påbörjats under 1980-talet, eftersom samhället uppenbarligen har iklätt sig ett visst ansvar för betningsskador av älg och hjort genom att avskjutningen reglerats via myndighetsbeslut. Bidraget bör utgå till enskilda skogsbrukare med mindre markinnehav (se nedan) förutsatt att jakträttsinnehavaren under ordinarie jakt uthålligt har fällt det antal älgar han årligen tilldelats genom beslut av länsstyrelsen eller

då skyddsjakt har begärts i de fall marken inte ingår i licensområde. Det kan givetvis finnas särskilda skäl till att dessa villkor inte uppfyllts som gör att markägaren ändå bör vara berättigad till bidrag.

Ett mindre markinnehav bör vara liktydigt med ett innehav, som inte kan hålla en "egen" älgstam, vilket innebär att det är mindre än 3 000–5 000 ha i södra Sverige och mindre än 5 000–8 000 ha i norra Sverige. Motivet är att på större områden bör i allmänhet redan i dag ha funnits möjlighet att reglera älgstammen.

I detta sammanhang bör påpekas att den försöksverksamhet för ersättning av skada på skog som berör vissa län getts en utformning både beträffande ersättningsnivå och övriga villkor att detta är ett prov med begränsat värde. Denna verksamhet bör omgående ersättas med de regler om högst 50 % bidrag som utredningen föreslår för den senare avvecklingsperioden och inte villkoras till enbart planteringar eftersom även självföryngringar kan utsättas för skador och vara i behov av restaurering.

Ett problem som bör beaktas i samband med utformningen av bidragsreglerna är att skilja älg- och rådjursskador åt.

Skogsstyrelsen delar utredarens uppfattning att en ökad avskjutning under den normala jakten är det viktigaste medlet att förebygga viltskador. När det gäller åtgärder för att förebygga älgskador behövs en kontinuerlig uppföljning av både älgstammen via bl. a. den allmänt etablerade "älgobsen" och ett stabilt system för registrering av betestryck.

Kammarkollegiet: Det förtjänar uppmärksammas vad egendomsnämnderna i Skara, Lunds och Karlstads stift framfört i sina yttranden rörande de skador som förorsakas av vildsvin, bäver, tranor och canadagäss.

Statskontoret: Som argument för att på sikt avveckla möjligheten till ersättning anför utredningen att det inte är rimligt med ett generellt ersättningssystem för skador på skog. Man kan å andra sidan också hävda att det är rimligt att jägarna är med och bidrar till kostnaden för de skador som viltet orsakar. Från renodlad skogsvårdssynpunkt skulle skogsägarna helst se att älgstammen var lika med noll. Man får dock anta att skogsägarna är beredda att tåla ett visst betestryck. I extremfall och särskilt i områden med mycket vandringsälg kan en enskild skogsägare komma att lida mycket kännbar skada, framför allt gäller detta bestånd med tallungskog.

Statskontoret kan dela utredningens uppfattning att ett generellt ersättningssystem på sikt kan avvecklas, men ifrågasätter om inte möjligheten till ersättning bör behållas för s.k. totalskador, dvs. skador som är av sådan omfattning att de måste åtgärdas enligt skogsvårdslagen. Värderingen av sådana skador skulle inte behöva innebära någon extra kostnad då de under alla förhållanden måste utredas av skogsvårdsstyrelsen.

Statens naturvårdsverk: Naturvårdsverket anser att skador på jordbruksgrödor och skog orsakade av älg i princip inte skall ersättas efter år 1994. Verket är emellertid tveksamt om ersättningsmöjligheterna helt kan avvecklas efter denna tidpunkt. Enligt verkets mening bör det även efter år

1994 finnas möjlighet att lämna ersättning till jord- och skogsbrukare vilka uppenbarligen inte haft några möjligheter att genom jakt eller andra skadeförebyggande åtgärder minska eller eliminera skador orsakade av älg. Ersättning skulle således kunna lämnas till sådana jord- och skogsbrukare som råkat ut för mycket plötsliga och oförutsedda skador vilka det är uppenbart oskäligt att brukaren själv skall svara för. Reglerna för ersättning skall därmed vara så utformade att ersättning endast kan lämnas i rena undantagsfall. Naturvårdsverket föreslår därför att länsstyrelserna även efter år 1994 får lämna viss ersättning för älgskador med stöd av 7§ viltskadeförordningen (i dess föreslagna lydelse) efter föreskrifter som verket meddelar.

Sveriges lantbruksuniversitet: I betänkandet föreslås begränsning av och på längre sikt avskaffandet av ersättning för viltskador förorsakade av hjortdjur. I stället föreslår utredningen att en ökad satsning skall ske på olika former av förebyggande åtgärder. Ett sådant förslag står i överensstämmelse med en allmän princip att regleringen av dessa problem framför allt skall ske genom reglering av de aktuella djurbestånden kompletterad med åtgärder som vid en viss given täthet på viltbestånden kan begränsa skadornas omfattning. SLU anser att detta är ett bra förslag som lägger en viktig grund för ett framtida system med lokal reglering av djurbestånden grundat på olika områdets varierande bärförmåga i vid bemärkelse. De resurser som i dag går till ersättning för skador av olika slag bör i framtiden i stället satsas på forskning, utveckling, utbildning och information och på de olika förebyggande åtgärder som kan bli aktuella. Detta är egentligen bara en tillämpning av de grundläggande principerna som citerades i inledningen av detta yttrande.

Skogs- och jordbrukets forskningsråd: Rådet tillstyrker utredarens förslag om att begränsa och senare upphöra med ersättning för viltskador av älg och hjortdjur och i stället satsa på förebyggande åtgärder som t. ex. inhägnad av koncentrerade odlingar, anpassning av grödoval, arealdisposition m. m., vilket kan begränsa skadornas omfattning. Detta förslag är en grund för ett system med lokal reglering av viltbestånden, som är baserat på olika områdets möjligheter att föda viltet.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Sammanfattningsvis kan sägas att variationerna i hjortskadeersättningarna snarare är ett mått på skördeförutsättningarna på grund av vädersituationen under augusti-september än ger en rättvisande bild av älgstammens storlek. Vid goda mognads- och skördebetingelser, dvs. tidig skörd, blir grödaskadorna små. Vid omvänt förhållande blir exponeringstiden för skadegörelse lång och skadorna större. Länsstyrelsen kan dock konstatera att länet legat rejält under riksgenomsnittet på utbetalda viltskadeersättningar.

De skogsskador från älg och rådjur som finns, är lokalt påtagliga i norra delen av länet utom kusten, men i övrigt måttliga. Skogsvårdsstyrelsens i remissärendet avgivna yttrande tycks huvudsakligen avse Uppsala län. Det överensstämmer nämligen inte med bedömningen i 1989 års broschyr

och heller inte med den uppfattning som länsstyrelsen hittills har fått om skogsskadornas omfattning.

I motsats till utredningens uppfattning om läget på många andra håll i landet är älgstammen i Stockholms län enligt länsstyrelsens mening väl avpassad och kan även tillåtas öka på några håll.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Ersättning för skada

Länsstyrelsen tillstyrker överflyttning av beslut om ersättning för "andra skador av vilt" från naturvårdsverket till länsstyrelserna.

Ersättning för omplantering av älgskadad skog har inte hittills varit aktuell i Stockholms län och torde inte heller framdeles bli det i annat fall än som regleras i 12 § förslaget till viltskadeförordning.

Beträffande trädgårdsodlingar delar länsstyrelsen utredningens bedömning. Dessa är, som utredningen framhåller, intensivodlingar där en hög skyddsnivå kan krävas av odlaren. Detta har även varit länsstyrelsens principiella ståndpunkt vid ansökningar om skyddsjakt.

Vad gäller utredningens principförslag att avskaffa ersättningsrätten för kron- och doviltsskador har länsstyrelsen ingen erinran. Dock vill länsstyrelsen i detta sammanhang erinra om att jaktarrendekontrakt normalt sluts på 5 år. Övergångstiden för ersättningsrättens avskaffande borde därför i princip vara lika lång, räknat från bestämmelsens ikraftträdande. Härigenom bereds parterna möjlighet att anpassa gällande jordbruks- och jaktarrendekontrakt till de nya reglerna. För Stockholms läns del torde frågan i stort sett ha liten praktisk betydelse.

Förslaget att ersättning för älgskador på gröda generellt skall upphöra efter år 1994 ställer sig länsstyrelsen negativ till. Som utredningen framhåller kan viltskador drabba mycket hårt lokalt. Älgstammen, beräknad över ett större område, behöver likväl inte vara för stor. Samma argument, som används emot ett försäkringssystem för viltskador, kan däremot användas för bibehållande av ett viltskadeersättningssystem i begränsad utsträckning för ersättning för grödaskador om särskilda skäl föreligger. Sådana skäl kan vara lokalt stora skador trots skadeförebyggande åtgärder hos såväl markägare som arrendator. Ett självrisksystem liknande det nuvarande måste dessutom finnas kvar.

Länsstyrelsen vill emellertid för sin del förorda att strängare krav på skadeförebyggande åtgärder införs. Härigenom kan vissa avarter av bidragskrav avslås. Som exempel på ofullkomligheter i det gällande systemet kan följande anföras. Det har förekommit att fastighetsägare/skogsbrukare som tillika är jakträttsinnehavare beviljats s. k. havreälgar att skjutas från augusti. Denna möjlighet har dock inte utnyttjats, varefter jordbruksarrendatorn på den aktuella fastigheten begärt mycket höga ersättningar för viltskador. Länsstyrelsen har här inte ansett sig kunna avslå arrendatorns skadeanspråk då han, såvitt kunnat utrönas, inte haft någon skuld till att några skyddsåtgärder genom jakt inte kommit till stånd.

Ett bibehållande av viltskadeersättning i begränsad form innebär en relativt liten administrativ insats från länsstyrelsens sida.

Länsstyrelsen förordar således att viss ersättningsmöjlighet för älgskada-

dor på gröda bibehålls även efter år 1994. Däremot bör inte länsviltnämnden kopplas in i bedömningen av viltskadeärenden. Länsstyrelsens bestämda mening är att nämnden normalt inte kan tillföra viltskadeärendena någon ytterligare utredning av betydelse för beslut i ärendena. Skadornas omfattning bestäms, förutom av älgstammens storlek, till helt avgörande del av vädret och därav beroende skördemöjligheter. Inhämtande av ytterligare beträffande viltskadorna från länsviltnämnden skulle bara skapa en extra byråkratisk omgång och medföra ytterligare kostnader och tidsspillan.

Utredningen har föreslagit att större restriktivitet med utbetalning av ersättningar skall iakttas under en övergångsperiod fram t. o. m. år 1994 då rätten till ersättning skall upphöra. Om regeringen följer utredningens förslag är det, enligt länsstyrelsens mening, inte lämpligt att enligt 5 § förslaget till viltskadeförordningen fixera ett visst årligt belopp (efter förslag av länsviltnämnden) som skall räcka till det årets skador. Fällavgiften och därmed belopp för skadeersättning behöver fastställas redan före jaktårets början. Skadeersättningen per kilogram förlorad skörd skulle då bli helt beroende av hur skördevädret blir. Det kan inte vara godtagbart. Sammanfattningsvis är, enligt länsstyrelsens mening, föreslagen modell för avveckling av skadeersättningssystemet mindre lämpligt och i ett bestående system kan den inte användas.

Länsstyrelsen i Uppsala län: I utredningen föreslås att möjligheten till ersättning för viltskador successivt skall upphöra inom ett antal år.

Länsstyrelsen instämmer i utredningens uppfattning att övergångstidens slutmål är att uppnå balanserade viltstammar med biologiskt väl avvägd sammansättning av en sådan storlek och skötta på sådant sätt, att ersättningsberättigade skador inte behöver uppkomma.

Länsstyrelsen har ingen erinran mot förslaget att ersättningar av medel från fällavgifter avseende skador av dov- och kronhjort på jordbruksgrödor eller på trädgårdsodlingar skall upphöra i och med utgången av år 1991.

Vidare tillstyrker länsstyrelsen att ersättningar avseende skada av älg på trädgårdsodling samtidigt slopas.

Möjligheten till ersättning för viltskador avseende jordbruksgrödor och skog skall enligt förslaget avvecklas under en något längre tidsperiod. Intill dess ersättning för sådana skador upphör fr. o. m. år 1995 rekommenderar utredningen att en större restriktivitet bör tillämpas vid skador på jordbruksgröda. Bl. a. förutsätts för att normalt 70 % av skadans värde skall erhållas att en rimlig avskjutning och skyddsjakt sker samt att nödvändiga förebyggande åtgärder vidtagits. I stort har länsstyrelsen inte något att invända häremot.

Den angivna lydelsen av 5 § i förslaget till ny viltskadeförordning synes ge möjlighet åt företrädare i länsviltnämnden att utöva s. k. vetorätt beträffande förslag om den del av fällavgift som avser ersättning för viltskador. Dock motsägs en sådan tolkning av utredningens uttalande på s. 68 om att länsstyrelsen för det fall nämnden inte är enig särskilt skall beakta synpunkterna från jägarorganisationernas företrädare i nämnden. Det är i

stället rimligt att länsstyrelsen som fondförvaltare med ledning av länsvilt-nämndens yttrande/förslag får avgöra frågor om eventuella avsteg från huvudregeln beträffande ersättningens storlek. Länsstyrelsen avstyrker därför förslaget i denna del.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget såvitt angår bidrag till omplantering av älgskadad skog till enskilda skogsbrukare med mindre markinnehav under en övergångsperiod.

I och med att ersättningsmöjligheterna avses slopas i stort hänvisas de skadlidande jord- och skogsbruksföretagarna till att själva medverka och samråda med andra för att förebygga skador samt söka erhålla kompensation för viltskadorna på andra sätt.

Enligt förslaget till ny viltskadeförordning kommer i vissa undantagsfall under avvecklingsperioden möjlighet till ersättning för viltskador att finnas kvar. En av förutsättningarna för ersättning är att skyddsjakt utövas efter särskilt tillstånd därom.

Om förslagen genomförs resulterar detta i ansökningar om skyddsjakt hos länsstyrelsen när viltskador börjar upptäckas på åkergrödan inför förestående skörd. Skördesäsongen i länet börjar som regel i slutet av juli eller början av augusti. Detta innebär att länsstyrelsen kanske bara någon månad efter det att ett ansträngande resurs- och tidskrävande arbete med älgjaktslicenserna klarats av måste börja behandla skyddsjaktsansökningar. Det administrativa arbetet förlängs och utökas därmed stick i stäv med målsättningen att minska den administrativa belastningen på länsstyrelserna. Vidare innebär det utökade skyddsjaktsinstitutet i sig en misstroendeförklaring och ett undergrävande av möjligheterna att genom den frivilliga samverkansidén klara den nödvändiga avskjutningen inom den ordinarie reglerade jaktiden.

Utredningen har angående försäkringssystem bestämt att det för närvarande inte är möjligt att införa något sådant system för viltskador. Länsstyrelsen har mot bakgrund av de skäl som utredningen anfört inte någon invändning häremot.

Länsstyrelsen i Södermanlands län: Nämnden har inget att erinra mot att möjligheterna till ersättning för grödaskador inte skall finnas kvar efter år 1994. Nämnden befärar dock att problem kan komma att uppstå i relationerna mellan markägare-jordbruksarrendatorer-jägare.

Trädgårdsodling. I likhet med utredaren anser länsvilt-nämnden, att den som yrkesmässigt bedriver trädgårdsodling skall väga in riskerna för viltskador i den normala riskbedömningen för företaget. Nämnden tillstyrker alltså bifall till förslaget om att ersättning för skador av älg, kron- och dovhjort inte längre skall lämnas.

Skog. Nämnden delar utredarens uppfattning att det inte är rimligt med ett generellt ersättningssystem för viltskador på skog. Nämnden har heller inget att erinra mot förslaget om att visst bidrag skall kunna ges till enskilda skogsbrukare med mindre markinnehav som drabbas så hårt av älgskador att omplantering är nödvändig.

I likhet med utredaren anser nämnden att dessa föreslagna bidrag bör

vara obehövliga efter år 1994 och nämnden delar också uppfattningen att kostnaderna skall belasta statsbudgeten.

Prop. 1991/92: 9
Bilaga 3

Ersättning för skador av kron- och dovhjort

Nämnden har inget att erinra mot förslaget att betesskador förorsakade av kron- och dovhjort inte skall ersättas. Inom länet är en förhållandevis stor procent av ersättningsberättigade skador förorsakade av de båda hjortarterna. Ofta värderas skadan viss procent älg och viss procent hjort. För att minska riskerna för felaktig skadevärdering föreslår nämnden att ersättning fram t. o. m. år 1994 även kan utgå för hjortskador.

Värdering av skadan

För att tillgodose markägarnas krav på att träda, vall och övrig mark inte skall ingå i basen för beräkning av självrisken vid en viltskada föreslår utredaren att 70 % av skadans värde i normalfallet skall ersättas med medel ur viltskadefonden och att resterande 30 % skall betraktas som markägarens självrisk.

Nämnden har inget att erinra mot förslaget.

Försäkring mot vissa skador

Av de skäl som utredaren redovisat delar nämnden utredarens uppfattning att ett system med försäkring för viltskador inte är möjligt att införa.

Åtgärder för att förebygga skador av vilt

Skyddsjakt

Enligt nämndens mening skall skyddsjakt endast behöva tillgripas i undantagsfall, men när sådan jakt är påkallad skall givetvis handläggningen ske snabbt, dock inte snabbare än att inblandade parter får tillfälle att lämna sina synpunkter i ärendet och, när så är möjligt, initiera andra åtgärder i syfte att minska skadorna än genom jakt.

Markägarnas ansvar

Länsviltnämnden vill understryka det utredaren här framför om möjligheterna för markägaren att genom olika åtgärder i samband med markens brukande minska riskerna för viltskador.

Inom jordbruket kan det ske genom val av gröda och arealdisposition och i skogsbruket genom en till en önskvärd viltoförekomst anpassad skogsskötsel.

Nämnden delar utredarens uppfattning att jägarna kan och bör ta ett större ansvar vad rör viltskador. Det kan dels ske genom en till de lokala förhållandena anpassad avskjutning, dels genom uppsättning och skötsel av tillfälliga stängsel eller liknande.

Nämnden delar utredarens uppfattning om vikten av ett utbyggt samråd mellan jägare och markägare. Detta samråd kan få vara obligatoriskt under förutsättning att det kan ske utan att tillskapa nya beslutsnivåer.

Nämnden har heller inget att erinra mot att de areella näringarnas synpunkter på skadebilden redovisas i de kretsvisa skötselplanerna som föreslås bli upprättade.

Länsviltnämndernas ansvar

Nämnden har inga invändningar mot de synpunkter och förslag som framförs.

Länsstyrelsen i Östergötlands län:

Ersättning för skador av kron- och dovhjort

I områden där det förekommer både älg och hjort kan det vara svårt för god man vid värdering av skada att skilja ut i vilken omfattning jordbrukskadorna orsakats av hjort resp. älg. Möjligheten att få ersättning för skador på jordbruksgrödor bör med anledning av vad ovan anförts upphöra samtidigt dvs. från och med år 1995 för både hjort och älg.

Länsstyrelsen i Jönköpings län: Länsstyrelsen delar utredarens uppfattning rörande slopande av ersättningsmöjligheterna för viltskador av aktuell art.

Länsstyrelsen i Kronobergs län: Länsstyrelsen anser sig redan ha vidtagit kraftåtgärder för att komma till rätta med skadorna på bl. a. skogen.

Länsstyrelsen anser därför att det är tveksamt om det för Kronobergs läns del kan anses sakligt motiverat att införa ett tillfälligt bidragssystem för skador på skog. Systemet medför dessutom ökad administration på regional nivå. Enligt skogsvårdsstyrelsen i länet är emellertid kraven för att få bidrag så högt ställda att det är rimligt att bidrag utgår i de fall kraven uppfylls. Länsstyrelsen vill, mot bakgrund härav, inte motsätta sig förslaget. Länsstyrelsen anser emellertid att skogsvårdsstyrelsen är mest kompetent att handha det föreslagna bidragssystemet och förordar en sådan lösning.

Länsstyrelsen i Kalmar län: Länsstyrelsen hemställde i skrivelse den 10 december 1984 till jordbruksdepartementet att en översyn skulle ske av bestämmelserna i viltskadeförordningen rörande skador på skog, som förorsakats av älg. Länsstyrelsen framhöll härvid bl. a. att möjligheterna

att få ersättning för inträffade skador var med rådande tillämpning av 17 § viltskadeförordningen mycket små. "Enligt länsstyrelsen har skogsskadorna fått en sådan omfattning och är dessutom så väl belagda att en ändring av ersättningsbestämmelserna är motiverad, så att möjligheterna att få ersättning utökas".

Enligt förordningen om försöksverksamhet med bidrag till omplantering av skog som skadats av älg (SFS 1988:406) utgår i tre län bidrag med högst 25 % av kostnaderna för den nya planteringen i mån av tillgång på medel.

Länsstyrelsen avstyrker utredningens förslag om att ersättning för älgskador på jordbruksgröda och skog skall upphöra att gälla fr. o. m. år 1995. Det är nu alltför tidigt att ta ställning till ett sådant förslag. Först måste resultatet av det föreslagna treårsprogrammet (åren 1992–1994) för ökad avskjutning av älg avvaktas. Vidare bör nyssnämnda försöksverksamhet med omplanteringsbidrag vara avslutad (år 1990) och utvärdering ske av denna verksamhet.

I betänkandet föreslås att ersättning skall kunna utgå enligt ett temporärt system för skogsskador som inträffar under åren 1992–1994. Bidrag av statsmedel skall under denna tid kunna utgå med högst 50 % till omplantering av skog till enskilda skogsbrukare med mindre markinnehav. Något författningsförslag att lämna synpunkter på läggs tyvärr inte fram av utredningen.

Länsstyrelsen har ingen erinran mot förslaget att generell ersättning för skador som förorsakats av dovhjort och kronhjort skall upphöra efter den 1 januari 1992 samt att fällavgifterna för dessa djur avskaffas. Skador av hjort kan därefter enligt förslaget till viltskadeförordning utgå endast i särskilt fall enligt 12 §. I Kalmar län torde skadorna av hjort vara av mindre omfattning. Någon ersättning enligt gällande viltskadeförordning för sådana skador har inte sökts hos länsstyrelsen.

Beträffande utredningens förslag till viltskadeförordning förordar länsstyrelsen att 5 § angående ersättningens storlek omarbetas. Ersättningen bör utgå med högst 70 % av skadans värde eller det lägre belopp som länsstyrelsen beslutar efter förslag av länsviltnämnden. Beloppet bör således maximeras i författningen och lägre belopp kunna bestämmas ifall tillgången på medel i viltskadefonden är begränsad. Länsstyrelsen avstyrker att förslag skall lämnas av "en enig länsviltnämnd". En sådan författningsbestämmelse torde, såvitt länsstyrelsen känner till, vara ganska unik. Om nämnden inte är enig kan nämnden inte lämna något förslag enligt förordningen. Ersättningsbeloppet bör i stället bestämmas efter förslag av länsviltnämnden enligt vanligt majoritetsbeslut. Nämndens förslag är ju för övrigt inte bindande för länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Blekinge län: Förslaget, att ersättning för skada av dovhjort, kronhjort och älg efter en övergångstid upphör, förutsätter att jakt efter dessa arter kan intensifieras och bli väl anpassad till viltekologiska förutsättningar. Möjligheterna härtill torde, som utredningen framhåller, öka genom en mindre detaljreglering och ett större lokalt ansvarstagande. Denna decentralisering av befogenheter får dock inte innebära att länssty-

relsens övergripande ansvar för viltvårdsfrågorna i länet minskar och därmed möjligheterna att fullgöra sina myndighetsuppgifter.

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att möjligheterna att få ersättning för skador av älg, dovhjort och kronhjort upphör efter den av utredningen föreslagna övergångstiden. Jordbruksarrendatorerna bör, som utredningen föreslår, få ökade möjligheter att skydda sig mot skador av vilt genom att de får viss rätt till skyddsjakt. Tillstånd härtill skall kunna lämnas av länsstyrelsen i särskilda fall efter hörande av berörd markägare och jakträttsinnehavare.

Länsstyrelsen i Kristianstads län: Vid ett slopande av nuvarande ersättningsregler för viltskador kommer markinnehavarnas möjligheter att i skadesituationer få bedriva skyddsjakt i blickpunkten. Reglerna om skyddsjakt bör vara utformade så att länsstyrelsen kan medge sådan jakt efter en generös bedömning. Skyddsjakten måste anknyta till skadetillfällena vilka inte sällan inträffar på andra tider än den ordinarie jakttid som gäller för den berörda djurarten. Vad så beträffar licensjakten anser länsstyrelsen i likhet med utredaren att de krav som därvid ställs på områdestorlek och arrondering inte bör sänkas. Den ägosplittring i länet som ovan berörts har medfört att man inte sällan söker få licens på spridda och dåligt arronderade marker vilka inte ansetts kunna godtas för licensjakt utifrån uppfattningen att ett licensområde skall vara produktionsanpassat. Riksdagens jordbruksutskott har också betonat kravet på produktionsanpassning och en god arrondering av licensområdena.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Länsstyrelsen ser positivt på avvecklingen av den principiella rätten till ersättning för skador på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar där skadorna orsakats av älg, kron- eller dovhjort. För att erhålla ersättning för skador krävs i dag att jordbrukaren vidtar skadeförebyggande åtgärder. Inom länsstyrelsen är man medveten om att man i stor utsträckning underlåter att vidta sådana åtgärder annat än vid normal jakt. Uppgifterna om eventuella åtgärder är för länsstyrelsen omöjliga att kontrollera. Det är dessutom oftast omöjligt för länsstyrelsen att själv besiktiga eller att uppdra åt någon annan att kontrollera skadornas omfattning när ansökningarna om ersättning kommer in. Ärendena är från hanteringssynpunkt antalsmässigt omfattande, ca 40—50 per år, och tidskrävande att handlägga på grund av ofta ofullständiga ansökningar.

Länsstyrelsen anser att förslaget om en procentuell nedsättning av ersättningen för den beräknade totala skadan är att föredra framför den beräkning av självrisken som för närvarande tillämpas. Enligt förslaget kan länsviltnämnden föreslå ett annat belopp. Länsstyrelsen anser att detta i och för sig är tillfredsställande men att det inte bör krävas en enig länsviltnämnd. Ett majoritetsbeslut borde vara tillräckligt.

Enligt 12§ förslaget till viltskadeförordningen kan ersättning utgå för andra viltskador än de som orsakats av älg. Av punkt 2 framgår att ersättning inte skall lämnas om tillstånd till skyddsjakt beviljats. Ofta är det inte tillräckligt effektivt med enbart ett sådant tillstånd. Stora skador kan ändå uppkomma. I undantagsfall bör det kunna finnas möjlighet till

ersättning även om skyddsjakt medgetts. En förutsättning för undantaget måste dock vara att skyddsjakten utnyttjats i enlighet med tillståndet.

Utredningen föreslår att beslut om ersättning i vissa fall, som regleras i 17 § viltskadeförordningen, skall delegeras till länsstyrelsen. För närvarande är det länsstyrelsen med hjälp av lantbruksnämnden som står för utredningen. Lantbruksnämnden kommer att ingå i den nya länsstyrelsen fr. o. m. den 1 juli 1991. Detta innebär att den lokala kompetensen kommer att finnas inom länsstyrelsen. Förslaget att delegera beslutanderätten skulle möjliggöra en förkortad handläggningstid. Förslaget tillstyrkes.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län:

Skada på trädgårdsodling

I utredningen föreslås att möjligheterna till ersättning för skada av älg, kronhjort och dovhjort på yrkesmässigt bedriven trädgårdsodling tas bort.

Länsstyrelsen har inget att erinra mot förslaget. Det får anses rimligt att trädgårdsodlingar, som normalt ger en arealavkastning som kan vara tio gånger så hög som avkastningen vid spannmålsodling, skyddas med stängsel på ett sådant sätt att klövvilt inte kan ta sig in. Under de senaste åren har endast ett fåtal ansökningar om ersättning för skada på trädgårdsodlingar förekommit. I dessa fall har det kunnat konstateras att stängslingen varit dålig och i vissa fall helt saknats.

Skada på jordbruksgrödor

I utredningen föreslås att möjligheterna till ersättning för skada på jordbruksgrödor förorsakad av kronhjort och dovhjort skall upphöra fr. o. m. den 1 januari 1992 och för skador av älg fr. o. m. den 1 januari 1995.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget. Enligt länsstyrelsens mening är det inte rimligt att låta fastighetsägaren ta kostnaderna för exempelvis skador av älg och kronhjort, som kan vara avsevärda särskilt vid sen skördetidpunkt, om de inte samtidigt ges möjlighet att i större utsträckning än vad som föreslås i betänkandet själva få bestämma om jaktens omfattning. Länsstyrelsen delar inte heller utredningsmannens uppfattning att nuvarande ersättningssystem inte skulle vara tillräckligt restriktivt för att motivera den drabbade att vidta skadeförebyggande åtgärder.

Förslag till ny viltskadeförordning

Trots att utredningen föreslår en avveckling av ersättningssystemet vad gäller skador av älg, kronhjort och dovhjort har utredningen lämnat förslag till ny viltskadeförordning som innebär en restriktivare hållning än vad som gäller enligt nuvarande regler beträffande nyssnämnda typer av viltskador.

Enligt länsstyrelsens bedömning är det inte meningsfullt att ändra be-

113

stämmelserna om viltskadecersättning om avsikten är att redan efter något år helt ta bort möjligheterna till ersättning för skada av klövvilt.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Utredningens förslag till ändringar i principerna för ersättning för skada förefaller riktiga, då nuvarande ersättnings-system inte stimulerar till skadeförebyggande åtgärder. Länsstyrelsen tillstyrker därför förslaget att ersättning för skada av älg på trädgårdsodling inte skall kunna utgå efter den 1 januari 1992 och att ersättningsskyldigheten för skador av älg på jordbruksmark och skog skall upphöra efter år 1994. Under en övergångstid fram till år 1994 föreslås att ersättning för omplantering av skog som skadats av älg skall kunna utgå med 50% av godkänd kostnad för lagpliktiga återväxtåtgärder. Länsstyrelsen tillstyrker förslaget i denna del men anser att det närmare bör preciseras vilka enskilda skogsbrukare med mindre mark som skall vara berättigade till bidrag. Länsstyrelsen tillstyrker också förslaget att betesskador av kron- och dovhjort inte skall ersättas efter år 1995.

Vad angår detaljerna i förslaget till ny viltskadeförordning vill länsstyrelsen dock påpeka att det inte bör krävas förslag av en enig länsviltnämnd för att länsstyrelsen skall kunna bevilja bidrag (se 5 §).

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Det framgår inte av förslag till viltskadeförordning hur ersättning för vissa typer av skador skall lösas, exempelvis skador på skog. Det är vidare oklart om allmän eller särskild jakttid enligt 12 § andra stycket punkt 1 skall tolkas regionalt eller för riket.

Ersättningsfrågor vid skador från gäss och tranor måste lösas. Det är angeläget att möjligheterna till ersättning för dessa skador ökar och att ersättning enligt 13 § utgår fullt ut från statsmedel. Markägaren bör hållas skadeslös.

Enligt länsstyrelsens bedömning är behovet av förebyggande åtgärder stort. Det finns ett uttalat intresse hos flera markägare att t. ex. ställa upp med arealer för gäsgröda. Det är av stor vikt att medel till förebyggande åtgärder fördelas till länen så att insatser på längre sikt kan göras. Avtal behövs med olika markägare som sträcker sig över minst en tioårsperiod.

Länsstyrelsen i Värmlands län: I den nu gällande viltskadeförordningen finns det möjlighet att enligt 17 § få ersättning för andra viltskador än älg, kronhjort och dovhjort. I förslaget till ny viltskadeförordning föreslår utredningen en ändrad lydelse av paragrafen. Enligt förslaget skall ersättning inte utgå om allmän eller särskild jakttid finns för den viltart som förorsakar skadan eller om skydds jakt beviljats för att förebygga skadan.

Utredningen kommenterar inte närmare den föreslagna författningsändringen. En grundprincip som finns uttalad i andra delar av betänkandet är emellertid att större restriktivitet skall gälla för ersättning vid viltskador. Skador av vilt skall i första hand förebyggas genom en ökad avskjutning inom ordinarie jakttid eller genom skydds jakt.

En ökad restriktivitet med att bevilja ersättning för skador kan innebära ett större tryck för tillståndsmyndigheten att tillåta skydds jakt. Enligt länsstyrelsens mening kan detta vara klart olämpligt från faunavårdssyn-

punkt. Vissa arter vilka lokalt kan orsaka stora skador förekommer regionalt i så små fasta populationer att de inte tål någon skyddsjakt. Vidare bör skyddsjakt under arternas fortplantningstid inte förekomma annat än i undantagsfall.

Enligt länsstyrelsens mening bör därför skyddsjakten tillämpas med urskillning.

Länsstyrelsen i Örebro län: För andra viltskador än sådana som orsakas av älg skull, enligt förslaget till ny viltskadeförordning, ersättning inte lämnas om allmän eller särskild jakttid finns för den viltart som orsakat skadan eller om skyddsjakt beviljats för att förebygga skadan. Länsstyrelsen finner det märkligt att rätten till ersättning gjorts beroende av "om skyddsjakt beviljats". Den skadelidande skulle därmed kunna undvika ett hinder mot ersättning genom att inte begära tillstånd till skyddsjakt. Detta torde inte rimligen vara avsikten med bestämmelsen. Ersättning bör enligt länsstyrelsens uppfattning endast få medges om skyddsjakt inte beviljats och inte heller skulle ha kunnat påräknas. Undantag bör kunna göras för de fall den skadelidande inte haft anledning att befara skadegörelse.

Lantbruksnämnden har som exempel på problemområden när det gäller ifrågavarande skador tagit upp förhållandena vid naturreservatet Kvismaren. Ett ökande antal gäss rastar årligen i reservatet och förorsakar skador på odlingar i omgivningarna. Områdets status som internationellt viktig våtmark gör det olämpligt att i någon utsträckning använda jakt som förebyggande åtgärd. Andra metoder kan kanske visa sig användbara, men jordbrukarna kommer sannolikt aldrig att helt kunna undvika skador. Den enskilde brukaren kan få vidkännas mycket stora kostnader som en effekt av åtgärder som hela samhället har intresse av. Länsstyrelsen ifrågasätter om nuvarande och föreslagna principer för beviljande av ersättning och bidrag i dessa fall är rimliga.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Beträffande förutsättningarna för att erhålla viltskadeersättning får länsstyrelsen anföra följande. Enligt 4§ förslaget till ny viltskadeförordning får ersättning lämnas under förutsättning att försök att förebygga skadan gjorts genom att dels älgstilldelningen enligt meddelad licens skjutits, dels möjligheterna till skyddsjakt efter särskilt tillstånd uttömts. På s. 41 i betänkandet står följande: "För att få ersättning bör man ha uppfyllt vissa krav. Bl. a. bör man kunna kräva en rimlig avskjutning och att man ansökt om skyddsjakt m. m." Av referaten framgår att det råder en bristande överensstämmelse mellan förslaget till ny lagtext och den passus i utredningen som citeras. Enligt länsstyrelsens mening borde detta ha justerats innan betänkandet presenterades.

Uttrycket "rimlig avskjutning" är alltför oklart för att kunna utgöra ett kriterium för ersättning. Utredaren borde mera exakt ha belyst kraven i detta hänseende. Menas att licenstilldelningen skall ha fyllts? Länsstyrelsen anser att det bl. a. på grund av älgstammarnas rörlighet kan vara svårt att kräva att de jagande skall ha fyllt sin licens. Till detta kommer att brukaren kanske saknar jakträtt på marken.

Kraven på ansökan om skyddsjakt har inte heller tillfredsställande defi-

nierats. Vad som avses med ordet "uttömts" i det ovan refererade förslaget till ny lagtext är oklart. Eventuellt kan det tolkas som om skyddsjakten skall ha genomförts med tillfredsställande resultat för att brukaren skall få ersättning. En sådan tolkning förutsätter ersättning för viltskador endast om brukaren fått ett tillstånd till skyddsjakt. I de fall där skaderisken under tidigare år varit så gott som obefintlig men sedan avsevärt ökat i omfattning under aktuell vegetationsperiod skulle sökanden med denna tolkning alltså få avslag, såvida detta inte faller under de "särskilda skäl" som omtalas i paragrafens tredje stycke. Vilka dessa kan vara framgår för övrigt inte.

Om — som texten på s. 41 kan tolkas — ansökan om skyddsjakt kan inlämnas under pågående vegetationsperiod får länsstyrelsen påpeka följande. Här tycks all överensstämmelse saknas med lagtextförslaget, eftersom intet nämns om att skyddsjaktmöjligheterna skall ha uttömts. Det är sannolikt att ansökningarna om skyddsjakt kommer in samtidigt med att brukaren upptäckt viltskador inom sina marker och kallar på god man för besiktning av skadorna, dvs. i slutet av juli eller i början av augusti. Resultatet blir att länsstyrelserna en månad efter det att älgjaktslicenserna meddelats får ta itu med skyddsjaktsansökningar, av vilka många kanske kan vara av ren okynneskaraktär tillkomna för att motivera en ansökan om viltskadeersättning.

Beträffande kriterierna för att erhålla ersättning för viltskador på jordbruksgrödor anser länsstyrelsen sammanfattningsvis att avskjutningskriteriet kan tillstyrkas men att det måste närmare klarläggas. Däremot ställer sig länsstyrelsen tveksam till förslagen om att en inlämnad ansökan om skyddsjakt alternativt uttömda möjligheter till skyddsjakt efter särskilt tillstånd skall utgöra förutsättningar för att en brukare skall kunna få viltskadeersättning.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att yrkesmässig trädgårdsodling inte längre skall kunna få ersättning för skador som orsakats av älg, dov- och kronhjort eller bidrag till förebyggande åtgärder mot sådana skador.

Beträffande viltskador på skog tillstyrker länsstyrelsen förslaget att försöksvis perioden 1992—1994 ge visst bidrag till enskilda skogsbrukare med mindre markinnehav, vilka drabbas av reproduktionsplikt enligt 5 § skogsvårdslagen. Enligt länsstyrelsens mening bör dels försöksverksamheten utvärderas under år 1994 för att utröna förutsättningarna för eventuell fortsatt bidragsverksamhet, dels ifrågavarande medel i första hand hämtas ur jaktvårdsfonden.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att ersättning för betesskador på jordbruksgrödor av kron- och dovhjort inte utgår efter den 1 januari 1992.

Länsstyrelsen tillstyrker innehållet i 12 och 13 §§ av det nya förslaget till viltskadeförordning.

Länsstyrelsen finner det inte minst från rättvisesynpunkt angeläget att ersättningens storlek anpassas efter markägarens förmåga att tåla skadorna och tillstyrker en självrisk om 30 % av skadans värde. Samtidigt är det angeläget att självrisken även i fortsättningen åsatts ett lägsta belopp och att storleken därav bl. a. för att hålla kostnaderna för ärendehantering på en rimlig nivå dessutom avsevärt bör öka. Härigenom skulle länsstyrel-

serna och de av myndigheterna förordnade gode männen kunna befrias från tidskrävande arbete med ärenden där ersättningsanspråken är ringa.

Det torde kunna bli svårt att samla länsviltnämndens ledamöter, som företrädar skilda intressen, kring en gemensam linje vad gäller ett eventuellt behov att öka självriskens andel av skadevärdet. Om självrisken skall avräknas med mer än 30% från skadans värde är detta objektivt sett beroende dels på hur mycket fällavgifter som betalas in, dels på hur stor belastningen på fonden är. Höga fällavgifter får dock aldrig bli ett självändamål. Den föreslagna lydelsen av 5 § viltskadeförordningen skulle i princip kunna ge lantbrukets företrädare vetorätt mot förhöjd självrisk. (Av skrivningen på s. 68 kan eventuellt dragas slutsatsen att detta inte varit utredarens mening.) Dess storlek bör givetvis diskuteras inom nämnden, men däremot skall inte länsstyrelserna i sin egenskap av fondförvaltare förmenas rätten att i sista hand avgöra frågan om förhöjd självrisk. Länsstyrelsen avstyrker därför förslaget om att en enig länsvilt nämnd skall ha lämnat förslag till ersättningens storlek.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Möjligheten till ersättning för skador på jordbruksgrödor och trädgårdsodling bör enligt länsstyrelsens mening finnas kvar. Att uppnå sådan balans i älgstammen att skador särskilt på grödor helt försvinner ter sig orealistiskt. Även om älgstammen minskar och jordbruksarrendatorerna i fortsättningen kommer att bättre kunna påverka avskjutningen kan sådana skador uppstå som det inte kan vara skäligt att brukaren själv får stå för. Stora krav bör dock ställas på att den drabbade genom förebyggande åtgärder sökt undvika skadorna. Vid en strikt tillämpning av bestämmelserna bör inte möjligheten till ersättning komma att motverka syftet att nedbringa älgstammen.

Länsstyrelsen är dock tveksam till förslaget att under en treårsperiod möjliggöra rätt till ersättning för älgskadad skog. Ett sådant ersättningssystem skulle med de ekonomiska förutsättningar som anges i betänkandet endast omfatta vissa markägare och avse mindre belopp. Systemet skulle däremot skapa omfattande administrativt arbete.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Länsstyrelsen är mycket tveksam till förslaget att möjlighet till ersättning för skador på skog, förorsakade av vilt, på sikt skall upphöra. Detta skulle framför allt drabba skogsägare med mindre markinnehav, vilka inte genom jakt kan kompenseras för sina förluster.

Länsstyrelsen föreslår därför att möjlighet till ersättning för skogsskador även fortsättningsvis skall finnas för markägare, om det är uppenbart oskäligt att den skadelidande själv svarar för de kostnader som skadan föranleder. Ansökningar om ersättning bör givetvis behandlas mycket restriktivt.

Ersättning för grödaskador och skador på trädgårdsodlingar anser länsstyrelsen däremot inte skall utgå fortsättningsvis, då större möjlighet till skyddsjakt föreligger om de allmänna jakttiderna förlängs och ersättning för kostnader i samband med åtgärder för förebyggande av sådana skador kan erhållas från länsviltfonderna.

Slutligen anser länsstyrelsen det vara mycket viktigt att naturvårdsver-

ket tillsammans med skogsstyrelsen och i samråd med lantbruksstyrelsen senast år 1994 gör en utvärdering av resultaten av de i utredningen sammantaget föreslagna åtgärder.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Länsstyrelsen i Västernorrlands län tillstyrker förslagen.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Ärenden rörande skador orsakade av andra viltarter än älg eller rovdjur som länsstyrelsen utreder och yttrar sig i är för länets vidkommande relativt få till antalet. Skador orsakade av gäss och tranor har ökat under senare år. Vid behov ges i särskilda fall tillstånd till skydds jakt för att begränsa skadorna hos främst yrkesodlare. Hänsynen till fredningsintressena medför samtidigt en svår avvägning för länsstyrelsen.

Länsstyrelsen delar utredarens mening att den viktigaste och effektivaste åtgärden för att få ned skadefrekvensen är ökad avskjutning. För det krävs ett ökat ansvar från jaktutövarens sida och att alla berörda strävar mot målet.

Skador av älg på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar är i Jämtlands län ytterst sparsamt förekommande. Vad förslaget innehåller rörande de skadeformerna föranleder ingen erinran från länsstyrelsens sida.

Som redovisats ovan är dock skogsskadorna i länet på många håll ytterst besvärande. Länsstyrelsen har sökt möta dessa med bl. a. lång jakttid och tillstånd till skydds jakt. Fortsatta åtgärder av det slaget vid sidan av ökad avskjutning under ordinarie jakt är nödvändiga förebyggande insatser.

Mindre markägare kan drabbas av betesskador av älg på ett besvärande sätt, speciellt i djurens vandringsstråk. Om- eller kompletteringsplantering blir inte sällan nödvändig. Utifrån den aspekten vore det rimligt att i vart fall övergångsvis öppna möjligheten till visst bidrag. Det är då en riktig tanke att bidragen belastar statsbudgeten. Om bidrag i stället skulle tas ur viltskadefonden skulle fällavgifterna säkerligen behöva flerdubblas, något som säkerligen skulle dämpa jägarnas engagemang att på önskvärt sätt sänka älgstammen. Länets skogsvårdsstyrelse är emellertid kritisk mot förslaget. Skogsvårdsstyrelsens motiv för sin ståndpunkt verkar välgrundade. Länsstyrelsen ställer sig därför tveksam till förslaget.

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Länsstyrelsen har inget att erinra mot föreslagna förändringar av möjligheterna att få ersättning för skada av vilt.

Länsstyrelsen ställer sig emellertid frågande till lydelsen i förslaget till Viltskadeförordning, 5 §. "Ersättning utgår med 70 % av skadans värde eller det belopp som länsstyrelsen beslutar efter förslag av en enig länsvilt-nämnd."

Innebär detta att länsstyrelsen måste besluta om ersättning med 70 % av skadans värde när länsvilt-nämnden inte är enig? Innebär det också att länsstyrelsen måste besluta om annan procentsats när länsvilt-nämnden är enig? Länsstyrelsen föreslår att 5 § får följande lydelse.

"Ersättning utgår med 70 % av skadans värde. Föreligger särskilda skäl får länsstyrelsen, efter hörande av länsvilt-nämnden, besluta om annat belopp."

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Utredningen föreslår att möjligheterna att få ersättning för älgskador på jordbruksgrödor och skog slopas vid utgången av år 1995. Försöksverksamheten med bidrag till omplantering av älgskadad skog ersätts med ett temporärt system under tre år. Ersättning för skador på trädgårdsodling föreslås upphöra vid utgången av år 1991. Jordbruksarrendatorernas möjlighet att skydda sig mot viltskador stärks genom ändring i jaktlagen. Under senare år har ersättningsanspråk vid skador på trädgårdsodling nästan helt upphört. Länsstyrelsen har genom åren verksamt bidragit till förebyggande av skador genom att vara frikostig med bidrag till uppsättande av viltstängsel framför allt till svartvinbärsodlingar. Länsstyrelsen tillstyrker därför förslaget om slopande av möjligheterna att få ersättning vid skada på trädgårdsodling. Vid skada på jordbruksgröda bör dock möjligheten att få ersättning finnas kvar i de fall odlaren gjort vad på honom ankommer för att skydda sin odling. I fråga om den försöksverksamhet med omplantering av älgskadad skog som fortfarande gäller vill länsstyrelsen framhålla att försöksverksamheten fått liten, om ens någon, betydelse för länet. Skador på plantering uppkommer som regel först när beståndet är äldre än 15 år. Skogen måste ha planterats tidigare än år 1975. Vid den tidpunkten beskogades avverkad mark mestadels genom självföryngring. Det är således i huvudsak dessa marker som drabbats av betesskador. För självföryngrad skog utgår inget omplanteringsbidrag. När en sådan självföryngrad skog utgår inget avverkas fröträden varför ytterligare självföryngring inte är möjlig. Endast kostsam plantering återstår för markägaren. Länsstyrelsen vill därför föreslå att även skadad självföryngring skall vara bidragsberättigad samt att skador på skog även i framtiden måste kunna ersättas.

Egendomsnämnden i Växjö stift: Utredningen föreslår att möjligheten att få ersättning för älg-, dovilt- och kronviltsskada på trädgårdsodling, jordbruksgröda och skog skall upphöra. Jordbruksarrendatorer utan jakt rätt föreslås få möjlighet till skyddsjakt. Förslagen är bra eftersom kostsam administration förenklas samt möjligheter finns att viljan att förebygga skada ökar.

Möjlighet till skyddsjakt föreslås även i anslutning till skog inom älgskötselområden, om skada har uppstått. Skyddsjakt skall kunna ske utan särskilt tillstånd från länsstyrelsen under perioden den 16 augusti—den 28 februari. Förslaget är betydelsefullt då möjlighet finns att mycket lokalt reducera älgstammen just i de områden där de gör skada.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare: Utredningsmannen föreslår att ersättning för skador förorsakade av dov- och kronhjort på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar upphör med utgången av år 1991. Samma föreslås gälla för älgskador på trädgårdsodlingar. Riksförbundet tillstyrker denna inskränkning i ersättningssystemet.

Vidare föreslår utredningsmannen att ersättning för älgskador på jordbruksgrödor och skog upphör med utgången av 1995. Vidare föreslås att en restriktivare bedömning tillämpas vid utbetalningen av de ersättningar som sker under avvecklingsperioden fram till den 31 december 1995.

Enligt riksförbundets mening kommer den föreslagna förändringen att medföra en betydligt lägre toleransnivå för älgförekomst inom jordbruket. Samtidigt kan enskilda jordbrukare drabbas av oacceptabelt stora skador och förluster. Riksförbundet föreslår därför att ersättning för älgskador inom jordbruket skall utgå även framgent, men att kontrollen av uppgivna skador bör bli föremål för omarbetning så att endast verkliga älgskador ersätts. Där så är praktiskt möjligt bör även förebyggande åtgärder komma till ökad användning.

Riksförbundet delar uppfattningen att praktiska hinder föreligger att lösa viltskadeproblematiken genom ett försäkringssystem.

Lantbrukarnas riksförbund-Skogsägarnas riksförbund: Om utredningens principiella förslag till förändringar vinner gehör, och markägarna själva genom bl. a. älgskötselområden och effektiv skydds jakt kan kontrollera viltstammarnas storlek, anser förbunden att viltskadeersättningen vad avser älg och hjort kan upphöra.

Förbunden tillstyrker således utredningens förslag om att ersättning för viltskador av älg på skog och jordbruksgröda avvecklas från och med utgången av år 1994.

Förbunden anser att ersättningarna för skador från dov- och kronhjort också skall ersättas fram till utgången av år 1994 och inte, som utredningen föreslår, utgången av år 1991. Det är inte motiverat att ha olika övergångstider för olika viltslag. Markägarna måste dessutom ges en längre övergångstid än ett år för att lokalt kunna reglera stammarnas storlek.

I utredningen förs ett längre resonemang om ändringar i nuvarande rutiner för ersättningar av skador på jordbruksgröda och skog under övergångsperioden. Större restriktivitet vid beviljande av ersättning av skador på jordbruksgröda samt att endast vissa markägare kan få ersättning för skador på skog föreslås.

Förbunden finner det inte motiverat att under övergångsperioden införa nya begränsningar i kretsen av dem som kan komma i åtnjutande av ersättning. Uredningens förslag skulle uppenbarligen leda till godtycke och på intet sätt befrämja uppställda mål om samarbete kring viltfrågorna.

Förbunden kan absolut inte acceptera att finansieringen av ersättnings-systemet skall gå via skogsvårdsavgiften, utan den bör liksom hitintills tas via fällavgifterna.

Däremot tillstyrks viltskadeförordningens förslag om ny beräkningsmodell för ersättning vid viltskador på jordbruksgröda. Nuvarande system upplevs som svårtolkat och orättvist. Stark kritik har bl. a. riktats mot sättet att beräkna självrisken vid uppkommen skada.

Om nuvarande system för ersättning av skador slopas uppkommer frågan om hur faktiska skador på jordbruksgröda i fortsättningen skall ersättas. Problemet framstår som tydligast i situationer när skador uppkommer på gröda hos en jordbruksarrendator som saknar jakträtt och därmed praktiska möjligheter att reglera viltstammarna.

Ett ökat ansvar hos markägare och jägare och ett i princip avskaffat viltskadesystem måste med nödvändighet leda till minskad byråkrati hos länsstyrelserna och därmed möjlighet till sänkning av fällavgifterna.

Förbunden vill föreslå ett tillägg i viltskadeförordningens § 11. För att ytterligare förbättra statistikunderlaget, och därmed också kunskaperna om älgstammens utveckling, bör begreppet fjolårskdjur (fjoling) föras in i § 11, p. 3. Enligt viltforskarna skulle en sådan uppgift avsevärt förbättra det statistiska underlagsmaterialet och skapa förutsättningar för en bättre analys av älgstammens utveckling.

När det gäller ersättning för skador av annat vilt än älg och hjort vill vi påtala problemen med betesskador på gröda från rastande fågel. Dessa typer av skador kan inte på ett rationellt sätt förebyggas genom skyddsjakt eller annan åtgärd.

Förbunden vill därför föreslå ett tillägg i viltskadeförordningens § 12, som anger att ersättning kan utgå för skada orsakad av viltart med allmän eller särskild jakttid, om det kan anses vara ett riksintresse att viltarten får uppträda talrikt i visst område under viss tid.

Centralorganisationen SACO: När det gäller ersättning för skada av vilt inom skogs- och jordbruk samt trädgårdsodlingar, delar SACO utredningens uppfattning att skadeersättning skall avvecklas, vilket förhoppningsvis skall leda till lämplig avvägning mellan viltstammar och skador.

Men, den gradvisa avveckling som utredningen föreslår, är enligt SACOs mening, onödigt komplicerad. Om exempelvis både älg och hjort förekommer samtidigt, kan det vara svårt att urskilja vem som har förorsakat en viss jordbruksskada — älgen eller hjorten.

Likasa föreslås att älgskador på trädgårdsodlingar skall upphöra fr. o. m. år 1992, men på jordbruksgrödor och skog fr. o. m. år 1995.

Enligt SACOs mening vore det bättre att fastställa ett datum då all skadeersättning upphör. Det underlättar information till markägare och jägare samt utbildningen av jägare.

När det sedan gäller att fastställa det datum då skadeersättningen skall upphöra, ifrågasätter SACO om inte det nya systemet med mindre reglerad älgjakt bör få vara i funktion en längre tid — flera år — för att möjliggöra utvärdering före det att möjligheterna till skadeersättning försvinner. Det kan ju tänkas att den tilltänkta avregleringen inte ger önskat resultat fullt ut och genom uteblivna ansökningar om skadeersättning, kan det bli svårare att bedöma omfattningen av viltskadorna.

Skogsindustrierna: Eftersom ersättning för skada på skog ytterst sällan utbetalats så kommenteras detta ej så fylligt. Vår uppfattning ligger dock helt i linje med utredningens. Genom att ta bort ersättningsmöjligheten helt bör motivationen till att hålla viltstammarna under kontroll öka.

Detta förutsätter givetvis att den skadelidande, dvs. i regel markägaren, har reella möjligheter att påverka avskjutningens storlek och inriktning. Målet bör vara att minska skadorna till en nivå som kan tolereras av skogsbruket.

Ersättning för skador av älg

Förbundet delar i princip utredarens förslag. Förbundet finner således bl. a. att avkastningen av älgjakten såväl vad avser kött som rekreativsvärden är så utomordentligt mycket större än jordbruksskadorna att det enbart av den anledningen kan ifrågasättas om jordbruksskador skall ersättas för medelstora och större fastigheter där markägaren själv nyttjar jakten eller har jakten utarrenderad.

Vad gäller "förenklingen av självriskberäkningen" — ersättning föreslås normalt ges upp till 70 % av skadans värde — synes detta vara en väl avvägd gräns.

Förbundet finner det emellertid angeläget att viss möjlighet till ersättning för skador på jordbruksgrödor finns även efter år 1994. Ersättning bör kunna ges med upp till 70 % av skadans värde till brukare av sådan fastighet där jakt inte kan anses vara en möjlighet att påverka skadesituationen. Det gäller i första hand mindre jordbruksfastigheter som ligger så till att oavsett vilka jaktliga åtgärder som vidtages kommer skadebilden att bli oacceptabel.

I detta sammanhang skall vikten av skadeförebyggande åtgärder understrykas.

Enligt jägareförbundets uppfattning bör medel till meningsfulla skadeförebyggande åtgärder — såväl mot älg- som kron- och dovviltsskador — fortlöpande kunna erhållas.

För fastigheter som enligt ovan föreslås kunna erhålla medel ur länsviltskadefonden för ersättning för skador på gröda torde i många fall — kanske de flesta — bidrag kunna erhållas för permanenta skadeförebyggande åtgärder. Fastighet som erhållit sådant bidrag bör därefter i regel inte kunna ifrågakomma för skadebidrag.

Som ovan angivits finner jägareförbundet att ersättning enbart skall kunna ifrågakomma för mindre fastigheter där jakten i normalfallet inte kan anses som en egentlig skadeförebyggande åtgärd. Möjligheterna till ersättning efter år 1994 kommer således att bli utomordentligt begränsade, vilket även är förbundets avsikt.

Trädgårdsodling. I likhet med utredaren anser jägareförbundet att den som yrkesmässigt bedriver trädgårdsodling skall väga in riskerna för viltskador i den normala riskbedömningen för företaget. Förbundet tillstyrker alltså bifall till förslaget att ersättning för skador av älg, dov- och kronvilt inte längre skall lämnas. Inte heller bör bidrag för förebyggande av sådana skador utgå.

Skog. Jägareförbundet delar i princip utredarens uppfattning att det inte är rimligt med ett generellt ersättningssystem för viltskador. Förbundet anser emellertid under åberopande av samma skäl, som ovan redovisats vad avser ersättning för skador på jordbruksgrödor, att vissa möjligheter för mindre skogsfastigheter att få ersättning med 50 % av omplanteringskostnaderna — i de fall reproduktionsplikt föreligger enligt 5 § skogsvårdslagen — bör övervägas även efter år 1994.

Anmälan om skada såväl vad gäller skog som jordbruksgröda bör inges genom eller av länsstyrelsen tillställas jaktvårdskretsen för yttrande.

Jägareförbundet tillstyrker utredarens förslag om en ettårig förlängning av den nuvarande ordningen samt den föreslagna treåriga temporära möjligheten till viss – ovan angiven – ersättning när det gäller förstörda nyplanteringar.

Förbundet tillstyrker utredarens förslag att kostnaderna för den föreslagna treåriga temporära verksamheten bör belasta statsbudgeten.

Jägareförbundet har ovan förordat överväganden huruvida inte vissa starkt begränsade möjligheter för mindre fastigheter att även fortsättningsvis, efter år 1994, kunna erhålla bidrag till nyplantering borde införas. Skulle dessa överväganden leda till en sådan ordning bör även dessa bidrag belasta statsbudgeten.

Ersättning för skador av kron- och dovhjort

Jägareförbundet tillstyrker förslagen att skador på jordbruksgrödor och trädgårdsodlingar av kron- och dovvilt inte skall ersättas efter den 1 januari 1992. Däremot bör det enligt Svenska jägareförbundets mening alltfört vara möjligt att få bidrag till förebyggande av skador på skog och jordbruksgrödor. Förbundet finner att den omfattande erfarenhetsbank som grundats vid verksamheten inom det tidigare frireservatet för kronvilt i Skåne skall utnyttjas i detta sammanhang.

Värdering av skadan

Jägareförbundet tillstyrker utredarens förslag.

Försäkring av vissa skador av vilt

Jägareförbundet instämmer i de av utredaren redovisade skälen och delar uppfattningen att ett system med försäkring mot viltskador knappast torde vara möjligt att införa.

Trädgårdsnäringens riksförbund:

Viltskador inom trädgårdsodlingen

Yrkesmässig trädgårdsproduktion sker i dag vid ca 6 000 företag spridda över hela landet. Årligen inträffar ett stort antal viltskador, som i många fall drabbar den enskilde trädgårdsodlaren hårt ekonomiskt. Framför allt frukt- och bärödlingsar, samt plantskolor och fältmässig grönsaksodling drabbas hårdast av viltskador. I första hand rör det sig om betningsskador, som förorsakas av både däggdjur och fåglar, men även omfattande trampskador utan samband med betning förekommer. Ett exempel är bl.a. skador orsakade av Kanadagäss som antalsmässigt starkt ökat under senare år. De ekonomiskt mest kännbara skadorna orsakas av dovvilt, kronvilt,

rådjur och älg, men även kanin, hare, vildsvin och fåglar kan orsaka skadegörelse på t.ex. frukt- och bärodlingar. Kronhjorten har t.ex. ökat i antal. Fruktodlingar i exempelvis Kivik-Brösarpsområdet har utsatts för omfattande skador. Möjligheten att genom hägnader utestänga t.ex. älg, hjort och rådjur från trädgårdsodlingar är små, då detta skulle kräva höga och stabila staket, som med nuvarande begränsade möjligheter till bidrag skulle ställa sig alltför kostsamt för de enskilda trädgårdsodlarna. I flera fall kan t.ex. älgar "etablera" sig i en odling, dvs. de återkommer varje år och ibland kanske flera gånger per år.

Nuvarande möjligheter till ersättning

TRF får tyvärr konstatera att det nuvarande ersättningssystemet för vilt-skador är behäftat med allvarliga brister. Som framgår av TRFs yttrande drabbas den enskilde trädgårdsodlaren oftast mycket hårt ekonomiskt, bl.a. beroende på att det är frågan om växtkulturer som representerar mycket höga värden. Även en mindre skada kan därigenom förorsaka kännbara förluster.

För skada av älg, kronhjort och dovhjort på gröda eller trädgårdsodling, lämnas ersättning med medel ur viltskadefonderna. I fråga om skador orsakade av andra viltarter måste man vända sig till naturvårdsverket för prövning i varje enskilt fall. I ena fallet har man alltså en generell ersättningsrätt medan man i andra fallet har en betydligt hårdare prövning. Detta innebär enligt förbundet att det uppstår orättvisa i prövningen av ersättningsanspråken beroende på vilken viltart som förorsakat skadorna. För den som råkat ut för skadorna är det tämligen likgiltigt, om det t.ex. är en älg eller ett rådjur som har förorsakat skadan. De möjligheter till skadestånd som inryms inom nuvarande lagstiftning, är praktiskt taget obefintliga. Endast i undantagsfall har ersättning utgått på grund av vilt-skador inom trädgårdsodlingen. Detta har i sin tur medfört, att många viltskador ej rapporteras och myndigheterna har i många fall tyvärr bi-bringats den uppfattningen, att viltskadorna ej är något större problem.

Utredningens förslag

Under avsnittet Ersättning för skador av älg anser utredningsmannen:

"Trädgårdsodling

Jag anser att yrkesmässig trädgårdsodling inte längre skall kunna få ersättning för skador som orsakats av älg, dov- och kronhjort eller bidrag till förebyggande åtgärder mot sådana skador. Mina skäl härför är att det bör anses ingå i den normala riskbedömningen huruvida man t.ex. skall hägna in en fruktodling. Det handlar här om koncentrerade odlingar som på grund av den oftast begränsade arealen kan förutsättas skyddas genom stängsel till en rimlig kostnad. Av antalet ansökningar om ersättning för viltskador som beviljades åren 1986–1987 utgjorde ca 2% skador på yrkesmässiga trädgårdsodlingar."

Uppenbarligen har man inom utredningen inte gjort någon djupare analys av vilka ekonomiska möjligheter som föreligger att inhägna trädgårdsodlingar. En sådan analys skulle visa att det är förenat med mycket höga kostnader att skydda sina odlingar mot viltskador genom staket. Det rör sig alltså om orimliga kostnader, vilket berörda företag inte har möjlighet att bära. Olika utredningar har tidigare under årens lopp haft målsättningen att på ett konstruktivt sätt försöka tillskapa tillfredsställande ersättningssystem för viltskador. Detta raderas nu om förslaget genomförs och ansvaret för de allt talrikare viltskadorna överflyttas nu på bl. a. trädgårdsodlingar, som inte har ekonomiska möjligheter att skydda sig mot dessa skador av vilt. Utan egen förskyllan och i avsaknad av möjlighet att försäkringsvägen skydda sig kommer i framtiden årligen ett antal trädgårdsföretag att riskera komma på obestånd vid större viltskador. Förslaget rimmar dessutom illa med regeringens direktiv av vilka bl. a. framgår att utgångspunkten för utredningsarbetet skall vara att ersättning för skada av vilt även skall kunna ges i fortsättningen.

4 Arrendators jakträtt

Domänverket: Utredningen föreslår, att jordbruksarrendator utan jakträtt skall kunna medges rätt till skyddsjakt av länsstyrelsen. Domänverket tillstyrker en sådan lösning i de fall markägare/jakträttshavare inte ser till att erforderlig avskjutning verkställs. Fällt djur bör tillfalla jakträttshavaren, om inte annat har avtalats. Det är dock möjligt att reglerna för rätt till byte inte kan vara desamma för exempelvis älg och gäss.

Kammarkollegiet:

Skyddsjakt

För att ge jordbruksarrendatorer utan jakträtt ökade möjligheter att skydda sig mot skador av jaktbart vilt föreslår utredningen en ändring som stärker arrendatorernas ställning.

Förslaget tillstyrks av egendomsnämnden i Uppsala.

Egendomsnämnderna i Strängnäs och Karlstad anför att markägarens intresse måste garanteras genom att samråd sker med honom innan beslut om skyddsjakt meddelas.

Egendomsnämnderna i Skara och Lund menar att den föreslagna ändringen i jaktlagen är onödigt byråkratisk. Frågan bör i stället kunna lösas genom avtal mellan markägaren och jordbruksarrendatorn.

Hovrätten för Västra Sverige: Ett av förslagen går ut på att ge arrendatorer ökade möjligheter till s. k. skyddsjakt. Det framhålls i betänkandet att det redan i dag är möjligt för arrendatorer att få till stånd skyddsjakt med stöd av 7 § jaktlagen. Denna möjlighet synes emellertid aldrig ha utnyttjats.

I betänkandet analyseras inte vad som kan vara anledningen till detta. Läsaren får därför inte någon klarhet i om problemen skulle ha kunnat lösas på annat sätt än genom lagstiftning, om nuvarande regler inte tillämpas därför att de är för restriktiva eller om det helt enkelt förhåller sig så att arrendatorerna inte känner till vilka möjligheter som finns. I stället föreslås utan närmare motivering en särskild bestämmelse som ger just arrendatorerna mera långtgående möjligheter till skyddsjakt än som för envar berörd följer av 7 § jaktlagen. Bestämmelsen föreslås intagen i 23 § jaktlagen.

Hovrätten vill till en början ifrågasätta om utredningen kan anses ha redovisat ett tillräckligt underlag för förslaget i denna del. Att arrendatorer ges längre gående möjligheter till skyddsjakt än andra innebär ett rättsligt ingrepp i konstellationen markägare — jakträttshavare — arrendator, vars konsekvenser är svåra att överblicka. Hovrätten anser därför att det egentligen borde krävas en mera ingående diskussion om reformbehovet och förslagets för- och nackdelar innan detta läggs till grund för lagstiftning.

Enligt bestämmelserna i 23 § jaktlagen om skyddsjakt ges en del andra personer än jakträttshavare en självständig jakträtt i fråga om vissa djur. Det är alltså en i lag medgiven jakträtt som bara kan begränsas tidsmässigt genom föreskrifter av regeringen. Sådana föreskrifter har meddelats endast beträffande viss harjakt (p. 2—5 i bil. 3 till jaktförordningen).

Den nu föreslagna rätten till skyddsjakt för arrendatorer skiljer sig i flera hänseenden från vad som sålunda gäller enligt 23 § jaktlagen. För det första är det inte fråga om någon i lag preciserad jakträtt. I stället förutsätts att länsstyrelsen från fall till fall skall fatta beslut om jakten. — Hovrätten kan här infoga att man inte — som skett i förslaget — bör i själva lagen ge något direkt bemyndigande för länsstyrelsen att besluta i hithörande frågor utan att delegationen bör ske via regeringen. — Vidare skulle arrendatorernas rätt till skyddsjakt få omfatta högvilt om sådant är talrikt förekommande, medan övriga bestämmelser i 23 § jaktlagen om jakträtt för vissa personer bara gäller mindre djur, som anses vara skadevällande oavsett beståndens storlek. I såväl sakligt som systematiskt hänseende ansluter därför bestämmelsen om arrendatorers rätt till skyddsjakt närmast till regleringen i 7 § jaktlagen, och enligt hovrättens mening har den sin naturliga plats där. Även frågan om rätten till djur som dödas bör lämpligen regleras där. Vid en sådan lösning finns det såvitt gäller den sistnämnda frågan knappast någon anledning att frångå vad som redan gäller enligt 7 § andra stycket sista meningen, dvs. att länsstyrelsen i beslutet om skyddsjakt bestämmer hur det skall förfaras med djur som dödas eller fångas vid jakten.

De i 23 § jaktlagen noggrant angivna förutsättningarna för skyddsjakt — av vilka framgår vem som får jaga och vilka djur som får jagas — har i lagens 7 § en motsvarighet i vissa begränsade skaderekvisit. Det heter sålunda att skyddsjakt får beslutas om det på grund av ett viltbestånds storlek finns påtagliga risker för trafikolyckor eller för allvarliga skador av vilt. En annan förstärkning återkommer i jaktförordningen, där det i 29 § talas om avsevärda skador eller olägenheter.

Utredningens förslag om skyddsjakt för arrendatorer innehåller inte något liknande förstärkningsuttryck. Det skall räcka med att det finns risk

för skador på jordbruksgrödor för att arrendatorn skall kunna få utöva sådan jakt. Enligt förslagets ordalydelse skulle det alltså kunna vara fritt fram för en arrendator att få jaga t. ex. älg närhelst han kan påvisa redan en måttlig risk för viltskador. Eftersom det ligger i sakens natur att förekomsten av vilt alltid medför vissa skaderisker, blir förslaget härigenom mycket långtgående. Hovrätten kan inte finna att utredningen har anfört några bärande motiv för att arrendatorernas skyddsjakt skall ges en sådan särställning.

Hovrätten kommer alltså på den här punkten fram till att en eventuell bestämmelse om skyddsjakt för arrendatorer lämpligen bör infogas i 7 § jaktlagen och att förutsättningarna för sådan jakt bör stramas upp något jämfört med utredningens förslag. Frågan blir då om 7 § jaktlagen egentligen tillförs något nytt genom en sådan ändring. Arrendatorerna har redan möjlighet att få till stånd skyddsjakt med stöd av den paragrafen, och utredningen har inte påvisat att det är på grund av att förutsättningarna är för restriktiva som den möjligheten inte har utnyttjats. Hovrätten anser det därför inte uteslutet att man med ökad information och en generös tillämpning kan uppnå det av utredningen angivna syftet redan inom ramen för gällande rätt.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Sålunda förutsätts i utredningen bl. a. att jordbruksarrendator framgent, i fall där jordägaren är jakträttshavare, skall kunna kompenseras av markägare för skador som viltet åstadkommer. I syfte att förenkla för arrendator utan jakträtt att utöva skyddsjakt har förslagets vissa ändringar i jaktlagstiftningen om ökade möjligheter till jakt i detta avseende.

Det kan vidare anföras att institutet med skyddsjakt — om det kommer till okritisk användning — är ägnat att minska och undergräva möjligheten att på ett rättmätigt sätt göra rätt part, dvs. i första hand en markägare, ansvarig för inträffad skada om denne som jakträttshavare inte ser till att viltbeståndet hålls i balans. Slutligen kan i sammanhanget sägas att utgångspunkten för en avskjutning av mer tvingande karaktär vanligen är att den bör genomföras inom större sammanhängande markområden. Det torde endast undantagsvis föreligga tillräckligt markinnehav vid enstaka jordbruksarrenden.

Länsstyrelsen i Södermanlands län: Viltskadeersättning vid jordbruksarrende, då jakträtten har förbehållits jordägaren.

Nämnden delar utredarens uppfattning att frågan om hur viltskador skall begränsas och vem som skall svara för eventuella skador i de fall jordbruksarrendatorer saknar jakträtt på arrendefastigheten i första hand skall regleras i avtal mellan parterna.

Däremot kan nämnden inte biträda förslaget om sådan ändring av 23 § jaktlagen, att jordbruksarrendator redan när risk finns för skador på jordbruksgrödor skall kunna medges rätt till jakt i syfte att förebygga sådana skador. Frågan om reglering av viltskador bör helt lösas genom avtal mellan jordbruksarrendator och markägare.

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Viltskadeersättning vid jordbruksarrende, då jakträtten har förbehållits jordägaren.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Länsstyrelsen delar, liksom utredaren, uppfattningen att det i första hand är parterna själva som i arrendeavtalet skall reglera frågan om viltskador. Föreslagna åtgärder angående avtalsmodeller och kontraktsformulär är lämpliga och tillstyrks. Länsstyrelsen kan däremot inte tillstyrka förslaget om tillägg till 23 § jaktlagen så att länsstyrelsen fristående skulle kunna tillåta jordbruksarrendatorn att utföra skyddsjakt. Detta strider mot nuvarande civilrättsliga reglering av dessa frågor och kan innebära onödiga risker för försämring av relationerna mellan avtalsparterna. Frågan bör i stället lösas så att markägaren åläggs ett skadeståndsansvar för viltskador utöver vad som parterna kommit överens om att arrendatorn bör tåla. Ytterst kan detta göras genom lagstiftning.

Länsstyrelsen i Jönköpings län: Beträffande möjligheterna till viltskadeersättning vid jordbruksarrende, då jakträtten har förbehållits markägaren, delar länsstyrelsen utredarens uppfattning att frågan om hur viltskador skall begränsas och vem som skall svara för eventuella skador i första hand bör regleras genom avtal mellan parterna. Med hänsyn till bl. a. svårigheten för nya arrendatorer att bedöma vilttrycket och risken för eventuella skador samt med hänsyn till avtalens många gånger långa löptid anser emellertid länsstyrelsen att en förstärkning av arrendatorernas ställning bör medges genom exempelvis föreslagen möjlighet till skyddsjakt.

Länsstyrelsen i Kalmar län: Förslaget till ändring av 23 § jaktlagen tillstyrks under förutsättning att författningstexten ändras, så att denna rätt till skyddsjakt skall tillkomma jordbruksarrendator, som ej har jakträtt på den arrenderade marken. Så är också den föreslagna rätten motiverad i betänkandet. Möjligheten till skyddsjakt för främst jakträttshavare är redan reglerad i 29 § jaktförordningen. Djur som dödas vid den föreslagna skyddsjakten bör tillfalla jakträttshavaren, om inte annat har avtalats. Den av utredningen föreslagna bestämmelsen om att djuren som huvudregel skall tillfalla markägaren eller jakträttshavaren avstyrkes. En sådan reglering löser inte den situation som uppkommer, om dessa inte kan enas om vem som skall erhålla djuret.

Länsstyrelsen i Malmöhus län:

Arrendators ställning

Länsstyrelsen avstyrker förslaget till ändring i 23 § jaktlagen och följdändringar härav. Länsstyrelsen anser att den brukare som inte genom egen jakt kan påverka sin skadesituation skall reglera detta med markägaren i avtalet om arrende.

En arrendator kan, såsom påtalats i utredningen, göra länsstyrelsen uppmärksam på riskerna för viltskador. Länsstyrelsen kan då med stöd av 7 § jaktlagen meddela tillstånd till "tvångsjakt". Länsstyrelsen i Malmöhus län har vid två tillfällen under de senaste åren meddelat sådant beslut om

jakt efter dovhjort. Erfarenheten är dock att det eftersträvade resultatet kan förhindras eller fördröjas genom att besluten överklagas. En utökad möjlighet att tillåta skyddsjakt på arrendators initiativ skulle innebära att ytterligare meningsskiljaktigheter, ofta av civilrättslig karaktär, skulle få lösas.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län:

Skyddsjakt

I utredningen föreslås att jordbruksarrendatorer av länsstyrelsen skall medges rätt till jakt om det på grund av ett viltbeståndets storlek finns risk för skador på jordbruksgrödor. Avsikten med förslaget är såvitt kan utläsas av betänkandet att jordbruksarrendator skall ges möjlighet till skyddsjakt även om han inte har jakträtten på jordbruksarrendet. I betänkandet föreslås vidare att vid länsstyrelsens prövning av en ansökan om tillstånd till skyddsjakt för jordbruksarrendator som inte innehar jakträtten skall markägaren och jakträttshavaren om möjligt beredas tillfälle att yttra sig över ansökningen.

Förslaget innebär enligt länsstyrelsens mening en ökad byråkrati. Genom att markägare och jakträttshavare skall lämnas tillfälle att yttra sig över ansökningen kommer handläggningen att ta så lång tid att skyddsjakten inte längre är aktuell då djuren lämnat området. Enligt 10 § jaktlagen (1987:259) har arrendatorer jakträtten vid jordbruksarrende om inte annat har avtalats. Med hänsyn härtill och då nuvarande bestämmelser om skyddsjakt i 7 § jaktlagen och 26 § jaktförordningen ger samma möjlighet till skyddsjakt som förslagets i betänkandet avstyrker länsstyrelsen förslaget.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Viltskadeersättning vid jordbruksarrende då jakträtten har förbehållits jordägaren.

Det är i första hand markägare och arrendator som i arrendeavtalet skall reglera frågan om viltskador. Förslaget om ändring i 23 § jaktlagen som gör det möjligt för jordbruksarrendator utan jakträtt att bedriva skyddsjakt tillstyrks. Det bör dock framgå att det endast är arrendator utan jakträtt som enligt denna paragraf kan medges skyddsjakt om markägaren vägrat medverka till skyddsjakt.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Länsstyrelsen tillstyrker den ändring av jaktlagen som föreslås med tillägg att djur som dödas tillfaller den skadelidande.

Länsstyrelsen i Örebro län: I likhet med såväl lantbruksnämnden som länsjaktvårdsförbundet avstyrker länsstyrelsen förslaget att jordbruksarrendator utan jakträtt skall ges möjlighet att få bedriva skyddsjakt. I rättsligt hänseende skulle dubbla jakträtter uppstå — markägarens och den som arrendatorn fått genom skyddsjaktsbeslutet. Länsstyrelsen föreslår i stället att arrendatorn ges rätt att kräva skyddsjakt av markägaren och, om

sådan begäran inte efterföljs, möjlighet att erhålla avräkning som kompensation för skada som besiktigats av god man. Bestämmelserna borde kunna införas i lagstiftningen om jordbruksarrenden.

Prop. 1991/92: 9
Bilaga 3

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Förslaget om förstärkning av jordbruksarrendatorernas rättigheter kan ifrågasättas. Det finns i dag intet som hindrar jordbruksarrendatorerna att ansöka om skyddsjakt. En sådan ansökan kan prövas i sak efter hörande av berörda remissinstanser, jakträtts-havare och markägaren.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län tillstyrker förslagen.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare: Angående jordbruksarrendatorernas särställning, har utredningsmannen föreslagit ökade möjligheter för dessa att skydda sig mot viltskador. I samband med Jakt- och Viltvårdsberedningens utredningsarbete om viltskador framhöll Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare det som nödvändigt med ett förstärkt skydd för jordbruksarrendatorer i fråga om viltskador. Riksförbundets representant i nämnda beredning fick dock inget stöd för dessa synpunkter inom beredningen. Det kan därvid noteras att även jordbrukets (LRFs) företrädare avvisade förslaget om bättre skydd för jordbruksarrendatorerna. Enligt riksförbundets mening kvarstår ett påtagligt behov att stärka jordbruksarrendatorernas ställning i fråga om viltskador. Viltskador förorsakas dock i stor utsträckning även av andra viltarter än älg och hjort. Det kan därför finnas anledning att överväga huruvida här avsett skydd mot förluster i samband med viltskador bör föranleda ändring i de lagrum som reglerar jordbruksarrende i övrigt.

Lantbrukarnas riksförbund-Skogsägarnas riksförbund: Förbunden anser att, om principen om markägarnas uttalade ansvar för viltstammarnas storlek accepteras och ges en utformning som beskrivits ovan, frågan om viltskador förorsakade av älg, dov- eller kronhjort i framtiden bör lösas genom avtal mellan jordägaren och jordbruksarrendatorn och inte via en vidgad lagstiftning.

Jordbruksarrendatorns rätt till ersättning för uppkomna viltskador av älg, dov- och kronhjort skall regleras i arrendekontraktet.

Förbunden anser därför att utredningens förslag om vidgad skyddsjakt och vidhängande förändring i jaktlagen samt ändring i jaktförordningens § 29a härvid kan utgå. I konsekvens med ovanstående bör därför också viltskadeförordningens inledande paragrafer omarbetas.

Om ovan beskrivna förslag genomförs är det nödvändigt med en översyn av gällande kontraktsformulär för jordbruksarrenden. Förbunden är härvid beredda medverka till att lämpliga arrendekontrakt arbetas fram och sprids bland berörda parter.

Förbunden kan konstatera att många arrendatorer har lång löptid på sina arrendekontrakt och att detta kan skapa problem i samband med borttagande av viltskadeersättningen från år 1995. Om dessa arrendatorer inte omedelbart kommer in i det nya systemet kan deras situation bli

mycket besvärlig. För att undvika detta bör övergångsbestämmelser till-
skapas som fångar upp och skyddar dessa arrendatorer mot orimliga
ekonomiska konsekvenser.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Centralorganisationen SACO: SACOs första invändning rör ansvarsfördel-
ningen mellan å ena sidan markägare/jakträttsinnehavare/jakträttsarren-
dator och å andra sidan jordbruksarrendator. Arrendeavtalet mellan
markägare och jordbruksarrendator får förutsättas bygga på en viss "vilt-
skadenivå", som båda parter är införstådda med och som ingår i underla-
get för arrendebeloppets storlek. Om "viltskadenivån" under arrendetiden
skulle stiga väsentligt, måste det entydigt vara markägarens sak att inne-
hålla sin del av arrendekontraktet, dvs. att motåtgärder vidtas — t.ex.
ökad avskjutning. Att i en sådan situation i stället dela upp ansvaret
mellan markägare och jordbruksarrendator bäddar för konflikt dem emel-
lan. Ännu värre kan det bli om — som utredningen också föreslår — en
jordbruksarrendator, enligt eget bestämmande, skall kunna bedriva
skyddsjakt, t. o. m. utan att dessförinnan meddela jakträttsinnehavaren
(markägaren). SACO får således avråda från den föreslagna uppsplittring-
en av ansvaret.

I stället bör markägarens ansvar för viltskador möjligtvis förstärkas på
så sätt att i arrendeavtal med jordbruksarrendator skall inskrivas "över-
enskommen viltskadenivå". Om markägaren misslyckas med att innehålla
denna sin del i avtalet, kan stipuleras att markägaren i efterhand skall
ersätta de viltskador som väsentligt överstiger toleransnivån under avtals-
perioden.

**Samrådsgruppen för arrendatorsföreningarna på och kring sydsvenska hög-
landet:** Samrådsgruppen menar att den vägledande grundinställningen,
efter vilka reglerna bör byggas, bör vara:

- att ansvaret för jakten och viltvården bör följa med vid upplåtelse av
jordbruksarrende. I sådant läge har arrendatorn sådana möjligheter till
påverkan att ytterligare författningsregler inte är påkallade,
- att i de fall att jakträtten är undantagen från jordbruksupplåtelsen, skall
markägaren svara för de skador som viltet orsakar.

Som framgår ovan ser samrådsgruppen ett bibehållande av möjligheter-
na att utan särskilda skäl bryta ut jakten från jordbruksupplåtelsen som
ytterst tveksamma. Vi gör det mot bakgrunden av den stora erfarenhet vi
har av kollisioner mellan brukaren å ena sidan och jaktutövaren och viltet
å andra. Utan förändringar i arrendelagstiftningen ger ett regelsystem
kring viltskadefrågorna endast en dellösning oavsett i vilken riktning syste-
met än utformas. Incidenter vid jaktens utövande t.ex. av hundar eller
skottlossning skrämda djur, av jägarna skadade och ej återställda hägnader
och liknande elimineras inte. Har motsättningar en gång uppstått mellan
parterna, finns det ett otal exempel på förtret som dessa kan hitta på för att
störa varandra. Arrendatorns intresse för hjälp till och skydd av viltet ökar
väsentligt, om han vet, att han vid fall av senare inträffande viltskada har
möjlighet att påverka viltstammarnas utveckling.

Enligt betänkandet har utredaren den av oss förordade författningsmo-

dellen som ett alternativ. Han är i sitt alternativ inte beredd att gå så långt som till ändringar i arrendelagstiftningen. Med alternativet når man dock dit hän att inflytandet över jakten och ansvaret för viltskadorna ligger på samma person. Utredaren anser också att alternativet bör införas om förstahandsförslaget efter en provotid inte visar sig fungera väl. På ett arrendeställe är det arrendatorn som skapar betingelserna för viltets föda och det skydd som behövs för "barnkammaren" och under årstider med krävande väderförhållanden.

Företrädare för centralorganisationerna inom jordbrukets område har lovat utredaren att utforma kontraktsformulär som på ett bättre sätt reglerar viltskadefrågorna. Den intelligenta bedömarens genomskådar lätt dimridåerna. Löftet kan avges utan att effekterna blir särskilt påtagliga. Nämnade organisationers formulär användes i begränsad omfattning. De större jordägarna t. ex. kyrkan, domänverket, kommunerna, jordägareförbundet och de större fideikommissen har egna formulärtryckningar, vid vilka arrendatorn är låst sedan han påtecknat första gången. Villkoren vid en arrendators tillträde bestäms av jordägaren utan prövning av utomstående. Rätten till förlängning är sedan knuten till villkoren under tidigare arrendeperiod med de mycket begränsade ändringar en part kan övertyga arrendenämnden om.

Samrådsgruppen kan redovisa en rad fall där en presumtiv arrendator inte informerats om att arrendestället belastas med stora viltskador. Skadorna visar sig inte i hela sin omfattning förrän på hösten ett halvt år efter tillträdet. Svårigheterna att få rätsida på problemen behöver säkert inte belysas. 36 § i avtalslagen har visat sig vara ett ytterst trubbigt redskap. Trots arrendatorernas enträgna vädjanden och framlagda bevis hör det till undantagen att arrendenämnderna ens tar upp frågan i samband med prövning av villkoren vid förlängning. En av de arrendenämnder som tog upp frågan till behandling uttalade att det framstår "som det normala att viltskador på grödan får bäras av arrendatorn och inte av jordägaren". Var och en förstår situationen när bakgrunden i det fallet var att avskjutning av älg inte skett i tillräckligt stor omfattning som tilldelningen medgav. En lagstiftning med den inriktning som av oss förordas skulle lösa problemen även vid nyupplåtelse.

Utredaren har på ett förtjänstfullt sätt försökt att skapa ett decentraliserat beslutsfattande. I en tid då viltet inte längre behöver ses som en resurs ur vilken man skaffar mat för dagen, bör lokala beslut om viltpopulationens numerär kunna fungera väl. Det får antas att markägaren kommer att representera fastigheten och rösta för denna när besluten skall fattas. Detta ger ytterligare skäl till att denne gentemot brukaren bör bära ansvaret för skadorna. Om markägaren är bortkopplad från brukningen finns betydande risk för att jakten blir det allt annat överskuggande intresset. Utan ansvar mot brukaren kommer man i många fall inte att få markägaren att "medverka till att precisera vad man kan tolerera i fråga om skador inom jordbruket" (Betänkandet s. 50). Utan direkt konfrontation med skadefrågorna är det faktiskt orimligt att begära, att markägaren på rätt sätt skall kunna göra de avvägningar som behövs inför ett omröstningsbeslut.

Vill markägaren ha en stor population av vilt elimineras motsättningar-

na gentemot brukaren genom att dennes förluster vägs upp fullt ut av ersättning. Principen är viktig och förstås bättre om man drar ut exemplifieringen till vildsvin och andra djurarter som kan vara nog så intressanta jaktbyten men som över en natt kan förorsaka stor skadegörelse.

En väsentlig del i den framtida viltvårdspolitiken är att brukaren av marken i möjligaste mån skall vidtaga åtgärder för förhindrande av viltskador. De åtgärder som därvid krävs kan många gånger vara av bestående karaktär t. ex. uppsättande av permanenta viltstängsel och olika typer av markarbeten. Avskrivningstiden för sådana åtgärder sträcker sig över betydligt längre tid än en normal arrendeperiod. Vissa av de arbeten det kan bli fråga om får en arrendator inte utföra utan att han först lämnar garantier för återställande — andra finns över huvud taget inte i en arrendators rättighetskatalog. Väljer lagstiftaren utredningens första handslösning bör rätt till ersättning för här nämnda slag av arbeten införas i JB 9:21, första stycket.

Sett förnuftsmässigt och nationalekonomiskt bör tillfälliga lösningar undvikas. Åtgärder av ovan nämnt slag bör därför utföras av markägaren även om marken för kortare eller längre tid är upplåten på arrende. Detta lockas han lättast till om han har till uppgift att beträffande viltskador hålla arrendatorn skadeslös. Åtgärdernas utformning och omfattning kan då styras av ägaren, som också kan välja att hellre ta på sig de kostnader som blir följden av att skadorna inte förhindras. Det händer alltför ofta i arrendesammanhang att arrendatorn i sin osäkerhet om framtiden väljer enkla tillfälliga lösningar — lösningar som parterna kan få hanka sig fram med under lång tid om arrendeförhållandet fortsätter under ett antal perioder. Det ger inte den rationalitet och effektivitet som kan krävas i dag.

Ett regelsystem som ger möjlighet för någon att rösta för en stor viltstam samtidigt som man vältrar över skadekostnaderna på någon annan strider mot god sed i författningsskapandet. Under stundom kan en sådan effekt av en lag inte förutses. I detta fall kan man redan nu se att systemet lämnar öppningar för spekulation, innebärande att den stora viltstammen ger möjlighet till stora upplåtelseintäkter samtidigt som skadorna inte på något sätt drabbar markägaren.

Med det alternativa förslaget till lösning ges markägaren fortfarande valfrihet. Denne kan undgå alla krav genom att inte undanta jakträtten från jordbruksupplåtelsen.

Förslaget till skyddsjakt

I författningstexten föreslås regler om hur arrendator som drabbas av skador, av länsstyrelsen kan få tillstånd till skyddsjakt. En sådan regel är för arrendatorskollektivet väsentligt bättre än de möjligheter som står öppna med nuvarande system. Så långt är förslaget ett klart fall framåt. Det är också i ett demokratiskt samhälle viktigt att berörda parter i möjligaste mån får lämna synpunkter innan beslut fattas — i detta fall markägare och jakträttsinnehavare. Samrådsgruppen bedömer emellertid att det finns risk för betydande tidsutdräkt. Under tiden kan skadorna

hinna att avsevärt öka. Så som förslaget är utformat drabbar detta arrendatorn och kommer att kunna utvecklas till en inkörsport till motsättningar och tvister mellan parterna.

Utredaren tänker sig att fällda djur skall levereras till markägaren/jakträttsinnehavaren. Eftersom arrendatorn haft kostnader för avskjutningens genomförande bör denne tillförsäkras skälig ersättning för arbete och kostnader. Det får anses rimligt och riktigt att markägaren/jakträttsinnehavaren får svara härför, eftersom förhållandet i väsentlig mån har uppstått på grund av slapphet och nonchalans från dennes sida. Rätt till sådan ersättning bör inskrivas i lagtexten.

Framtida skadevärdering

I betänkandet anges som slutmål att viltskadeersättningarna upphör. Som en följd härav kommer viltskadevärderingsorganisationen att upphöra. Några svårigheter att få fastställt skadornas omfattning efter organisationens upphörande bedöms inte föreligga. Det kommer att finnas en stor grupp av personer som kan svara härför. Försäkringsbolagens hagelskadevärderare samt tjänstemän hos hushållningssällskap och lantbruksnämnd har genom sina arbetsuppgifter goda insikter i ämnet.

Sammanfattning

Samrådsgruppen ser med tillfredsställelse att problematiken kring viltskador i anslutning till arrendeupplåtelse nu tas upp.

På grund av de stora olägenheterna där jakten är avskild från jordupplåtelsen, bör på detta sätt gjord strypning av arrendeupplåtelser inte längre vara tillåten.

Om det skulle anses att förutsättningar saknas för lagstiftning i enlighet med tankarna i föregående stycke, förordar samrådsgruppen, att utredarens alternativa förslag väljes som grund för ett regelsystem. Enligt detta får markägaren gentemot arrendatorn svara för uppkomna skador.

Om betänkandets förslag kommer att ligga till grund för en proposition bör

a. arrendatorn ges rätt att få skyddsanläggningar prövade och skyddade på sätt som föreligger om täckdikning enligt JB 9:21,

b. arrendatorn vid skyddsjakt vara berättigad till skälig ersättning för arbete och kostnader.

Svenska jägareförbundet: Viltskadeersättning vid jordbruksarrende, då jakträtten har förbehållits jordägaren.

Jägareförbundet delar den i utredningen framförda uppfattningen att frågan om hur viltskador skall begränsas och vem som skall svara för eventuella skador i de fall jordbruksarrendatorn saknar jakträtt på arrendefastigheten skall regleras i avtal mellan parterna.

Jägareförbundet motsätter sig emellertid den föreslagna ändringen av 23 § jaktlagen innebärande att en jordbruksarrendator skall kunna medges rätt till jakt på de arrenderade markerna i skadeförebyggande syfte även

om jordbruksarrendeaftalet inte medger jakträtt. Frågan om reglering av viltskador på jordbruksarrendefastigheter bör, enligt jägareförbundets bestämda uppfattning, helt lösas genom avtal mellan jordbruksarrendatorn och markägaren.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Sveriges jordbruksarrendatorers förbund: Endast den som har jakträtten på en fastighet kan reglera viltstammarnas storlek och därigenom även skadornas omfattning genom att öka avskjutningen då skadorna blir alltför betungande.

I jaktlagen föreskrivs att rätten till jakt följer arrendeupplåtelsen. Denna rätt gäller dock endast i de fall då ej annat avtalats. Tyvärr är det emellertid så att denna huvudregel, genom att jordägaren i avtalet förbehållit sig själv jakträtten, har blivit en undantagsregel.

Arrendatorn har därför i realiteten ingen möjlighet att påverka viltskadornas omfattning på arrendestället.

Jordägaren själv däremot kan, förutom i de fall när avskjutningens storlek bestäms i särskild ordning av myndighet, bestämma hur stor avskjutningen skall vara, antingen genom att han själv jagar eller genom att han i jakträttsupplåtelseavtal med annan föreskriver avskjutningens storlek.

En arrendators möjlighet att i dag begränsa viltskador är, att hos länsstyrelsen begära skyddsjakt på vilt som åstadkommer skada. På grund av långa handläggningstider är dock sådana åtgärder normalt utan verkan då det gäller själva skadan. Åtgärden att begära skyddsjakt inom jordägars jaktområde kan inte sällan få betydande negativ inverkan på relationerna mellan parterna.

För att i någon mån minska effekterna och riskerna för viltskador föreslås i betänkandet att länsstyrelsen efter ansökan av jordbruksarrendatorn kan medge honom rätt till jakt efter vilt, om det på grund av viltbeståndets storlek finns risk för skador på jordbruksgrödor.

SJA ser en sådan lösning som en nödlösning främst därför, att en sådan skyddsjakt endast skulle kunna komma till stånd under icke jakttid samt att en ansökan om skyddsjakt från arrendatorns sida allvarligt skulle kunna skada relationerna mellan parterna. Dessutom är det långt ifrån alla arrendatorer som jagar och som därför själva kan utföra en skyddsjakt. Att leja någon som kan utföra skyddsjakten skulle sannolikt också bli alltför dyrbart då ju fäلت vilt enligt förslaget skall tillfalla jakträttsinnehavaren.

Utredaren framför den åsikten att det vore bäst om parterna i arrendeaftalet själva reglerar frågan om viltskador. SJA delar denna uppfattning under förutsättning att det kan ske på även för arrendatorn rimliga villkor.

Parterna har emellertid haft en mycket lång tid på sig att lösa frågan om viltskador utan att lyckas. Detta har dock inte sin grund i, som utredaren tycks tro, att på marknaden befintliga arrendekontraktsformulär uppvisar brister när det gäller villkoren angående viltskador. Det torde finnas god möjlighet att i alla på marknaden förekommande formulär under "övriga villkor" reglera dessa frågor, om bara viljan finns.

Exempel på hur jordägarna i vissa fall söker lösa dessa frågor kan hämtas från domänverkets utarrendering av Tullgarns Kungsgård. I anbudshand-

lingarna föreskriver jordägaren att risken för viltskador skall beaktas vid anbudsgivningen. Anbudsgivaren ges därvid inte någon som helst information om normal omfattning av viltskador inom området. Viltskadorna inom detta område är betydande och effekten av jordägarens agerande blir att viltskadorna till största delen kommer att belasta arrendatorn.

Att lösa denna fråga genom annorlunda utformade arrendekontraktsformulär är sannolikt inte någon framkomlig väg, det torde historien utgöra bevis nog för.

Utredarens förslag att parterna först skall få tre år på sig att lösa frågan avtalsvägen innebär endast att man ytterligare förhalar en fråga som rimligen borde fått sin lösning långt tidigare.

SJA förordar således att, för det fall jakträtten på arrendestället inte följer arrendeupplåtelsen, jordägaren ges en lagstadgad tvingande skyldighet att svara för uppkomna viltskador på arrendestället utöver vad som kan anses vara skador av normal omfattning.

Enligt SJAs uppfattning bör ersättningen utgå med 90 % av dess värde. Besiktning och värdering av viltskada bör även fortsättningsvis utföras av länsstyrelsen auktoriserad värderingsman.

En lag om skyldighet att svara för viltskador enligt ovan torde på sikt tjäna båda parter intressen, då den skulle minska konfliktriskerna och irritationerna mellan parterna. Härigenom skulle även ärenden som hän-skjuts till arrendenämnden kunna minska.

Sveriges jordägareförbund:

Skyddsjakt

Utredningen föreslår att länsstyrelsen skall kunna besluta om rätt till jakt för jordbruksarrendatorer för att förhindra viltskador.

Sveriges Jordägareförbund avvisar utredningens förslag.

Att länsstyrelsen tvångsvis skall kunna förordna om rätt till jakt för jordbruksarrendatorer är ett oacceptabelt ingrepp i den privata äganderätten som är ett grundläggande element i vårt samhälle. Möjligheterna att själv bestämma över viltstammens beskattning och dess sammansättning utgör en viktig del av markägarens rätt till sin egendom. I den mån även andra intressen berörs, t. ex. arrendatorer, måste detta lösas på samma sätt som i övrigt gäller ett samhälle baserat på enskilt ägande och marknads-ekonomi. Det innebär, att näringsidkarna själva avtalar om sina mellanha-vanden med stöd av det sanktionssystem som samhället tillhandahåller för att säkerställa att ingångna avtal respekteras.

I tider av vikande lönsamhet för det traditionella jord- och skogsbruket är det särskilt viktigt, att markägarna ges frihet att utveckla nya närings-fång, t. ex. jakt och turism inom viltrika marker. Inom viltvården måste det liksom på andra områden av näringslivet överlämnas åt privata ägare och brukare att själva avtala om och bestämma om hur resurserna skall användas. Detta är inte en uppgift för myndigheterna.

Under senare år har lagstiftaren ingripit med tvingande bestämmelser av olika slag till arrendatorernas förmån. Följden har blivit, att allt fler jordägare tvekar att arrendera ut sin jord. Sveriges Jordägareförbund råder i nuvarande läge sina medlemmar att om möjligt undvika utarrendering.

Den av viltskadeutredningen föreslagna tvångsjakten för arrendatorer kommer att bidra till att ytterligare minska utbudet av arrendejord. Detta är mycket olämpligt.

Tvångsvis rätt till jakt för arrendatorer innebär stora praktiska problem som hittills med rätta ansetts utgöra ett hinder för sådan lagstiftning. Det innebär bl. a. risk för olyckor, särskilt som jakten bedrivs på odlad mark, ofta även i närheten av bebyggelse. Av säkerhetsskäl måste föreligga ett odelat ansvar för den jakt som bedrivs inom varje jaktområde.

Ett annat praktiskt problem är att på lämpligt sätt omhänderta nedlagt vilt. Arrendatorn – som inte eljest jagar – torde normalt ej ha kompetens härför. Man kan dock inte heller räkna med att jordägaren alltid skall kunna vara beredd att ta hand om vilt som nedlagts av arrendatorn. Jakten måste planeras på ett sätt som omfattar inte bara dödandet utan även omhändertagandet av det nedlagda bytet.

De av utredningen föreslagna förutsättningarna för att länsstyrelsen skall kunna besluta om tvångsjakt är alltför opreciserade. Om tvångsjakt mot jakträttsinnehavarens vilja över huvud taget skall kunna förekomma, måste av lagstiftningen klart framgå att det kan aktualiseras endast undantagsvis för mycket speciella fall.

Att viltskadorna är omfattande är i sig inte något godtagbart skäl för att ge länsstyrelsen rätt att ingripa. Om t. ex. jordägare och arrendator i arrendeavtalet beaktat risken för viltskador och överenskommit hur skadorna skall regleras, är det orimligt att länsstyrelsen ändå skall kunna besluta om tvångsjakt. Inte heller är det alltid så, att intresset av att hålla en god viltstam bör vika för jordbruket. Särskilt i tider av vikande lönsamhet för jordbruket kan tänkas, att en god viltstam kan bidra till ett bättre ekonomiskt utnyttjande av marken än ett föga lönsamt jordbruk.

Bl. a. på grund av de många praktiska komplikationerna i samband med en eventuell tvångsjakt för arrendatorer kan det endast undantagsvis komma i fråga, att länsstyrelsen fattar beslut om tvångsjakt utan att höra jordägaren. Viktigt är även att länsstyrelsen i sitt beslut ger närmare föreskrifter för hur jakten skall bedrivas och att stor hänsyn härvid tas till de synpunkter som jordägaren framfört. En eventuell lagstiftning om tvångsjakt för arrendatorer måste kompletteras med regler som säkerställer detta.

Att jakt bedrivs på odlad mark som inte utgör en naturlig sammanhängande biotop för det jagade villebrådet omöjliggör en ordnad viltvård.

Praktiska problem av olika slag uppkommer i gränserna mellan området för arrendatorns tvångsjakt och den mark där jordägaren eller hans jaktarrendator har exklusiv jakträtt.

Från jordägarhåll läggs numera stor vikt vid att frågor om viltskador regleras på lämpligt sätt i avtalen om jordbruksarrende. I förbundets nya kontraktsformulär för jordbruksarrende och i rådgivningen till medlemmarna har detta särskilt beaktats. Enligt förbundets uppfattning har även i flertalet fall lämpliga lösningar kunnat uppnås. Det är förbundets bestämda uppfattning, att en lämplig praxis kan utvecklas på detta område liksom inom de flesta andra områden av näringslivet utan tvångsingripanden och regleringar från myndigheternas sida.

5 Åtgärder för att förebygga skador av vilt

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Trafiksäkerhetsverket: Verket konstaterar att utredningen inte tar upp viltavskjutningens effekter ur trafiksäkerhetssynpunkt, vilket verket menar är en brist. Om det skisserade lokala samrådet aktualiseras kan det t. ex. finnas anledning till att däri överväga representation av någon som företräder trafiksäkerhetsintresset. Denna kan lämpligen utgöras av representant för väghållaren.

Skogsstyrelsen: Det föreslagna organiserade samrådet i jaktvårdskretsarna mellan jägare och företrädare för jord- och skogsbruket är nödvändigt om avsett resultat skall kunna uppnås. Skogsvårdsstyrelserna bör åläggas att årligen redovisa viltskadesituationen på skog inom jaktvårdskretsarna så att kretsarna får ett underlag som möjliggör för dem att göra nödvändiga avvägningar vid fastställandet av riktlinjer för älgstammens reglering. Skogsvårdsstyrelsernas distriktskonsulenter bör stå till förfogande när jaktvårdskretsarna behandlar dessa frågor. Det är vidare viktigt att jaktvårdskretsen, som utredaren föreslår, upprättar en enkel älgskötselplan, av vilken det också bör framgå hur man ser på skadebilden. Planen bör regelmässigt redovisas till länsviltnämnden.

När det gäller markägarnas ansvar anför utredningen bl. a. "För skogsbrukets del gäller det alltså att anpassa skogsskötseln efter viltstammens utveckling". Detta något kategoriska påpekande behöver nyanseras. Skogsbruket kan och skall självfallet vidta åtgärder som gynnar fauna- och floravården. Det går dock inte att godta att skogsskötseln skall styras av viltstammen exempelvis vid val av trädslag eller anläggningsförband. Modifieringar i skogsskötseln som gynnar betesproduktion bör givetvis ingå i skötselplaner. För att dessa modifieringar skall fungera gäller att viltstammarna är i balans. Vid alltför stora viltstammar har dessa åtgärder ingen effekt när det gäller att begränsa viltskadorna.

Skogsstyrelsen delar utredningens syn på det ansvar som bör åvila berörda intresseorganisationer när det gäller att utse lämpliga representanter i länsviltnämnder. Skogsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag till decentralisering av ansvaret för skötseln av älgstammarna. Väl etablerade jaktområden bör kunna ta hand om dessa frågor fullt ut inom älgskötselområden och själva få avgöra det antal älgar som får fällas. För älgskötselområden bör upprättas en enkel skötselplan som successivt kan förankras allt bättre i systematisk uppföljning av älgstam och betestryck. Om de naturliga förutsättningarna varierar så bör även minimistorleken för skötselområdena få variera inom ett län.

Statskontoret: Den principiella utgångspunkten för utredningen om vissa viltskador är en ökad satsning på förebyggande åtgärder samt på sikt en avveckling av dagens system med ersättningar för viltskador. Medlen för att åstadkomma en bättre balans i vilttillgången som utredningen föreslår är bl. a. minskad detaljreglering från myndigheternas sida och ett ökat lokalt ansvar för jakten.

Statskontoret anser det vara en riktig bedömning att satsa på förebyg-

gande åtgärder och på sikt i huvudsak avveckla möjligheten till ersättning-
ar för älgskador. Vi stöder också förslaget om minskad detaljreglering,
ramtilldelningar för större områden och ökat lokalt ansvar. Ramstyrning
och minskad detaljreglering bör enligt vår mening medföra att resultatet
mer kommer i centrum. Som en konsekvens av detta bör en ökad satsning
ske på uppföljning och utvärdering.

Utredningen konstaterar att utvecklingen gått mot en ökad lokal sam-
verkan i större älgjaksområden. Men såvitt statskontoret kan bedöma har
detta inte i sig inneburit att balansen blivit bättre.

Vid ökat lokalt ansvar kan man, anser vi, inte bortse från att dagens
obalans speglar en reell intresse motsättning mellan skogsvårdande och
jaktliga intressen. Det finns en risk för att man bara flyttar ut problemen
lokalt utan att anvisa någon väg för hur de ska lösas och därmed har inget
vunnits. Enligt förslaget skall älgskötselplaner upprättas på olika nivåer.
Vi anser det därvid vara viktigt att denna planering sker i former som ger
ett reellt inflytande för skogsvårdande intressen. Det är också viktigt att
ansvar och former för uppföljning av älgskötselplanerna läggs fast.

Enligt vår uppfattning är problemet kanske inte i första hand att faststäl-
la hur stor avskjutningen bör vara utan att den planerade avskjutningen i
praktiken blir genomförd. Hittillsvarande erfarenheter har ju visat att
ökande tilldelningskvoter inte har medfört en bättre balans.

Statens naturvårdsverk: Verket får understryka vikten av att det i fortsätt-
ningen blir möjligt för länsstyrelserna att mer generöst än hittills kunna
lämna bidrag till skadeförebyggande åtgärder. Nuvarande system bygger
på principen att viltskador ersätts tämligen generöst, medan bidrag för
skadeförebyggande åtgärder lämnas restriktivt. Det är en av många orsa-
ker till att motivationen inom framför allt jordbruket för att vidta skadefö-
rebyggande åtgärder nästan upphört.

Det är vidare principiellt fel att sätta in åtgärder när skadan redan är
skedd; åtgärder skall naturligtvis ta sikte på att förhindra att skada
uppkommer. Ett exempel på nuvarande snedvridna principer för hante-
ring av viltskadorna är att naturvårdsverket disponerar obegränsade me-
del för ersättning av viltskador, men endast 200 000 kr. för skadeförebyg-
gande åtgärder. Verket har härmed inte kunnat vidta några påtagliga
åtgärder för att vända trenden mot ökande viltskador. Naturvårdsverket
får därför än en gång understryka vikten av att förhållandet snarast ändras.
Verkets medelsbehov för skadeförebyggande åtgärder uppgår för närva-
rande till totalt 3 milj. kr. per år. Behovet gäller för förebyggande av skador
av samtliga viltarter. Budgetåret 1989/90 utbetalades ca 23 milj. kr. i
ersättning för viltskador.

Länsvilt nämnderna har som rådgivande organ till länsstyrelserna stor
betydelse för samordning av olika intressen med anknytning till jakt och
viltvård. Om utredningens olika förslag genomförs kommer nämnderna
att få än större betydelse.

Hittills har nämnderna arbetat enligt rutiner som resp. länsstyrelse själv
funnit lämpliga. Med hänsyn till nämndernas ökade arbetsuppgifter bör
emellertid övervägas om inte arbetsuppgifter, arbetsformer, funktioner,

etc. bör regleras för samtliga nämnder. En sådan arbetsordning skulle kunna fastställas av naturvårdsverket efter samråd med bl. a. länsstyrelsernas organisationsnämnd och jägarorganisationerna.

Naturvårdsverket får i detta sammanhang särskilt påpeka vikten av att länsviltnämnderna intensifierar sitt arbete med att samordna jakten efter älg, men också efter kronhjort där detta är aktuellt. I länsviltnämndernas arbete bör därför även ingå att upprätta skötselplaner för dessa arter. Sådana planer torde nämligen vara en förutsättning för samordning av jakten samt för planering och genomförande av skadeförebyggande åtgärder.

Sveriges lantbruksuniversitet: Vissa kunskaper finns om metoder för skadebegränsning men ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete måste genomföras för att sätta de lämpligaste redskapen i händerna på dem som skall genomföra den praktiska viltskötseln ute på fältet. Det gäller här alltifrån grundläggande kunskaper om hur hjortviltspopulationer reagerar på olika former av jaktligt uttag, betydelsen av enskilda djurs beteenden till tester av direkt skadecavvärjande metoder. Väsentligt är även att klarlägga vilka anpassningar av skogsskötsel och jordbruksdrift som kan göras för att begränsa skadorna. Den väsentligaste faktorn torde dock alltid vara reglering av djurpopulationernas storlek.

Skogs- och jordbrukets forskningsråd: SJFR delar Franssons åsikt, att den väsentligaste faktorn att förebygga viltskador är en reglering av populationernas storlek genom ökad avskjutning under den normala jakten. Ofta påverkar dock ett normalt jakttryck sällan viltstammarna annat än marginellt. Milda vintrar och svaga rävstammar har t.ex. gett upphov till att rådjursstammen ökat mycket kraftigt trots att det skjuts mer rådjur än någonsin förr. En snörik och sträng vinter ger troligen en snabb minskning av stammen. Andra skadebegränsande metoder måste alltså också användas t.ex. att inom skogsskötseln tillgången på foderväxter gynnas genom en mer uttalad biotopvård, som reducerar den radikala landskapspåverkan modernt skogsbruk innebär. Inom jordbruket bör val av gröda och en ur viltsynpunkt planerad produktion bidra till att minska risken för skador. Det av riksdagen beslutade stödet till att anlägga viltmarker som alternativ till spannmålsproduktion bör också ha en skadereducerande inverkan.

Kunskaperna om begränsningar av viltets skadeverkningar måste bli föremål för ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete, som även bör omfatta hur hjortpopulationer påverkas av ett ökat jakttryck samt etiologiska studier av enskilda djurs reaktioner på olika skadeförebyggande metoder. Resultaten av forsknings- och utvecklingsarbetet skall delges företrädare för jordbruks-, skogsskötsel- och jaktorganisationerna.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Utredningens förslag till lokalt samarbete mellan jägare-, jord- och skogsbruksintressena inom jaktvårdskretsarna ser länsstyrelsen som positivt. I viss utsträckning förekommer det redan. Dock måste undvikas att det görs tvingande i vissa organisatoriska former och görs bidragsberättigat ur viltskadefonden. Risk finns då att en tung-

rodd och mycket dyrbar lokal administration byggs upp. I detta sammanhang kan erinras om att ett förslag i samma riktning lades fram i betänkandet (SOU 1983:21) Vilt och jakt. Förslaget genomfördes aldrig under åberopande av bl. a. osannolikheten av resurs- och rationaliseringsvinster.

Utredningens förslag beträffande skyddsjaktbestämmelsen i 23 § jaktlagen kan tillstyrkas av länsstyrelsen vad gäller första stycket. Beträffande det föreslagna andra stycket (om älgskötselområden) återkommer länsstyrelsen till.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Länsstyrelsen är av den meningen att huvudsatsen mot viltskador av älg görs genom den fortlöpande prövning av licensjakten som sker varje år och den därvid beslutade och fullföljda ordinarie avskjutningen under varje jaktsäsong. Prövningen härvidlag skall i tillräcklig mån ta med i beräkningen alla de viktiga faktorer som måste särskilt beaktas varje år, såsom älgskador på jordbruksgrödor och skog, bedömning av den aktuella födosituationen, viltolyckor med älg m. m. Utredningen och själva prövningen bygger på förslag och yttranden på bred basis från alla i sammanhanget berörda intressenter. Dessa har var och en en möjlighet att föra fram specifika förhållanden inom vars och ens intressesfär som bör beaktas inför årets jakt. Vid prövningen beslutas – på grundval av vad som kommit fram och beaktats – ramen för det innevarande årets nödvändiga beskattning av älgstammen. Endast förhållanden som därvid inte kunnat förutses beträffande förändringar i älgstammen bör enligt länsstyrelsens mening motivera tillstånd till skyddsjakt. Det får inte vara så att tillstånd till skyddsjakt begagnas som medel i efterhand exempelvis för att korrigera en något för snäv tilldelning, försummelser att bevaka sina intressen eller försummelser att inom ordinarie tid skjuta den erhållna tilldelningen.

Där skyddsjakt enligt det sagda undantagsvis kan tillåtas inom större sammanhängande områden bör jakten tillåtas endast som en punktinsats under så få dagar som möjligt av hänsyn till bl. a. det rörliga friluftslivets intressen.

Enligt utredningens förslag till ändring av 23 § jaktlagen skall under en stor del av året möjligheter finnas till fri skyddsjakt i vissa fall inom s. k. älgskötselområden. Den föreslagna ändringen överensstämmer inte med den grund för utövandet av skyddsjakt i övrigt som anges i 29 § jaktförordningen. Fri avskjutning föreslås sålunda få ske till följd av redan inträffad skada. Avsikten med skyddsjakt enligt 29 § jaktförordningen är däremot att förhindra uppkomsten av avsevärda skador eller olägenheter. Genom den föreslagna nya bestämmelsen tillåts sålunda jakt ske i kompensations- syfte. Detta finner länsstyrelsen svärförenligt med intressen om förebyggande åtgärder genom ordinär jakt och viltvård. För det fall skyddsjakt är motiverad finns tillräckligt bra regler om tillståndsgivning i nu gällande jaktlagstiftning.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om fri skyddsjakt inom s. k. älgskötselområden.

Länsstyrelsen i Kalmar län: Länsstyrelsen har ingen erinran mot förslagen.

Länsstyrelsen i Blekinge län: Länsstyrelsen tillstyrker att bidrag ur viltskadefonderna även i fortsättningen skall kunna utgå för förebyggande åtgärder mot älgskador. Det bör dock också finnas möjlighet att erhålla bidrag för åtgärder mot skador av kronhjort i områden belägna invid större vilthägn för kronhjort.

Det är enligt länsstyrelsens mening angeläget att samråd sker mellan jägare och företrädare för jord- och skogsbruket. Vid dessa samråd bör även företrädare för andra intressen kunna adjungeras. Varje jaktvårds-krets bör upprätta en älgskötselplan som även behandlar viltskador.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Länsstyrelsen vitsordar utredarens slutsatser under detta avsnitt om jägarnas och länsviltnämndernas ansvar. Det får anses viktigt att de ledmöter av länsviltnämnden som företräder andra intressen än jakt inte själva är jägare och att företrädare för motstående intressen deltar i beslutsprocessen också på det lokala planet.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Målsättningen bör vara att använda befintliga medel till förebyggande åtgärder för att på sikt minska skador och ersättningskrav.

Det är enligt länsstyrelsens uppfattning mycket angeläget att markägarna kommer in i tidiga samråd med jägarna när älgskötselplaner skall upprättas och revideras. Detta mot bakgrund av att markägare och jägare inte alltid är de samma inom varje jaktområde.

Länsstyrelsen har utökat rådjursjakten de senaste två åren för att minska stammen. Jakt på rådjurskid har varit tillåten under delar av september och jakt på vuxna djur under första delen av januari. Besluten har tagits med stöd av 7 § jaktlagen och 24 § jaktförordningen för att minska ett ökande antal viltolyckor och viltskador.

Länsstyrelsen i Örebro län: Betänkandet ger intryck av en övertro på möjligheterna att alla skadeproblem kan lösas genom jakt. Alltför liten uppmärksamhet har ägnats åt frågan hur skadegörelse skall kunna förhindras när jakt inte är tillräckligt eller inte kan komma i fråga. Länsstyrelsen har enligt utredaren ett ansvar för att i ökad utsträckning uppmärksamma om det behövs skyddsjakt. Prövningen av behovet av skyddsjakt innehåller emellertid ofta svåra avvägningar. Skyddsjakt på älg på små jaktområden innebär avsteg från principen "produktionsanpassad avskjutning" och bör därför endast medges när starka skäl föreligger. För länsstyrelsen kan skyddsjaktsärendena därför bli betungande.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Utredaren hävdar att jakttiden är för kort för att s. k. skyddsjakt skall kunna bedrivas. Det förtjänar påpekas att s. k. skyddsjakt i första hand bedrivs under tider när djuret är fredat. Skyddsjakt och ordinarie jakttid är i detta sammanhang inte beroende av varandra. Skyddsjakt skall vidare enligt länsstyrelsens mening medges med stor restriktivitet och endast när det är absolut nödvändigt. Normalt sett skall ju länsstyrelserna vid licensgivningen ta hänsyn till faktorer som älgskador på jordbruksgrödor och skog, frekvensen viltolyckor med älg

inblandad m. m. och anpassa tilldelningarnas storlek i anslutning härtill. Skyddsjakttillstånd bör alltså reserveras för sådana förändringar i älgstammen som inte kunnat förutses och får inte bli ett sätt att i efterhand korrigera alltför snäva tilldelningar i samband med licensgivningen.

Skyddsjakt inom ett område kan orsaka vissa störningar inom angränsande jaktområden inför en kommande licensjakt. Inte minst ur effektivitetssynpunkt samt med hänsyn till det rörliga friluftslivet bör skyddsjakt endast tillåtas under några få dagar och inom större sammanhängande riskområden, vilka kan bestå av ett eller flera licensområden. Jakten bör i första hand bedrivas på eller i anslutning till marker med hårt betestryck och avskjutningen inriktas mot avelstjurar, stamkor och kalvar. Om skyddsjakt medges inom flera från varandra åtskilda mindre områden och vid olika tidpunkter finns det en stor risk att stationära älgstammar kan komma i rörelse och kringströvande älgar kan vandra in i de fällda djurens ställe efter avslutad jakt.

Att i detalj i lag och förordningar reglera vad länsstyrelserna särskilt skall uppmärksamma när man meddelar tillstånd till skyddsjakt förefaller inte meningsfullt. Jordbruks- och skogsskador samt viltolycksfallsrisker tillhör redan de faktorer vilka man väger in vid bedömningen av om skyddsjakt enligt 29 § jaktförordningen skall tillåtas. Skulle behov av förtydliganden anses föreligga bör de i stället föras in i statens naturvårdsverks jaktkungörelse.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: Bedömningen att Svenska jägareförbundet bör vara huvudansvarigt för det lokala samrådet med jord- och skogsbrukets företrädare på krets nivå delas.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Länsstyrelsen delar helt utredarens mening om att en ökad avskjutning och ett större jakttryck är det bästa medlet för att förebygga viltskador. Markägare och jakträttshavare måste tillsammans ta på sig ett större ansvar i det avscendet.

Länsstyrelsen har för sin del den bestämda uppfattningen att jaktlag inte sällan är alltför obenägna att ta in nya jägare eller låta fler jägare bedriva jakt. Att beviljade licenser kan utnyttjas bättre är ställt utom tvivel. Jaktsammanslutningar och organisationer av olika slag har ett gemensamt ansvar för att jaktutbudet ökar och att ett nytänkande kommer till stand. Inte minst de lokala avdelningarna och kretsarna har här en viktig uppgift. Förmedlingen av jaktmarker bör också kunna bli bättre.

Ärenden rörande skyddsjakt efter älg har vad gäller Jämtlands län inte varit ovanliga under 1980-talet. Det har då mestadels rört sig om vandringsstråk i Storsjöområdet under snörika vintrar. Genom att under senare delen av 1980-talet ha tillåtit jakt t. o. m. januari månad har länsstyrelsen möjliggjort för markägarna att på ett smidigt sätt skydda sina ungskogar och nyplanteringar från skadegörande vandringsälgar. På så sätt har vederbörande inte behövt ansöka om tillstånd till skyddsjakt. Åtgärden med så lång jakttid mötte till en början häftig kritik från flera håll men tycks allt eftersom ha rönt förståelse.

Som nämnts ovan handläggs skyddsjaktärenden med högsta förtur. Det

beslutsunderlag som getts in har dock inte sällan varit magert. Genom de riktlinjer och blanketter som länsstyrelsen tagit fram kommer förhoppningsvis utredningarna i fortsättningen att bli bättre. Kretsarna och skogsvårdskonsulenterna kommer därvid att aktiveras i ett tidigt skede, varefter beslut kan fattas tämligen omgående efter det att ansökan getts in.

Länsstyrelsen har också för sin del märkt en skillnad mellan markägare och jaktarrendatorer i synen på behovet av jakttryck och åtgärder. Den kommer till uttryck främst i samband med att de årliga tilldelningskvoterna bestäms. Markägarna hävdar på sina håll att de har svårt att få gehör för sina krav på ökad avskjutning mot bakgrund av skadesituationen. Markägarna blir inte sällan nedröstade vid kretsmötena.

Det är helt riktigt att markägarna genom mer precisa krav och överenskommelser måste styra avskjutningen utifrån skadebilden. Markägarna måste också reagera på ett kraftfullt sätt om överenskommelser inte följs.

Länsstyrelsen finner det högst lämpligt och angeläget att jägarna tillsammans med markägarna utför skadeförebyggande åtgärder. Länsstyrelsen vill i det sammanhanget peka på möjligheterna att genom viltvårdsinsatser inom mindre värdefull skogsmark söka styra älgen dit från värdefulla föryngringsytor.

Utredaren föreslår att materialkostnader delvis skall kunna täckas med bidrag ur viltskadefonden. Länsstyrelsen finner tanken riktig. Åtgärder av det här slaget kan dock bli kostnadskrävande. Om åtgärderna sedan blir frekventa får detta lätt konsekvenser för storleken på fallavgiften. I den mån sådan bidragsgivning blir förenlig med viltskadeförordningen förutsetts centrala anvisningar om eventuell beloppsgräns, m. m.

Kretsvisa älgskötselplaner kan säkerligen bli ett bra dokument att gemensamt ta fram. Genom den i länet pågående ändringen i kretsindelningen ökar också förutsättningarna för att man här på ett bra sätt tar ansvar för den lokala älgstammen.

Länsstyrelsen förutsätter att de av naturvårdsverket anbefallda långsiktiga programmen för älgstammens utveckling skall finnas även i fortsättningen. Det är naturligt att lokala skötselplaner och länsprogrammen anpassas till varandra.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att bidrag ur viltskadefonderna även fortsättningsvis skall lämnas till förebyggande av älgskador. Utredningen föreslår organiserat samråd lokalt i varje jaktvårdskrets mellan jägare och företrädare för jord- och skogsbruket. Länsstyrelsen anser det viktigt att det samråd som i dag förekommer utvecklas och fördjupas. På sikt kan ett sådant samråd leda till minskade skador på skog och grödor.

Egendomsnämnden i Härnösands stift: För att tydliggöra älgskötselområdets ansvar för avskjutning och vård av älgstammen bör de ges ansvaret fullt ut. Förebyggande åtgärder såsom skyddsjakt bör i första hand baseras på älgskötselområdets begäran. Uppenbara missförhållanden i älgstams storlek som ger påtagliga skogsskador, trafikskador eller skada på jord-

bruksgrödor bör adekvat handläggas av länsstyrelsen efter hörande av krets- och länsvilt nämnd.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Markägarna bör ha tre ledmöter i länsvilt nämnden. Lämpligen bör friluft- och naturvården avstå en representant till förmån för markägarna.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare:

Att förebygga skador av älg och hjort

Den vilda faunan är en oskiljaktig del av den svenska naturen. Envar måste därför tåla rimliga skador förorsakade av vilt. Genom förebyggande åtgärder kan viltskadorna i stor utsträckning minskas. De förebyggande åtgärderna kan omfatta såväl sortval av grödor och trädplantor, som anordningar som hindrar eller skrämmar viltet från skadekänsliga områden. Även utfodring kan i vissa fall vara verksam för att begränsa viltskador. Såväl jordbruket som skogsbruket bör åläggas ett ökat ansvar att där så är praktiskt möjligt minska viltskadorna genom förebyggande åtgärder. För långsiktiga åtgärder till förebyggande av viltskador bör bidrag av viltskade/jaktvårdsmedel kunna utgå.

För att kunna hålla individrika stammar av älg och hjort, torde en viss grad av skydds jakt inte kunna undvaras. Ur viltvårdssynpunkt är en begränsad skydds jakt vid svåra skadesituationer att föredraga, mot att tvingas till kraftig minskning av hela viltstammar.

Jägarnas ansvar

Det ligger i sakens natur att det ankommer på jakträttsinnehavarna att reglera viltstammarna genom en ändamålsenlig avskjutning. Där jakträtten och markutnyttjandet är skilt på olika rättshavare, bör regleringen av viltstammarna ske i samråd med berörda nyttjanderättshavare. Även förebyggande åtgärder mot viltskador bör föranleda ett samråd mellan jakträttsinnehavaren och övriga nyttjanderättshavare.

Även ett bredare samråd över jaktvårdsområdesgränserna kan vara till nytta för viltvården och jaktutövningen. Utredningsmannen föreslår i detta sammanhang att Svenska jägareförbundet tilldelas huvudansvaret för det lokala samrådet.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare noterar härvid vad som anges i regeringens prop. 1986/87:58 s. 64, där följande anges i fråga om lokala samrådsgrupper: "Gruppen bör emellertid vara fristående från styrelserna för de lokala jägarsammanslutningarna". Riksförbundet delar den uppfattning regeringen här gett uttryck för. Med anledning därav avstyrker riksförbundet vad utredningsmannen föreslagit i denna del. Skall lokala samrådsgrupper inrättas, ställer riksförbundet som ett oavvisligt krav att jämväl riksförbundet får säte och inflytande i nämnda samrådsgrupper.

Länsvilt nämndernas ansvar

Då den samordnade älgjakten infördes år 1976 befanns det föreligga behov av ett rådgivande organ till länsstyrelserna i jakt- och viltvårdsfrågor. Som

en följd därav tillkom länsvilt-nämnderna. Från år 1988 har länsälgnämnderna omvandlats till länsvilt-nämnder och samtidigt fått en bredare sammansättning. Riksförbundet delar utredningsmannens uppfattning att länsvilt-nämnderna bör aktiveras mer än hittills samt att kunskapsunderlaget för nämndledamöterna förbättras. Angående vad som sägs om lokala älgskötselplaner, hänvisar riksförbundet till vad förbundet tidigare har angivit beträffande lokala samrådsgrupper.

Lantbrukarnas riksförbund-Skogsägarnas riksförbund: Enligt utredningen skall bidrag ur viltskadefonden även fortsättningsvis kunna lämnas till förebyggande åtgärder mot älgskador.

Vidare föreslår utredningen att obligatoriskt, lokalt samråd på krets-nivå tillskapas mellan jägare och företrädare för jord och skogsbrukets intressen. Utredningen diskuterar alternativa lösningar och föreslår att Svenska jägareförbundet skall vara huvudansvarigt för att ett "obligatoriskt lokalt samråd" i ordnade former mellan markägare och jägare kommer till stånd.

Utredningen lyfter också fram behovet av bred samverkan mellan markägare och jägare i norra Sverige. Det skall åvila länsstyrelserna att initiera det nödvändiga samarbetet mellan kretsar och markägare inom dessa områden.

Förbunden delar utredningens uppfattning att bidrag till förebyggande åtgärder för förhindrande av skador av älg skall kunna lämnas även fortsättningsvis. Motsvarande möjlighet till bidrag för förebyggande åtgärder även för hjort bör bibehållas. Behovet av förebyggande åtgärder för skador från älg är naturligtvis dominerande, men lokalt finns behov att stödja åtgärder riktade mot dov- och kronhjort.

Förbunden anser att i ett organiserat samråd är det nödvändigt att brukar- och ägarintressena ges en stark ställning.

Förbunden har den uppfattningen att de arcella näringarnas synpunkter på skadebilden och jaktutövningen obligatoriskt måste redovisas till länsvilt-nämnd och länsstyrelse.

Förbunden eftersträvar en smidig och effektiv modell där jord- och skogsbrukets önskemål lokalt vägs samman med älgvården. Detta skall ske genom en obligatoriskt upprättad beredningsgrupp, som får uppgiften att belysa och bearbeta olika viltfrågor. Gruppen skall bestå av företrädare för jaktvårdskretsen och markägarna, vilkas representanter utses i samråd mellan LRF och skogsägarrörelsen. LRFs kommunsamrådsgrupp kan med fördel utnyttjas som bas för gruppens verksamhet. Efter utvärdering av erfarenheter och inventeringsunderlag lämnar gruppen förslag till kretsstyrelsen om avskjutning och älgskötselplaner. Om kretsstyrelsen inte accepterar gruppens förslag har markägarsidan att föra sina åsikter till länsvilt-nämnden/länsstyrelsen.

Ett sådant förfarande stämmer väl överens med intentionerna i utredningen om större ansvarstagande för markägarna och jägarna vad avser skötseln och utvecklingen av viltstammarna.

Förbunden vill avslutningsvis påtala att man delar utredningens uppfattning att man inom vandringsområdena för älg breddar samarbetet så att bättre balans kan uppnås mellan älg- och skogsvården inom områdena.

Skogsindustrierna: Här måste markägarens ansvar påpekas. Markägaren måste följaktligen få större inflytande över jakten eftersom skadorna drabbar denne och inte jägaren. Markägaren är dessutom ansvarig gentemot samhället för att t. ex. skogsvårdslagens bestämmelser uppfylls.

Vi är inte överens med utredningen om att längre avtalsperioder skapar trygghet både för markägare och jägare. Enligt vårt sätt att se skapar detta enbart en trygghet för jägarna. Ur avskjutningssynpunkt är korta avtalsperioder att föredra. I och med korta avtalsperioder stärks markägarens inflytande. Därmed bör jägarnas benägenhet att följa uppsatta mål öka vad gäller älgavskjutning.

Dessutom är det helt fel att de areella näringarna skall kunna anpassa sig till älgstammens storlek. Detta sätt att se på problemet är farligt. Ändrade skötselmetoder ger effekt först på lång sikt. Gårdagens skogsbruk har gett stora hygges- och ungskogsarealer, som även producerar bete för en stor älgstam. I framtiden kommer dessa arealer att minska vilket så småningom resulterar i ett minskande utbud av viltbete. På kort sikt är ökad avskjutning det enda sättet att få bukt med älgskadorna. Vissa betesskador måste alltid accepteras av skogsbruket men inte i den omfattning som är fallet i dag.

Vad gäller jägarnas ansvar måste man poängtera vikten av ett obligatoriskt lokalt samråd mellan markägare och jägare. För att man skall kunna öka ansvaret lokalt måste ett obligatoriskt samråd införas. Genom att markägare och jägare tillsammans arbetar fram en älgskötselplan inom området bör målen lättare uppnås. Om jägarorganisationerna skall tillåtas ha ansvaret för administrationen måste markägaren garanteras att deras synpunkter och krav respekteras och kommer till uttryck i avskjutningsplanerna.

Svenska jägareförbundet:

Skyddsjakt

Enligt utredarens mening har länsstyrelserna ett ansvar att i ökad utsträckning uppmärksamma om det behövs skyddsjakt. De är också skyldiga att skyndsamt handlägga önskemål om sådan jakt då det gäller att förebygga skador av vilt.

Enligt jägareförbundets uppfattning skall skyddsjakt endast behöva tillgripas i undantagsfall. När sådan jakt är påkallad skall givetvis handläggningen ske snabbt, dock inte snabbare än att resp. jaktvårdskrets skall ges tillfälle att lämna sina synpunkter i ärendet. När så är möjligt kommer jaktvårdskretsarna att initiera andra åtgärder än jakt i syfte att minska skadorna.

Markägarnas ansvar

Jägareförbundet vill understryka vad utredaren anför om möjligheterna för markägarna att genom olika åtgärder i samband med markens brukan-

de minska riskerna för viltskador. Inom jordbruket kan det ske bl. a. genom val av gröda och arealdisposition och i skogsbruket bl. a. genom en till viltförekomsten anpassad skogsskötsel och val av plantmaterial.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Jägarnas ansvar

Jägareförbundet delar utredarens uppfattning att jägarna kan och bör ta ett större ansvar vad rör viltskador. Det skall bl. a. ske genom en till de lokala förhållandena anpassad avskjutning, åtgärder till förhindrande av viltskador (stängsel, m. m.) genom anläggande av viltbetesområden och motsvarande "avledande" födoresurser. I utredningen anges att bidrag till materialkostnader, m. m. skall kunna erhållas när det gäller förebyggande av älgskador. Som ovan angivits finner emellertid jägareförbundet att bidrag till förebyggande av skador skall kunna utgå jämväl för att förhindra skador av dov- eller kronvilt.

Förbundet delar utredarens uppfattning om vikten av ett utbyggt samråd mellan jägare och markägare. Formen för detta samråd bör emellertid kunna få variera från län till län. Olika system har redan utbildats och accepterats av länsstyrelserna, företrädare för de areella näringarna, jaktvårdskretsarna och länsjaktvårdsföreningarna. Inom Värmlands län tillämpas ett system med kretstilläggslicenser innebärande att kretsen erhåller ett visst antal älgar i förhållande till det antal som delas ut till avskjutning på de olika jaktlagen inom kretsen. Dessa älgar fördelas av kretsen till jaktlagen med hänsyn till skadebild, älg tillgång, m. m.

Inom Gävleborgs län tillämpas redan nu i princip en arbetsordning som innebär att jaktvårdskretsarna efter samråd med övriga intressenter beslutar om tilldelningen av älg inom resp. älgvårdsdistrikt/jaktvårdskrets. Länsstyrelsen fungerar som överklagningsinstans.

Inom Västernorrlands län, där man tidigt anammade de signaler och förslag som presenterades i Älgen och Skogen, har det system som redovisas i länsjaktvårdsföreningens yttrande fallit synnerligen väl ut.

Enligt jägareförbundets mening bör således olika system — utan ökad byråkrati — kunna accepteras under förutsättning att de verkligen leder fram till ett organiserat samråd mellan berörda parter i älgskötselfrågorna. Förbundet vill understryka angelägenheten av att samrådet dokumenteras så att eventuellt olika meningar framkommer.

Förbundet instämmer till fullo i utredarens förslag om att för varje jaktvårdskrets skall upprättas en älgskötselplan. Inom älgskötselplanens ram kan de areella näringarnas synpunkter på skadebilden redovisas till länsviltnämnden och länsstyrelsen.

Länsviltnämndernas ansvar

Jägareförbundet instämmer i huvudsak i utredarens synpunkter vad gäller länsviltnämnderna. Det är uppenbart att de areella näringarna har att nominera personer som verkligen för fram näringarnas intressen.

Enligt förbundets uppfattning borde länsviltnämndernas sammansättning ses över. Det kan med skäl ifrågasättas huruvida nämnderna inte

enbart borde bestå av representanter från de areella näringarna och de jaktliga intressena. Övriga — nu företrädna — intressen skulle vid behov kunna adjungeras till visst eller vissa sammanträden.

Det vore vidare av värde om nämndernas arbete skedde enligt en fastställd arbetsordning, innebärande bl. a. krav på att parternas grundförslag skall skickas ut till berörda i tid före varje sammanträde.

Förbundet instämmer slutligen i förslaget att länsälgnämnderna, som del av beslutsunderlaget, fortlöpande skall begära in jaktvårdskretsarnas älgskötselplaner.

Sveriges jordägareförbund:

Jägarnas ansvar

Utredningen anser att den svenska jägarkåren är välutbildad och kompetent att ta ett större ansvar lokalt, så att länsstyrelsens reglering av älgtilldelningen inom stabila jaktområden av en viss minimistorlek (älgskötselområden) kan slopas.

Sveriges jordägareförbund tillstyrker utredningens förslag.

Utredningen anser att det behövs ett obligatoriskt lokalt samråd mellan markägare och jägare och att Svenska jägareförbundet skall var huvudansvarig för detta samråd.

Sveriges jordägareförbund avstyrker utredningens förslag. Mot bakgrund av den ovannämnda uppfattningen att jakten är en integrerad del av markägarens ekonomiska förvaltning som markägaren själv har att bestämma om, saknas anledning att föreskriva ett obligatoriskt lokalt samråd. En helt annan sak är att det kan vara värdefullt för markägare att ta vara på de kunskaper och den vilja att göra insatser för jakten som kan finnas hos jägarnas organisationer. Detta bör emellertid ske på frivillig basis.

Länsviltnämndernas ansvar

Utredningen konstaterar, att jägarintressena ibland kommit att väga alltför tungt i länsviltnämndernas bedömningar. Utredningen anser, att det i första hand bör ankomma på jord- och skogsbrukets intresseorganisationer att beakta detta vid frågan om nomineringen av ledamöter till nämnderna.

Sveriges jordägareförbund delar utredningens uppfattning, att de speciella jägarintressena kommit att väga för tungt i länsviltnämnderna i förhållande till markägarna. Av ovan angivna skäl anser förbundet, att representationen för jägarnas organisationer inte fyller någon självständig funktion. De areella näringarnas ställning bör förstärkas genom att ytterligare två ledamöter utses att företräda ägarna av jordbruksmark och skogsmark i stället för de två ledamöter som utses efter förslag av jägarnas organisationer.

6 Regleringen av jakten

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Skogsstyrelsen: Den föreslagna längre jakttiden bör innebära klara fördelar för viltvården genom att ett mer utvecklat urvalsbeteende blir möjligt vid jakten. Hela tidsramen den 16 augusti—den 28 (29) februari bör kunna disponeras för älgjakt. Därmed blir det också möjligt att delegera ansvaret för skyddsjakt till lokal nivå.

Utredningen föreslår att kalvjakten bedrivs i nuvarande form utanför älgskötselområdena — alltså genom tilldelning. Skogsstyrelsen gör dock bedömningen att om älgskötselområdena själva får bestämma hela sin avskjutning så borde under exempelvis en treårsperiod fri kalvjakt på försök kunna medges i övrigt inom älgjaksområden som registrerats för A-licens. Länsstyrelsens tilldelning begränsas till de vuxna djuren. Tilldelningen av vuxna djur bör åtföljas av en rekommendation att minst lika många kalvar bör fällas. Fri kalvjakt kan i förening med förlängd jakttid möjliggöra en ökad avskjutning i skadedrabbade områden i de fall licens-tilldelningen på vuxna djur visat sig vara för låg. I bästa fall bortfaller behoven att besluta om extraälgar och särskild skyddsjakt i skadeområden. Dessutom undviker man den stora nivåskillnaden mellan fullständig frihet inom älgskötselområden och fullständig reglering i övrigt. Rapportering av jaktresultat bör vara obligatorisk även beträffande den fria kalvjakten.

Skador av rådjur på plantskog har ökat kraftigt under senare år. Detta uppmärksammas i utredningen som föreslår förlängd jakttid t. o. m. januari månads utgång. Skogsstyrelsen anser att detta är bra.

Förslaget om uppföljning senast år 1994 av älgstammens utveckling, skadebilder, effekten av förändrad reglering och resultaten av föreslagen utbildning är bra och bör genomföras.

Domänverket: Domänverket tillstyrker en ökad tillämpning av flerårslicenser med ett högsta antal tillåtna älgar under t. ex. en treårsperiod.

Utredningen föreslår att s. k. älgskötselområden skall kunna bildas och att dessa skall ges förtroendet att själva bestämma avskjutningen. Domänverket finner detta värt att pröva, under den uttryckliga förutsättningen att markägarna som ovan sagts får det avgörande inflytandet över avskjutningen. Det får absolut inte bli som det står i detta sammanhang på s. 56 i betänkandet: "När jägarna själva får bedöma avskjutningen ...".

Som minimistorlek för älgskötselområden anges 3 000—5 000 ha för södra Sverige och 5 000—8 000 ha för norra. I naturvårdsverkets promemoria "Förenklad administration av älgjakten" sägs att ett älgskötselområde bör vara minst 2 000 ha. För välarronderade områden i södra och mellersta Sverige är en sådan minimiareal också tänkbar. Principen med ett högre arealkrav i norra Sverige är dock riktig.

En hel del frågetecken finns kring dessa älgskötselområden. Hur bildas de, hur skall de styras, vilken status skall de ha osv. Utredningen säger, att det får ankomma på naturvårdsverket att utfärda föreskrifter om områdenas storlek. Domänverket utgår från, att naturvårdsverket skall ges uppdrag att ta fram alla erforderliga regler för älgskötselområden och att detta

skall göras under medverkan av representanter för alla markägarkategorier, jägarorganisationerna och skogsstyrelsen.

Domänverket tillstyrker en generell förlängning av jakttiderna för älg, hjort och rådjur. Jakttiden för älg på A-licens och inom älgskötselområden skulle kunna vara den 10 september—den 31 januari i Norrland och den 1 oktober—den 31 januari i södra Sverige med möjlighet till skydds jakt från den 16 augusti till den 28 (29) februari. Detta skulle bl.a. innebära en avdramatisering av älgjakten och ge möjlighet att komma till rätta med s.k. havreälgar i söder och vandringsälgar i norr.

Det andra stycket i det föreslagna tillägget till 23 § jaktlagen bör ha följande lydelse för att vara tillämpligt även vid skada på skog.

”Har älg orsakat skada på yrkesmässiga odlingar eller på skog inom särskilt av länsstyrelsen registrerade större licensområden (älgskötselområden) får älg jagas i anslutning till skadeområdet under tiden den 16 augusti—den 28 (29) februari”.

Kammarkollegiet: Utredningens förslag om en generell förlängning av jakttiden tillstyrks av egendomsnämnden i Lund. Egendomsnämnden i Göteborg framhåller att jakttidens förlängning är en självklar följd av kravet på ökad avskjutning. Långa jakttider ger jägarna möjlighet att utnyttja olika jaktformer. Även egendomsnämnderna i Skara och Luleå godtar en förlängning av jakttiderna, men nämnden i Luleå anser att länsstyrelsen bör ha en möjlighet att vid behov förkorta tiden. Egendomsnämnden i Skara anser inte att dovhjortsjakten bör släppas fri eftersom det finns risk att stammen ”skjuts sönder”.

Statskontoret: Målet bör vara att åstadkomma en produktionsanpassning av jakten, dvs. så att älgstammarna får ett tillräckligt stort betesområde med hänsyn till vad skogsvården kan tåla av skador.

Statens naturvårdsverk:

Lokalt inflytande

Förslagen i betänkandet går i flera avseenden ut på att öka det lokala inflytandet över framför allt jakten. Verket anser det särskilt positivt att utredningen med lokalt inflytande avser ökat ansvar för markägare och jägare i de aktuella avseendena. Även naturvårdsverket anser att en utveckling mot ökad avreglering av jakten och ökat ansvar på framför allt enskilda markägare och jägare för viltskadorna och viltstammarna, är en nödvändighet för att lösa de aktuella problemen.

Naturvårdsverket anser att en avreglering av jakten även bör inbegripa en strävan mot minskad administration. Från den utgångspunkten kan verket inte acceptera att ökad lokal samordning och ökat inflytande medges leda till att ytterligare administrativa nivåer eller administration av jakten skapas.

Som redan nämnts är naturvårdsverket av uppfattningen att viltet kommer att få ökad bl.a. ekonomisk betydelse. Det innebär att markägarnas

och jägarnas ansvar för viltskadorna och viltstammarna automatiskt ökar. Enligt verkets uppfattning kommer denna utveckling att ytterligare accentuera behovet av samordning på lokal nivå av verksamheter som jakt och genomförandet av skadeförebyggande åtgärder.

Svenska jägareförbundet har statsmakternas uppdrag att svara för den praktiska jakten och viltvården i riket. Det innebär att det även åligger länsjaktvårdsförbunden att svara för det allmänna uppdragets genomförande. Enligt verkets mening bör därför jaktvårdskretsarna utnyttjas för att tillgodose behoven av ökat lokalt samråd och inflytande. Verket får dock fästa uppmärksamheten på att kompetensen i kretsarna i flera viktiga avseenden ännu inte är tillräcklig för ett sådant ansvar. Jägareförbundet har emellertid själv utpekat kunskapsuppbyggnaden inom kretsarna som en av de främsta arbetsuppgifterna för organisationen under 90-talet. Det bör också uppmärksammas att jaktvårdskretsarnas verksamhetsområden i många fall är för stora för att de skall kunna leva upp till kravet på att vara lokala samordnare i de aktuella frågorna.

Naturvårdsverket anser ändå att jaktvårdskretsarna bör utnyttjas för att samordna de lokala insatser som genomförandet av betänkanternas olika förslag medför. En förutsättning är emellertid att kompetensen i kretsarna ökas när det gäller bl. a. viltbiologi, jakt och skadeförebyggande åtgärder, att verksamheten mer inriktas mot de krav som det allmänna uppdraget innebär, samt att kretsarnas verksamhetsområden ses över.

I likhet med naturvårdsverket har utredningen föreslagit att inom s. k. älgskötselområden skall jägarna själva få bestämma avskjutningens storlek. Beteckningen älgskötselområden, som verket lanserade i "Älgjaktens administration", har visat sig kunna sammanblandas med andra beteckningar med liknande eller samma betydelse. Verket ser det därför som angeläget att dels en beteckning för sådana områden fastställs, dels beteckningen används konsekvent, dels beteckningen definieras. Naturvårdsverket vill för sin del rekommendera att i stället för älgskötselområden beteckningen älgvårdsområden används, för att på så sätt knyta de aktuella områdena till de redan existerande älgvårdsdistrikten.

Med anledning av såväl denna utredning som "Älgjaktens administration" har en livlig och delvis snedvriden debatt förts om hur stora älgvårdsområdena bör vara. Naturvårdsverket får emellertid deklarera att verket anser att det inte bör fastställas någon arealgräns för de aktuella områdena. Verket anser det nämligen omöjligt att fastställa någon sådan gräns. Varken jaktliga eller biologiska förhållanden medger det, eftersom skillnaderna är avsevärda mellan olika delar av landet. Naturvårdsverket anser därför att det bör ankomma på länsstyrelserna att själva, efter samråd med länsviltnämnderna, fastställa vilken areal inom länet eller delar av det, som skall krävas för registrering av ett älgvårdsområde.

Naturvårdsverket får påpeka att det bör vara en förutsättning för att ett älgvårdsområde skall kunna registreras att avtal har slutits mellan de markägare/jakträttshavare som ingår i älgvårdsområdet. Avtalet bör bl. a. reglera hur jakten skall bedrivas, hur fällda djur skall fördelas och hur avskjutningen skall beräknas. Det bör förslagsvis ankomma på jägarorga-

nisationerna att i samråd med naturvårdsverket utforma "normalavtal" och/eller "normalstadgar" för älgvårdsområden.

Prop. 1991/92: 9
Bilaga 3

Naturvårdsverket delar utredningens uppfattning om att jakttiderna för älg, hjort och rådjur kan förlängas på det sätt som föreslagits.

När det särskilt gäller licensjakten efter kronhjort bör uppmärksammas att det förekommer att fler än ett län är hemvist för ett och samma bestånd. Om så är fallet, är det av stor vikt att berörda länsstyrelser samråder i fråga om jakttidens längd, regler för avskjutningen, tilldelningsprinciper, etc. Behovet av samråd torde vara särskilt stort vid bildning av licensområden för jakt efter kronhjort som berör flera län.

Beträffande förslaget om utsträckt jakttid efter dovhjort och rådjur utgår naturvårdsverket från att länsstyrelserna får möjlighet att avkorta jakttiden om det anses behövligt av klimatiska skäl. Även i detta sammanhang får verket understryka vikten av samråd mellan län med likartade klimatiska förhållanden.

Beträffande jakttiden för rådjur får verket föreslå att jakt efter kid också får bedrivas under september månad enligt samma regler som gäller för jakt efter hornbärande rådjur under denna tid.

Samordning av älgjakten

Utredningen anser att det föreslagna programmet för minskning av viltskadorna skall prövas under en treårsperiod t. o. m. år 1994. Under treårsperioden förväntas samordningen av älgjakten accelerera, för att vid periodens slut förhoppningsvis vara helt samordnad.

Naturvårdsverket anser att utredningen är alltför optimistisk när det gäller möjligheterna att genom utredningsförslagen åstadkomma en ökad samordning av älgjakten. Det redan genomförda förslaget att förlänga övergångstiden för de generella älgjaksområdena (G-områden) motverkar t. ex. direkt en sådan ökad samordning. Eftersom fler älgar får fällas på dessa områden än på B-licensområden, är det uppenbart fördelaktigare att även fortsättningsvis jaga på G-områden än att samverka i A-licensområden eller att gå över till B-licens. Hade G-områdena avvecklats och generösa möjligheter att övergå till B-licensområden skapats, hade tvärtom motiven för samverkan i A-licensområden utan tvekan ökat.

Fri kalvjakt

Utredningen har även motsatt sig att naturvårdsverkets förslag till fri jakt efter älgkalv på A-licensområden genomförs. Även denna inställning motverkar ökad samordning. Vid anslutning av B-licensområden eller andra mindre områden till A-licensområden, kan fri kalvjakt bidra till att bibehålla eller t. o. m. öka jaktmöjligheterna för de mindre markägarna. Samverkan i A-licensområden kan därmed utan tvekan bli mer attraktiv. Vidare bör fri kalvjakt vara ytterligare ett sätt att försöka minska viltskadorna. Naturvårdsverket anser därför att fri kalvjakt bör prövas under tiden fram t. o. m. år 1994.

Utredningen anser uppenbarligen att de s. k. älgskötselområdena kom-

mer att få störst betydelse för de små markägarnas vilja att samverka i älgjakten. Naturvårdsverket finner att utredningen på denna och andra punkter förefaller att ha en övertro på utredningsförslagets förmåga att locka till samverkan. Flera förslag motverkar för övrigt ökad samverkan.

Samarbete och samförstånd

Under senare tid har samarbetet och samförståndet mellan jägareorganisationerna ökat avsevärt. För älgjakten gäller t.ex. att organisationerna numera synes ha en i allt väsentligt samstämmig uppfattning om hur den skall bedrivas. Ett viktigt inslag i det ökade samarbetet och samförståndet är att man betonar vikten av frivillighet och frihet. Det har lett till att motståndet mot samordning av älgjakten hos framför allt de mindre markägarna avtagit. Genom system med bl. a. storlicenser, i vilka mindre markägare frivilligt kan ingå och bedriva jakt för sig själva, har i vissa län problemen med G-områden, B-licensområden och Kalvjaktområden minskat. Jakten har med andra ord på frivillig grund organiserats så att den uppfyller kraven på att vara produktionsanpassad.

Naturvårdsverket anser det vara viktigt att den beskrivna trenden inte bromsas. Verket avser därför att med tillgängliga medel och resurser ytterligare stödja utvecklingen mot ökad samordning. Det är för övrigt med stor tillfredsställelse verket konstaterar att tidigare uppfattningar om behov av tvångsåtgärder övergetts till förmån för frivillighet och frihet. Dessutom visas ett ökat förtroende för den enskilde jakträttshavarens förmåga att lösa problem med t. ex. jakt och viltskador.

Hovrätten för Västra Sverige: Utredningens förslag om älgjakt inom s. k. älgskötselområden innebär i lagtekniskt hänseende inte något större avsteg från vad som redan gäller, fränsett att en viss jakttid föreslås direkt angiven i lagen. Eftersom regeringen enligt 29 § jaktlagen får meddela föreskrifter om bl. a. de tider när olika slag av vilt får jagas inom skilda delar av landet, kan ifrågasättas om en bestämmelse av detta slag behövs i själva lagen. I förslaget anges i övrigt bara helt oförmedlat att älg får jagas — det sågs inte av vem — i direkt anslutning till odlingar som skadats inom särskilda av länsstyrelsen registrerade större licensområden (älgskötselområden). Men det framgår inte att denna reglering skulle innebära något avsteg från bestämmelserna i 33 § jaktlagen om licenstvång m. m.

Av vad som anförs i betänkandet får emellertid dras slutsatsen att utredningen med sitt förslag om älgskötselområden har velat tillskapa något nytt i förhållande till reglerna om licensjakt. Avsikten är att jägarna/markägarna inom större jaktområden — med arealer uppgående till minst 3 000—5 000 ha — skall ges frihet att själva avgöra om avskjutningen stämmer med en god älgvård och är anpassad till de areella näringarnas krav och trafiksäkerheten (bet. s. 56). Det är således meningen att jägarna själva, inom ramen för en fri avskjutning, skall beakta bl. a. sådant som annars kan föranleda särskilda insatser i form av skyddsjakt. I betänkandet sägs vidare att det får ankomma på naturvårdsverket att utfärda föreskrifter om minimistorleken på älgskötselområden.

Hovrätten anser mot denna bakgrund att utredningens intentioner med älgskötselområden skulle komma till bättre uttryck om frågan reglerades i 33§ jaktlagen, som ett undantag från bestämmelsen att älgjakt får ske endast efter licens från länsstyrelse. Lagregleringen kan inskränkas till ett bemyndigande för regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att för jaktområde som är av sådan storlek och beskaffenhet i övrigt att jakt och älgvård lämpligen kan bedrivas av jakträttshavarna under eget ansvar föreskriva undantag från reglerna i den paragrafen. Närmare bestämmelser i ämnet kan sedan meddelas i jaktförordningen. Detta gäller då också jakttiden inom sådana områden.

Däremot är det enligt hovrättens mening knappast ändamålsenligt att i jaktlagen ta in särskilda regler om skyddsjakt inom älgskötselområden. Skyddsjakt är ju typiskt sett något som innebär avsteg från annars gällande regler för jakten, antingen så att andra personer än jakträttshavaren får jaga eller också så att jakten får bedrivas på andra tider än normalt. Med en avreglering av jakten inom älgskötselområden minskar behovet av sådana undantagsregler. Skulle det emellertid visa sig att införandet av älgskötselområden ändå inte löser problemen bör skyddsjakt kunna komma i fråga. Men enligt hovrättens mening bör den då bedrivas med stöd av de gällande reglerna i 7§ jaktlagen, eftersom dessa, enligt vad som har framgått ovan, ger utrymme för att beakta även andra intressen än jakträttshavarnas.

Härutöver skall endast anmärkas att om, trots vad hovrätten anfört, den i betänkandet upptagna lagtekniska lösningen följs, en överarbetning, utöver vad angetts ovan, är nödvändig från redaktionella och juridiskt-tekniska synpunkter. Bl.a. kan självfallet inte begreppet skyddsjakt — varom talas redan i 7§ — som begrepp preciseras först i 23§. Inte heller bör i 23§ uttrycket "om inte annat har avtalats" användas utan att det klart framgår vilka avtalsparterna är.

Statens veterinärmedicinska anstalt: I förslag till förändring av jaktförordningen föreslås en utökad jakttid (ram) för rådjur till 31 januari. SVA stödjer detta då det enligt aktuella kända kunskaper inte finns några biologiska hinder att jaga rådjur i januari.

På samma grund stödjer SVA förslaget om längre jakttider för älg, kronhjort och dovhjort.

Sveriges lantbruksuniversitet: All reglering (reglering = ställa in på och vidmakthålla på en angiven nivå) av hjortdjurspopulationer måste bygga på kunskaper om bestånden och kunskaper om hur olika ingrepp — jaktliga uttag — påverkar beståndens utveckling. Kunskaper om bestånden gäller deras storlek (älg/1 000 ha), sammansättning (ålder och kön) och tillväxt. Utan att kunna skaffa sig dessa kunskaper blir det mesta av älgvård en mycket osäker uppgift. Förutsättningen för att ta fram dessa kunskaper är att man har goda instrument att mäta dem ute i markerna. Ingen människa tror att man kan sköta en boskapsbesättning utan att veta hur många djur man har, hur många kalvar de får och vilka och hur många djur man tar ut till slakt. När det gäller skötseln av klövviltbestånd får man

intrycket att man ibland tror att skötseln av dessa är möjlig utan ovan angivna kunskaper. Så är det naturligtvis inte! Särskilt när det gäller älgen med sin stora potential för beståndstillväxt är sådana baskunskaper mycket väsentliga. Det är därför närmast häpnadsväckande att arbetet med att kunskapsmässigt lära oss förstå hur dessa viltpopulationer fungerar och att ta fram instrument för det praktiska arbetet med älgskötseln under en följd av år på grund av brist på resurser endast har kunnat bedrivas på en rudimentär nivå i förhållande till behovet. Som ett exempel kan anges att jägarobservationerna har framhållits som den metod som särskilt i södra Sverige skulle bli ett användbart instrument i älgvården. Trots detta har man inom forskningen i flera års tid väntat på att några reella resurser skall anslås för att genomföra det nödvändiga utvecklingsarbetet, vilket utgör en av de väsentligaste delarna i ett framtida fungerande system för skötseln av klövviltbestånden!

Det är även mycket väsentligt för förståelsen och skötseln av älgbestånden att en tillräcklig statistik insamlas vad gäller avskjutningen och dess fördelning på olika djur. Den förenklade administrationen får inte vara ett mål i sig om man därigenom ödelägger möjligheterna att följa älgstammens utveckling i olika avseenden. En god statistik från avskjutningen är en nödvändighet i det framtida älgvårdssystemet.

I betänkandet föreslås — när det gäller regleringen av jakten — att denna skall föras ned på en lägre nivå med ett ökat inflytande och engagemang från jägare och markägare/skogsägare m. fl. intressenter på det lokala planet. Detta är goda idéer liksom förslaget om inrättande av ett slags älgskötselområden med utökat lokalt ansvar för jaktens bedrivande. Det är dock helt ofrånkomligt även med detta system att nödvändiga instrument och tillräcklig kunskap finns hos dem som skall ansvara för den lokala verksamheten. Ett omfattande utbildningsprogram/fortbildningsprogram måste därför finnas för att klara detta.

Diskussionen kring särskilt älgstammens skötsel går ofta ut på att bestånden i dag är i obalans med olika faktorer, t. ex. alltför omfattande skador på skog. Enligt betänkandet skall älgstammen minskas i många områden och därefter utbreder sig ett förhållande av frid över systemet! Detta är i balans! Den obehagliga sanningen är att det på intet sätt är lättare att sköta en älgstam bara för att den är i balans med någon given förutsättning. Det är snarare så att det krävs ökade kunskaper — långsiktigt och kortsiktigt — för att verkligen vidmakthålla denna balans. Man kan aldrig lämna systemet älgen och tro att det på ett enkelt sätt sköter sig själv bara för att "balans" har uppnåtts. Systemet måste hela tiden innehålla kontroller (feed back) och uppföljningar, korrigeringar av avskjutningen från år till år för att på något sätt kunna motsvara förväntningarna om ett system i balans. Trots detta måste vi finna oss i att avsevärda avvikelser från de uppställda balansmålen kan uppträda vid enskilda tidpunkter. Älgstammar är i hög grad dynamiska system där varje ingrepp påverkar den framtida utvecklingen och där olika former av ingrepp har radikalt olika effekter på utvecklingen. Dessa effekter har för att försvåra det hela konstaterats vara av både kortsiktig och långsiktig karaktär. Till detta kommer dessutom att varierande väderlek under olika år — tempe-

ratur, nederbörd, snödjup, vinterns längd — ger betydande effekter på älgbestånden och deras tillväxt.

När det gäller jakttiden föreslås generellt sett att denna skall vara lång. Detta är ett riktigt synsätt om man tror på de övriga ingredienserna i det föreslagna jaktsystemet. De begränsningar som av biologiska eller etiska skäl skall läggas på jakttiderna måste dock strikt iakttas.

Skogs- och jordbrukets forskningsråd: Utredaren föreslår i detta avsnitt av betänkandet att inflytandet skall öka för jägare och mark- och skogsägare samt andra intressenter. Detta lokala ansvar menar SJFR är ett mycket bra initiativ. Likaså förslaget om älgskötselområden, där jägarna/markägarna får avgöra om avskjutningen överensstämmer med god älgvård och med hänsyn till trafiksäkerhet, de areella näringarnas intressen etc. Det är på det lokala planet älgvårdsfrågorna hör hemma. Det är dock även i detta sammanhang nödvändigt att genom vidareutbildning öka kunskaperna hos de ansvariga, vilket medför att betydligt större resurser än vad som för närvarande är fallet måste avsättas för forskning rörande de många olika faktorer som påverkar älgstammarna. Det är inte minst viktigt att en tillförlitlig statistik lämnas rörande avskjutning, könsfördelning osv. Även i fråga om dov-, kronhjort och rådjur är det nödvändigt att större resurser för forskning ställs till förfogande för att man skall kunna bedöma bestånden och hur ingrepp av olika slag påverkar dem.

SJFR tillstyrker längre jakttider för älg, hjort och rådjur. När det gäller jakten på kronhjort bör någon form av restriktioner gälla för kapitaltjurarna både ur biologisk synpunkt och allmän naturvårdssynpunkt.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Förslaget att införa ytterligare en registreringsform för älgjakten, älgskötselområden, kan länsstyrelsen inte finna något ändamålsenligt syfte med. Någon förenkling av registreringssystemet med införande av ytterligare en områdestyp blir det inte.

Att inom ett älgjaksområde fritt få bestämma tilldelad avskjutning kan göras redan nu inom en s. k. storlicens. Även 3 000—5 000 ha, som föreslås som minsta älgskötselområdesareal, är små områden för vård av en egen älgstam. Som jämförelse kan nämnas att det s. k. hemområdet för en älgko (med kalv) är ca $0,5 \times 1$ mil, eller 5 000 ha. Älgtjurens hemområde är större. I Norrland tillkommer de regelbundna älgvandringarna höst och vår på flera mil. Risk finns för utnyttjande av jakten på grannområdenas bekostnad, särskilt med en ytterligare förlängning av jakttiderna. Det kan även uppfattas som stötande om enstaka stora jordägare får bedriva storviltjakten i praktiken helt utan extern kontroll.

Till fri skydds jakt efter älg fr. o. m. den 16 augusti t. o. m. utgången av februari ställer sig länsstyrelsen positiv, under förutsättning att den genomförs med utnyttjande av meddelad älglicens.

Älgjaktens längd har i Stockholms län sedan avsevärd tid varit två månader. Detta har förorsakat viss kritik att jakttiden är för lång. En risk med långa jakttider är att för stort jakttryck uppstår inom områden med dålig älg tillgång. Det finns områden med licenser med en älg per 300—400 ha och sedan några år vikande älgstam. En del licensområden på omkring

500 ha borde egentligen omregistreras till kalv- eller B-licensområden. Omregistreringsförslag väcker naturligtvis motstånd hos jägarna och innebär mer administration. Ett alternativ kan vara bl. a. sänkt jakttid. Mot den bakgrunden kan förslaget om en minimitid på 70 dagar inte tillstyrkas.

En längre tid är å andra sidan heller inte lämplig. Således kan arbetet med fällstatistik inte påbörjas förrän anmälningstiden av jaktresultatet gått ut, vilket inträffar två veckor från jakttidens slut. Denna fällstatistik är oundgänglig för en rättvis tilldelning till nästa jaktår. Länsviltnämnden och dessförinnan jaktkretsarna är starkt beroende av fällstatistiken. Utan denna blir underlaget för dessa rådgivande organs beslut otillfredsställande och värdet av deras yttranden tveksamt.

Utredningens förslag om kronhjortsområden med licens på kronhjort resp. endast allmän jakttid på dovhjort tillstyrks. Länsstyrelsen delar länsjaktvårdsföreningens tveksamma inställning till allmän jakttid för kronhjort.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om längre jakttid på rådjur. Om allmän jakttid på kron- och dovvilt införs bör ersättningsmöjligheten i vilt-skadeförordningen tas bort för skador av dessa viltarter.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att jakttiden för älg skall omfatta minst 70 dagar.

Emellertid kan länsstyrelsen inte acceptera en så lång tidsram för älgjakten som utredningen föreslagit. En tidsperiod som varar från den 15 augusti till den 1 mars innebär en allvarlig inskränkning i allemansrätten eftersom många människor verkligen upplever rädsla och ogärna vistas i naturen under älgjaktstiden. Även ovisshet om älgjakt bedrivs eller inte avhåller många människor från sådan vistelse. Säkerhetsfrågan kan inte heller negligeras. Varje år dödas eller skadas ett antal människor av vådaskott i samband med älgjakten. De förändringar som vidtas måste utgå från att antalet olycksfall i vart fall inte får öka.

En jakttid på älg särskilt under augusti och september månader är mindre lämplig i landets södra delar eftersom ett stort antal människor under den tidsperioden är ute i skog och mark för allmän rekreation och för att plocka bär och svamp. Direkt olämplig under tidsperioden måste betecknas den form av skyddsjakt utan särskilt tillstånd som utredningen föreslagit avseende s. k. älgskötselområden. Ju större rörligt friluftsliv desto större säkerhetsproblem. Av vikt att påpeka i detta sammanhang är som ett exempel hur hårt domstolarna ser på säkerhetsfrågorna i jaktmål i sådana fall där jägare utan lov lämnat sina jaktpass. Även jakt under vissa helger samt perioden jul- trettondagshelgen är mindre lämplig med hänsyn till det rörliga friluftslivet.

Länsstyrelsen anser det inte motiverat att ytterligare en form av jaktområde, s. k. älgskötselområden införs. I länet utgör för närvarande mer än hälften av älgvårdsdistrikten storlicensområden, s. k. kretslicensområden. Enligt länsstyrelsens mening fungerar dessa områden och områdena i övrigt i länet mycket bra i den form den statligt reglerade tilldelningen av älg hitintills har bedrivits. Det finns därför för närvarande inte tillräckliga skäl att anta att det inte skulle göra så även i fortsättningen. En fortsatt

statligt reglerad tilldelning i de arbets- och medverkansformer som tillämpas för länets vidkommande anser länsstyrelsen som den bästa garantin för att älgstammen skall komma i balans enligt högt ställda mål. Länsstyrelsen avstyrker därför förslaget om registrering av s. k. älgskötselområden.

Länsstyrelsen i Södermanlands län; länsviltnämnden:

Älgskötselområden

Utredaren föreslår att länsstyrelsen fr. o. m. år 1992 inte skall besluta om tilldelning av det antal djur som får fällas på stabila jaktområden av en viss minimistorlek. För södra delarna av Sverige bör enligt utredaren minimistorleken ligga inom ramen 3000—5000 ha. Inom dessa ramar bör länen själva fastställa en minsta storlek, lika för alla.

Nämnden delar utredarens uppfattning att tiden nu är mogen för att överlåta skötseln av älgstammen till jägarna/markägarna i de fall älgvården samordnas i större områden. Erfarenheterna från ett antal s. k. storlicensområden visar entydigt att jägarna kan och är mogna att ta det ansvar som följer av de föreslagna befogenheterna.

Med hänsyn till att minimiarealen för ett älgskötselområde skall vara lika för alla inom ett län och då älgtätheten kan variera kraftigt inom olika delar av ett sydsvenskt län bör enligt nämndens uppfattning minimiarenalen läggas nära den av utredaren föreslagna högre gränsen. I Södermanland har 3500 ha tillämpats som gräns för treårslicenser. Under alla omständigheter bör älgskötselområdena ha minst denna areal.

Den "fria" avskjutningen kan komma att medföra vissa administrativa svårigheter, t. ex. framräkning av utnyttjandegrad och försvårade beslut om realistiska tilldelningsramar för ett älgvårdsdistrikt.

Generellområden

Utredaren föreslår en förlängning av övergångstiden t. o. m. 1994 års älgjakt för registrerade generellområden i förhoppning om att tillskapandet av älgskötselområden skall locka till ökad samverkan.

Genom riksdagens beslut i ärendet är frågan ej längre aktuell.

Fri kalvjakt

I likhet med utredaren anser nämnden av flera skäl att en fri kalvjakt inte kan accepteras inom andra områden än älgskötselområden.

En grundförutsättning för begränsning av viltskador är att jakt efter den skadevällande viltarten får bedrivas. Nämnden finner det därför erforderligt att vuxna älgar även framgent får fällas på alla registrerade älgjaktsområden.

Älg

Utredaren föreslår att jakttiden för älg bör omfatta minst 70 dagar. Nämnden har inga invändningar mot det förslaget och förutsätter då att utredaren avser jakttiden inom A-områden och älgskötselområden.

Utredarens förslag om skyddsjakt inom älgskötselområden under tiden den 16 augusti—den 28 (29) februari utan särskilt tillstånd anser sig nämnden kunna acceptera endast under förutsättning att jägarna inom området kommer överens om, att ett antal "extraälgar" skall kunna fällas under skyddsjakt om så skulle erfordras.

Inom övriga A-områden och inom B-områden bör, som utredaren föreslår, skyddsjakt få bedrivas endast efter särskilt tillstånd.

Kronhjort

Utredaren föreslår att man inom varje län som hyser kronhjort skall bestämma inom vilka delar som fasta bestånd skall få finnas kvar eller etableras. Inom dessa områden skall endast licensjakt få bedrivas medan allmän jakt skall gälla övriga områden.

Inom Södermanland är problemen med kronhjort kända och den plan för länet som utredaren föreslår har nämnden i olika sammanhang aktualiserat. Nämnden har alltså inget att erinra mot utredarens förslag.

För skyddsjakt på kronhjort föreslår utredaren att liknande principer skall gälla som han föreslår för skyddsjakt på älg med undantag av den restriktivare jakten på hanhjort.

Nämnden har inget att erinra mot förslaget men anser det lämpligt att kronhjort som fälls under skyddsjakt inom kronhjortsområde skall avräknas den tilldelning som meddelas för licensjakten.

Dovhjort

Utredaren föreslår att licensjakten på dovhjort skall upphöra och som skäl härför anför han att licensjakten inte varit särskilt effektiv när det gäller att reglera tillväxten.

Nämnden delar denna uppfattning.

Rådjur

Utredaren menar att jakttiden på rådjur bör kunna förlängas med en månad t. o. m. den 31 januari. Det framgår inte klart av hans förslag om han menar att den allmänna jakttiden skall utökas. Däremot är det, vilket framgår av hans förslag till ändring i bilaga 2 till jaktförordningen, klart att han föreslår att licensjakt efter rådjur skall få bedrivas fram t. o. m. den 31 januari.

Nämnden anser att licensjakt efter rådjur bör avskaffas enligt samma grunder som angivits för dovhjort. Vad gäller den allmänna jakttidens förlängning till den 31 januari, känner nämnden tveksamhet inför ett

obligatorium i denna del. Enligt nämndens mening bör eventuella behov av januarijakt efter rådjur lösas med delegering till länsstyrelsen av beslutsrätt om sådan allmän jakttid.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Länsstyrelsen anser inte att förslaget om införandet av fri jakt inom s. k. älgskötselområden är bra utan tvärtom kan leda till nya oönskade effekter. T. ex. skulle samhället förlora möjlighet att styra eventuell önskad avskjutning om viltstammen måste ändras med hänsyn till viltolyckor, skogs- och grödskador. Svårighet skulle kunna uppstå med att bedöma och dra slutsatser av avskjutningsstatistik, utnyttjandegrad m. m. Sättet på vilket jägarna själva hanterar älgstammen inom ett s. k. älgskötselområde skulle även få följdverkan för älgstammen inom angränsande områden.

Länsstyrelsen ser hellre att frivilliga s. k. storlicenser bildas och att dessa erhåller rymliga tilldelningar och stort ansvar för älgvården. I länet finns redan ca 5–6 storlicenser bildade med hitintills goda erfarenheter.

Länsstyrelsen avstyrker därför också förslaget om tillägg till 23 § jaktlagen om viss tidigarelagd jakt vid yrkesmässiga odlingar inom de s. k. älgskötselområdena. En minskning av skadorna bör i stället i första hand åstadkommas genom utredningens föreslagna åtgärder för att reducera viltstammarna, dvs. ökad avskjutning under ordinarie tid. Särskilda tillstånd till tidigarelagd jakt bör som hitintills endast lämnas ganska restriktivt. I annat fall riskerar man en omfattande tillståndshantering med tendens mot en allmän tidigareläggning av älgjaksstarten.

Länsstyrelsen i Jönköpings län:

Älgskötselområden

Länsstyrelsen delar utredarens uppfattning om att tiden nu är mogen för att införa möjlighet till bildandet av s. k. älgskötselområden inom vilka man själv får besluta om avskjutningens storlek. Som utredaren föreslagit bör, som en konsekvens härav, en förlängning av övergångstiden för s. k. generella områden vara motiverad. Länsstyrelsen anser dock inte att ett införande av nya principer för registrering av älg inom s. k. B-licensområden bör vara avhängigt en utvärdering av resultatet av anslutning till älgskötselområden. Detsamma gäller naturvårdsverkets förslag till fri kalvjakt inom A-licensområden.

Längre jakttider m. m.

En generell förlängning av jakttiden för älg bör kunna medföra ökade möjligheter att förebygga eventuella skador och åstadkomma en lokal anpassning av älgstammen. Behovet av bl. a. skydds jakt bör därmed minska. Länsstyrelsen tillstyrker därför att en förlängning sker av jakttiden. Länsstyrelsen anser dock att jakten – med hänsyn främst till friluftsinträsena – som hittills bör påbörjas under oktober månad. Vad gäller föresla-

gen förlängning av allmän jakttid för rådjur anser länsstyrelsen — med hänsyn till stammens utveckling — att en förlängning av jakttiden i sig är motiverad. Länsstyrelsen har i dag, enligt 24 § jaktförordningen, möjlighet att förordna om skyddsjakt om det på grund av ett viltbestånds storlek finns påtagliga risker för trafikolyckor eller för allvarliga skador. Länsstyrelsen, som med stöd av detta stadgande har förordnat om skyddsjakt på rådjur under januari månad under de två senaste åren, anser att denna möjlighet är tillräcklig. Länsstyrelsen har därvid möjlighet att förordna om avbrytande av jakten om så är erforderligt (t. ex. på grund av svåra snöförhållanden), vilken möjlighet inte föreligger vid allmän jakt.

Länsstyrelsen i Kronobergs län: Minimistorleken på älgskötselområden för södra Sverige föreslås ligga inom ramen 3000—5000 ha. Det skulle för vårt län i nuläget innebära att endast 26 områden av totalt ca 690 A-licensområden övergick till att bli älgskötselområden med egen tilldelning. Naturvårdsverkets förslag skulle för vår del innebära att 81 områden skulle bli egna älgskötselområden. I vårt län är andelen mindre fastigheter ganska stor. Det innebär att antalet fastighetsägare skulle bli högt inom varje område vid en minimiareal på 3000 ha. Det kan försvåra bildandet av älgskötselområden. Länsstyrelsen delar inte heller utredarens uppfattning att utvecklingen går mot en ökad frivillig samverkan i större älgjaksområden. Länsstyrelsens arbete med licenstilldelning kommer då inte heller att förenklas nämnvärt i den delen. Länsstyrelsen anser att en minimiareal enligt naturvårdsverkets förslag, dvs. 2000 ha, bör kunna godtas.

Länsstyrelsen tillstyrker förslagen om förlängning av de allmänna jakttiderna för älg och rådjur samt att licensjakten efter älg bör omfatta minst 70 dagar. Därigenom blir det bl. a. möjligt att bedriva en effektivare skyddsjakt på älg, samtidigt som behovet av särskilda tillstånd till skyddsjakt minskar. Förslaget om minst 70 dagars licenssjakt har dock väckt en del negativa reaktioner från de myndigheter och organisationer som länsstyrelsen inhämtat yttranden av. Man menar att långa jakttider inverkar menligt på bl. a. rådjursjakten. Rådjursstammen kommer framöver att vara ett större problem än älgstammen. Länsstyrelsen menar dock att en balanserad älgstam bör innebära att jägarna i fortsättningen inte behöver lägga ner så mycket tid för att hålla älgstammen på denna nivå. Därigenom bör inte heller förslaget få någon negativ inverkan på möjligheterna att bedriva annan nödvändig jakt under denna tid.

Länsstyrelsen i Kalmar län: I länsstyrelsens yttrande den 14 december 1983 över jakt- och viltvårdsberedningens betänkande Vilt och jakt (SOU 1983:21) anförde länsstyrelsen angående vården av älgstammen bl. a. följande: "Länsstyrelsen vill i detta sammanhang — med hänsyn till älgstammens storlek och stadga — väcka frågan om att försöksvis inom större jaktområden i län med riklig älg tillgång medge licensinnehavarna rätt att själva bestämma om avskjutningens storlek. Endast licensjakttidens längd skall fastställas av myndigheterna. Detta bör kunna regleras genom särskilda bestämmelser i jakttidsförordningen."

Utredningens förslag om älgskötselområden ligger i linje med vad läns-

styrelsen i nämnda yttrande skisserade. I sådana områden får jägarna ett eget ansvar för att älgstammen hålls på en godtagbar nivå ur älgvårdssynpunkt samt att den är anpassad till jord- och skogsbrukets krav. Enligt utredningen bör för södra Sverige minimistorleken på ett älgskötselområde ligga inom ramen 3000–5000 ha. Naturvårdsverket föreslår i sin promemoria den 31 maj 1990 om "Förenklad administration av älgjakten" att ett älgskötselområdes storlek bör vara minst 2000 ha. Länsstyrelsen förordar sistnämnda förslag. Om älgskötselområdena inte skall bli för få till antalet bör ej alltför stränga krav ställas på arealens storlek. I Kalmar län finns för närvarande 25 licensområden med 3000 ha eller större areal och 53 licensområden med en areal av 2000 ha eller mera.

Utredningen föreslår att övergångstiden för generella områden förlängs t. o. m. 1994 års älgjakt i avvaktan på resultatet av anslutningen av sådana områden till älgskötselområden. Naturvårdsverket föreslår i sin ovan nämnda promemoria i stället att områden för B-licens skall registreras efter anmälan på samma sätt som områden för A-licens. Länsstyrelsen ansluter sig till sistnämnda förslag. Genom detta sker en önskvärd förenkling av övergången från generellt område till B-licensområde jämfört med 1987 års riksdagsbeslut. Åtskilliga generella områden har för övrigt redan registrerats som B-områden med rätt att endast fälla ett valfritt djur. Dessa områden kommer att missgynnas om övriga generella områden får vara kvar t. o. m. år 1994 och ha rätt att fälla ett vuxet djur och årskalv. Det torde vara minst lika lätt att få ett B-licensområde som ett generellt område att ansluta sig till ett älgskötselområde.

Utredningens förslag om en generell förlängning av jakttiderna tillstyrker länsstyrelsen. Genom en lång jakttid underlättas bl. a. möjligheterna att förebygga skador på skog och jordbruksgröda. En jakttid om minst 70 dagar för älg är när det gäller Öland dock alltför lång. Öland har en svag älgstam och jakttiden bör där kunna bestämmas till en kortare period.

Länsstyrelsen föreslår att älgjaktstiden med nuvarande älg tillgång skall tills vidare kunna bestämmas flera år i sänder. Härigenom vinnas ur administrativ synpunkt bl. a. att jakttidens längd inte varje år behöver prövas av länsviltnämnden och länsstyrelsen samt – vid överklagande – av naturvårdsverket. Även för jägarna själva torde det vara en fördel om man vet vilka jakttider som skall gälla för åtminstone två år framåt.

Länsstyrelsen i Blekinge län: Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att älgskötselområden kan inrättas och inregistreras hos länsstyrelsen. Den skötselplan som föreslås bli upprättad för dessa områden bör även ta upp biotopvårdande åtgärder, t. ex. vilka viltvårdshänsyn som bör tas i skogsbruket för att minska viltskadorna på växande produktiv skog. På grund av ägoförhållandena kommer dock förslaget om älgskötselområden knappast att få någon större betydelse i Blekinge.

Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att en förlängning av jakttiderna för älg, hjort och rådjur bör kunna ske men ifrågasätter, med hänsyn till friluftslivets intressen, om det är lämpligt att tillåta skyddsjakt redan från den 16 augusti som utredningen föreslår. I Sydsverige bör i princip jakt på älg inte få påbörjas före den 1 oktober.

Länsstyrelsen tillstyrker dock att jakttid för kronhjort får, inom de i jaktförordningen angivna ramarna, avgöras i varje län efter de lokala förhållandena, dels att en lång allmän jakttid införs för dovhjort. Vidare förordar länsstyrelsen att den allmänna jakttiden för rådjur förlängs med en månad t. o. m. den 31 januari.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Länsstyrelsen i Kristianstads län: I fråga om sättet att reducera djurstammarna är länsstyrelsen inte enig med utredaren. Denne antar att erforderlig reduktion främst kan uppnås genom längre jakttider och genom bildande av stora s. k. älgskötselområden. Vad först gäller licensjakts längd kan mycket väl senarelagda slutdagar diskuteras men någon större effekt på älgstammens storlek torde detta inte få. Och någon tidigareläggning av jakttidens början anser länsstyrelsen inte vara möjlig i Skåne särskilt med hänsyn till friluftslivet. *Beträffande de föreslagna älgskötselområdena* ställer sig länsstyrelsen också tveksam till vad dessa kan innebära för Sydsveriges del. Om tillskapandet av sådana områden skall ske på frivillighetens väg – och detta torde vara en förutsättning för att en jaktsamverkan skall ge önskvärt resultat – kan man tvivla på att något större antal sådana områden kommer att bildas i Kristianstads län där den stora ägospplittringen generellt motverkar samverkanssträvandena i jakten.

Länsstyrelsen vill i stället ta upp en annan tanke som utredaren berört, nämligen att låta jakten på älgkalvar inom licensområden bli fri. Något förslag om detta har utredaren inte velat lägga i avvaktan på vilka erfarenheterna kan bli av samverkan i älgskötselområden. Här har länsstyrelsen en annan åsikt och anser att man inte bör dröja med att medge fri kalvjakt inom licensområden. Härigenom skulle man uppnå både en viss reduktion av älgstammen och förenklingar i länsstyrelsens administration. Även vissa rättvisesynpunkter skulle i så fall kunna tillgodoses. Kritik har nämligen framförts mot att man på relativt stora B-licensområden endast får fälla en vuxen älg medan man för närvarande på ofta betydligt mindre s. k. generella områden får fälla både ett vuxet djur och en kalv. Länsstyrelsen anser för övrigt i motsats till utredaren att dessa generella områden snarast bör avvecklas såsom var avsikten då nuvarande regler infördes. Man har redan haft tillräcklig tid på sig för att uppnå samverkan eller utverka en B-licens.

Länsstyrelsen i Malmöhus län:

Jakttid och skyddsjakt

Utredningen föreslår att skadeförebyggande åtgärder i första hand skall kunna ske genom en lång allmän jakttid med möjlighet till skyddsjakt. Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att en lång jakttid kan vara fördelaktigt för att minska för stora bestånd av vilt.

Jakt efter kronvilt

En lång jakttid kan tillämpas för kronvilt, men denna jakt bör enligt länsstyrelsens bestämda uppfattning inte påbörjas förrän brunsten är säkert avslutad, dvs. ungefär i mitten av oktober. Jakttiden måste sedan avslutas kring månadsskiftet januari/februari med tanke på att äldre handjur kan påbörja hornfällningen tidigt under våren och därefter svårigen kan särskiljas från yngre handjur.

Kronviltjakten i Malmöhus län bör huvudsakligen ske som licensjakt. Länsstyrelsen anser dock att allmän jakt bör kunna bedrivas i områden som omger kronviltets kärnområden. Avskjutningen av vuxna handjur måste därför kunna regleras, för att en ändamålsenlig och långsiktig kronviltvård skall uppnås.

Jakt efter dovvilt

Länsstyrelsen har tidigare förespråkat att licensförfarandet för dovvilt slopas och att den allmänna jakten på hornbärande djur i september snarast upphör. I det tätbefolkade Skåne med dess starka ägosplittring kan den allmänna jakten aldrig bli betydelselös. En obegränsad avskjutning utan relation till markens jaktliga produktionsförmåga kan bli förödande verkningsfull. Septemberjakten för hornbärande handjur sker dock huvudsakligen som troféjakt. Konsekvenserna av denna jakt leder i första hand till kvalitativt negativ utveckling av dovviltstammen och inte till en reduktion av beståndet. Det är likväl, under förutsättning att vissa restriktioner ges, dock inte orimligt att jakt efter dovhjort bör kunna ske under september månad, när hjortarna fortfarande befinner sig på sina sommarvisterna. För att främja en god dovviltvård och samtidigt ge många jakträttshavare möjlighet till jakt under september, föreslår länsstyrelsen att den allmänna jakttiden omfattar tiden den 1 september—den 31 januari. Länsstyrelsen anser att, för att främja en god dovviltvård, det då bör utfärdas förbud mot att fälla vuxna handjur större än spetshjort under september månad. Ett förbud under september månad motsvarande det som länsstyrelsen i Malmöhus län den 26 juni 1990 meddelat beträffande kronvilt skulle otvivelaktigt bidra till att lösa den obalans som för närvarande utvecklas i dovviltstammen.

Skyddsjakt

Skyddsjakt bör endast tillämpas när det verkligen är befogat och får inte bli ett sätt att öka tilldelningen av antalet djur som får fällas utöver vad som tilldelats i ordinarie licens. Länsstyrelsen har uppmärksammat att skador allt oftare anförs som skäl för att få ökad tilldelning utan att skadornas omfattning närmare redovisas.

Skyddsjakt bör beviljas endast efter det att verkningsfulla åtgärder vidtagits för att förhindra att skador uppkommer. En restriktiv tilldelning vad gäller det vilt som skall bevaras bör tillämpas.

I utredningen föreslås att inom större områden — i norra Sverige minst 5000 ha och i södra Sverige minst 3000 ha — som registreras för älgjakt skall jägarna själva få bestämma hur många djur som varje år skall fällas. För sådana områden, som i utredningen benämnts älgskötselområden, skall enligt utredningen endast behövas en "enkel skötselplan" för älgstammen.

Enligt utredningen syftar förslaget till att åstadkomma ett system där jägarna och deras organisationer i största möjliga utsträckning tar över ansvaret för de praktiska älgvårdsfrågorna.

Även om länsstyrelsen i princip delar uppfattningen att det bör överlåtas på fastighetsägaren såsom jakträttshavare att bestämma om vårderna av älgstammen och därmed i vilken omfattning älgjakten skall bedrivas, anser länsstyrelsen inte att förslaget om älgskötselområden kan tillstyrkas. I utredningen framhålls att förslaget tar sikte på "stabila jaktområden". Hur en sådan stabilitet skall garanteras har inte närmare redovisats i utredningen. Enligt länsstyrelsens mening förutsätter förslaget att varje fastighetsägare förbinder sig att under en viss tid ingå i ett sådant samarbete. Om ett sådant krav inte ställs skulle en jakträttshavare när som helst kunna ta ut sin fastighet ur området och därmed ändra förutsättningarna för älgskötselområdets fortbestånd. Det sagda visar enligt länsstyrelsens mening att förslaget ställer krav på bindande föreskrifter och sannolikt en utökad administration för länsstyrelsen. Ett något mer realistiskt förslag vore att det inom jaktvårdsområden, vars tillkomst och bestånd regleras i lagen om jaktvårdsområden, lämnades till föreningarna som administrerar sådana områden att själva bestämma om älgjakten. Med en sådan ordning skapas i vart fall inte någon ny administration. Enligt länsstyrelsens mening borde det vara möjligt att gå avsevärt längre än vad nu föreslagits när det gäller att låta markägarna bestämma om älgjakten. Länsstyrelsen återkommer nedan till denna fråga.

Längre jakttider

I betänkandet föreslås dels att älgjakten skall kunna ske under minst 70 dagar dels att älgjakten skall kunna starta redan den 16 augusti och avslutas senast sista dagen i februari.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om jakttider. En tidigareläggning av älgjakten skulle innebära avsevärt bättre möjligheter för markägaren att värja sig för skador på jordbruksgrödan än vad som i dag är fallet. De omfattande skador älgen förorsakar i detta län på grödan gäller till största delen havre. Skadorna sker främst då havren är mogen eller nästan mogen och således från och med mitten av augusti. Genom förslaget om ändrade jakttider skulle erforderlig skyddsjakt kunna ske inom ramen för ordinarie jakttid.

Avslutningsvis vill länsstyrelsen framföra följande synpunkter. Administrationen av älgjakten kräver stora resurser och kostnaderna för denna

belastar till stor del det allmänna. De förslag som lämnats i betänkandet skulle enligt länsstyrelsens mening inte medföra någon minskning av administrationen. Det borde övervägas om inte den nuvarande regleringen av älgjakten kunde slopas helt och att allmän jakttid i stället infördes fullt ut och inte bara inom vissa områden som föreslås i betänkandet. Om allmän jakttid infördes även för klövvilt skulle rätten till ersättning för skada av sådant vilt kunna slopas. I vart fall skulle mycket restriktivare regler kunna införas då fastighetsägarna då själva i mycket större utsträckning än vad som nu är fallet skulle kunna reglera förekomsten av älg.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Som utredningsmannen anfört bör jägarna i större utsträckning än som tidigare skett överta ansvaret för de praktiska och administrativa frågorna. Länsstyrelsen vill därför förorda att jägarna inom s. k. älgskötselområden själva får avgöra avskjutningen. Förslaget förutsätter en aktiv informationsinsats för att få jägarna att förstå vikten av en minskning av älgstammen enligt utredningsmannens förslag. I annat fall kommer reformen att misslyckas med svåra skador på skog och gröda som följd.

Förslaget om förlängning av övergångstiden till utgången av år 1994 av de s. k. generellområdena har nu redan beslutats genom en ändring av jaktlagen. Länsstyrelsen vill dock framhålla att registrering av B-områden i fortsättningen skall kunna ske utan att särskilda skäl föreligger. Länsstyrelsen tillstyrker också förslaget om förlängning av jakttiderna för älg, hjort och rådjur.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Förslag till författningstext beträffande älgskötselområden och tillsyn av dessa saknas. Länsstyrelsen ifrågasätter om jakt inom älgskötselområden kan betraktas som licensjakt. Det behövs klara regler för under vilka förutsättningar älgskötselområden skall kunna registreras och skydds jakt bedrivs.

Erfarenheterna från storlicenser i länet visar att älgskötselområdena bör i de flesta fall ha en storlek av minst 5 000 ha.

Som nämnts ovan har länsstyrelsen en möjlighet att vid behov utöka jakten på rådjur. Länsstyrelsen är tveksam till behovet av en allmän jakt på rådjur under januari. Det är angeläget att kunna styra jakten efter de lokala förhållandena och vinterns utveckling varje år för att undvika lidande vid svår vinter.

Enligt länsstyrelsens uppfattning bör generellområdena avvecklas. De utgör i dag i många fall ett hinder för en rationell viltvård. Flertalet bör kunna överföras till B-områden inom de närmaste åren.

Länsstyrelsen förutsätter att en jakttid på 70 dagar för älg gäller inom A-områden och älgskötselområden.

Inom länet bör enbart licensjakt på kronhjort gälla mot bakgrund av stammens storlek och utbredning.

Den traditionella jaktstarten inom alla typer av jaktområden för älg under andra veckan i oktober är väl inarbetad och bör bibehållas.

Länsstyrelsen har inget att erinra mot att förslaget om inrättande av älgskötselområden prövas. En förutsättning härför är dock att de lokala förhållandena i länen får bli avgörande för älgskötselområdenas storlek. Skillnaderna inom länen mellan jordbruksdominerade bygder och rena skogsbygder är i många fall så stora att länsstyrelsen bör ges möjlighet att anpassa älgskötselområdenas storlek efter de lokala förutsättningarna. Lämpligen kan länsstyrelsen för varje älgvårdsdistrikt i länet bestämma den minsta storlek som älgskötselområdena skall ha.

Utredningens överväganden i fråga om storleken på områdena delas av länsstyrelsen. Här måste dock särskilt understrykas att ett väl utvecklat samarbete inom betydligt större områden, exempelvis ett helt älgvårdsdistrikt, sannolikt är en förutsättning för att ett från älgvårdssynpunkt lyckat resultat skall uppnås.

Förlängd jakttid

I länet har sedan länge ett system med förlängd jakttid på älg tillämpats. För huvuddelen av licensområdena har jakttiden förlängts till mitten av december och för områden där skogsskadefrekvensen varit förhöjd till den 31 januari. Förlängningen till den 31 januari har även omfattat hela älgvårdsdistrikt. I områden som är föremål för älgvandringar är jakt i december och januari ofta den enda möjligheten att komma tillrätta med förekommande älgproblem.

Då erfarenheterna av den förlängda jakttiden i länet har varit mycket goda, förordar länsstyrelsen att utredningens förslag om en generell förlängning genomförs.

Länsstyrelsen i Örebro län: Utredaren bedömer att bildande av älgskötselområden med rätt att själva bestämma avskjutningen kommer att minska myndigheternas nuvarande administration. Länsstyrelsen kan inte utan vidare instämma i detta. Även om det skulle bildas många sådana områden, vilket är osäkert, medför själva bildandet temporärt ökad administration i form av registreringsärenden. Först på lång sikt och med många stabila skötselområden kan smärre lättnader uppnås.

I likhet med länsjaktvårdsförbundet delar länsstyrelsen inte utredarens tro på att de älgjaksområden som för närvarande är registrerade för generell älgutdelning i någon större utsträckning kommer att eftersträva att ansluta sig till älgskötselområden. En förlängning av övergångstiden för generellområdena skulle dessutom minska motivationen till samordning. Nuvarande förhållande, med inte mindre än fyra olika typer av älgjakt/jaktområden, är besvärande i både administrativt och rättsligt hänseende. Det kan inte vara rimligt från bl. a. rättvisesynpunkt att ha två olika och tämligen slumpvis tillämpbara system (generell- och B-område) för älgjakten på mindre områden. Med tiden blir ett sådant förhållande allt-

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Länsstyrelsen avstyrker den fria skyddsjakten inom s. k. älgskötselområden enligt den föreslagna nya lydelsen av 23 § jaktlagen under tiden den 16 augusti t. o. m. den 28 (29) februari. Idén präglas av ett kompensationsstänkande, vilket inte står i överensstämmelse med vad som enligt 29 § jaktförordningen skall gälla för skyddsjakt i övrigt. Enligt förslaget skall det vara fri avskjutning till följd av en redan inträffad skada medan avsikten med skyddsjakt i övrigt är att förhindra uppkomsten av avsevärda skador. Eftersom intet sägs om hur allvarliga skogsskadorna skall vara för att skyddsjakt inom älgskötselområdena skulle tillåtas kan en ren okynnesjakt – trots föreslagna älgskötselplaner – med oriktig beskattning av älgstammen som följd inte uteslutas. Av rättviseskäl bör dessutom jakttiderna inom registrerade A- områden och s. k. älgskötselområden – om dessa förverkligas – vara lika långa, eftersom områden av dessa slag naturligtvis geografiskt kommer att gränsa till varandra. Det är viktigt att undvika anledningar till irritation mellan områdena. Slutligen måste med hänsyn till det rörliga friluftslivet i övrigt allvarligt ifrågasättas om en sådan inskränkning som förslaget innebär bör komma att genomföras.

Regleringen av jakten

Länsstyrelsen ställer sig tveksam till införandet av ytterligare en typ av jaktområde – älgskötselområde – vid sidan av nu befintliga A- och B-områden samt oregistrerade s. k. frikalvsområden. Dessutom finns ju redan institutet jaktvårdsområde. Om denna nya områdestyp trots allt skulle komma att införas måste såväl de juridiska som praktiska förutsättningarna för jaktvårdsområdenas ställning inom ett av länsstyrelsen registrerat älgskötselområde utredas. Redan i dag har det visat sig svårt för jägarna att hålla isär de olika områdestyperna vad gäller jakttider och tillåtna djur inom resp. område. Av utredningen framgår inte heller hur den samverkansform som förutsätts inom ett älgskötselområde praktiskt skall ordnas för att undvika oreda när licensgivningen är avsedd att försvinna.

Om förslaget om registrering av älgskötselområden kommer att genomföras erhålls på kort sikt en relativt stor ökning av länsstyrelsernas registreringsärenden. De 20 kr. av avgiften per fälld älg som länsstyrelserna får uppbära som kompensation för administrationskostnaderna förefaller då att bli helt otillräckliga. I detta sammanhang bör även länsstyrelsernas omkostnader för att hålla det databaserade älgjaksregistret à jour uppmärksammas. Några större möjligheter att minska länsstyrelsernas kompensation i detta avseende föreligger inte varför en minskning av fällavgifterna till följd av mindre administrativa uppgifter inte förefaller realistiskt. I övrigt ger förslaget ett intryck av uppgivenhet. Eftersom staten tycks ha misslyckats med älgvården får man pröva enskilda initiativ för att söka hålla älgstammen på en tolerabel nivå. En fortsatt statlig reglerad tilldelning tillkommen efter samråd med länsviltnämnd, skogsvårdsstyrel-

se, länsjaktvårdsförbund m. fl. organ är trots allt den bästa garantin för att hålla älgskadorna på en tolerabel nivå. Det går inte heller att utesluta att älgstammen på sina håll alltför hårt kan komma att decimeras eller råka i obalans om jakten inom vissa delar av länen släpps helt fri.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om en total jakttid för älg om 70 dagar. Däremot avstyrks en jakttidsram för älg under perioden den 16 augusti den 28 (29) februari. Särskilt under augusti och september månader när bär- och svampplockare främst är ute i skog och mark är det mindre lämpligt att bedriva älgjakt i södra Sverige — i synnerhet om det sker i form av skydds jakt inom älgskötselområde utan krav på särskilt tillstånd. Dessutom har en lång älgjakttid ofta uppfattats som en inskränkning i allemansrätten eftersom vissa människor ogärna vill vistas i skog och mark under pågående älgjakt.

Det är inte lämpligt att inom ett och samma län dels tillåta fri avskjutning av kronhjort, dels inom särskilda kronhjortsområden reglera avskjutning genom licenstilldelning. Systemet verkar administrativt krångligt då man kanske från ett år till ett annat på grund av förändringar i kronhjortsstammen tvingas vidta geografiska förändringar mellan områden för allmän resp. licensierad jakt. Det kan då finnas uppenbara risker för att man av misstag råkar fälla kronhjort utan licens inom ett område där sådan krävs i tro att man får bedriva allmän jakt. Systemet inger även vissa betänkligheter ur rättvisesynpunkt. Enligt länsstyrelsens bedömning bör i stället den nu gällande särskilda jakttiden kunna kompletteras med en allmän jakttid. De enligt licensen tilldelade djuren skall avse det högsta antal som får fällas under såväl allmän som särskild jakttid.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Beträffande frågan om hanteringen av de områden som är registrerade för generell tilldelning anser länsstyrelsen att övergångstiden för dessa inte bör förlängas. Länsstyrelsen delar statens naturvårdsverks uppfattning som den redovisats i promemorian "Förenklad administration av älgjakten" och som innebär att var och en som vill bedriva jakt på s. k. B-område skall få möjlighet till detta om området ej understiger 5 ha. Länsstyrelsen anser att jakten på dessa områden har marginell effekt och inte står i motsats till målsättningen om bättre balans i älgstammen. Enligt länsstyrelsens mening bör samtliga generella områden som uppfyller arealkravet automatiskt övergå till B-områden.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: De storlicensområden och jaktvårdskretsar som sedan ett antal år funnits i Gävleborgs län har i stort sett fungerat bra. Länsstyrelsen ser därför inrättandet av älgskötselområden som ett steg i rätt riktning för att kunna komma tillrätta med de problem som finns i markerna med tanke på viltskador, födotillgång m. m. Älgskötselområdena bör dock inte vara så små som naturvårdsverket föreslagit, 2 000 ha. Denna areal är för liten för att man skall kunna få en god uppfattning om älgstammens numerär och utbredning inom området. Länsstyrelsen anser att älgskötselområdena bör omfatta en areal om minst 6 000 ha för att de skall kunna fungera meningsfullt.

I vissa områden bör dessa älgskötselområden vara länsöverskridande, för att bl. a. problemen med vandringsälgarna på sikt skall kunna lösas.

Inom ett älgskötselområde bör mer än en älgskötselplan kunna upprättas, beroende exempelvis på att viltstammen inom området är mycket differentierad.

Länsstyrelsen anser vidare att det är av största vikt att en målinriktad utbildning och information till markägare och jägare kommer till stånd samt även ett ökat samarbete över länsgränserna, bl. a. med hänsyn tagen till vandringsproblemen, inventeringar av stammarnas storlek och lokalt betestryck.

Det är också av största vikt att markägare/arendatorer, vilka själva inte deltar i någon jakt, bereds tillfälle att yttra sig före fastställandet av avskjutningsramarna inom ett älgskötselområde.

Markägarna måste precisera vad som ekonomiskt kan tolereras i fråga om skador inom jord- och skogsbruket. Detta bör göras inom ramen för älgskötselplanerna och samrådsformerna bör vara obligatoriska. Som jaktlagstiftningen nu är utformad har markägarna det yttersta ansvaret för hur jakten bedrivs.

För att kunna minska sina kostnader och sitt arbete med älgjaksadministrationen bör länsstyrelsen till en början kunna tilldela stabila jaktområden flerårslicenser för jakt efter älg. På sikt bör dessa områden själva kunna avgöra, med ledning av älgobservationer och förekomsten av viltskador, hur många älgar som bör fällas inom området. Länsstyrelsen avlastas på så sätt det administrativa arbetet till denna del.

Den här angivna ordningen kräver dock ett mycket stort ansvar av berörda jägare.

Resultaten av de mål som uppställs lokalt och regionalt bör sedan kontinuerligt följas upp.

Länsstyrelsen ser positivt på förslaget om en förlängning av jakttiden för älg. Om jakttiden skulle omfatta tiden den 16 augusti—den 28 (29) februari skulle skyddsjakt kunna bedrivas i de områden, där viltskador uppstått eller risk föreligger att skador skall uppstå. På så sätt avlastas länsstyrelsen även denna uppgift som hittills åvilat den genom att behandla ärenden om avskjutning av s. k. havreälgar och vandringsälgar under icke ordinarie jakttid.

Länsstyrelsen har förmärkt att arbetet inom de nuvarande storlicensområdena och jaktvårdskretsarna inte alltid har resulterat i att skogsägarnas intressen tillvaratagits i tillräcklig grad.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: Länsstyrelsen hänvisar till sitt yttrande över naturvårdsverkets promemoria Förenklad administration av älgjakten och till vad som anförts i inledningen.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Vad gäller Jämtlands län har man också noterat en strävan mot ökad samverkan till större älgjaksområden. Takten får dock sägas ha varit relativt långsam. År 1986 fanns 1 295 licensområden och 1 068 s. k. generella områden. Motsvarande siffror år 1989 var 1 216 resp. 943. Ansatser till att gå ihop om grupplicenser har funnits men

dock hittills enbart resulterat i någon enstaka ansökan. Några kretslicenser har ännu inte förekommit, ej heller flerårslicenser.

Förslaget om älgskötselområden är helt klart intressant. Det är både rimligt och lämpligt att ge jägarna ett ökat ansvar inom områden med stabilitet och viss storlek. Föreslagen ram för minimistorlek har för norra Sverige angetts till 5 000–8 000 ha. Mycket talar dock för att det bör vara lämpligt med ännu större arealgräns. Områdena bör vara så stora att de ger förutsättningar för en biologiskt riktig beskattning. Områden i den storleksordningen utgörs för länets vidkommande i huvudsak av jaktvårdsområden och skogsbolagsmarker. Genom att få frihet att själva bestämma avskjutningens omfattning blir det nödvändigt för företrädarna för sådana älgskötselområden att samråda med angränsande licensområden i gemensamma angelägenheter.

Länsstyrelsen har noterat att regeringen i sin prop. 1990/91:28 föreslagit att övergångstiden förlängs t.o.m. 1994 års jakt för de s.k. generella områdena. Enligt länsstyrelsens mening är det en bra åtgärd i avvaktan på vad som kommer ut av bl. a. förslagen i detta betänkande.

Länsstyrelsen förordar en lång jakttid som ger jägarna möjlighet att planera jakten på ett bra sätt och göra rätt urval av djur. En jakttid t.o.m. januari månad ger bl. a. markägarna förutsättningar för att på ett smidigt sätt skydda sina ungskogar och nyplanteringar från angrepp av skadegörande vandringsälgar.

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Inom renskötselområdet finns speciella jakträttsliga problem. Dessa bör noga övervägas innan älgskötselområden införs där. I norra Sverige bör dessutom minimistorleken ligga betydligt högre än föreslagna 5 000–8 000 ha.

Den lokala administrationen torde öka väsentligt om särskilda älgskötselområden inrättas generellt. Någon/några skall upprätta älgskötselplan, inhämta synpunkter från de areella näringarna, polisen m. fl., svara för fördelning av avskjutning, behandla ändringsförslag från jaktlag/licensområden som har avvikande mening Denna sannolikt ökade administration innebär inte självklart en minskning på den regionala nivån.

Älgskötselområden kan vara befogade i områden med omfattande älgvandringar. Hela vandringsområdet bör då ingå. För övriga älgvårdsdistrikt/delar av älgvårdsdistrikt med "egen älgstam" kan tilldelningen sättas så högt att området i princip blir självständigt och självt kan bestämma sin avskjutning. Detta innebär ingen ökad lokal administration.

Länsstyrelsen avstyrker jakttid efter älg i augusti, dels med hänsyn till väderleksförhållanden, dels därför att ökade motsättningar med friluftsintrössena kan befaras.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Lika med naturvårdsverket föreslår utredningen att älgskötselområden bildas av viss minimistorlek där jägarna själva får avgöra det antal älgar som skall fällas. Utredningen föreslår också en generell förlängning av jakttiden samt att en enkel skötselplan bör finnas för sådant älgskötselområde.

Länsstyrelsen har självfallet intet att invända mot skötselplaner. Endast

om älgskötselområdena är av jaktvårdskretsstorlek finns det förutsättningar för markägarna att rätt hantera sin älgstam. Detta har belysts i avsnittet om förenklad administration. Det är inte motiverat med jakttid om minst 70 dagar. Om det finns motiv för längre jakttid kan länsstyrelsen besluta om detta enligt nu gällande bestämmelser. Med Norrbottens belägenhet på Sverigekartan måste hänsyn tas de klimatiska förutsättningarna att bedriva en meningsfull jakt. Med ett bättre samarbete mellan markägare och jägare minskar behovet av skyddsjakt vilket angetts vara ett av motiven till lång jakttid.

Egendomsnämnden i Växjö stift: Utredningen föreslår att det skall göras möjligt att avgöra älgavskjutningen lokalt inom älgskötselområden. Det är bra att beslutet fattas så lokalt som möjligt. Älgskadorna uppträder lokalt, i vissa fall ytterst lokalt, och avskjutningen måste även den anpassas lokalt. Ur allmän synpunkt är det bra om beslutsvägarna görs så korta som möjligt. I södra Sverige skulle ett älgskötselområde kunna bildas om det omfattar 3 000–5 000 ha. Minimigränsen för älgskötselområde är betydelsefull. En alltför högt satt gräns minskar sannolikt kraftigt förekomsten av älgskötselområden. 2 000–3 000 ha förefaller vara en lämplig avvägning för södra Sverige. Utredningen tar inte ställning till på vilket sätt markägar- resp. jägarintresset skulle avvägas inom älgskötselområdet. Vidare framgår inte hur man skall förfara om oenighet råder om avskjutningens storlek. Dessa punkter är avgörande för huruvida älgskadorna kan tacklas inom ett älgskötselområde, varför vi bedömer det som betydelsefullt att klara regler skapas.

Utredningen föreslår en förlängd allmän jakttid på rådjur t. o. m. den 31 januari. Förslaget är bra, då längre jakttid i januari ökar möjligheterna till ökad avskjutning av kid och hondjur. Jakttid på kid i åtminstone andra halvan av september borde övervägas. Under den utökade jakttiden kan de tillåtna jaktformerna mycket väl begränsas till exempelvis smyg- och vaktjakt med kulvapen. Att införa jakttid på hornbärande bock i maj, som föreslås i allmänna debatten, uppfattar vi ur markägarsynpunkt som oviktigt.

Utredningen föreslår en allmän jakttid på älg om minst 70 dagar. Avskjutningen sker helt övervägande under de första veckorna av jakttiden varför vi inte tror att en förlängd jakttid är av stor vikt. Möjligheten till skyddsjakt under perioden den 16 augusti–den 28 februari medför att behovet av lång allmän jakttid begränsas.

Utredningen föreslår att fri kalvjakt ej skall införas. Visserligen skulle fri kalvjakt bidra till en lokalt anpassad avskjutning, men samtidigt kan den omöjliggöra bildandet av älgskötselområden. Vi bedömer att för- och nackdelar balanserar varandra.

Egendomsnämnden i Härnösands stift: Det är viktigt att bredden av olika former av jaktlig samverkan bibehålls. Vi tänker då på frivilliga samman slutningar som jaktlag och jaktklubbar. De har en flexibilitet som på ett bra sätt har förutsättningar att inordnas i en effektiv jaktorganisation.

Tillskapandet av älgskötselområden är ett steg i rätt riktning. Fällavgif-

terna skall därmed radikalt kunna sänkas särskilt med beaktande av minskade viltskadeutbetalningar. Naturvårdsverket bör i sina föreskrifter beakta den enskildes eller det enskilda älgskötselområdets rättssäkerhet i förhållande till jaktvårdskrets och länsstyrelse.

Älgskötselområdet bör ha möjlighet att i sin tur avdela sektioner. Detta skulle kunna positivt medverka till att generellområdena lättare kan anslutas till ett älgskötselområde.

Frågan är om inte ett älgskötselområde kan ha en areal ner till 2 000 ha. Genom lokal samverkan med grupplicens eller kretslicens skulle den jaktliga organisationen i övergångsskedet underlättas.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare: Den 8 oktober 1987 lämnade regeringen ett särskilt uppdrag till statens naturvårdsverk med uppgift att utreda den jaktliga administrationen samt inkomma med förslag till förändringar av densamma. Naturvårdsverket har slutfört sitt uppdrag och överlämnat sitt förslag om förenklad administration av älgjakten till regeringen. Riksförbundet har tidigare kommenterat det av naturvårdsverket framlagda förslaget. Parallellt därmed har dessa frågor även tagits upp i utredningsbetänkandet Skada av vilt.

Som framgår av riksförbundets yttrande avseende naturvårdsverkets ifrågasvarande förslag om förenklad administration, har riksförbundet helt och odelat anslutit sig till vad naturvårdsverket därvid föreslagit. I de delar där förslagen om jaktens administration sammanfaller mellan de två utredningarna, tillstyrker riksförbundet dessa delar. Där det skiljer mellan utredningarna avstyrker riksförbundet vad som föreslås i betänkandet Skada av vilt, och förordar att vad naturvårdsverket föreslagit i dessa delar kommer till genomförande i sin helhet.

Lantbrukarnas riksförbund-Skogsägarnas riksförbund: I utredningen föreslås ett vidgat ansvar för markägarna vad avser skötseln av viltstammarnas utveckling och storlek. Fr. o. m. år 1992 ges möjligheter till en ny förvaltningsform "Älgskötselområde". Inom dessa frivilligt tillskapade områden får jakträttsinnehavarna utan inblandning från länsstyrelsen besluta om hur älgavskjutningen skall tillgå, dvs. markägarna/jägarna får själva avgöra hur många djur som skall fällas samt fördelningen kalvar/vuxna m. m.

Utredningen föreslår att lägsta arealgräns för ett älgskötselområde bör vara ca 3 000 ha.

Utredningen föreslår vidare en generell förlängning av jakttiden för älg, dov- och kronhjort.

Förbunden delar utredningens principiella uppfattning att markägarna tar ett större ansvar för utvecklingen av älg- och hjortstammarna. Kunskap om älgtäthet, skadefrekvens och biotopförsättningar vad avser lämplig älgstam finns främst bland bofasta markägare och jägare inom resp. område. Det är främst dessa som över en längre tidsperiod har möjligheter att följa nämnda faktorer. Man kan konstatera att utredningens förslag angående älgskötselområden i sina formuleringar är så oklart och svävande att

förbunden inte förbehållslöst kan ställa sig bakom och tillstyrka införandet av s. k. älgskötselområden.

I utredningen saknas en närmare beskrivning om älgskötselområdenas verksamhet och förvaltning. Vidare saknas en beskrivning om hur verksamheten skall organiseras, vem som har initiativrätten till bildandet samt hur registrering av områdena skall gå till, för hur lång tid områdena bildas osv. Älgskötselområdenas juridiska status är därför mycket oklar.

Enligt utredningen skall detaljutformningen av regelverket runt älgskötselområdena komma att åvila naturvårdsverket.

Avgörande för förbundens slutliga ställningstagande blir då hur naturvårdsverket utformar dessa regler. Om reglerna ger markägarna avgörande inflytande över jakten och möjligheter att styra viltstammarnas storlek är förbunden beredda att verka för förslaget genomförande. Utan kunskap om dessa reglers utformning är dock förbunden inte beredda att ta slutgiltig ställning till frågan om älgskötselområden.

Om naturvårdsverket ges i uppdrag att utforma dessa regler förutsätter förbunden att detta arbete kommer att ske i nära samarbete med företrädare för jord- och skogsbruket.

Förbunden tillstyrker förslaget om förlängd jakttid på älg, dov- och kronhjort.

Centralorganisationen SACO delar utredningens uppfattning att det — allmänt sett — bör vara markägarna (jägarna) som själva får avgöra hur många djur som får fällas inom resp. älgskötselområde. Allt i det vällovliga syftet att undvika onödig byråkrati.

Men, risken är samtidigt att t. ex. avskjutningsstatistik, utnyttjandegrad m. m. — dvs. underlag för såväl forskning som exempelvis beslut om avskjutning för att uppnå uppsatta mål beträffande stammens storlek — försvåras. SACO menar därför att avreglering i sig kan vara önskvärd, men att den inte får gå så långt eller göras på ett sådant sätt att forskning och nödvändiga beslut angående viltstammens storlek med hänsyn till skador — t. ex. även trafikskador — försvåras.

Utredningen föreslår fri skyddsjaktmöjlighet på älg redan från den 16 augusti. Enligt SACOs uppfattning är förslaget — åtminstone vad gäller skador på skog — från biologisk synpunkt tveksamt. Skadorna torde ju i allt väsentligt ha tillkommit under vintern. Om syftet är att generellt nedbringa älgstammens storlek, är det enligt SACOs mening olämpligt att använda begreppet "skyddsjakt", som bör vara reserverat enbart för de speciella omständigheter som föranleder tillstånd för skyddsjakt.

Skyldiga till skador, främst på jordbruket, som ibland kan uppkomma under sommaren — i början av hösten — är i allmänhet kalvarna. Om skyddsjakt då måste genomföras till följd av akuta skadeproblem, bör skyddsjakt inte få vara "fri". Ett enkelt tillståndsförfarande, begränsat till kalv, bör vara tillfyllest för att lösa akuta skadeproblem. Normalt räcker det med att skjuta kalvar för att moderdjuren skall byta område.

Frånsett ovannämnda biologiska aspekter kan större komplikationer än senare under hösten uppkomma genom att det förmodligen är vanligare

att allmänheten vistas i skog och mark i mitten av augusti med åtföljande risker och intressekonflikter.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Skogsindustrierna: Denna del av betänkandet upplever vi som mycket positiv. Ökat lokalt ansvar inom älgskötselområden är en riktig utveckling. Detta bör innebära ökat engagemang från markägare och jägare. Dessutom kommer man på detta sätt att kunna anpassa avskjutningen till de lokala variationerna i älgstammen.

Det är bra att man på detta sätt avdramatiserar älgjakten. Man kan inte med hjälp av central styrning få bukt med älgskadorna. Ökat inflytande främst från markägarna och jägarna på lokal bas är rätt väg att bemöta problemen. Men naturligtvis måste en dialog föras med resp. jaktvårds-krets. Dessutom anser vi att man i likhet med förslaget bör skärpa kraven vad gäller redovisning av jaktresultatet.

Förslaget med förlängd jakttid ligger helt i linje med vår uppfattning. Förlängd jakttid ger större valmöjligheter inom jakten och det ger större utrymme för andra jaktformer. Dessutom, som tidigare nämnts, är förlängd jakttid det enda effektiva sättet att lösa problemet med vandrings-älgar.

Det är också helt riktigt att förlänga jakttiden på rådjur. Skadorna på skogsplanteringar orsakade av rådjur har ökat markant under de senaste åren. För att bättre kunna reglera viltstammarnas utveckling är det därför rätt att utöka jakttiden.

Svenska jägareförbundet:

Älgskötselområden, m. m.

Jägareförbundet instämmer i utredarens uppfattning att skötseln av älgstammarna kan överlåtas till jägarna/markägarna om älgjakten samordnas i större områden. Erfarenheterna från ett antal s.k. storlicensområden visar entydigt att jägarna kan och är beredda att ta det ansvar som följer med de föreslagna befogenheterna.

Storlicenser/kretslicenser/motsvarande varierar avsevärt i storlek. De omfattar emellertid i regel långt större arealer än vad utredaren föreslagit, ofta över 10 000 ha – och inte sällan det tre- eller fyrdubbla – även i södra Sverige. Vissa länsjaktvårdsföreningar framhåller emellertid för sin del att redan 3 000 ha kan vara i största laget som krav på ”stabilt jaktområde”. Å andra sidan framhålls från de länsjaktvårdsföreningar som kommit långt inom ramen för storlicenser/kretslicenser att om med ”stabilt jaktområde”, berättigat till egen avskjutningsplanering, skall föreslås så små områden som 3 000–5 000 ha i södra resp. 5 000–8 000 ha i norra Sverige kan man riskera att bryta sönder förekommande välfungerande system.

Jägareförbundet instämmer i såväl syftet som principerna med utredningens förslag. Förbundet konstaterar emellertid mot bakgrund av vad ovan anförts att stor frihet måste gälla för en vidareutveckling av de system som nu förekommer. Målsättningen måste vara en god vård av en balanserad älgstam. Inom ramen för den nödvändiga samverkan om älg-

stammens vård måste i vart fall under en övergångstid finnas utrymme för mindre jaktliga enheter, som av någon anledning önskar jaga separat. Dessa områden kan emellertid inom ramen för den för området beslutade avskjutningskvoten medges rimlig rätt till älgjakt.

Som en nackdel med den "fria" avskjutningen måste framhållas att den omöjliggör eller i varje fall försvårar framräkningen av utnyttjandegrader för licensjakten. Den kan också försvåra beslut om realistiska totala tilldelningsramar för älgvårdsdistrikten. Likväl anser jägareförbundet att modellen bör prövas.

I utredningen benämns de nu ifrågavarande frijaktområdena "älgskötselområden". Inom älgskötseln har förekommit ett stort antal benämningar på "områden" av skilda slag. Älgskötselområde har bl. a. kallats det område som håller en egen älgstam — ca 200 produktiva kor. Från älgforskningens sida har emellertid redovisats att namnet inte är "inmutat" för just denna typ av område. Älgskötselområde är, enligt jägareförbundets mening, ett lämpligt namn på de områden som skall kunna få förtroendet att själva besluta om uttagen ur älgstammen och övriga skötselåtgärder.

Skall systemet med älgskötselområden falla väl ut och innebära en på frivillig väg genomförd samordning av älgjakten/älgskötseln erfordras någon form av bindande avtal för de fastigheter som sammansluter sig i älgskötselområde. Vidare erfordras någon form av bestämmelser/normer för verksamheten inom älgskötselområdet.

Jägareförbundet erbjuder sig att i samverkan med Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare och företrädare för markägarintressena utarbeta ett ändamålsenligt regelverk för ett genomförande av utredningens förslag.

Vad gäller de ca 19000 områden med generell tilldelning som enligt riksdagsbeslut skall upphöra fr. o. m. 1990 års jakt föreslår utredaren att dessa skall få kvarstå som generellområden t. o. m. 1994 års jakt — en förlängning av övergångstiden. Regeringen har genom prop. 1990/91:28 — om förlängd tid för registrering av licensområden för älgjakt — föreslagit en sådan ordning.

Enligt utredarens uppfattning kommer älgskötselområdena att innebära en samverkansform som bör vara positiv för generellområdena. Erfarenheter från hittillsvarande arbete inom s. k. storlicensområden visar detta. Om resultatet efter år 1994 inte är tillfredsställande vad avser övergången från generellområden till integrerade delar i funktionella älgskötselområden, ligger det enligt utredarens mening "närmast till hands att fullt ut genomföra de principer som riksdagen tidigare lagt fast för övergången från generell tilldelning till licensjakt".

Jägareförbundet delar i huvudsak utredarens synsätt. Förbundet vill dock understryka att det väsentligaste inom älgvården är att förhindra en sönderbrytning av den samverkan som finns inom etablerade älgjaktsområden. Till dessa områden bör i stället på sikt undan för undan söka överföras övriga marker där avskjutningen inte är produktionsanpassad — generellområden, B-områden, kalvjaktsområden. Bestämmelserna angående älgjakten måste således inriktas mot största möjliga samordning av

marker och ett samtidigt förhindrande av sönderbrytning av etablerade jaktområden.

Jägareförbundet tillstyrker utredarens förslag att licensgivningen för licensområde som inte utgör älgskötselområde även fortsättningsvis skall avse såväl vuxna djur som kalv.

Jägareförbundet tillstyrker utredarens förslag om älgskötselplaner såväl för älgskötselområden som för kretsarna.

Längre jakttider m. m.

Älg. Utredaren föreslår att jakttiden för älg bör omfatta minst 70 dagar. Enligt jägareförbundets mening torde detta vara en väl avvägd jakttid för merparten av landet. I vissa län förekommer emellertid speciella förhållanden som gör en så lång jakttid svår att acceptera. Jägareförbundet föreslår därför att 70 dagar sättes som norm med möjlighet för länsstyrelsen att mot bakgrund av särskilda skäl medge såväl längre som kortare tid. Vidare bör länsstyrelserna ges rätt att besluta att under viss del av den medgivna tiden får jakt endast bedrivas efter visst slag av älg — exempelvis kalv.

Förbundet förutsätter att vad anförts angående lång jakttid endast avser A-områden, älgskötselområden och andra egentliga licensområden.

Enligt jägareförbundets mening bör för övriga jaktenheter generellområden, B-licensområden och kalvjaktområden jakttidens längd — inom ramen för de maximalt fem dagarna — av vederbörande länsstyrelse anpassas så att en samordning av markerna uppmuntras.

Jägareförbundet förutsätter vidare att september- resp. oktoberjakttraditionen avses respekteras. För septemberområdet bör jakt inte medges under den egentliga brunstperioden — den 25 september—den 10 oktober.

Vad avser förslaget om skyddsjakt inom älgskötselområden under tiden den 16 augusti—den 28 (29) februari utan särskilt tillstånd anser sig jägareförbundet kunna acceptera detta endast under förutsättningen att samrådet mellan jägarna och markägarna inom området — när beslut tas om avskjutningen under den ”normala” jakttiden — leder fram till att ett antal ”extraälgar” skall få fällas under skyddsjakt om så skulle erfordras.

Utredaren har föreslagit att den ifrågavarande skyddsjaktbestämmelsen skulle införas i 23 § jaktlagen. Jägareförbundet instämmer i detta förslag men finner för sin del att bestämmelsen om skyddsjakttidens längd, i likhet med vad gäller för övriga stadganden under det ifrågavarande lagrummet, bör meddelas av regeringen i bilaga till jaktförordningen. Det ifrågavarande tillägget till 23 § jaktlagen skulle då kunna utformas enligt följande.

Den som har jakträtt på fastighet där älg orsakat skada på yrkesmässiga odlingar eller skogsföryngringar inom särskilt av länsstyrelsen registrerat större licensområde (älgskötselområde) får till förebyggande av skada jaga älg i direkt anslutning till odlingen eller skogsföryngringen om älgskötselområdet beslutat om sådan skyddsjakt.

Vad gäller i p., 23 § jaktlagen finner jägareförbundet vidare skäl hemställa att mård och mårdhund intas i det aktuella lagrummet. Avskjutningen av mård har ökat från ca 6 000 jaktåret 1981/82 till 16 500 jaktåret

1989/90. Ökningen torde med stor sannolikhet ha ett samband med röd-rävens tillbakagång genom skabbepizootien. Mården söker sig inte sällan till byggnader och kan, där den tar sig in, orsaka stor skadegörelse. Vidare kan mårdens besök i hönsgårdar och motsvarande vara förödande. Vid jakttidsberedningens sammanträde den 19 november 1990 redovisades denna fråga och beredningen motsatte sig inte att mården togs upp i det ifrågavarande lagrummet.

Mårdhunden förekommer ännu inte i några större antal i landet. Det torde emellertid vara en tidsfråga innan dess fasta bestånd utvecklas lokalt. Mårdhunden är inte önskvärd i den svenska faunan och djuret bör obetingat tillföras dem som nu är upptagna i 1 p., 23 § jaktlagen.

Mot bakgrund av vad nu anförts hemställer jägareförbundet att mård och mårdhund upptas i 1 p., 23 § jaktlagen.

Inom övriga A-områden och inom B-områden bör, som utredaren föreslår, skyddsjakt få bedrivas endast efter särskilt tillstånd.

Kronvilt. Utredaren föreslår att man inom varje län som hyser kronvilt skall bestämma inom vilka områden som fasta bestånd skall få finnas kvar eller tillåtas etablera sig. Inom dessa områden skall endast licensjakt få bedrivas medan allmän jakt skall gälla inom övriga områden.

Jägareförbundet tillstyrker förslaget till alla delar. Förbundet vill emellertid understryka att samråd i frågan om kronviltsområden måste ske angränsande län emellan. Vidare är det synnerligen angeläget att jakten inom de på länsnivå fastlagda kronviltsområdena sker på licens meddelad för kronviltsområdet. Genom områdets försorg fördelas antalet till avskjutning medgivna djur på de olika i kronviltsområdet ingående jaktområdena. Vidare vill jägareförbundet understryka utredarens förslag om en restriktiv jakt på större hjortar. Det bör i sammanhanget övervägas huruvida inte denna restriktivitet med hänsyn till dessa djurs stora rörlighet bör få ett genomslag även inom allmänjaktområdena.

För skyddsjakt på kronvilt föreslår utredaren att liknande principer skall gälla som föreslås för skyddsjakt efter älg med undantag av den restriktiva-re jakten på hjort.

Jägareförbundet tillstyrker förslaget men finner att kronvilt som fällt under "skyddsjakt" inom kronviltsområde skall avräknas den tilldelning som meddelats för licensjakten.

Dovvilt. Utredaren föreslår att licensjakten på dovvilt skall upphöra. Som skäl anføres att licensjakten inte varit särskilt effektiv när det gäller att reglera tillväxten.

Enligt jägareförbundets mening bör möjligheten till licensjakt efter dovvilt finnas kvar även fortsättningsvis. Det bör vidare övervägas om inte den ordning som föreslås beträffande kronvilt bör genomföras även för dovvilt. Inom länen skulle då fastställas inom vilka områden som fasta bestånd av dovvilt kan accepteras. Inom dessa skulle endast licensjakt vara tillåten medan allmän jakt skulle tillämpas inom övriga delar av länen.

Rådjur. Utredaren menar att jakttiden på rådjur bör kunna förlängas med

en månad t. o. m. den 31 januari. Det framgår inte klart av förslaget om avsikten är att den allmänna jakttiden skall utökas. Däremot är det, vilket framgår av förslaget till ändring i bilaga 2 till jaktförordningen, klart att licensjakt efter rådjur skall få bedrivas fram t. o. m. den 31 januari.

Jägareförbundet remissbehandlar för närvarande ett förslag om avsevärt utökad jakt efter rådjur under allmän tid.

Enligt förbundets mening är det knappast en lämplig ordning att länsstyrelserna medger skyddsjakt under ofta mer än en hel månad efter det näst älgen mest värdefulla jaktviltet i Sverige. Med hänsyn till såväl rådjurens som dovviltets utsatta position vid hårt vinterklimat föreslår jägareförbundet att andra stycket 2 § Jaktförordningen kompletteras så att länsstyrelsen ges rätt meddela föreskrifter om begränsning av den allmänna jakttiden även för rådjur och dovvilt. En sådan möjlighet skulle eliminera en avsevärd del av kritiken och tveksamheten inför långa allmänna jakttider för de två hjortviltarterna.

Vad slutligen gäller vilka tider den allmänna jakten skall omfatta fastlägges jakttiderna i särskild ordning av regeringen. En översyn av jakttiderna pågår för närvarande och ett förslag kommer att redovisas från jägareförbundet till naturvårdsverket i början av år 1991. I detta sammanhang kommer de av utredningen direkt framförda förslagen angående jakttider att övervägas i särskild ordning.

Svenska samernas riksförbund: Vad gäller tider för licensjakt får riksförbundet peka på att jakt särskilt med drivande hund kan innebära avsevärda olägenheter för renskötselarbetet och ett betydande lidande för de renar som drivs av dessa hundar. Den utvidgning av jakttiden som föreslås kommer att medföra att älgjakt kommer att bedrivas i renarnas vinterbetesmarker långt in över vintern. För Norrbottens län föreslås att länsstyrelsen inom vinterbetesmarkerna (markerna ovanför lappmarksgränsen) får besluta om tid som understiger föreslagna 70 dagar. Motsvarande förslag lämnas dock inte för Jämtlands län och Västerbottens län. Riksförbundet föreslår i första hand att tiden för älgjakten begränsas att gälla september och oktober månader. I andra hand föreslås att föreslagen bestämmelse kompletteras så att angiven tidsram om 70 dagar kan begränsas jämväl i Västerbottens län och i Jämtlands län och i Norrbottens län även nedanför lappmarksgränsen i renarnas vinterbetesmarker.

Sveriges jordägareförbund: Utredningen föreslår att det fr.o.m. år 1992 öppnas möjligheter att registrera områden av en viss minimistorlek som älgskötselområden där jägarna/markägarna själva får avgöra det antal älgar (vuxna och kalvar) som får fällas. På sådant område bör finnas en enkel skötselplan för älgstammen. Vidare föreslås en generell förlängning av jakttider för älg, kron- och dovhjort samt rådjur och bättre möjligheter att bedriva skyddsjakt. Vid jakt på kronhjort bör en kombination av licensjakt inom särskilda kronhjortsområden och allmän jakt utanför dessa tillämpas. Beträffande jakt på dovhjort föreslås, att enbart allmän jakttid prövas.

Sveriges Jordägareförbund tillstyrker utredningens förslag.

Skogsstyrelsen: Målsättningen med de förslag som framförs i betänkandet är att åstadkomma en balanserad älgstam. Det innebär bl. a. att skadorna på skog och jordbruksgrödor kommer att minska. Då bidragen för skador på skog och jordbruksgrödor skall avvecklas och förslagen torde leda till en förenklad central administration är det rimligt att nivån på fällavgifterna minskar och fällavgiften på älgkalv tas bort helt.

Kammarkollegiet: Egendomsnämnderna är genomgående positiva till förslaget om avreglering och ökat lokalt ansvarstagande för jakten.

Länsstyrelsernas organisationsnämnd: LON tillstyrker förslaget att delegering sker av handläggning och beslut i ärenden om ersättning för viltskador eftersom länsstyrelsen redan nu svarar för den egentliga handläggningen i ärendena samt även handlägger ansökningar om ersättning för skadegörelse på gröda orsakad av älg och hjort och det inte synes finnas någon annan lämplig myndighet på den regionala nivån för handläggning av dessa ärenden.

LON förutsätter att länsstyrelserna får full täckning ur viltskadefonden för den merkostnad som ett övertagande av de nu aktuella ärendena kommer att medföra. LON delar således inte utredningens uppfattning att utbetalningar ur viltskadefonden till länsstyrelsernas administration bör begränsas. LON har i skrivelse den 5 oktober 1989 till jordbruksdepartementet hemställt att regeringen upphäver naturvårdsverkets beslut om begränsning av länsstyrelsernas rätt till bidrag för administration av älgjakten. Vidare har LON i samma skrivelse hemställt att 28 § förordningen om ersättning vid vissa viltskador, m. m. ändras på så sätt att naturvårdsverkets bemyndigande att utfärda verkställighetsföreskrifter begränsas till att avse föreskrifter som inte berör länsstyrelsernas ekonomi. LON avvaktar regeringens ställningstagande.

Enligt LONs mening bör det ankomma på resp. länsstyrelse att avgöra i vilken omfattning medel skall tas i anspråk för administrationen av jakten.

Om naturvårdsverket även fortsättningsvis skall besluta om storleken av bidrag till länsstyrelsernas administration måste naturvårdsverket utreda länsstyrelsernas faktiska kostnader och med detta som utgångspunkt fastställa en rimlig ersättning för länsstyrelsernas kostnader.

Statens veterinärmedicinska anstalt stöder förslaget.

Sveriges lantbruksuniversitet: En begränsning av administrationen kan vara eftersträvningsvärd. Men en sådan begränsning får inte ha den omfattningen att värdefulla styrelement i älgvärden går förlorade.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Samtidigt med detta yttrande yttrar sig länsstyrelsen över statens naturvårdsverks promemoria den 31 maj 1990 Förenklad administration av älgjakten. Länsstyrelsen hänvisar även till detta yttrande.

Förslaget om ytterligare delegation till länsstyrelserna av beslutanderätt enligt viltskadeförordningen tillstyrks.

Bantning av älgjaksadministrationen genom införande av älgskötselområden skulle för Stockholms läns del för närvarande innebära att licensgivningen skulle upphöra endast i en handfull fall. Det skulle med andra ord inte bli någon märkbar skillnad jämfört med dagens förhållanden. Som förut anförts avstyrks införande av älgskötselområden.

Obligatorisk anmälan av jaktresultatet tillstyrks.

Som utredningen påpekar måste en viss individuell anpassning av licensgivningen ske. Ett strikt tillämpande av naturvårdsverkets "schablonmodell" skulle allvarligt kunna skada jägarnas förhållandevis stora förtroende för älgjaksadministrationens sätt att fungera inom Stockholms och säkert många andra län.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om tilldelningsbeslut som gäller tills vidare. I Stockholms län tillämpas sedan en tid en tidsbegränsad variant av denna modell. Detta har sparat mycket arbete i 14 av totalt 16 jaktvårdskretsar där några egentliga justeringar av licenserna inte behövt göras mellan åren. I de två kretsar där större förändringar behövt företas har däremot visst merarbete uppstått i förhållande till om licenserna inte hade löpt över flera år. Sammantaget har arbetsvinsten vid tillämpning av denna modell blivit avsevärd.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Utredningen berör och föreslår förenklat anmälnings/registreringsförfarande av älgjaksområden.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget av följande skäl.

Enligt länsstyrelsens mångåriga erfarenhet vad gäller registrering av sådana områden är endast ett sällsynt lågt antal av dessa ansökningsärenden i ett sådant skick att de kan registreras utan att mer eller mindre omfattande kompletteringar och utredningar måste göras beträffande fastighetsförhållandena. Detta beror på att jakträttshavarna ofta saknar tillräckliga kunskaper om fastighetsinnehavet.

Länsstyrelsens utredningar i ärendena innebär att ansökningarna korrigeras vad gäller bl. a. fastighetsinnehavet och dess relation till redan registrerade områden. Om så inte sker skulle ett mycket stort antal ärenden resultera i ogiltiga registreringar till följd av att registerområden skulle ha överlappat varandra (dubbelregistrering). Vidare är många sökanden i den tron att ansökan omfattar mark som i själva verket inte redovisats i ansökan. Skulle en sådan ansökan registreras utan att misstaget upptäcks genom länsstyrelsens kontrollrutiner (och sökanden därigenom erhåller klarhet) kunde denne annars antingen göra sig skyldig till olaga jakt, antingen genom att mark är oregistrerad eller genom att jakt bedrivs på mark som annan har registrerat.

Uteblivna kontrollrutiner av angivna slag genom att enbart ett anmälningsförfarande utan faktakontroll introduceras skulle med hänsyn till de faktiska förhållandena som länsstyrelsen uppfattar det resultera i ett stort antal ogiltiga registreringar som skulle öka för varje år och när de upptäcks föranleda polisanmälningar med tidsödande utredningar där krav på arbetsinsatser från länsstyrelserna inte kan uteslutas.

Till detta kan anföras att anmälan/registrering av ett område eller ändring av förhållandena ofta berör något eller ett flertal andra områden. Kontrollåtgärder och därav föranledda reaktioner av både myndigheter och enskilda är därför alltid i de allra flesta fall av nöden för att jakt skall kunna bedrivas lagligt.

Med hänsyn till de komplikationer och risker av legal och praktisk art som sålunda är förknippade med ett genomförande av förslaget bör enligt länsstyrelsens förmenande den nuvarande jaktsrättsliga kontrollen inte ändras.

Länsstyrelsen i Södermanlands län: Avslutningsvis gör länsstyrelsen den bedömningen, att föreslagna nya regler för ersättning vid viltskador m. m. sammantaget inte påtagligt kommer att minska länsstyrelsens administration av viltskadeärendena.

Ansökningarna om ersättning för älg- och hjortskador på jordbruksgrödor försvinner (ca 30 per år). De kräver dock sällan någon ingående prövning och besluten om ersättning kan i stort sett fattas genom "mängdbeslut" (en förteckning över godkända ersättningsbelopp). I stället kommer resurser att behövas för handläggning av nya ärendegrupper/vidgning av nuvarande:

- nya ärenden överförs från naturvårdsverket till länsstyrelsen
- utökat antal ansökningar om bidrag till skadeförebyggande åtgärder förväntas och dessa ärenden kräver tämligen omfattande utredningar och uppföljningsinsatser
- ansökningar från jordbruksarrendatorer om skyddsjakt blir en ny ärendegrupp; att döma av ansökningarna om skadeersättning enligt nuvarande regler kan ärendemängden bli betydande
- information och utbildning kommer att kräva ökade insatser av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Örebro län, länsviltnämnden:

Ersättning för viltskador i vissa fall

Nämnden har inget att invända emot att förslaget om rätten att besluta om ersättning för andra viltskador än sådana som avses i 1 § viltskadeförordningen delegeras till länsstyrelsen.

Administration av älgjakten

Nämnden har inget att erinra mot det förslag om förenklat registreringsförfarande som naturvårdsverket föreslagit och som utredaren ställer sig bakom. Inte heller har nämnden något att anföra mot förslaget om att tilldelningsbeslut skall gälla tills vidare och att det inte får överklagas.

Nämnden är i likhet med utredaren och naturvårdsverket av den uppfattningen att anmälan om jaktresultatet i fortsättningen bör vara obligatoriskt med undantag för s. k. kalvjaktsområden.

Nämnden noterar med tillfredsställelse att utredaren tar avstånd från

naturvårdsverkets förslag att älgutdelningen skall göras schablonmässig och utan individuell anpassning. I likhet med utredaren anser också nämnden att kalvavskjutningen inom andra A-områden än älgskötselområden också fortsättningsvis skall vara reglerad.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Länsstyrelsen i Östergötlands län: I utredningen föreslås att rätten att besluta om ersättning för andra viltskador än sådana av älg delegeras från statens naturvårdsverk till länsstyrelsen. Denna fråga har för Östergötlands del särskild betydelse på grund av den stora ansamlingen av gäss främst vid Tåkern men även inom andra områden i länet. En delegering förutsätter att länsstyrelsen erhåller medel dels för att tillgodose befogade ersättningsanspråk dels för administration av denna ärendegrupp.

Länsstyrelsen i Kalmar län: Länsstyrelsen tillstyrker att tilldelningsbesluten skall gälla tills vidare eller i varje fall för perioden 1992–1994, dvs. tiden för det föreslagna treårsprogrammet för ökad älgavskjutning. Om älgutgången kommer att kunna minskas i den utsträckning utredningen förordar, kan skäl generellt sett föreligga för att nya tilldelningsbeslut meddelas till 1995 års älgjakt.

Länsstyrelsen i Blekinge län: Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om delegation till länsstyrelserna av beslutsrätten i ärenden om ersättning enligt viltskadeförordningen.

Vad gäller administrativa frågor i övrigt kommer länsstyrelsen att behandla dessa särskilt i yttrande över naturvårdsverkets promemoria För enklad administration av älgjakten.

Länsstyrelsen i Kristianstads län: En del förslag av utredaren hänför sig till rutinerna i älgadministrationen. Nu har länsstyrelsen att senare yttra sig över ett förslag från naturvårdsverket om denna administration och länsstyrelsen finner det då lämpligast att avvakta till dess med att yttra sig om de berörda rutinerna.

Länsstyrelsen i Hallands län: Beträffande administrationen menar länsstyrelsen, i motsats till utredaren, att utdelningen mycket väl kan göras så schablonmässig som naturvårdsverket föreslagit. Länsstyrelsen har sedan flera år tillbaka tillämpat denna metod och erfarenheterna härav är goda. Ytterligare förenklingar bör emellertid kunna övervägas. I ett enkätsvar till naturvårdsverket den 25 maj 1989 har länsstyrelsen framfört bl. a. följande. "Man bör kunna överväga att helt ersätta nuvarande statliga administration med ett system där länsjäktvårdsföreningarna ger ut rekommendationer om avskjutningen inom olika områden. Med den sociala kontroll som finns i jaktliga sammanhang torde "överskjutningar" inte bli något större problem. Ej heller i övrigt synes skäl föreligga att bibehålla nuvarande mycket personalkrävande system. Det hittillsvarande arbetet har bidragit till en ökad förståelse hos jägare för en "reglerad" jakt och till att en hel del jakträttsliga frågor klarats ut. En övergång till ett friare system av skisserat slag bör emellertid kunna övervägas nu."

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Länsstyrelsen hänvisar i denna del till sitt yttrande över naturvårdsverkets promemoria Förenklad administration av älgjakten.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Länsstyrelsen i Värmlands län: Länsstyrelsen delar helt utredningens överväganden och förslag beträffande administrationen av älgjakten. Vad naturvårdsverket i detta sammanhang föreslagit om en schablonmässig älg-tilldelning utan individuell anpassning föranleder emellertid länsstyrelsen uttala att om verkets förslag genomförs detta allvarligt skulle motverka de syften som varit vägledande vid införandet av den samordnade älgjakten.

Länsstyrelsen i Örebro län: Länsstyrelsens synpunkter på förslagen rörande administrationen av jakten redovisas i huvudsak i yttrande över naturvårdsverkets promemoria "Förenklad administration av älgjakten". Dock vill länsstyrelsen framhålla att det totalt sett inte leder till några lättnader i administrativt hänseende om utredarens förslag genomförs.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Länsstyrelsen ifrågasätter om förslagen till andra rutiner vid registrering och tilldelning i verkligheten kommer att innebära en nedbantning av administrationen. Detta har länsstyrelsen framhållit i yttrandet över naturvårdsverkets promemoria "Förenklad administration av älgjakten".

Enligt länsstyrelsens bedömning bör även fortsättningsvis kalvar fällda inom s. k. kalvjaktsområden anmälas till länsstyrelsen för att man skall få ett riktigt underlag vid älg-tilldelningen.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Länsstyrelsen har i yttrande denna dag lämnat synpunkter på naturvårdsverkets förslag till förenklad administration av älgjakten. Länsstyrelsen hänvisar till innehållet i det yttrandet.

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Länsstyrelsen tillstyrker att rätten att besluta om ersättning av skador av annat vilt än älg, kron- och dovhjort, delegeras till länsstyrelserna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Länsstyrelsen tillstyrker att beslutanderätten om ersättning i vissa fall delegeras till länsstyrelsen.

Utredningen stöder naturvårdsverkets förslag om enklare administration. Dock anser utredning att tilldelningen inte kan göras så schablonmässig och utan individuell anpassning som naturvårdsverket föreslår. Detta har också påpekats tidigare i yttrandet. I och med den datorisering som nu genomförs är det inte längre någon stor administrativ belastning att utfärda årliga licenser till samtliga områden.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare: Utredningsmannen ansluter sig huvudsakligen till vad naturvårdsverket föreslagit om förenklad administration av älgjakten. Riksförbundet ansluter sig till vad naturvårdsverket härvid har föreslagit, samt avstyrker vad utredningsmannen därutöver föreslår i sitt betänkande Skada av vilt. Det bör därjämte noteras att vad

som föreslås i Skada av vilt i fråga om registrering av B-licensområden, innebär en uppenbart större administrativ kostnad än vad naturvårdsverkets förslag medför. Utredningsmannen har inte angett hur denna förordning skall finansieras, vilket strider mot kommittédirektiven.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Skogsindustrierna: Förslaget med fri avskjutning inom älgskötselområden innebär en avsevärd förenkling av administrationen. Även de övriga förslagen som redovisats i betänkandet innebär mindre byråkrati och förenklad administration av älgjakten.

Det är dock riktigt att tilldelningsförfarandet inom områdena ej görs alltför schablonmässigt och utan lokal anpassning. Detta tror vi, liksom utredaren, skulle motverka ökad frivillig samverkan inom älgskötselområden.

Svenska jägareförbundet: Utredaren föreslår att rätten att besluta om ersättning för andra viltskador än sådana som avses i 1 § viltskadeförordningen delegeras till länsstyrelserna.

Jägareförbundet tillstyrker förslaget.

Administration av älgjakten

Jägareförbundet har i särskild ordning avgivit yttrande över statens naturvårdsverks promemoria Förenklad administration av älgjakten. Förbundet får i denna del hänvisa till detta yttrande. Det skall dock framhållas att förbundet i stort har enahanda uppfattning om förslagen i Förenklad administration av älgjakten som utredningsmannen.

Jägareförbundet vill även understryka det angelägna i att anmälan om jaktresultatet bör vara obligatoriskt oavsett om älg fällts eller ej. Obligatoriet skall dock ej omfatta kalvjaktsområdena, där rapportering skall vara obligatorisk endast om kalv eller kalvar fällts.

Vad gäller anmälan av jaktresultat bör vidare understrykas att rapporteringen fortsättningsvis bör redovisa fällt djurs kön samt huruvida djuret var kalv, fjoling (ett och ett halvt år) eller äldre djur.

Det är lätt att avgöra huruvida ett fällt djur är en fjoling eller ett äldre djur. Uppgiften angående fjoling resp. äldre djur är utomordentligt angelägen inte minst för att genom älgobs kunna göra kalkyler över älgstammarnas utveckling.

8 Fondernas användning

Skogsstyrelsen: Viltskadefonderna bör på sikt kunna vara med och finansiera åtgärder för att förebygga älgskador, ge bidrag till utbildning, information och lokal administration av älgjakten, finansiera insamling av underlag för planering av älgskötseln lokalt och regionalt samt ge bidrag till länsstyrelsens och länsviltsnämndens verksamhet.

Domänverket: Det är mycket angeläget att borttagandet av viltskadcersätt-

ningar och en förenklad administration också resulterar i en kraftig minskning av fällavgifterna till länsstyrelserna, särskilt i län som har höga avgifter i dag på grund av stora viltskadeersättningar. Det får inte bli så, att avgifterna endast reduceras obetydligt, samtidigt som pengarna försvinner åt annat håll.

Inom A-licensområden och älgskötselområden bör fällavgiften för varje vuxet djur innefatta avgift för en kalv. Inom älgskötselområden, där markägarna/jägarna själva svarar för administration som annars åligger länsstyrelsen bör däremot motsvarande reducerade fällavgifter tas ut.

Inom B-licensområden och generella områden bör differentierad fällavgift för vuxet djur och kalv tas ut. Vid fastställandet av dessa bör hänsyn tas till den avsevärt högre administrationskostnad per hektar som dessa små områden förorsakar.

Kammarkollegiet: Utredningen föreslår att varje läns viltskadefond blir helt självförsörjande. Den nuvarande delfunktionen för viltskaderegleringsfonden att lämna medel till viltskadefonder som behöver tillskott blir därmed överflödig. Övriga funktioner för viltskaderegleringsfonden föreslås överförda till jaktvårdsfonden, varefter det är tänkt att viltskaderegleringsfonden skall upphöra. En förutsättning för förslaget genomförande torde vara att jaktvårdsfondens ändamål formellt vidgas till att omfatta dessa viltskaderegleringsfondens övriga funktioner. Dessutom bör återstående medel i viltskaderegleringsfonden överföras till jaktvårdsfonden. Det har vid några tillfällen förekommit att viltskaderegleringsfonden redovisats med ett underskott — ett förhållande som i och för sig inte är förenligt med fondbegreppet. Om läget skulle vara detsamma vid fondens avveckling, krävs särskilda beslut.

I kammarkollegiets uppdrag att förvalta viltskadereglerings- och jaktvårdsfonderna ingår inte att göra medlen räntebärande, utan kapitalet är placerat räntelöst på statsverkets checkräkning. Kollegiet och Svenska jägareförbundet har vid flera tillfällen i samband med att jaktvårdsavgiften fastställts föreslagit regeringen att jaktvårdsfondens medel skulle göras räntebärande, vilket skulle ha avsevärt ökat möjligheten att tillgodose fondens ändamål utan att höja avgifterna till fonden. Kollegiet återkommer nu till denna fråga och föreslår att regeringen föreskriver att förordningen (1987:778) om placering av fondmedel under kammarkollegiets förvaltning skall gälla även för jaktvårdsfonden.

Enligt betänkandet skall en fällavgift även i fortsättningen betalas för älg, medan ingen fällavgift skall erläggas för kron- och dovhjort. Det är oklart hur uppbörden av fällavgifter skall ske. Ett förtydligande behövs därför.

Statskontoret: Utredningen föreslår att fällavgifterna framgent förutom till administration och liknande även skall användas för att finansiera utbildning och information. Utbildningen skall syfta till en bättre balans av älgstammen, dvs. i praktiken en ökad avskjutning.

Statskontoret anser det vara rimligt att viss utbildning sker och att man därmed möjligen på sikt åstadkommer en bättre balans. Vi ifrågasätter

emellertid om man inte snabbare och mera direkt skulle uppnå detta resultat genom att utnyttja det ekonomiska incitament som fällavgifterna skulle kunna utgöra. Möjligheterna till detta bör öka om fällavgifterna i framtiden i huvudsak inte behövs som finansieringskälla för ersättning för viltskador. Hittills har höga fällavgifter tagits ut där skadorna varit stora, för att kunna finansiera viltskadeersättningen. Enligt vår mening bör man pröva om man inte i stället borde ha låga fällavgifter i sådana områden för att därmed stimulera till ökad avskjutning. Vi förordar också att man inom länen bör pröva möjligheten till regressiva fällavgifter. Med sådana avgifter, dvs. en lägre avgift tas ut för de älgar — t.ex. en fjärdedel av beslutad tilldelning — som fälls sist, skulle man sannolikt stimulera till ökad avskjutning. Man kan också tänka sig att de sist fällda älgarna blir helt avgiftsfria, som ett slags "bonusälgar". Det inkomstbortfall för älgadministrationen, som därmed skulle kunna — men inte behöver — uppstå, kan man kompensera med en något högre avgift för de älgar som fälls i början. Utredningen föreslår att jägarna och deras organisationer i största möjliga utsträckning tar över ansvaret för de praktiska älgvårdsfrågorna. Därmed borde myndigheternas nuvarande administration minska och därmed behovet av fällavgifter för att finansiera denna.

Statskontoret anser vidare att inriktningen av myndigheternas verksamhet bör förskjutas mot uppföljning och utvärdering. Enligt utredningens direktiv skall fällavgifterna även i framtiden fastställas av länsstyrelserna. Avgifterna bör därvid, enligt vår uppfattning, mycket väl kunna fungera som ett instrument för korrigering, t.ex. genom en differentiering mellan olika viltvårdskretsar i enlighet med de tankegångar som vi skisserat i det föregående.

Statens naturvårdsverk: Utredningen föreslår att om länsviltnämnden inte är enig om storleken på den del av fällavgiften som skall användas för ersättning av viltskador, skall den särskilt beakta de synpunkter som framförts av representanterna för jägarnas organisationer i nämnden.

Naturvårdsverket kan inte acceptera att endast jägarnas synpunkter särskilt skall beaktas. Frågan om ersättning för viltskador är inte enbart och definitivt inte till största delen en angelägenhet för jägarna. Enligt verkets mening bör därför den aktuella delen av fällavgiften fastställas med beaktande av de synpunkter som både jägarnas och markägarnas representanter framför.

Statens veterinärmedicinska anstalt: Det föreslås att viltskaderegleringsfonden upphör och att dess funktion övertas av jaktvårdsfonden. Verksamheten inom SVAs viltområde bekostas med medel från jaktvårdsfonden, och berör i vissa delar frågeställningar rörande skador orsakade av vilt. SVAs fallviltsanslag har räknat i reala termer reducerats under det senaste året. SVA har i annat sammanhang redovisat vad detta får för konsekvenser. Det är angeläget att en samordning mellan viltskaderegleringsfonden och jaktvårdsfonden innebär att SVAs fallviltsanslag säkrställs.

Sveriges lantbruksuniversitet: Ett förenklat system för hanteringen av inkomsterna från jaktvårdsavgiften och fällavgifterna för älg föreslås. Den centrala viltskaderegleringsfonden avskaffas från år 1992 och dess funktion övertas av jaktvårdsfonden. Betänkandet är något oklart på denna punkt vad gäller de resurser som skall tillföras jaktvårdsfonden med det nya systemet. SLU utgår från att avsikten är att den av regeringen fastställda delen av avgiften skall gå till jaktvårdsfonden i framtiden. När det gäller hur de tillgängliga medlen skall nyttjas — både vad gäller jaktvårdsfonden och de länsvisa viltskadefonderna — anser SLU att det klart skall framgå av reglerna för fondernas utnyttjande att kunskapsuppbyggnad (forskning och utveckling) skall vara ett av de väsentligaste områdena för nyttjande av de indragna medlen. Nuvarande skrivning liksom den nya som anges i betänkandet ger i stort sett inte mer än en antydning om att ett sådant nyttjande är möjligt. Det andra stora området för nyttjandet av älgmedlen skall vara till utbildning och information. Som framgått ovan måste detta vara en av grundstenarna i det framtida älgvårdssystemet.

Skogs- och jordbrukets forskningsråd: Rådet tillstyrker att viltskaderegleringsfonden upphör och övertas av jaktvårdsfonden. Det mest betydande området för användning av fondens medel bör enligt SJFRs mening vara forskning och information om vård av våra viltstammar.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Länsstyrelsen har ovan avstyrkt att möjligheten till ersättning för grödskador av älg helt tas bort. Likaså har framhållits att den föreslagna ordningen att länsviltnämnden skall lämna synpunkter på hur mycket som skall gå till viltskadeersättning inte är realistisk om fonden skall kunna fungera som skadeersättare. Ersättningssystemet riskerar att därigenom bli uppfattat som godtyckligt.

Bidraget ur viltskadefonden till länsstyrelsernas administration bör begränsas, men på en betydligt högre nivå än den nu fastställda. Länsstyrelsen bör således få full kostnadstäckning för administrationen.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Utredningen har beträffande viltskadefondens medel framhållit att dessa liksom tidigare bör användas även för bidrag till länsstyrelsens administration av älgjakten och för länsviltnämndens verksamhet. Härtill har utredningen uttalat sitt stöd för principen att utbetalningar ur viltskadefonden till länsstyrelsernas administration bör begränsas i enlighet med vad naturvårdsverket beslutat genom föreskrifter i viltskadekungörelsen (SNFS 1989:6).

Enligt länsstyrelsens uppfattning bör givetvis strävan vara att administrationskostnaderna skall hållas så låga som möjligt. Emellertid är den begränsning som tillämpas i naturvårdsverkets föreskrifter om bidrag för direkta kostnader att anse som orealistisk vid en jämförelse med storleken av de verkliga direkta kostnaderna för älgjaksadministrationen.

De 20 kr. av avgiften per under jaktåret fälld älg som länsstyrelsen för närvarande får ta i anspråk som en kompensation för de direkta kostnaderna är helt otillräckliga. Härtill kommer på relativt kort sikt kostnader för introduktionen av ett databaserat älgjaksregister som skall hållas uppdä-

terat. Härutöver kan förväntas ytterligare kostnader för det fall förslaget om registrering av älgskötselområden skulle genomföras. Om så skulle bli fallet kan även ökade kostnader förutses för länsviltnämndens nya arbetsuppgifter till följd av bl. a. nämndens roll vid tillblivelsen och den fortlöpande granskningen av skötselplaner för älgskötselområdena. Länsstyrelsens mening är därför att naturvårdsverkets föreskrifter skall ändras så att länsstyrelsen kan lämnas full kostnadstäckning i detta avseende.

Länsstyrelsen kan därför inte instämma i förslaget i denna del.

Länsstyrelsen förordar att utredningen i stället genom rekommendationer medverkar till att nödvändiga ändringar företas i naturvårdsverkets föreskrifter (SNFS 1989:6) så att balans erhålls vad gäller länsstyrelsens rätt till kompensation för direkta kostnader föranledda av älgjaksadministrationen.

Länsstyrelsen tillstyrker i stort förslaget i övrigt angående fondernas användning.

Det kan dock med viss säkerhet förutses att viltskadeproblematiken i vissa avseenden kommer att finnas kvar under avsevärd tid med åtföljande krav på ersättningar. Krav på ersättningar kan övergångsvis betalas ut i vissa kvalificerade fall enligt den föreslagna nya viltskadeförordningen. Men även efter år 1995 är det sannolikt troligt att ersättningsanspråk i särskilt kvalificerade fall kan behöva tillgodoses. Det är därför inte uteslutet att giltighetstiden för reglerna om ersättning kan behöva förlängas. Detta ställer krav på förutscende och tillräckligt utrymme i länens viltskadefonder.

Det kan därför ifrågasättas om inte avskaffandet av viltskaderegleringsfonden bör anstå, åtminstone fram tills dess den av utredningen föreslagna utvärderingen i ämnet har slutförts.

Länsstyrelsen i Södermanlands län, länsviltnämnden:

Viltskadefonderna

Nämnden delar utredarens uppfattning att fällavgift även i fortsättningen skall betalas för varje fälld älg, men att däremot ingen fällavgift skall erläggas för kron- och dovhjort.

Nämnden har heller inget att erinra mot de förslag som utredaren lämnat vad avser bidragsberättigade verksamheter. Dock är nämnden tveksam till att medel ur viltskadefonderna skall användas för länsstyrelsens administration och anser att andra medel skall användas för denna samhällskostnad.

Viltskaderegleringsfonden

Nämnden delar utredarens principiella inställning att varje län helt skall kunna svara för sina egna viltskador och att därför någon överföring av medel till viltskaderegleringsfonden ej skall ske. Därav följer att nämnden också delar utredarens uppfattning att regleringsfondens funktion kan övertas av jaktvårdsfonden.

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Utredaren stöder ”principen att utbetalningar ur viltskadefonden till länsstyrelsernas administration i enlighet med naturvårdsverkets beslut bör begränsas”. Länsstyrelsen kan inte acceptera ett synsätt som innebär att statens naturvårdsverk skall bestämma storleken på ersättning för verksamhet som länsstyrelsen bedriver. Länsstyrelsen har tidigare framfört denna inställning i skrivelse till naturvårdsverket.

Länsstyrelsen i Jönköpings län: Länsstyrelsen delar utredarens uppfattning om att viltskaderegleringsfonden kan upphöra. Enligt förslaget förutsättes därvid länen vara självförsörjande och att någon överföring av medel till länsviltskadefond därmed inte skall ske. Med hänsyn härtill förutsätter länsstyrelsen att den av regeringen beslutade fasta avgiften kan sänkas efter år 1994. Beträffande bidrag till länsstyrelsens älgjaksadministration delar länsstyrelsen inte utredarens uppfattning härvidlag utan anser att administrationen i huvudsak bör täckas av fällavgifter.

Länsstyrelsen i Kalmar län: Förslagen föranleder ingen erinran av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Blekinge län tillstyrker utredningens förslag.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Bidrag till administrationen av älgjakten, länsviltnämndens verksamhet m. m., skall finansieras med medel ur länets viltskadefond. Fonden skall byggas upp med fällavgifter för vuxna älgar. I länet fälldes under år 1989 130 vuxna älgar.

En av förutsättningarna för en långsiktig god vård av kronviltstammen är att licenstilldelningen kan ske med utgångspunkt från aktuella uppgifter om stammens numerär och genomförd avskjutning. Det har ankommit på länsviltnämnden att införskaffa dessa uppgifter. Länsstyrelsen är därför angelägen om att antalet fällda kronhjortar även fortsättningsvis rapporteras. Rapporteringen bör avse såväl vuxna djur som kalvar.

Med hänsyn till den särställning som kronviltet har i den skånska faunan och den betydelse som länsstyrelsen tillmäter denna viltart, jämfört med älgen, anser länsstyrelsen att det är skäligt att det utgår fällavgifter även för vuxna djur av kronvilt.

Länsstyrelsen tillstyrker i övrigt förslaget att fällavgifter slopas för älgkalv och dovhjort.

Länsstyrelsen i Hallands län: Vad gäller fondernas användning anser länsstyrelsen att viltskadefonden bör kunna användas för att bekosta administrationen av älgjakten i den utsträckning som varje länsstyrelse finner lämpligt. Länsstyrelsen avstyrker därför förslaget att naturvårdsverket skall ges rätt att meddela föreskrifter härom.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Länsstyrelsen har ingen erinran mot att viltskaderegleringsfonden upphör den 1 juli 1992 och att fondens funktio-

ner övertas av jaktvårdsfonden. Vad angår de länsvisa viltskadefonderna vill länsstyrelsen uttala följande.

Utredningsmannen har föreslagit att naturvårdsverket skall kunna meddela föreskrifter om avgift för länsstyrelsens administrationskostnader. Länsstyrelsen anser att länsstyrelsen på eget ansvar bör kunna fatta beslut om dessa kostnader. Det får anses tillräckligt att naturvårdsverket utfärdar vägledande råd för länsstyrelserna och att riksrevisionsverket i efterhand granskar länsstyrelsernas hantering av denna fråga. Länsstyrelsen kan inte heller ställa sig bakom förslaget att länsstyrelsen särskilt skall beakta de synpunkter som framförts av representanter för jägarnas organisationer i länsviltnämnden. Det beror i så fall på vilka saksål som åberopas.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Enligt länsstyrelsens mening är det orealistiskt att viltskadeproblemen helt skulle kunna försvinna inom en treårsperiod. Säkerligen kommer det att finnas akuta behov av viltskadeersättningar vad avser jordbruksgrödor även efter den s. k. övergångsperiodens slut. Detta innebär att även efter denna bör länsstyrelserna ha möjligheter att bevilja ersättningar för viltskador inom jordbruket, varför den rörliga delen av fällavgifterna givetvis bör anpassas med hänsyn härtill.

Enligt länsstyrelsens bedömning bör viltskaderegleringsfonden inte upphöra förrän en säker bedömning kan göras av att viltskadorna verkligen har avtagit i omfattning. Därför bör ett definitivt ställningstagande till fondens eventuella avskaffande inte ske förrän i slutet av den av utredaren föreslagna försöksperioden och mot bakgrund av utvecklingen av viltskadeproblemen.

Intet nämns i förslaget hur det skall förfaras med fondens medel sedan uppgifterna övertagits av jaktvårdsfonden. Fonderade medel får även fortsättningsvis förutsättas komma lantbrukarna till del.

Länsstyrelsen får avslutningsvis understryka vikten av att betänkanudet (SOU 1990:60) Skada av vilt sambehandlas med statens naturvårdsverks promemoria Förenklad administration av älgjakten eftersom problemområdena i de båda utredningarna i vissa stycken sammanfaller.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: Länsstyrelsens kostnader för administrationen av älgjakten avser till ca 75 % de till arealen mindre områdena, som utgör endast 5 % av den totala arealen. Detta arbete syftar mest till att skapa rättvisa mellan olika jägar- och markägarkategorier, vilket primärt är ett intresse för jägarna och markägarna. Länsstyrelsen finner det rimligt att detta arbete bekostas av jägarnas fällavgifter och att länsstyrelsen ges en möjlighet att få ta ut ett bidrag till sina administrationskostnader ur länets viltskadefond. Möjligheten för länsstyrelsen att ta ut bidraget till administrationskostnader bör inte begränsas ytterligare genom föreskrifter.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Genom ändringar i viltskadekungörelsen i april 1989 (SNFS 1986:6, NV 45) begränsades bidraget till länsstyrelsernas administrationskostnader till maximalt 200 000 kr. Några länsstyrelser ifrågasatte i samband därmed naturvårdsverkets befogenhet att bestämma

sådan begränsning och gjorde gällande att åtgärden stred mot regeringsformen.

Länsstyrelsernas organisationsnämnd har också i skrivelse den 5 oktober 1989 till jordbruksdepartementet begärt ändringar i reglerna av den innebörden att länsstyrelserna kan ta erforderliga medel ur sin resp. fond för administrationen.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har vidare i skrivelse den 5 februari 1990 till civildepartementet föreslagit en höjning av maximibeloppet för administrationen så att länsstyrelsen får täckning för sina faktiska kostnader.

Såvitt länsstyrelsen känner till har regeringen ännu inte besvarat skrivelser eller vidtagit någon annan åtgärd.

Länsstyrelsens administrativa kostnader för verksamheten — uppåt en halv miljon kronor — är betungande. Länsstyrelsen förutsätter att regeringen i välvillig anda behandlar framförda önskemål.

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Varje län bör vara självförsörjande. Länsstyrelsen stöder därför förslaget att viltskaderegleringsfonden avskaffas.

Länsstyrelsen i Norrbottens län tillstyrker att den centrala regleringsfonden upphör.

Egendomsnämnden i Härnösands stift: Egendomsnämnden ansluter sig till avvecklingen av fonderna. Vi vill poängtera att verkligen fällavgifterna sänkes i minst den proportion som rationaliseringen medger.

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare:

Viltskadefonderna

De länsvisa viltskadefonderna har ursprungligen tillkommit för att möjliggöra att jordbrukare som drabbas av oacceptabla älgskador på odlad gröda kan få skäligen ersättning. Denna möjlighet till viss ersättning för viltskador har medfört en relativt hög toleransnivå inom jordbruket i fråga om viltskador. Beträffande skador förorsakade av dov- och kronhjort, bör det vara möjligt att avskaffa ersättningen på sätt som här föreslagits. Däremot ser riksförbundet det inte som praktiskt möjligt, eller lämpligt, att helt avskaffa möjligheten till framtida ersättning för älgskador på jordbruksgrödor.

Viltskaderegleringsfonden

Riksförbundet tillstyrker att viltskaderegleringsfonden avskaffas.

Centralorganisationen SACO: När möjligheterna till ersättning för viltskador upphör, uppkommer frågan om hur eventuell behållning i viltskadefonderna skall disponeras. Enligt SACOs uppfattning bör denna fråga

utredas ytterligare. Framför allt bör medel ur fonderna kunna tas i anspråk för viltforskning, men även den lokala administrationen av älgjakten kan komma att föranleda behov av medel. Det arbete som nu läggs ned i jaktvårdskretsarna är ideellt. Om den regionala regleringen av jakten – främst älgjakten – minskas eller, som utredningen i realiteten föreslår, avskaffas, tillkommer arbete lokalt – t. ex. inom älgskötselområdena. Det är knappast sannolikt att utökat lokalt arbete i fortsättningen enbart kan vila på ideella insatser.

Skogsindustrierna: Förslaget att ta bort viltskaderegleringsfonden är bra. Man skall inte kunna erhålla ersättning som finansieras av fällavgifter från en helt annan landsdel. Ersättning till viltskador kan aldrig stimulera till ökad avskjutning.

Slutligen är det fel att som i utredningen hävda att ”bör länsstyrelsen särskilt beakta de synpunkter som framförts av representanterna för jägar- nas organisationer” då det gäller fällavgifternas storlek. Varför skall jägar- nas intressen särskilt beaktas? Markägarna bör i första hand vara den part som skall framföra synpunkter om fällavgiftens storlek.

Skogsägarnas riksförbund: Förbundet kan inte acceptera utredningens övervägande att länsstyrelsen särskilt skall beakta de synpunkter som framförts av representanterna för jägarnas organisationer i länsviltnämnden. Vi kan självfallet inte bifalla ett förslag som så uppenbart favoriserar en part i nämnden.

Svenska jägareförbundet:

Viltskadefonderna

Jägareförbundet delar utredarens uppfattning att fällavgift även i fortsättningen skall betalas för varje älg som fälls, alltså även för kalv. Däremot skall fällavgift inte erläggas för kron- och dovvilt.

Förbundet har heller inget att erinra mot de förslag som utredaren lämnar vad avser bidragsberättigade verksamheter och åtgärder, m. m. Av dessa synes bl. a. framgå, att bidrag ur viltskadefonderna föreslås kunna utgå till länsjaktvårdsföreningarnas/jaktvårdskretsarnas ”insamling” av underlag för planering av älgskötseln lokalt och regionalt.

Med hänvisning till de allt större uppgifter i nu förevarande sammanhang som kommer att åvila jaktvårdskretsarna är det mycket angeläget att de får någon ekonomisk ersättning för sitt i regel synnerligen engagerade och uppoffrande arbete. Enligt jägareförbundets mening är resp. viltskadefond den naturliga medelskällan härvidlag.

Slutligen bör framhållas att jägareförbundet ovan föreslagit att en begränsad möjlighet även framdeles bör kvarstå att i särskilda fall erhålla ersättning för jordbruksskador förorsakade av älg. Vidare har jägareförbundet föreslagit att det bör övervägas huruvida inte ett likartat förhållande borde gälla för skogsskador förorsakade av älg.

Den rörliga delen av fällavgiften måste framdeles anpassas till utfallet av

jägareförbundets förslag vad gäller ersättningsmöjligheterna för jordbruks- skador. Den "treåriga övergångstiden" torde emellertid ge ingående erfarenheter om de ersättningsanspråk som kan komma att bli aktuella att bestrida.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 3

Viltskaderegleringsfonden

Jägareförbundet delar utredarens principiella inställning att varje län helt skall kunna svara för sina egna kostnader för viltskadorna. Någon överföring av medel från viltskaderegleringsfonden behövs därför inte. De fasta medel som från länen nu betalas till regleringsfonden bör utan olägenhet kunna tillföras jaktvårdsfonden. Denna fond får då fungera som medelskälla för älgforskningen, m. m.

Naturvårdsverket anser att nuvarande älgjaktssystem, liksom det tidigare systemet med samordnad älgjakt, är både dyrt och komplicerat att administrera. Det har inte heller medfört några positiva effekter i fråga om älgjakten eller skötseln av älgstammen. Naturvårdsverket har därför lämnat en rad förslag till ändringar av systemet. Vid utarbetandet av förslagen har verket utgått från de bestämmelser som för närvarande gäller för älgjakten.

Den försöksverksamhet med reglerad älgjakt som bedrevs under 20 år i Kronobergs, Västmanlands och delar av Norrbottens län har gett omfattande erfarenheter som verket delvis funnit kan ligga till grund för förslag till förändringar av nuvarande system. Verket har emellertid ansett att det inte är möjligt att införa en helt produktionsanpassad älgjakt såsom den bedrevs i försökslänen. Verket har därför utgått från att jakt på områden för B-licens och så kallade kalvjaktområden skall bedrivas även i fortsättningen. Verket anser för övrigt att jakten på dessa områden har stor betydelse från rekreationssynpunkt och att det skulle kränka enskild rätt att beskära möjligheterna att få jaga på dem. Jakten på områdena i fråga har dessutom hittills inte visat sig ha någon negativ inverkan på älgstammen.

Vidare har sådana förslag till förändringar eftersträfvats som bättre tillgodoser den enskilde jägarens behov och önskemål. Erfarenheterna har visat att det skapar en bättre jakt och bättre förutsättningar för älgstammens skötsel.

Naturvårdsverket föreslår följande ändringar av älgjaktssystemet.

1. Registreringsförfarandet förenklas avsevärt. Den som vill jaga älg på ett visst område skall anmäla det till länsstyrelsen. Anmälan skall innehålla de uppgifter som länsstyrelsen bestämmer, vilket bör innebära att samma uppgifter som i dag skall finnas i en ansökan om registrering också skall finnas i anmälan. Uppgifterna i anmälan noteras i länsstyrelsens register över älgjaktsområden (persondator eller dataterminal). Därefter erhåller anmälaren ett beslut från länsstyrelsen om att området är registrerat och att en förutsättning för att få bedriva jakt på området är att uppgifterna i anmälan är korrekta. Av beslutet skall vidare framgå om området registrerats som område för A- eller B-licens eller om området inte registrerats alls (kalvjaktområde).

Länsstyrelsen kontrollerar alltså inte uppgifterna i anmälan. Ofullständig anmälan återsänds för kompletteringar.

Visar det sig senare att anmälan varit oriktig återkallas registreringsbeslutet, varvid jakt inte får bedrivas annat än efter älgkalv. Även andra rättsliga åtgärder bör övervägas mot anmälare som medvetet lämnat oriktiga uppgifter.

2. Tilldelning av älg förenklas. För varje älgvårdsdistrikt fastställer länsstyrelsen, efter hörande av jaktvårdsförening, jaktvårdskretsar och länsviltnämnd, den minimiareal för områden för A-licens som man måste förfoga över för att få fälla en vuxen älg. Arealen fastställs med hänsyn till

tillgången på älg, skadegörelse av älg och trafikolyckor med älg inblandad. Tilldelningen räknas därefter ut automatiskt med hjälp av persondator eller motsvarande som också skriver ut preliminära beslut automatiskt. Tilldelningen görs således schablonmässigt inom hela eller eventuellt stora delar av älgvårdsdistrikt och utan individuell anpassning.

3. Områden för B-licens skall registreras efter anmälan på samma sätt som för områden för A-licens. Registrering skall medges utan särskild prövning. Arealkravet bör för sådana områden vara 5 ha, liksom fallet är i dag för älgjaktsområden med Generell tilldelning. I dag finns lika många områden för B-licens och Generell tilldelning som för A-licens, trots att de förra bara täcker ca 4 % av landets älgjaktssarcal. En avbyråkratisering av registreringen av dessa områden skulle leda till avsevärda besparingar för länsstyrelserna utan negativ inverkan på älgstammens skötsel.

4. Administrationen av älgjakten på länsstyrelserna bör i största möjliga utsträckning datoriseras och automatiseras. Det spar arbete, tid och pengar. Dataprogram finns redan framtagna som kan anpassas enligt föreliggande förslag.

5. För stabila älgjaktsområden som bedöms kunna få samma tilldelning under flera år, bör beslut om tilldelning gälla tills vidare (rullande tilldelning).

6. Jakträttshavare med A-licens som erhållit en tilldelning som gäller tills vidare, bör tillfälligt få överskrida den årliga tilldelningen. Avskjutningen skall dock närmast kommande år minskas med det antal älgar som tilldelningen överskridits med föregående år. Förslaget innebär en avkriminalisering av överskjutningarna och minskat arbete för polismyndigheterna.

7. Tilldelning av älgkalvar på områden för A-licens upphör. Länsstyrelsen tilldelar endast vuxna djur. Jakten efter älgkalv blir därmed fri, vilket bl. a. innebär att kalvarna kan beskattas effektivare där de under det aktuella året för tillfället befinner sig. Förslaget bör leda till en behövlig ökad avskjutning av kalv.

8. Fällavgifterna för älgkalv slopas. I stället ökas fällavgifterna för vuxna djur med den avgift som tidigare gällde för älgkalv. Förslaget är en följd av förslaget om fri kalvjakt. Det förväntas dessutom leda till att motivationen för att skjuta älgkalv ökar.

9. Anmälan om resultat av älgjakten på licensområden bör i fortsättningen göras även om ingen älg fällt. Förslaget är bl. a. en följd av förslaget om fri kalvjakt. Dessutom har många länsstyrelser även av andra skäl begärt en återgång till den tidigare ordningen med obligatorisk skyldighet att anmäla jaktresultat. Genomförandet av förslaget innebär förenklingar för hantering av älgstatistiken, som för övrigt bedöms få ökad betydelse.

10. Ju färre tilldelningsbeslut länsstyrelsen behöver fatta, desto mindre tid och kostnader kräver arbetet. Mycket talar därför för att jägarna bör stimuleras att på frivillig väg slå samman sina marker och därmed skapa områden för storlicenser. Även områden för B-licenser bör ha rätt att ingå i ett sådant storlicensområde. Naturvårdverket anser dock att ett ökat antal storlicenser inte får medföra att ytterligare en administrativ nivå

införs i älgjakten. I samhället gäller ju generellt att man försöker skapa korta beslutsvägar och ökad decentralisering. Älgjakten utgör inget undantag.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 4

11. Naturvårdsverket anser att ökad frihet genom avreglering leder till ökade kunskaper och ökat ansvar hos jägarna. Verket vill därför förordna ett system som innebär att älgjaktsområden som är minst 2 000 ha och som bildats på frivillig väg, själva får svara för skötseln av sin älgstam (älgskötselområden). Det innebär att några beslut om tilldelning inte behöver fattas. Området bestämmer således självt år från år vilken avskjutning som är lämplig med hänsyn till tillgången på älg, älgskador och trafikolyckor med älg inblandad.

12. Jakttiden för älg bör generellt omfatta hela jakttidsramen, det vill säga tiden september—januari (län med septemberjakt) som oktober—januari (övriga län). Långa jakttider ökar möjligheterna att fälla tilldelat antal djur, ger andra jägare bättre utrymmen för sin jakt, ger en lugnare jakt och skapar bättre möjligheter att beskatta skadegörande älgar. Dessutom spar en lång jakttid arbete för länsstyrelserna, då behovet av att utöka jakttiden för att möjliggöra skyddsjakt bortfaller.

13. Beslut om tilldelning bör fortsättningsvis inte få överklagas. Naturvårdsverket kan naturligtvis inte ha bättre förutsättningar än länsstyrelserna att i det enskilda fallet göra en mer precis bedömning av hur stor tilldelning ett enskilt älgjaktsområde bör ha. Förvaltningslagens bestämmelser tillgodoser på ett nöjaktigt sätt de krav den enskilde kan ha på att långt fram i beslutsprocessen kunna påverka sin sak. Härtill kommer att flera beslut enligt jaktförordningen redan i dag inte får överklagas. Förslaget skulle innebära en mycket stor avlastning för såväl länsstyrelserna som naturvårdsverket, men även för länsjaktvårdsföreningarna.

14. B-licensområden, Generella älgjaktsområden och Kalvjaktområden avskaffas i Malmöhus län. I stället införs allmän jakt på alla områden som inte är registrerade för A-licens. Den allmänna jakten föreslås få bedrivas enligt de principer som gällde före den samordnade älgjakten införande 1975 (1976). Regler för den allmänna älgjakten i Malmöhus län bör införas i JF (2§, bilaga 1).

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över rapporten lämnats av skogsstyrelsen, domänenverket, statskontoret, riksrevisionsverket, samtliga länsstyrelser utom länsstyrelsen i Gotlands län, Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare, Lantbrukarnas riksförbund, Skogsindustrierna, Skogsägarnas riksförbund, Svenska jägareförbundet och Svenska samernas riksförbund.

Flera av länsstyrelserna har bifogat yttranden från länets lanbruksnämnd, skogsvårdsstyrelse, länsviltnämnd, länsjaktvårdsförening eller distriktorganisation av Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare. Länsstyrelsen i Jämtlands län har bifogat yttrande från SCA Skog AB. Länsstyrelsen i Västerbottens län har bifogat yttrande från Skogsägarna Västerbotten-Örnsköldsvik.

Härutöver har yttranden kommit in från Gällivare och Överkalix jaktvårdskretsar.

1 Allmänt

Skogsstyrelsen: Skogsstyrelsen är helt överens med naturvårdsverket vad gäller det angivna målet för administrationen av älgjakten. Vi vill särskilt framhålla att skötseln av älgstammen måste decentraliseras och delas av markägarna och jägarna.

Naturvårdsverket tar fasta på den enskilde jägarens krav och önskemål. Detta är riktigt men vad som saknas i skrivningen är ett erkännande även av markägarens krav och önskemål. Jägare (jakträttsinnehavare) och markägare är inte alltid samma personer, eller ense om kraven. Detta har tydligt visat sig när det gäller betesskadorna på tallungskog. Av naturliga skäl är jägaren ofta mera tolerant än markägaren/skogsbrukaren när det gäller älgbetesskadorna. Till detta kommer samhällsintresset av en "hög och värdefull virkesavkastning", som det övergripande skogspolitiska målet uttrycks i skogsvårdslagen. Under de senaste decennierna har — inom vissa områden i ökande grad — markägar- och samhällsintressena fått stå tillbaka för jägarintressena. Det är därför nödvändigt att företrädare för de areella näringarna skogsbruk och jordbruk i framtiden får ett reellt inflytande på älgstammens storlek och beskattning.

Administrativa system som inbjuder till långa behandlingstider och tidskrävande diskussioner mellan markägare, myndigheter, jakträttsinnehavare och jägarnas organisationer måste undvikas. Den bästa lösningen torde vara att så långt möjligt lägga ansvaret för vården av älgstammen på lokal nivå hos markägare, jägare och jakträttsinnehavare.

Sammanfattningsvis ser skogsstyrelsen positivt på förslaget att förenkla administrationen av älgjakten och delegera ansvaret för älgstammens skötsel så långt som möjligt till jägarna och markägarna. Markägarnas inflytande bör dock göras starkare än vad som framgår av förslaget. Endast i det

fall att älgjakten missköts i sådan grad att älgstammen avviker alltför kraftigt från vad som kan betraktas som rimligt och lämpligt kan en mer detaljerad styrning av avskjutningen från samhällets sida anses motiverad.

Domänverket: Naturvårdsverket anger, att målet med älgjaktens administration i första hand skall vara att sköta älgstammen på ett biologiskt riktigt sätt med hänsyn till viltskador, viltolyckor och andra samhällsintrössen. Administrationen skall så långt möjligt avbyråkratiseras. Domänverket instämmer i detta. En god skötsel av älgstammen förutsätter ett förtroendefullt samarbete mellan markägare och jägare. Ofta men långt ifrån alltid är detta samma personer. På grund av älgskadornas ekonomiska betydelse på skog måste det vara markägarna som skall ha det avgörande inflytandet på älgstammens numerär.

Att uppnå en så långt möjligt produktionsanpassad älgjakt bör vara ett naturligt mål. Som naturvårdsverket insett är möjligheterna att administrera fram en sådan begränsade. Areal, arrondering och älgbonitet påverkar möjligheterna till en produktionsanpassad jakt. Ofta krävs samverkan mellan markägare/jägare inom större jaktområden. En sådan samverkan bör uppmuntras och tryck läggas på att den kommer till stånd.

Statskontoret: Statskontoret har genom representation i referensgrupp följt arbetet med förenklingen av älgjaksadministrationen. Vi tillstyrker statens naturvårdsverks (SNV) förslag i sin helhet.

Eftersom förslaget innebär en förändrad roll för länsstyrelserna i samband med jaktadministrationen vill vi dock peka på behovet att följa effekterna av förändringen. Därför bör SNV få i uppdrag att utvärdera det nya systemet. Utvärderingen bör ske när det nya systemet varit gällande i två jaktsäsonger och inrikta sig på juridiska, ekonomiska och biologiska aspekter. Statskontoret är berett att biträda SNV vid en dylik utvärdering.

Med juridiska aspekter avser vi den, i enlighet med förslaget, begränsade rätten till överprövning av länsstyrelsernas beslut om tilldelning. Denna förändring bör följas för att utröna om SNV härigenom frångår sig ett instrument för att vårda älgstammen.

I fråga om ekonomi anser statskontoret att administrationen av älgjakten bör vara självfinansierad genom uttag ur viltskadefond e. d. Eftersom det i dag inte går att ange vilka kostnader den förenklade administrationen kommer att medföra för länsstyrelserna bör utvärderingen inrikta sig på att undersöka detta samt även att lämna förslag på ett system för att länsstyrelserna skall få full täckning för sina kostnader för älgjaksadministrationen från annan intäktskälla än statskassan.

En utvärdering av ett nytt jaktsystem bör även omfatta vilka biologiska konsekvenser ett nytt jaktsystem medför samt vilka effekter det nya regelverket medför för vården av älgstammen.

Riksrevisionsverket: Riksrevisionsverket (RRV) noterar med tillfredsställelse den avreglering och de förenklingar av administrationen av älgjakten som föreslås i promemorian. RRV vill dock peka på att konsekvenserna av

förslaget om ökat datorstöd inom administrationen av älgjakten inte är tillräckligt belysta.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Länsstyrelsen i Stockholms län: Länsstyrelsen yttrar sig samtidigt över utredningen "Skada av vilt" (SOU 1990:60). Denna utredning och statens naturvårdsverks PM behandlar delvis samma saker men kommer även delvis till olika slutsatser. Länsstyrelsen hänvisar därför även i förevarande remiss till sitt yttrande över betänkandet "Skada av vilt".

Verket hävdar att älgavskjutningen för större delar av landet i dag är för låg. Det finns därför ingen anledning att vara rädd för en avskjutning som blir högre än planerat. En älgstam återhämtar sig enligt verkets mening snabbt efter en tillfälligt för hög avskjutning. Älgjakten anges även ha en självreglerande förmåga, dvs. om tilldelningen är högre än vad jägaren subjektivt anser att älgstammen tål, minskas avskjutningen automatiskt.

Länsstyrelsens erfarenheter stämmer bara delvis överens med verkets i ovan angivna avseenden. Naturligtvis kan verkets framställning i denna del ha större relevans för andra områden i landet med annorlunda lokala förhållanden.

I Stockholms län är det ostridigt så att älgavskjutningen inte är för låg, tvärtom har delar av länet en svag och minskande stam på grund av jakt (stora delar av Södertörn).

Enligt länsstyrelsens erfarenhet gäller vidare teorin om jaktens självreglerande förmåga bara en del trakter med en balanserad och i storlek ganska väl avvägd älgstam. I trakter med svag stam är jakttrycket i allmänhet däremot för högt, med ytterligare vikande stam som följd. Administrativa ingripanden måste där vidtas med kraftiga licensminskningar och/eller s. k. koförbud under tillräckligt många jaktsäsonger för att höja älgstammen.

Motsvarande gäller i områden med för stor älgstam. Här måste jaktuttaget öka, vilket också kräver administrativa styrmedel.

Det remitterade förslaget utgår från att den grundläggande strukturen i förfarandet och beslutsfattandet bibehålls. Enligt länsstyrelsens mening borde emellertid en betydligt mer omfattande reform än den nu föreslagna bli föremål för överväganden. Utgångspunkten bör därvid vara att åstadkomma en mer långtgående förenkling och ett effektivare utnyttjande av tillgängliga resurser och den sakkunskap som finns på området.

Under alla omständigheter måste en bättre kostnadstäckning ges för administrationen än vad som är för handen för närvarande.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Det är tillfredsställande att älgjaksadministrationen nu ses över. Under de senaste 15 åren har en rad förändringar skett i jaktlagstiftningen. Ändringar har vidtagits för att bl. a. möjliggöra viltvårdande jakt i olika samverkansformer samtidigt som skilda av jakten berörda samhällsintressen i övrigt skall tillgodoses. Älgjaksadministratörerna har med de resurser som ställs till förfogande — och i nivå med dessa — haft att anpassa sig till förändringarna samt fortlöpande i det administrativa arbetet fått i uppgift att på bästa möjliga sätt lösa de problemställningar som uppkommit. Det är naturligtvis av stor betydelse att de goda

erfarenheter som därvid vunnits kan tas till vara och vinna spridning i det fortsatta arbetet. Vidare är det av största vikt att meningsfulla förenklingar kan genomföras av administrationen inom det vida och komplexa arbetsfältet.

Många samhällsintressen och ett stort antal människor berörs av de förslag utredningen presenterat. De konsekvenser som följer av ett genomförande av förslagen ställer krav på att speciell hänsyn tas i många hänseenden där intressen står i konflikt mot varandra. Utredningsförslagen är inte tillräckligt genomarbetade vad gäller allsidig genomsyn av den komplexa problematik som de ställda förslagen alstrar och hur skilda berörda intressen i tillräcklig mån skall tillgodoses. En sådan kvalitet bör enligt länsstyrelsens mening präglade redovisningen av ett uppdrag av ifrågasvarande karaktär. Utredningen är således enligt länsstyrelsens mening ofullgånget och bristfällig vad gäller redovisningen av nödvändiga lösningar på problem som en del av förslagen skulle föra med sig ur både lagliga och praktiska hänsynen för det fall de genomförs.

Länsstyrelsen i Södermanlands län: Inledningsvis konstaterar länsstyrelsen att SNV anser att "förslaget bör ses som en enhet, som om möjligt i sin helhet antingen bör antas eller förkastas".

Länsstyrelsen anser att hela förslaget inte kan antas. Då administrationsvolymen bestäms av regelsystemet, ambitionsnivån och servicenivån finner länsstyrelsen ändå att delar av förslaget bör beaktas för en förenkling av jaktadministrationen.

Länsstyrelsen ansluter sig till målsättningen att åstadkomma sådana förändringar av jaktadministrationen som kan förmodas leda till förenklingar och minskade kostnader för såväl jägare som myndigheter och organisationer. Administrationen får dock inte förenklas till den grad att älgvården äventyras.

En annan viktig målsättning har varit att ta fasta på den enskilde jägarens krav och önskemål. Länsstyrelsen tror att det knappast är möjligt att åstadkomma ett system som flertalet jägare uppfattar som meningsfullt och är motiverade att anpassa sig till.

Länsstyrelsen i Östergötlands län:

Sammanfattning

Länsstyrelsen delar statens naturvårdsverks bedömning att nuvarande älgjaktssystem är både dyrt och komplicerat att administrera. Verket utgår dock i sitt förslag ifrån att det inte är möjligt att nu göra några ändringar i det grundläggande regelsystemet beträffande B-licenser och den fria kalvjakten. Verket föreslår därför endast vissa förenklingar beträffande administrationen. En del av förslagen har helt eller delvis redan genomförts av länsstyrelsen, som också i övrigt kan tillstyrka flera av förslagen. På några punkter är länsstyrelsen dock tveksam till konsekvenserna av de föreslagna förändringarna. Detta gäller framför allt tanken att registrera mindre s. k. B-områden utan närmare prövning. Ett större antal B-områ-

den kan medföra att statsmakternas målsättning med viltvården ej kan uppfyllas då bl. a. möjligheterna att styra älgstammens storlek minskar. Länsstyrelsen är också tveksam till en alltför schablonartad tilldelning inom så stora områden som hela kommuner. Den kan upplevas som alltför orättvis och därför oacceptabel av jägarna. I fråga om förslaget att införa fri avskjutning inom större s. k. älgskötselområden vill länsstyrelsen i stället föreslå en utökning av påbörjat system med storlicenser. I dessa kvarstår vissa möjligheter för länsstyrelsen till övergripande inverkan på älgstammens storlek.

Länsstyrelsen vill därför inte tillstyrka att naturvårdsverkets förslag i dessa delar genomförs nu. Länsstyrelsen föreslår i stället att man under en försöksperiod prövar förslagen i ett eller två av de län som deltagit i utredningen. Erfarenheterna från dessa län kan sedan utgöra underlag för en bedömning av om förändringarna i nu aktuella delar bör genomföras över hela landet.

Det är enligt länsstyrelsens mening beklagligt att det inte var möjligt att åstadkomma en radikal förenkling av systemet för älgjakten samtidigt som man säkerställer en rimlig nivå på viltvården. Länsstyrelsen måste för att hantera sin del av systemet avdela inte oväsentliga resurser i en tid när anslagen för länsstyrelsens verksamhet i sin helhet minskar. Om den radikala förenklingen inte kan göras för närvarande är det enligt länsstyrelsens uppfattning rimligt att överväga om inte länsstyrelsens kostnader för bibehållande av en rimlig älgvård i högre grad än hittills bör finansieras via avgifterna på jakten.

Allmänt

Länsstyrelsen delar statens naturvårdsverks bedömning att B-licensområden svarar för en stor del av arbetsbelastningen och kostnaderna för länsstyrelsen. Jakten där är ej heller anpassad efter markens och älgstammens storlek, vilket är anmärkningsvärt bl. a. från biologisk synpunkt.

Länsstyrelsen i Jönköpings län: I promemorian poängteras att målet med älgjaktens administration i första hand skall vara att sköta älgstammen på ett biologiskt riktigt sätt med hänsyn till viltskador, viltolyckor och andra samhällsintressen. Enligt länsstyrelsens mening överensstämmer det angivna målet med det hitintills gällande målet för älgvården, nämligen att älgstammen bör hållas vid en god kvalitativ och lämplig kvantitativ nivå samtidigt som älgens skadegörelse på skog och växande gröda begränsas och riskerna för älgkollisioner i trafiken minskas. Länsstyrelsen anser att de ovan angivna målen kan uppnås på ett tillfredsställande sätt med den i promemorian föreslagna förenklingen av administrationen.

Ett system med en reglerad älgjakt innebär ofrånkomligt viss administration. Det radikalaste sättet att minska administrationen av älgjakten vore att inte reglera den genom licenstilldelning utan att variera jakttidens längd beroende på om man vill minska eller öka älgstammens storlek eventuellt också i kombination med förbud mot fällande av djur av visst kön eller ålder under hela eller viss del av jakttiden.

Förhoppningsvis kommer det av naturvårdsverket föreslagna systemet med s.k. älgskötselområden med fri avskjutning att få en sådan omfattning att administrationen av den anledningen avsevärt kommer att förenklas.

Det förhållandet att man har möjlighet att få registrera s.k. särskilt licensområde (B-område) skapar i sig en betydligt större administration än om man bara kunde registrera A-licensområden och få bedriva jakt på endast årskälv på all annan mark. Naturvårdsverket påpekar också i promemorian att orsaken till den alltför omfattande administrationen i grunden är att systemet inte strikt bygger på en helt produktionsanpassad jakt, men att det av politiska skäl kan vara svårt att i nuvarande läge helt ompröva älgjaktssystemet.

Rent allmänt vill länsstyrelsen framhålla att tvångsåtgärder bör undvikas i så stor utsträckning som möjligt, då de skapar olust hos jägarna och medför en utökad administration. Systemet bör så långt som möjligt bygga på frivillighet. Systemförändringar som skapar nya administrativa nivåer måste också undvikas.

Naturvårdsverket anser att här föreliggande förslag till förenklad administration bör ses som en enhet, som om möjligt i sin helhet antingen bör antas eller förkastas. Länsstyrelsen instämmer i detta då de föreslagna åtgärderna griper in i varandra. Om man skulle avstå från att genomföra någon av de föreslagna förändringarna kan det förhindra genomförandet av andra förändringsförslag.

Som redan sagts ovan anser länsstyrelsen att de föreslagna förändringarna av administrationen i stort sett inte påverkar gällande mål för älgvården. Vissa av de föreslagna åtgärderna skulle kunna underlätta att uppnå de uppställda målen. Länsstyrelsen ställer sig därför positiv till de i promemorian föreslagna förenklingarna av älgjaksadministrationen. Här tas därför endast de punkter upp, där länsstyrelsen har synpunkter på förslagen.

Länsstyrelsen i Kronobergs län: Enmansutredaren Jan Fransson har i betänkandet "Skada av vilt" (SOU 1990:60) ansett att vissa delar i naturvårdsverkets förslag inte bör genomföras. Länsstyrelsen delar enmansutredarens uppfattning, med undantag av övervägandena om minsta storlek på ett älgskötselområde. Här anser länsstyrelsen att naturvårdsverkets förslag på 2 000 ha bör kunna godtas. Närmare motivering framgår av länsstyrelsens yttrande över viltskadebetänkandet.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget i övrigt.

Länsstyrelsen i Kalmar län: Länsstyrelsen delar naturvårdsverkets uppfattning att det nuvarande älgjaktssystemet kräver en alltför omfattande administration. För att underlätta det årliga arbetet med licenstilldelningarna använder länsstyrelsen sedan två år tillbaka persondator. Härigenom har väsentliga fördelar vunnits ur arbetssynpunkt. Kostnaden för administrationen av älgjakten har före datorisering beräknats till ca 650 000 kr./år. Mot bakgrund av att denna verksamhet drar resurser från annan väsentlig verksamhet i form av såväl personal som direkta kostnader,

anser länsstyrelsen att alla förslag som siktar till att minska det administrativa arbetet är värdefulla. Länsstyrelsen tillstyrker därför i allt väsentligt de i promemorian framlagda förslagen till förenklingar. I det följande lämnas därför kommentarer endast i de enskilda delar där länsstyrelsen har avvikande mening.

Länsstyrelsen i Blekinge län: Länsstyrelsen vill inledningsvis instämma i naturvårdsverkets uppfattning att nuvarande älgjaktssystem kräver en alltför omfattande administration. Det är därför synnerligen angeläget att förenklingar kommer till stånd.

Naturvårdsverket har ansett att verkets förslag bör ses som en enhet som om möjligt antingen bör antas i sin helhet eller förkastas. Länsstyrelsen tillstyrker i allt väsentligt förslagen.

Länsstyrelsen i Kristianstads län: Promemorian har tillkommit efter ett regeringsuppdrag till naturvårdsverket att utarbeta lämliga rutiner för registrering av licensområden och för beslut om älgutdelning. Naturvårdsverket har emellertid inte hållit sig till detta uppdrag utan föreslår nu också delvis ganska vittgående sakliga ändringar i gällande regleringssystem. Detta är otillfredsställande och innebär att naturvårdsverket också tagit upp frågor som samtidigt utretts av en statlig utredning vars betänkande "Skada av vilt" lagts fram i år. Beträffande de sakfrågor som rör älgjaktens reglering hänvisar länsstyrelsen till sitt nyligen avgivna yttrande över detta betänkande.

Naturvårdsverket anser att dess förslag bör ses som en enhet som om möjligt bör antingen antas helt eller förkastas. Nu föreligger avgörande invändningar mot en del av förslagen redan av det skälet att dessa står i strid mot ställningstaganden som riksdagen gjort. Efter ett samtidigt övervägande av förslagen i promemorian och betänkandet "Skada av vilt" bör man emellertid kunna genomföra några framkomna förslag vilka — enligt den bedömning länsstyrelsen här gjort — ur olika synpunkter kan anses välmotiverade.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Länsstyrelsen tillstyrker förslaget med de erinringar som anges och välkomnar särskilt de föreslagna ändringarna som rör Malmöhus län.

Länsstyrelsen i Hallands län: Statens naturvårdsverk beskriver inledningsvis i sin promemoria hur handläggningen för närvarande går till på länsstyrelserna. Härefter lämnar man förslag på rutiner som kan förenkla handläggningen. För länsstyrelsen i Hallands del är de flesta förslagen inga nyheter då de sedan länge praktiserats här i länet. Som exempel kan nämnas schablonmässig beräkning av utdelningen med hjälp av persondator.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Länsstyrelsen vill inledningsvis understryka att administrationen av älgjakten måste förenklas så mycket som möjligt. Hittills har detta försvårats av flera orsaker. Bl. a. har statsmakterna inte

insett vilket administrativt arbete som jaktlagstiftningen inneburit i praktiken. Ett exempel är de s. k. B-licenserna. Vidare tar jägarna mycket tid i anspråk genom telefonsamtal och personliga besök. Det borde i stället vara jägarnas egna organisationer som skulle svara för information till jägarna i större utsträckning än som nu sker.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Naturvårdsverket har i sin promemoria föreslagit vissa förenklingar av administrationen. Länsstyrelsen är inte i alla delar beredd att tillstyrka naturvårdsverkets förslag. Flera frågor kring älgjakten hanteras i dag av jaktvårdsföreningen. Dessa belastar inte staten utan bekostas av jägarna.

Länsstyrelsen i Värmlands län: Naturvårdsverkets förslag i rubricerade promemoria har i väsentliga delar berörts och kommenteras i den särskilda utredningen som redovisats i betänkandet "Skada av vilt" (SOU 1990:60). I sitt yttrande över betänkandet har länsstyrelsen ställt sig bakom utredningens överväganden och förslag beträffande administrationen av älgjakten. Länsstyrelsen har därvid särskilt berört frågan om älgtilldelning och förslagen om förlängd jakttid och inrättande av älgskötselområden.

Länsstyrelsen får i nu föreliggande yttrande hänvisa till utredningens överväganden i betänkandet och till vad länsstyrelsen anfört i anslutning till detta. Härutöver vill länsstyrelsen understryka vikten av att de av riksdagen fastlagda principerna för övergången från generell älgtilldelning till licensjakt genomförs. En ändring av principerna i enlighet med vad naturvårdsverket föreslagit skulle allvarligt kunna äventyra den fortsatta samordningen av älgjakten och leda till en ökad uppsplittring av licensområdena. I övrigt har länsstyrelsen inget att erinra mot att de förslag till förenklingar i administrationen av älgjakten som naturvårdsverket föreslagit genomförs. Flera av förslagen har redan prövats och införts av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Örebro län: Reglerna för skötseln av älgstammen speglar hänsynstaganden till främst olika kategorier markägare och jägare. Följden har blivit ett komplicerat och selektivt regelsystem. Länsstyrelsen anser att den nationella målsättningen för älgvården, dvs. en älgstam av hög kvalitet och anpassad till betestillgång, de areella näringarna och trafiksäkerheten, borde ha kunnat uppnås med enklare och mera generella regler och därmed till lägre kostnader. Naturvårdsverket har konstaterat att några egentliga rationaliseringar och kostnadsbesparingar inte är möjliga med mindre hela älgjaktssystemet omprövas. Verket har dock utgått från förutsättningen att förenklingar skall eftersträvas inom ramen för de principer som gäller för nuvarande system. Denna förutsättning gäller därför även de synpunkter som länsstyrelsen lämnar.

Administreringen av älgjakten finansieras för närvarande till en mindre del genom bidrag från fonderade avgifter för fällda älgar och i allt väsentligt genom medel över statsbudgeten. Länsstyrelsen anser det lämpligt att de direkta kostnaderna helt täcks genom bidrag för att en rimlig service-

nivå skall kunna upprätthållas. Varje länsstyrelse bör själv få bestämma bidragets storlek enligt självkostnadsprincipen. Det ger också möjlighet för länsstyrelsen att i samråd med jägarorganisationerna tillhandahålla olika grader av service.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Länsstyrelsen anser att det är positivt att naturvårdsverket nu efter några års tillämpning av den nya lagstiftningen ser över älgjaksadministrationen. Givetvis är det därvid bra att man tillvaratar de goda erfarenheterna av den reglerade älgjakten i bl. a. Västmanlands län när man nu lägger förslag till en förenklad administration av älgjakten. Länsstyrelsen anser emellertid att naturvårdsverkets förslag i många fall har lagts utan att en allsidig bedömning har gjorts beträffande dess konsekvenser ur såväl legal som praktisk synpunkt. Den föreslagna avregleringen skulle skapa en inte önskvärd regellöshet. Förslaget ger inte heller några konkreta anvisningar om hur man t. ex. skall lösa problemen med de alltför stora viltskadorna.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Det är av stor vikt att älgjaksadministrationen förenklas i så stor utsträckning som möjligt, i synnerhet i dagens läge när länsstyrelsernas resurser tydligen skall minskas kraftigt.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: Länsstyrelsen får inledningsvis uttala att länsstyrelsen delar naturvårdsverkets uppfattning att nuvarande älgjaktssystem kräver en alltför omfattande administration och att, om några egentliga rationaliseringar och kostnadsbesparingar skall vara möjliga, hela systemet i första hand bör omprövas.

Administrationen av älgjakten drar stora kostnader och innebär mycket krångel för älgjägarna. Det finns därför, enligt länsstyrelsens mening, anledning att noga överväga om inte hela älgjaktssystemet bör omprövas. Älgjaktssystemet som sådant är dock uppställt mot bakgrund av de mål för älgvårdspolitiken som statsmakterna ställt upp. Flera av de uppställda målen har man lyckats att uppfylla väl. Älgen är en livskraftig, individrik viltart i landet. Älgstammen erbjuder stora rekreationsmöjligheter för jägare m. fl. Köttvärdet av de fällda älgarna är stort. I det stora hela kan rättvisa förhållanden sägas råda mellan olika jägar- och markägarkategorier vad gäller avskjutningsmöjligheterna. Samhällets mål att begränsa skadorna av älgen, i trafiken och på skog och gröda m. m. har dock dåligt uppfyllts. Dessa skador är alltför omfattande.

Länsstyrelsen delar naturvårdsverkets bedömning att det är de mindre områdena som svarar för en omotiverat stor del av arbetsbelastningen och kostnaderna för länsstyrelserna. De till arealen mindre områdena, uppgående till sammanlagt 6 % av den totala älgjaksarealen i länet, svarar för uppskattningsvis ca 75 % av länsstyrelsens arbete. Det är därför särskilt angeläget att få en förenkling av älgjaktssystemet för sådana områden.

Vidare innebär maxtilldelningarna för egentliga licensområden (A-områden) mycket arbete för länsstyrelserna. Delvis utgör de, som länsstyrelsen närmare utvecklar i yttrande över betänkandet (SOU 1990:60) "Skada av vilt", ett hinder för att åstadkomma en från skadesynpunkt ökad

avskjutning av älg. Länsstyrelsen anser också, i likhet med vad som anförs i betänkandet, att jägarna och markägarna bör ges ett större ansvar för avskjutningen. Innehavarna av större licensområden bör kunna anförtros att själva bedöma lämplig avskjutning inom områdena.

Länsstyrelsen finner starka skäl tala för en långtgående avreglering av älgjakten. Risken med en avreglering är främst att jägarna skulle utnyttja den frihet som avregleringen medför till att göra alltför stora avskjutningar. Som nämnts tidigare är det önskvärt från skadesynpunkt att avskjutningen ökas. Det ligger inte heller i jägarnas intresse att skjuta ned älgstammen alltför mycket. Därigenom begränsar de ju sina egna jaktmöjligheter i framtiden. Länsstyrelsen tror därför att den nämnda risken inte är så stor.

Länsstyrelsen får således föreslå att älgjakten blir föremål för en betydande avreglering och tecknar nedan en skiss till hur ett nytt älgjaktssystem kan utformas.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Länsstyrelsen välkomnar naturvårdsverkets översyn av administrationen och undersökningen av möjligheterna att förenkla densamma. Företrädare för länsstyrelsen har haft förmånen att i verkets referensgrupp redovisa fakta och erfarenheter och på så sätt lämna underlag för verkets bedömning.

Länsstyrelsen har i det följande koncentrerat sig på att redovisa vilka konsekvenser föreslagna åtgärder skulle få från administrativ synpunkt.

En hel del av förslagen är bra och bör kunna genomföras. Vissa är mer tveksamma och kan behöva utredas eller övervägas ytterligare.

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Länsstyrelsen delar naturvårdsverkets uppfattning att orsaken till den omfattande administrationen är att systemet inte bygger på en helt produktionsanpassad jakt.

Länsstyrelsen har redan tidigare, av resursskäl, tvingats införa förenklningar och rationaliseringar av älgjaksadministrationen. En del av förslagen i naturvårdsverkets PM bedöms tillsammans kunna innebära ytterligare resursbesparingar. För länsstyrelsen i Västerbottens län torde besparingen dock inte bli särskilt stor.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Målet med en förenklad administration skall, enligt naturvårdsverket, i första hand vara att sköta älgstammen på ett biologiskt riktigt sätt med hänsyn till viltskador, viltolyckor och andra samhällsintressen. Härvidlag är det viktigt att den enskilde jägaren och markägaren uppfattar att hans speciella kunnande och intresse tillvaratas.

Så långt det är möjligt är det en självklarhet att offentlig administration skall vara motiverad. Detta gäller också länsstyrelsens arbete med älgadministration och reglering av viltskador men också naturvårdsverkets handhavande av dessa frågor.

I Norrbottens län har försöksverksamhet med reglerad älgjakt bedrivits nedanför lappmarksgränsen sedan år 1971 och fram till den nuvarande jaktlagstiftningen började gälla år 1988. Inom länet i övrigt tillämpades reglerna i 13 § jaktlagen (1938:279) i dess äldre lydelse. Således har jakt på "generella områden" inte bedrivits i länet. Naturvårdsverkets förslag skall

Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare: Som naturvårdsverket själv framhåller, är detta förslag en bred kompromiss som beaktar de viktigaste yrkanden och behov som framkommit från berörda parter. Den referensgrupp som stått till naturvårdsverkets förfogande har enhälligt godtagit det av verket framlagda förslaget. Det enda som diskuterades i den omnämnda referensgruppen, och som inte återfinns i naturvårdsverkets förslag, var möjligheten att uttaga någon form av registreringsavgift för licensområden. I övriga frågor rådde enighet om kompromissens innehåll såsom den återges i det remitterade förslaget. Det bör därutöver noteras att naturvårdsverket har tillfört förslaget vissa synpunkter om den lokala jägarrepresentationen som inte var förankrad i nämnda referensgrupp. Som förslaget i den delen kom att utformas, riskerar Jägarnas riksförbund att uteslängas från den lokala verksamheten, vilket uppenbart inte var meningen med ifrågavarande kompromiss.

Riksförbundet vill särskilt understryka den närmast historiska betydelsen detta kompromissförslag innefattar. För första gången någonsin har enighet uppnåtts i älgjaksfrågan mellan landets båda jägarorganisationer och samtliga berörda myndigheter. Det kommer att få förödande konsekvenser om denna kompromiss skulle slås sönder. De starka motsättningar som då skulle uppkomma tillskapar kaos och omöjliggör en bred samförståndslösning. Både viltet, jägarna och samhället skulle åsamkas stor djupgående skada därav.

Det ligger i sakens natur att riksförbundet inte är helt nöjt med alla delar i nämnda kompromissförslag. Enigheten om den förenklade administrationen för registrering av B-licensområden har haft en direkt avgörande betydelse för att riksförbundet skulle kunna ställa sig bakom hela kompromisspaketet. Vad gäller exempelvis de extremt långa jakttidsramarna som föreslås, har förutsättningen varit att det är fråga om ramar inom vilka länsstyrelsen fastställer lämplig jakttid. Vidare skall möjligheten till lokala älgjaksområdens ökade självbestämmanderätt ses för vad de är – möjligheter som kan prövas och bestå om resultaten därav faller väl ut. Samma förhållande bör naturligtvis gälla i fråga om den fria kalvjakten inom registrerade licensområden. Enligt riksförbundets mening bör vinterjakt efter älg endast komma till utnyttjande i syfte att skydda värdefull ungskog, i de fall höstens älgjakt inte gett åsyftat resultat för begränsning av älgskador.

Under förutsättning att riksförbundet tillförsäkras reellt inflytande inom den lokala älgjaksadministrationen, samt att förslaget bibehålls intakt med däri angiven förenkling vid registrering av B-licensområden, tillstyrker riksförbundet naturvårdsverkets kompromissförslag att genomföras i obeskuren helhet.

Förbunden delar verkets uppfattning att administrationen runt älgjakten kan minskas.

Förbunden tillstyrker att tilldelningsbeslut i fortsättningen inte kan överklagas.

Förbunden anser att beslut som i grunden berör jakträtten även fortsättningsvis skall kunna överklagas till regeringen.

Förbunden tillstyrker att anmälan av jaktresultat i fortsättningen görs obligatoriskt.

Förbunden anser att verkets förslag till nytt tilldelningssystem innebär för stor schablonmässighet och saknar nödvändig individuell anpassning.

Förbunden konstaterar att frågan om överföring av generell mark till B-licens är överspelad i och med regeringens proposition om förlängning av den generella jakten t. o. m. år 1994.

Förbundens synpunkter

Statens naturvårdsverk har på regeringens uppdrag utrett administrationen runt älgjakten. Utredningen ger en klar och belysande bild av nuvarande system vad avser registrering av mark och tilldelning samt möjligheter att överklaga fattade beslut.

Man kan konstatera att handläggningen av dessa frågor varierar från län till län, men att verkets beskrivning i stort är riktig. Målet med administrationen är att sköta älgstammarna på ett biologiskt riktigt sätt med hänsyn till viltskadorna i jord- och skogsbruket, viltolyckor och andra samhällsintrössen. En målsättning har varit att ta fasta på enskilda jägares krav och önskemål.

Förbunden delar denna målsättning men vill framhålla att verksamheten, för att få acceptans inom breda led, måste vara effektiv och uppfattas av berörda parter som rättvis.

Förbunden kan konstatera överlappningar och motsättningar mellan natuvårdsverkets förslag och de förslag som redovisas i betänkandet om ersättning vid vissa viltskador "Skada av vilt SOU 1990:60". Genomförs grundprinciperna i viltskadeutredningen, bl.a. tillskapandet av nya samverkansformer för älgjakten, "älgskötselområden", och förslaget vinner gehör i markägarkretsar måste detta automatiskt medföra en minskning av länsstyrelsernas arbete och en administrativ besparing. Tillskapandet av älgskötselområden kommer att medföra vidgade möjligheter till frivillig samverkan mellan områden som i dag är registrerade för generell tilldelning.

Enligt förbundens uppfattning bör statens natuvårdsverks PM "Förenklad administration av älgjakten" sambehandlas och underordnas viltskadeutredningen "Skada av vilt SOU 1990:60". Vissa problemställningar tas nämligen upp i både statens natuvårdsverks PM och i betänkandet, men med olika lösningar och slutsatser som följd.

Avslutningsvis vill vi påtala och ta avstånd från den ton och de nedsät-

tande omdömen om markägare och jägare som kommer till uttryck i promemorian. I promemorian anförts bl. a.: "Jägarna finner systemet orättvist och därför försvarligt att försöka utnyttja till egen förmån".

Naturvårdsverket vill alltså påskina att markägare och jägare på ett otillbörligt sätt och med gott samvete utnyttjar nuvarande system. Dessa påståenden är kränkande och grovt överdrivna.

Naturligtvis kan man i en krets av 100 000-tals människor hitta ett fåtal personer som företräder dessa åsikter, men verkligheten är att majoriteten av markägare och jägare är solidariska och ytterst angelägna att bevara och utveckla viltstammar av god kvalitet.

Skogsindustrierna: Det kan tyckas förvånande att inte denna utredning har utarbetats tillsammans med jordbruksdepartementets utredning "Skada av vilt". Ett gemensamt betänkande hade gett större tyngd åt framför allt föreliggande utredning.

I dag är den administrativa hanteringen av älgjaksfrågor alltför komplicerad och dyrbar. Det bör genom små förändringar finnas goda möjligheter att avbyråkratisera det administrativa arbetet runt älgjakten. Administrationsarbetet måste anpassas så att det stimulerar till ökad avskjutning på älg. Engagemanget hos markägare/jägare måste höjas. Detta för att på kort tid försöka reducera älgstammen till en ur markägarnas och samhällets synpunkt acceptabel nivå.

Vi är därför i stort positivt inställda till utredningens förslag. Dessa är till stora delar exempel på bra åtgärder som kan stimulera till att höja avskjutningen på älg. Som vi ser det är höjd avskjutning det enda sättet att få bukt med älgproblemen. De flesta av förslagen skulle även innebära avsevärda besparingar för såväl länsstyrelserna som naturvårdsverket.

Svenska jägareförbundet: Inledningsvis skall framhållas

att den svenska älgstammen representerar mycket stora ekonomiska värden

att älgjakten och "älgskådning" ger rika tillfällen till rekreation och friluftsliv för ett mycket stort antal människor.

Enligt Svenska jägareförbundets bestämda mening måste, bl. a. mot bakgrund härav, grundsynen på älg vara positiv.

Jägareförbundet redovisar nedan sina synpunkter under de av naturvårdsverket i promemorian angivna rubrikerna.

Målsättning

Naturvårdsverket konstaterar att målet med älgadministrationen i första hand skall vara att sköta älgstammen på ett biologiskt riktigt sätt med hänsyn till viltskador, viltolyckor och andra samhällsintressen, samt att tillvarata den enskilde jägarens krav och önskemål.

Man vill åstadkomma bestämmelser som av jägarna uppfattas som meningsfulla.

Jägareförbundet ansluter sig helt till målsättningen. Förbundet vill dock

mot bakgrund av gjorda erfarenheter understryka att det knappast är möjligt att åstadkomma ett system som alla jägare ställer upp på.

Förbundet vill dock betona att det stora flertalet jägare alltid ställer sig lojala men givetvis önskar en ordning för älgjakten som i huvudsak kan uppfattas som rättvis.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Nuvarande ordning

Utredningens beskrivning av nuvarande hantering av registrering, tilldelning och överklaganden är i huvudsak riktig. Det skall dock framhållas att handläggningen varierar mycket mellan olika län. Förenklingar har i flera fall införts. Bl. a. används dator även för automatisk beräkning av tilldelning för enskilda älgjaktsområden med samma tilldelningsnorm. Det skall slutligen observeras att beskrivningen ej är helt objektiv utan ger en sämre bild av hur den nuvarande ordningen fungerar än vad som är motiverat.

Synpunkter på älgjaktssystemet

Enligt naturvårdsverket innebär systemet med B-licens djupa orättvisor och medför att det saknas motiv för enskilda markägare att ingå i större älgjaktsområden med produktionsanpassad jakt. Verket poängterar vidare, att småområden — generellområden, B-licens och kalvjaktsområden — står för en stor del av administrationen.

Jägareförbundet delar dessa naturvårdsverkets uppfattningar.

Naturvårdsverket anser inte att småområden har några negativa konsekvenser ur älgskötselsynpunkt.

Jägareförbundet delar inte denna naturvårdsverkets uppfattning.

Den direkta betydelsen för älgvården av de älgar som skjuts på småområden är vid nuvarande omfattning tämligen obetydlig.

Något som däremot är synnerligen negativt för älgjakten och därmed för älgstammen är om jägare finner det attraktivt att bryta ut sin mark ur större älgjaktsområden. Vidare är det självklart så att ju större andel av älgjakten som sker i splittrad form, desto större negativa effekter kan den få för att nå och sedemera kunna bibehålla en balanserad älgstam.

En uppsplittring är också tvärt emot de krav på samordning inom större älgskötselområden som älgforskare, m. fl. med erfarenhet av älgvård förordar.

I detta sammanhang vill Svenska jägareförbundet också påtala och med kraft vända sig mot det av naturvårdsverket använda generaliserande och gentemot de svenska jägarna nedvärderande uttryckssättet som verket mer eller mindre genomgående använder i sin framställning.

”Jägarna har ofta svårt att hantera papper — — — kartor, — — —”.

Svenska jägare torde i jämförelse med många andra grupperingar i samhället vara förhållandevis kunniga i att läsa kartor. Några jämförelser mellan jägare och andra kategorier när det gäller skicklighet i registrering av älgjaktsområden har, såvitt jägareförbundet har sig bekant, inte heller förekommit.

Jägarna finner systemet orättvist och "därför försvarligt att försöka utnyttja till egen förmån".

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Naturvårdsverket låter här påskina att de svenska jägarna — ca 270 000 älgjägare — finner det nuvarande systemet sådant att de med gott samvete kan utnyttja det till egen vinning. Verkligheten är en helt annan. Den absoluta merparten av de svenska älgjägarna är utomordentligt angelägna om den svenska älgstammen och vill ha sådana regler och bestämmelser att dels älgstammen kan skötas på ett riktigt sätt dels jakten kan genomföras under trevliga och rättvisa former.

Registrering

Statens naturvårdsverk konstaterar att registrering av älgjaksområden utan tvekan är den "mest arbets- och resurskrävande delen av administrationen av älgjakten". Vidare finner verket att syftet med administrationen skall vara "att åstadkomma en biologiskt grundad skötsel av älgstammen". Detta bör enligt naturvårdsverket "rimligen leda till att älgjakt endast får bedrivas på älgjaksområden av sådan storlek att de årligen kan förväntas tåla en årlig avskjutning av minst en vuxen älg".

Svenska jägareförbundet delar i princip dessa naturvårdsverkets uppfattningar. Förbundet vill emellertid i detta sammanhang redovisa och understryka att merparten av arbetet med älgadministrationen sker på fältet och i huvudsak av ideellt arbetande krafter. Inte minst genom jaktvårdskretsarnas försorg genomförs ett utomordentligt omfattande arbete till gagn för älgvården. Vad gäller tesen att den minsta jaktliga enheten skall medge avskjutning av en vuxen älg årligen kan denna emellertid klart ifrågasättas och får under inga förhållanden drivas för långt. Målsättningen bör alltför vara att samordna jakten till alltför flerälgslicenser. Först då kan målsättningen om en biologiskt grundad skötsel av älgstammen uppnås. Här för talar även administrativa skäl, då åtminstone de mindre enälgslicenserna kommer att "pendla" mellan A- och B-licensalternativen, vilket ökar kraven på administrativa insatser.

Vad i övrigt anföres under den ifrågavarande rubriken utgöres huvudsakligen av värderingar, vilka utmynnar i principiella ställningstaganden som vid en tillämpning allvarligt skulle kunna skada den svenska älgjakten och radera det i huvudsak goda samarbete kring älgvården som i dag finns mellan markägare och jägare.

Naturvårdsverket påstår bl. a. att

älgavskjutningen inom större delen av landet är för låg
negativa konsekvenser för älgstammen inte uppstår även om avskjutningen blir högre än vad som planerats
en älgstam återhämtar sig snabbt efter en tillfällig för hög avskjutning
från skadesynpunkt anses ingen älgstam liten nog
jägarna — oavsett tilldelningens storlek — bara skjuter det antal
älgar de anser att stammen tål.

Mot bakgrund av dessa påståenden, vilka några kan ifrågasättas och andra är uppenbart felaktiga, finner naturvårdsverket att man genom en

noggrann registrering av älgjaktionsområden inte kan åstadkomma en god skötsel av älgstammen. Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Svenska jägareförbundet finner i likhet med verket detta fullständigt självklart. Noggrannhet i registreringen av älgjaktionsområden har över huvud taget inget med skötseln av älgstammen att göra. Den för skötseln av älgstammen helt avgörande faktorn är att jägare och markägare gemensamt, för tillräckligt stora områden, som skall kunna anses hålla en egen älgstam, fastlägger en policy för denna stams utveckling och beskattning samt genomför den fastlagda policyn i praktiken. Vid en sådan skötsel/hantering av en älgstam kan såväl numerär som kvalitet och/eller ålderssammansättning påverkas i beslutad riktning.

Denna grundläggande princip bygger emellertid på att markägarna och jägarna beslutar om en samordning av älgvården och tar beslut om beskattningsprinciper för stora områden. Naturvårdsverket har här missuppfattat vad frågan gäller. Verket konstaterar nämligen dels att samordningen inte får göras till ett självändamål dels att krav på samordning "naturligtvis bara bör ställas när ett visst markområde arealmässigt inte uppnår grundkravet för att årligen få tillstånd att fälla en vuxen älg".

Naturvårdsverket hävdar vidare att samordning av jakten inte i något fall får ske med tvång och att samordningen tar bort den lustbetonade delen av jakten. Samordning försämrar också, enligt naturvårdsverket, den enskilde jägarens ansvar för älgstammen och innebär ökad administration och ökade kommunikationsproblem.

Jägareförbundet finner denna negativa inställning till samordning av älgjakten synnerligen anmärkningsvärd. Den innebär i första hand ett misstroende mot alla de småmarkägare som i årtal lagt ner ett uppoffrande arbete på att sammanföra marker för att få en säkrare och mer meningsfull jakt och framför allt för att kunna sköta älgstammen på ett riktigt sätt. Därvid har naturligtvis även arronderingen av älgjaktionsområdena en högst avsevärd betydelse.

Av landets ca 300 000 markägare har ca 280 000 — de flesta småmarkägare — insett betydelsen av samverkan och bildat jaktvårdsområden, jaktvårdsföreningar, älgjaktssällskap eller på liknande sätt gått samman för att få en meningsfull produktionsanpassad jakt och i regel en bättre social samvaro under jakten.

Vidare redovisas från älgforskningens sida att man vid skötseln av en älgstam bör utgå från ett område som håller minst 200 produktiva kor. Detta innebär givetvis inte att jakten skall ske samordnat över hela arealen. För arealen måste emellertid fastställas vissa beskattningsprinciper som skall följas av de olika jaktlagen inom området. Detta kräver obetingat en samordning av älgskötseln/-jakten.

Tilldelning

I sin vällovliga strävan att minska administrationen kring älgjakten föreslår verket en beräkningsrutin för "hur stor areal man skall förfoga över i varje älgvårdsdistrikt för att årligen få fälla ett vuxet djur. Endast den arealen skall vara utgångspunkt för tilldelningens storlek".

Det är få jaktliga frågor som orsakat så mycket tvister och irritation som just frågan om älgutdelning för visst markområde. Den absoluta rättvisan kan aldrig uppnås. Det är emellertid en högprioriterad angelägenhet att verkligen kunna ge den utdelning som är aktuell för de olika jaktområdena. Älgförekomsten är nämligen ofta mycket ojämnt fördelad beroende på födotillgång, biotop, m.m., och älgarna måste skjutas där de finns. Ett annat synsätt leder lätt till underbeskattning av stammen med åtföljande ökning av risken för skadegörelse.

Under förutsättning av stora älgskötselområden kan utdelningen till varje sådant område göras tämligen schablonartad. Älgskötselområdet ordnar därefter detaljutdelningen till de i älgskötselområdet ingående jaktområdena. Som ovan redovisats har emellertid naturvårdsverket underkänt älgskötselområdena. Då man inte både kan äta kakan och ha den kvar finner Svenska jägareförbundet att man antingen får lägga ner ett synnerligen stort arbete på älgutdelningen till de enskilda områdena – små som stora – eller ställa upp på storlicenser av något slag där man utan ”myndighetsadministration” inom storlicensens ram fördelar älgarna på de olika i storlicensen ingående jaktliga enheterna.

Enligt jägareförbundets uppfattning bör naturvårdsverkets promemoria sambehandlas och underordnas ”Skada av vilt”. Vissa av problemkomplexen tas nämligen upp både i naturvårdsverkspromemorian och i betänkandet.

2 Registrering av älgjaktionsområden

Skogsstyrelsen: Skogsstyrelsen anser att förutom B- och kalvjaktionsområden bör även G-områden behållas tills effekterna av de förslag som framförs i betänkandet ”Skada av vilt” kunnat utvärderas. En förlängning av övergångstiden för G-områden t.o.m. år 1994 syns därför motiverad. Någon administrativ belastning bör detta inte innebära.

Skogsstyrelsen har inget att erinra mot de föreslagna förenklingarna i registreringsförfarandet som innebär att anmälan ersätter ansökan, att länsstyrelsens kontroll av lämnade uppgifter begränsas starkt samt att registreringen skall gälla tills vidare.

Domänverket: Naturvårdsverket föreslår att systemet med A-licens, B-licens och oregistrerat s.k. kalvjaktionsområde skall bestå. Domänverket tillstyrker detta. Vid avvecklingen av dagens generella områden bör regler skapas, så att dessa så långt möjligt övergår till eller uppgår i A-licenser och inte B-licenser. Den föreslagna förenklade registreringen av A- och B-områden tillstyrkes.

Minsta areal för A-licens bör tillåta en årlig avskjutning på minst en vuxen älg och en kalv.

I övrigt tillstyrker domänverket att registrering skall gälla tills vidare liksom formerna för underrättelse till sökanden m.m.

upptäcker länsstyrelsen inte sällan att angiven registrerad markareal är för stort angiven. Av naturvårdsverket föreslagen anmälan, utan egentlig kontroll, torde efter en tid resultera i såväl dubbelregistreringar av fastigheter som en sammanlagt avsevärt för stor registrerad jaktareal.

Länsälgbkarten förutsätter verket behöver vara kvar. Då torde ändå bara en blygsam del av förutsatt vinst med anmälan för registrering vara gjord. Vid inritning eller tidigare kontroll av älgkarta upptäcks nämligen en del ofullkomligheter i ansöknings-/anmälningshandlingarna.

Verkets förslag företer dessutom ett antal ofullkomligheter. Hur skall t. ex. förfaras vid övertagande av registrering av ett område? Skall inte befintlig registerhavare kommuniceras enligt förvaltningslagen (1986:223) innan han avregistreras? Dessa frågor besvaras inte i förslaget.

Verkets förslag till ändringar i kraven för registrering av A-licensområden avstyrks med hänsyn till vad som anförts. Förslagen kommer annars på sikt att ge mer arbete än nuvarande system.

Länsstyrelsen vill vidare uttrycka betänkligheter vid avskaffandet av älgjaktsområden med generell tilldelning, G-områden, enligt punkt 5 i övergångsbestämmelserna till jaktlagen (1987:259). Dessa områden är i länet ca 1 000 st. Det kan antas att när övergångstiden för dessa områdens existens går ut kommer huvuddelen av registerhavarna att begära områdena registrerade som B-licensområden. Detta skulle medföra en mycket stor arbetsbelastning med hänsyn till de krav som enligt riksdagens beslut ställs på områdena.

En ändring av kraven på B-licensområden enligt naturvårdsverkets förslag skulle innebära en arbetsbesparing som skulle vara betydande det år G-licensområdena löper ut. Förslaget i denna del tillstyrks därför.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Länsstyrelsen avstyrker förslaget om förenklat anmälnings/registreringsförfarande av älgjaktsområden av följande skäl.

Enligt länsstyrelsens mångåriga erfarenhet vad gäller registrering av sådana älgjaktsområden är endast ett sällsynt lågt antal av dessa ansökningsärenden i ett sådant skick att de kan registreras utan att mer eller mindre omfattande kompletteringar och utredningar måste göras beträffande fastighetsförhållandena. Detta beror på att jakträttshavarna ofta saknar tillräckliga kunskaper om fastighetsinnehavet.

Länsstyrelsens utredningar i ärendet innebär att ansökningarna korrigeras vad gäller bl. a. fastighetsinnehavet och dess relation till redan registrerade områden. Om så inte sker skulle ett mycket stort antal ärenden resultera i ogiltiga registreringar till följd av att registerområden skulle ha överlappat varandra (dubbelregistrering). Vidare är många sökanden i den tron att ansökan omfattar mark som i själva verket inte redovisats i själva ansökan. Skulle en sådan ansökan registreras utan att misstaget upptäcks genom länsstyrelsens kontrollrutiner (och sökanden därigenom erhåller klarhet) kunde denne annars antingen göra sig skyldig till olaga jakt, antingen genom att mark är oregistrerad eller genom att jakt bedrivs på mark som annan har registrerat.

Uteblivna kontrollrutiner av angivna slag genom att enbart ett anmälningsförfarande utan faktakontroll introduceras skulle med hänsyn till de

faktiska förhållandena som länsstyrelsen uppfattar det resultera i ett stort antal ogiltiga registreringar som skulle öka för varje år och när de upptäcks föranleda polisanmälningar med tidsödande utredningar där krav på arbetsinsatser från länsstyrelserna inte kan uteslutas.

Till detta kan anföras att anmälan/registrering av ett område eller ändring av förhållandena ofta berör något eller ett flertal andra områden. Kontrollåtgärder och därav föranledda reaktioner av både myndigheter och enskilda är därför alltid i de allra flesta fall av nöden för att jakt skall kunna bedrivas lagligt.

Med hänsyn till de komplikationer och risker av legal och praktisk art som sålunda är förknippade med ett genomförande av förslaget bör enligt länsstyrelsens förmenande den nuvarande jakträttsliga kontrollen inte ändras.

Registrering av områden för B-licens

Registrering av B-licensområden skall enligt utredningen medges utan annat villkor än att arealkravet (5 ha) uppfylls.

Länsstyrelsen anser att det finns skäl till fortsatt försiktighet när det gäller registreringen av sådana områden. Det kan därför vara nödvändigt att behålla någon eller några av spärrarna för att förhindra utbrytningar som kan hota eller hindra en samordnad produktionsanpassad och biologiskt riktigt grundad skötsel av älgstammen där hänsyn tas till såväl areella intressen som övriga allmänna intressen. Till följd av ett ökat antal utbrytningar kan det bli svårare att genom samverkan genomföra och fullfölja åtgärder för att minska exempelvis viltskador.

Av stor betydelse i detta sammanhang är ett bibehållande av regeln om licensområdes inställning till utbrytning av mark. För att mark från A-licensområde skall få registreras som B-licensområde bör också i fortsättningen gälla att företrädare för A-området tillstyrker registrering.

Länsstyrelsen avstyrker att de särskilda skälen för registrering av B-licensområden helt tas bort.

Länsstyrelsen anser för övrigt att frågan om bibehållande av B-licensområden på nytt bör utvärderas. Om dessa registerområden avvecklas innebär det på sikt en samordning till större jaktliga enheter, vilket betyder bättre anpassad viltvård och samtidigt kan man räkna med minskade administrativa kostnader.

Datorisering m. m.

Länsstyrelsen delar uppfattningen att administrationen av älgjakten på länsstyrelsen bör ske med stöd i ökad omfattning av datorisering och automatisering. Sådana förändringar sparar på sikt resurser. Introduktionen och utveckling/anpassning av datorer/terminaler kommer emellertid tidvis att innebära tillfälligt ökade kostnader och därmed krav på extra tillskott av penningmedel.

med registrering m. m. kan i stort sett anses vara riktig, men rutinerna lär variera mycket mellan olika län. Beskrivningen stämmer t. ex. inte särskilt väl in på de rutiner som tillämpas i Södermanlands län. Sedan ett flertal år tillämpas ett enklare system utan att det synes ha varit till men för älgvården eller antastligt vad rättssäkerheten beträffar.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om hur registrering skall göras.

En "anmälan" skall enligt SNV innehålla uppgifter som länsstyrelsen inte skall kontrollera men ändå registrera i ett beslut möjligt att överklaga. Om det "senare visar sig att anmälan varit oriktig" skall enligt förslaget registreringsbeslutet återkallas. Länsstyrelsen ser ingen rationell hantering i detta. Det är dessutom inte korrekt att hänvisa till kalvjakt på mark för vilket registreringsbeslut upphävts.

Samregistrering av marker minskar administrationen. För att älgvårdsarbetet skall ge gott resultat är det angeläget att det skapas så stora och välarronderade områden att en produktionsanpassad jakt kan bedrivas efter enhetliga beskattningsprinciper för området.

I länet finns nu ca 690 A-områden mot 830 för tio år sedan och "generellområdenas" antal har minskat från 900 till 650 under samma tid. Det är i huvudsak resultatet av samarbete över fastighetsgränserna. Flerårslicenser meddelas för tillräckligt stora områden (minst 3 500 ha). Denna utveckling har minskat administrationen. Länsstyrelsen delar inte SNVs farhågor beträffande storlicenser. Erfarenheterna från jakt i sådana områden föranleder länsstyrelsen att förorda en fortsatt utveckling i den riktningen.

Länsstyrelsen använder sedan år 1988 datorstöd (modell E län).

Länsstyrelsen i Östergötlands län:

Kontroll

Länsstyrelsen har redan infört en i många stycken förenklad kontroll av inkomna uppgifter.

Arealkrav för A-licens

En registrering går redan nu till så på länsstyrelsen att området registreras utan remisser som regel men efter kontroll på älgkartan att området inte redan är upptaget. Länsstyrelsen kan inte finna att den av naturvårdsverket föreslagna ordningen att endast "notera" anmälan leder till någon verklig besparingsvinst då ändå beslut från länsstyrelsen att området "registrerats" föreslås tillsändas anmälaren.

Krav för B-licens

Regering och riksdag betonade i samband med antagandet av den nya jaktlagen det angelägna i att de licensområden som bildas är så stora och stabila att de är lämpliga för en produktionsanpassad jakt. Riksdagen har uttalat att samtliga generellområden kan bli föremål för prövning av

registrering som B-område, men samtidigt betonat att detta skall ske efter särskild ansökan och att särskilda skäl för en sådan registrering skall föreligga.

Om förslaget att ett generellområde skall kunna registreras som B-område utan någon särskild prövning antas kommer en sådan ordning att innebära att den av statsmakterna uttalade målsättningen, att det bör bildas stora och stabila licensområden i viktiga hänseenden, inte kan genomföras.

Länsstyrelsen anser med anledning av vad ovan anförts att förslaget om slopande av prövning av B-område inte bör antas nu. Det är i stället angeläget att ansträngningarna fortsätts för att samordna älgjakten så långt det är möjligt för att uppnå en med hänsyn till markarealen och älgstammens storlek lämpligt anpassad jakt.

Länsälgkartan

Länsstyrelsen finner länsälgkartan vara ett så värdefullt instrument i älgjaktshandläggningen att den bör föras fortlöpande.

Datorisering

För att nå målsättningen — förenklingar, minskade kostnader, effektiv och rationell älgjaktshandläggning bör persondator eller dataterminaler användas i ökad omfattning och befintliga dataprogram anpassas och utvecklas.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har för att förenkla älgjaktshantering- en arbetat fram ett ADB-program som under år 1988 vidareutvecklats och distribuerats av LänsData AB även till andra län i landet.

Länsstyrelsen i Jönköpings län: Förslaget att inge en anmälan om registrering av älgjaksområde i stället för en ansökan har länsstyrelsen inget att erinra mot även om det inte innebär någon större förenkling av administrationen. I stort sett är enda skillnaden i jämförelse med hur dessa ärenden handläggs i dag att man inte regelmässigt skulle kräva in kopior av arrendekontrakt eller markägarintyg. De mest arbetskrävande av dessa typer av ärenden är de fall där flera ansöker om registrering av samma mark. Även i det nu föreslagna systemet måste länsstyrelsen avgöra vilket jaktlag som skall få registrera marken och en utredning av de jakträttsliga förhållandena måste göras.

Kontrollen av inkomna anmälningar föreslås bli väsentligt förenklad. En viss kontroll av lämnade arealuppgifter för älgjaksområdet torde dock bli nödvändig, eftersom licenstilldelningen enligt naturvårdsverkets förslag i än högre grad skall ske schablonmässigt och baseras på jaktområdets areal.

Krav för B-licens

Enligt förslaget skall kravet om att man skall ha särskilda skäl för att få registrera ett B-licensområde slopas. Att detta skulle leda till avsevärda

besparingar för länsstyrelserna ställer sig länsstyrelsen tveksam till. Länsstyrelsen har i dag få ansökningar om registrering av B-områden, sannolikt beroende på att man inte uppfyller ovannämnda krav. Länsstyrelsen får en stor mängd förfrågningar per telefon, framför allt under januari månad, om reglerna för registrering av B-områden. Förfrågningarna kommer oftast från sådana som avser att bryta sig ut från större jaktområden. Då de får upplysningen att de i sådana fall får svårt att få gehör för sin ansökan, avstår de i regel från att söka. Antingen står man kvar i det gamla jaktområdet eller också jagar man enbart årskalv. Om kravet på särskilda skäl skulle slopas, skulle antagligen antalet ansökningar/anmälningar öka avsevärt. Visserligen behöver ingen prövning göras, men anmälningarna skall handläggas och av erfarenhet vet länsstyrelsen att de jaktområden som blir av med mark i stor utsträckning inte anmäler detta. En anmälan om registrering av B-licensområde föranleder därför ofta, liksom vid en anmälan om registrering av ett A-licensområde, en förfrågan hos det område som blir av med marken. Det senare området får då också i regel komma in med en anmälan med karta om förändring av sitt område.

Länsstyrelsen i Blekinge län: Enligt den erfarenhet länsstyrelsen har svarat i dag prövningen av ansökningar om att registrera och omregistrera älglicensområden för en stor del av det totala administrationsarbetet. I det sammanhanget får länsstyrelsen t. ex. ofta ta ställning till registreringsansökningar för områden där det råder stridigheter om jakträtten mellan olika parter. Dessa tvistigheter kan dessutom inte lösas av länsstyrelsen, något som jägarna många gånger har svårt att inse. Naturvårdsverkets förslag till förenklat förfarande vid registrering av A-licensområden måste därför hälsas med tillfredsställelse.

Vad särskilt gäller B-licensområdena delar länsstyrelsen naturvårdsverkets uppfattning att alltför stor möda i dag läggs ned för att utreda förutsättningarna för att registrera ett sådant område. Som verket anfört vore det en förenkling om registrering av B-områden kunde ske utan annan prövning än att arealkravet om minst 5 ha är uppfyllt. I sammanhanget måste dock hänsyn tas till att riksdagens ställningstagande för älgjaktens bedrivande innebär att jakten skall vara produktionsanpassad och bedrivas inom större, välarronderade områden.

Länsstyrelsen tillstyrker, med beaktande av vad som nyss sagts om riksdagens ställningstagande, sammanfattningsvis naturvårdsverkets förslag när det gäller hanteringen av registreringsfrågorna. Det bör härvid betonas vikten av att naturvårdsverket även samordnar och driver frågan om datorhjälp för länsstyrelsens hantering av bl. a. registreringsärendena. Med datorstöd skulle förmodligen ytterligare stora vinster vara att hämta, särskilt med avseende på den tidsåtgång som varje ärende kräver.

Länsstyrelsen i Kristianstads län: Huvudprincipen bakom riksdagens ställningstaganden i fråga om älgjaktscgleringen är att en produktionsanpassad jakt på större välarronderade jaktmarker skall eftersträvas. Samtidigt har man av hänsyn till jägare som av olika skäl inte kan beredas plats i en samordnad jakt godtagit att en begränsad jakt på mindre marker under

vissa förutsättningar kan medges. Att man av vad som kan kallas rättviseskäl alltså gett något avkall på den nyssnämnda huvudprincipen innebär emellertid inte att denna nu skall ges minskad tyngd. Riksdagens principiella ställningstaganden bl. a. i fråga om förutsättningarna för tilldelningen av A- och B-licenser måste givetvis följas så länge inte riksdagen ändrat sina ställningstaganden.

Med utgångspunkt från vad som anförts ovan faller vissa förslag i promemorian. Bl. a. då förslaget att mark med en minimiareal på 5 ha utan provning skall registreras för B-licens. Likaså förslaget om schablonbeslut utan individuell provning i fråga om A-licenser vilka beslut skulle grunda sig endast på områdets areal och inte på arronderingen. I ett län som Kristianstads där ägosplittringen är stor betyder nuvarande arronderingskrav mycket. Att arronderingskraven inte passar för rena s. k. databeslut kan givetvis inte tillmätas någon betydelse. De dataprogram för älgregistrering som hittills presenterats har vidare inte fyllt de anspråk i fråga om sökmöjligheter som länsstyrelsen såsom användare ställt och för länets del har de vinster som presenterade dataprogram skulle kunna tänkas ge vid en preliminär kalkyl fortfarande inte ansetts vara sådana att kostnaderna för en datorisering därmed skulle intjänas.

Förslaget att registreringsanmälningar skall leda till registrering efter en rent formell granskning av lämnade uppgifter innebär, såsom också medges i promemorian, att man i efterhand kan bli nödsakad att återkalla registreringar som visar sig vara oriktiga. Länsstyrelsen kan inte inse några fördelar med detta. För jägarnas del måste det vara en klar fördel att utan dröjsmål få en sakgranskning som kan förebygga oklarheter och eventuella återkallelser av gjorda registreringar.

I promemorian uttalas att principerna för beräkning av älgtilldelning i möjligaste mån bör vara gemensamma för hela landet. Länsstyrelsen anser emellertid att de jaktliga förhållandena i olika landsdelar är så skiftande att det inte kan bli fråga om någon slags central styrning, särskilt som en inriktning mot ökad decentralisering av förvaltningsuppgifter på senare tid allt kraftigare betonas, bl. a. av regeringsföreträdare. Denna inriktning måste självfallet gälla också beträffande jaktfrågorna.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: I punkten 6.2 anför verket att länsstyrelsernas provning av jaktområdenas arrondering är av underordnad betydelse. Länsstyrelsen delar inte denna uppfattning. Ett delat älgjaksområde bör vara arronderat på ett sådant sätt att en "samordnad" jakt kan ske på de olika delområdena. Krav bör därför även fortsättningsvis ställas på att avstånden mellan delarna i ett splittrat A-licensområde inte får vara för stora och att minst ett av delområdena fyller vissa krav på storlek. Ett A-licensområde skulle i annat fall kunna komma att bestå av ett stort antal småbitar med i vissa fall flera mils inbördes avstånd.

I punkten 6.3 anges att endast arealen skall vara utgångspunkt för tilldelningens storlek. Länsstyrelsen anser att markens fördelning på odlad och icke odlad mark också måste vägas in i bedömningen av vilken tilldelning som skall medges. Det är inte rimligt att en markägare med enbart åkermark erhåller samma tilldelning som en markägare med sam-

ma areal skogsmark. I Malmöhus län sker tilldelning på sätt att 100 % av skogsarealen får tillgodoräknas, till detta läggs sedan 25 % av den odlade marken. Summan av dessa tal utgör sedan ett jämförelsetal för tilldelningen. Ordningen fungerar utmärkt och medför inget merarbete, (jämförelsetalet räknas ut av dator).

I punkten 7.2.2 föreslås att en anmälan om registrering skall innehålla de uppgifter och det kartmaterial som krävs för registrering enligt nuvarande älgjaktssystem. Eftersom frågan om vem som har rätt att bedriva jakt är en civilrättslig fråga i första hand mellan markägare och jakträttshavare, anser länsstyrelsen att kravet på att sökanden skall styrka sin rätt att jaga genom jakträttsintyg eller arendekontrakt slopas. Det är tillräckligt att den sökande själv intygar att han och/eller jaktlaget har jaktutövningsrätt på det sökta området (i synnerhet mot bakgrund av den minskade kontroll som föreslås).

I punkterna 7.2.3 och 7.2.4 föreslår naturvårdsverket att länsstyrelsen endast skall kontrollera om ansökan innehåller de uppgifter som länsstyrelsen bestämt. Någon kontroll av uppgifternas riktighet skall, enligt verkets mening, inte ske. Tanken är helt främmande för länsstyrelsen. Avsikten med en offentlig reglering av jakten är att jakten skall styras så att älgstammen sköts på ett biologiskt riktigt sätt. Om sökandenas uppgifter beträffande områdena över huvud inte skall kontrolleras kommer den biologiska skötseln att äventyras. Länsstyrelsen anser dock att kontrollen avsevärt kan förenklas. Det är inte nödvändigt att kontrollera alla de uppgifter som anges i punkten 5.2.2. Kontrollen bör i första hand inriktas på en granskning av områdets areal eftersom denna dels skall ligga till grund för prövningen av om området skall hänföras till A-licensområde eller annat område, dels ligga till grund för tilldelningen. Att slopa kontrollen ter sig också ur rättvisesynpunkt mycket betänkligt. Jägare med rymligt samvete skulle med den föreslagna ordningen komma i mer gynnsamt läge än de mer samvetsömma.

I punkten 7.2.7 sägs att det finns ett löpande behov av att se över registreringsbesluten med hänsyn till behovet av avskjutning. Om avskjutningen långsiktigt måste öka, minskar arealkraven. Länsstyrelsen vill framhålla att avskjutningen även kan ökas på andra sätt; jakttiden kan förlängas, tilldelningen kan ökas, information om nödvändigheten av ökad avskjutning kan ges till jägarna. En löpande översyn medför att stora arbetsinsatser måste till för att ändra ett stort antal registreringar och i följd härav även tilldelningar.

Länsstyrelsen i Hallands län: Verket tar i promemorian upp registreringsförfarandet. Att registrera B-områden utan föregående prövning är utan tvivel en klar administrativ vinst, men, ett sådant förfarande har inte stöd i nuvarande lagstiftning. Verkets förslag om att ersätta nuvarande ansökan om registrering med anmälan torde knappast innebära någon reell förändring, vad gäller det administrativa arbetet. Frågan om minsta tilldelning på A-licens har länsstyrelsen i motsats till naturvårdsverket tolkat jaktlagen så att minimiarealen för A-licens grundar sig på en årlig tilldelning

av en vuxen älg. Kartarbetet i samband med registreringar är nödvändigt för att förhindra dubbelregistreringar.

Prop. 1991/92: 9
Bilaga 5

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län:

Anmälan

Länsstyrelsen delar naturvårdsverkets uppfattning om vilka uppgifter en anmälan om registrering bör innehålla. Sista ansökningsdagen för sådana registreringar bör enligt länsstyrelsens mening sättas till den 31 januari. En månads senareläggning skulle medföra risk för att besluten om registrering inte kan sändas ut i rimlig tid före älgjakten. Just registreringsarbetet är den del av administrationen av älgjakten som tar mest resurser i anspråk. På grund av att kompletteringar ofta behöver begäras blir handläggningen ganska långdragen.

Kontroll

Det ligger i sakens natur att uppgifter som enskilda i olika ärenden skall lämna till en myndighet och som skall läggas till grund för myndighetsutövning kontrolleras. Behovet och omfattningen av en sådan kontroll får, om inte särskilda föreskrifter eller anvisningar meddelats, bestämmas med hänsyn till vilken betydelse myndighetens beslut har såväl från allmän synpunkt som för den enskilde. Några regler eller föreskrifter rörande kontrollen i nu aktuellt avseende finns inte.

I linje med vad som ovan anförts har länsstyrelsen begränsat kontrollarbetet när det gäller registrering av älgjaksområden så långt möjligt. Länsstyrelsen kontrollerar endast stickprovvis att lämnade arealuppgifter är riktiga. Då sökanden själv uppger sig vara fastighetsägare kontrollerar länsstyrelsen inte att uppgiften är riktig. Om registrering avser mark som arrenderas begärs regelmässigt bevis om upplåtelsen. Om registrering begärs av ett område på uppdrag av fastighetsägarna inom området utan att de överlåtit jakträtten till den sökande krävs att uppdraget kan styrkas. Länsstyrelsen kontrollerar alltid att de fastigheter för vilka registrering begärts, inte redan finns registrerade inom något annat älgjaksområde. För att på ett tillfredsställande sätt klara en kontroll i sistnämnda avseende nödgas länsstyrelsen rita in varje älgjaksområde på ekonomiska kartan där varje enskild fastighet kan urskiljas. Detta arbete är mycket tidskrävande. Ett betydligt effektivare system hade varit att ha ett datoriserat register där det för varje älgjaksområde även kunde registreras vilka fastigheter som ingick i området. Ett sådant system skulle medföra en avsevärd förenkling av registreringsarbetet.

Sammanfattningsvis anser länsstyrelsen det vara olämpligt att i förskrift eller som allmänt råd ange att någon kontroll inte skall göras av de uppgifter som lämnas av sökanden och som skall utgöra underlag för länsstyrelsens beslut om registrering och tilldelning.

I avsnittet under denna rubrik redovisar naturvårdsverket ett förslag till hur registrering av A-licensområden kan göras. Förslaget innebär enligt naturvårdsverket en "kraftig förenkling" av registreringssystemet.

Naturvårdsverkets förslag till handläggningsordning för att bestämma minsta areal för registrering av A-licensområde överensstämmer väl med hur länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län under de senaste 7–8 åren handlagt licensjakten. De i principbeslut för varje älgvårdsdistrikt fastlagda arealkraven för A-licens har vidare använts som schablon vid beräkning av årets tilldelning.

Såvitt framgår av promemorian överensstämmer naturvårdsverkets förslag även beträffande beräkning av tilldelning med hur denna länsstyrelse sedan länge behandlat dessa frågor.

Länsstyrelsen tillstyrker naturvårdsverkets förslag om bestämmande av arealkrav för A-licensområde och beräkning av tilldelningen inom sådana områden.

Krav för B-licens

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Beslutets giltighetstid m. m.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att registrering skall gälla tills vidare. Denna ordning tillämpas redan sedan länge i Göteborgs och Bohus län.

Naturvårdsverket föreslår vidare att beslut rörande registrering som helt eller till viss del går sökanden emot skall tillställas sökanden i "försändelse med mottagningsbevis". Enligt länsstyrelsens mening är det fullt tillräckligt att sända sådana beslut i lösbrev med delgivningskvitto.

Länsälgkarta

Se länsstyrelsens synpunkter ovan.

Datorisering

Länsstyrelsen delar naturvårdsverkets bedömning. Som ovan anförts bör ett dataprogram för administrationen av älgjakten innehålla ett fastighetsregister för varje älgjaktområde.

Avslutningsvis vill länsstyrelsen framföra följande synpunkter. Administrationen av älgjakten kräver stora resurser och kostnaderna för denna belastar till stor del det allmänna. Det är tveksamt om resultatet av regleringen av älgjakten står i rimlig proportion till de resurser som krävs. Det borde därför övervägas om inte den nuvarande regleringen av älgjakten kunde slopas helt och att allmän jakttid i stället infördes fullt ut och inte bara inom vissa områden som föreslås i promemorian. Om allmän jakttid infördes även för klövvilt skulle rätten till ersättning för skada av

sådant vilt kunna slopas. I vart fall skulle mycket restriktivare regler kunna införas då fastighetsägarna själva i mycket större utsträckning än vad som nu är fallet skulle kunna reglera förekomsten av älg på sina marker.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Det nuvarande registreringsförfarandet är mycket arbetskrävande. Systemet kräver bl. a. en länsälgkarta som ständigt måste å jourföras. Detta har lett till höga personalkostnader, speciellt i detta län som har ett stort antal registrerade områden. Om systemet skall fortsätta är det ett oeftergivligt krav att jägarna själva betalar kostnaderna. Hittills har länsstyrelserna genom bl. a. administrativa beslut av naturvårdsverket förhindrats att ta ut de verkliga kostnaderna för administrationen.

Länsstyrelsen ser i första hand att jägarna helt tar över hanteringen av älgjakten. Länsstyrelsen skulle endast behöva ha ansvaret för att fastställa en älgskötselplan för länet. Planen skulle ange ramar för älgavskjutningen inom älgvårdsdistrikten. Härafter skulle jägarna själva få i uppdrag att genomföra planen. Jakten inom jaktvårdsområden och s. k. älgskötselområden skulle få pågå i 70 dagar. Härutöver skulle få bedrivas allmän jakt under en kortare tid. Skulle detta förslag inte kunna genomföras bör i vart fall naturvårdsverkets förslag till förenkling av älgadministrationen genomföras i sina huvuddrag. Det bör således vara tillräckligt med ett anmälningsförfarande för att ett område skall kunna registreras.

Länsstyrelsen i Örebro län: Förslaget om generella arealkrav för registrering som A-område kommenteras under rubriken "Tilldelning" nedan. Registrering av B-område behandlas under rubriken "Krav för B-licens".

Att slopa kontrollen av jakträtt och arealuppgifter kan visa sig vanskligt. Även om noggrannheten i registreringsförfarandet inte är avgörande för möjligheterna att sköta älgstammen, kan den vara av betydelse ur rättvis- och rättssäkerhetssynpunkt. Detta markeras också av att naturvårdsverket anser att beslut om registrering bör kunna överklagas. Det bör därför klarläggas hur felaktigheter som upptäcks efter hand skall behandlas i rättsligt hänseende.

I nuvarande registreringsrutiner ingår att markera älgjaksområdena på en gemensam länskarta med fastighetsindelning. Kostnaderna för å jourhållningen av denna karta får anses vara små i förhållande till det värde som finns nedlagt i den och den nytta som jägare m. fl. kan ha av den.

Med hjälp av länsälgkartan konstateras bl. a. om två eller flera jaktlag gör anspråk på att inneha jakträtten på ett och samma markområde. Länsstyrelsen måste rimligen (även vid en förenklad registrering) reagera på att ett sådant förhållande föreligger. En utredning för att nå klarhet i jakträttsfrågan innebär emellertid administration som kostar. Således ger länsälgkartan på olika sätt upphov till annan administration än den som följer av själva å jourhållningen. Frågan är då om de totala kostnaderna som föranledes av kartan kan motiveras av behovet av den. Örebro läns jaktvårdsförbund anser att kartan bör finnas även i fortsättningen. Naturvårdsverket bedömer det som sannolikt att behovet av kartan ökar med en förenklad registrering och föreslår att det bör stå länsstyrelsen fritt att

även fortsättningsvis hålla sig med en sådan. Länsstyrelsen tillstyrker att varje länsstyrelse själv får besluta om kartan skall behållas.

Prop. 1991/92: 9
Bilaga 5

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Registreringsförfarandet föreslås "förenklas avsevärt". Länsstyrelsen anser att det finns anledning befara att handläggningen hos länsstyrelserna kommer att bli mera komplicerad än de summariska rutiner utredningsförslaget förutsätter. En ändring av ett område berör — vilket naturvårdsverket själv påpekat — ofta ett eller flera andra områden. Det finns all anledning anta att även enligt naturvårdsverkets förslag kommer någon form av utredning att krävas beträffande berörda marker, eftersom jakträttshavarna ofta saknar exakt kunskap om vilka fastigheter och därmed areal som deras jaktområde omfattar. I detta sammanhang bör även de uppenbara riskerna för dubbelanslutning uppmärksammas. Därför bör det enligt länsstyrelsens bedömning inte ske någon ändring vad avser den hittillsvarande jakträttsliga kontrollen. Därmed blir de "andra rättsliga åtgärder" för de som medvetet lämnar oriktiga uppgifter, som naturvårdsverket indirekt berör, uppenbart obehövliga, eftersom en grundlig kontroll undanröjer medvetna eller omedvetna felaktigheter. Man måste också fråga sig som om allt det arbete som länsstyrelserna utförde i samband med den ursprungliga registreringen av befintliga jaktområden har varit förgäves? En ovärderlig kunskapsbank om jakträttsliga förhållanden inom länen har skapats bl. a. till nytta för jakträttshavarna och det vore både opraktiskt och ett resursslöseri att inte utnyttja detta material i det framtida registreringsarbetet. För övrigt kan det av principiella skäl ifrågasättas om ett så summariskt förfarande som det föreslagna skall utmynna i ett överklagbart beslut om registrering. Länsstyrelsen skall ju enligt förslaget inte göra någon kontroll eller annan prövning utan bara föra in älgjaktsområdet — om det uppges omfatta mer än 5 ha — i registret. Länsstyrelsen avstyrker således förslaget om att ersätta ansökningsförfarandet med ett anmälningsförfarande.

Ansökan om registrering bör liksom tidigare vara inne hos länsstyrelserna den 31 januari, eftersom det annars kan finnas risk att handläggningstiden kan bli knapp för att hinna fastställa registreringen innan licensgivningen.

Under den tid som den nya jaktlagstiftningen varit i kraft har en stor uppfinningsrikedom kunnat iakttas vad det gäller försök att få marker registrerade som B-område trots att dessa egentligen inte fyllt kraven härför. Även vissa tendenser till att vilja splittra upp registrerade B-områden i mindre B-områden har kunnat iakttas. En sådan splittring skulle motverka en effektiv samordning av jaktmarkerna och förutsättningarna för en produktionsanpassning av jakten minskar. Länsstyrelsen anser i motsats till naturvårdsverket att det även i fortsättningen är angeläget med vissa spärrar för att förhindra ytterligare uppsplittringar av etablerade licensområden. Bl. a. måste regler skapas för att förhindra jakträttshavare inom registrerade B-områden att splittra sådana i ett antal mindre av samma typ av områden för att under hänvisning till femhektarsregeln kunna få fälla flera älgar. Som huvudregel vid utbrytning ur registrerade A-områden måste även fortsättningsvis gälla att registrering av utbruten

mark som B-område inte får ske med mindre än att företrädare för A-området tillstyrker detta. Skulle markerna i ett sådant fall vara helt omsluttade av ett A-område och inte sammantaget uppfylla arealkravet för A-område inom det aktuella älgvårdsdistriktet bör en registrering helt kunna vägras med hänsyn till att sökanden aktivt medverkar till att splittra upp jakten inom en etablerad jaktenhet.

Länsstyrelsen delar inte naturvårdsverkets positiva syn till förutsättningarna för att även fortsättningsvis kunna bedriva en omfattande samordnad älgjakt samtidigt som man genom att luckra upp nu gällande regler underlättar för jakträttshavare att splittra upp etablerade jaktområden i mindre enheter med begränsade möjligheter till jakt. På så sätt kan man t.ex. inte minska viltskadorna.

Länsstyrelsen kan i detta sammanhang konstatera att registrering och registerhållning av B-områdena är lika kostnads- och arbetskrävande som för A-områdena men de uppvisar förhållandevis låga fällresultat. Om B-områdena helt avskaffades kunde det förmodligen bli lättare att få mindre markägare att samordna sin älgjakt med andra varvid administrationskostnaderna sett mot bakgrund av det totala antalet fällda älgar avsevärt torde komma att minska.

Länsstyrelsen instämmer utifrån egna erfarenheter till fullo i vad naturvårdsverket anför beträffande datorisering och automatisering. Registrerings- och tilldelningsarbetet har avsevärt förenklats sedan det databaserade älgjaksprogrammet togs i bruk.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Länsstyrelsen delar naturvårdsverkets uppfattning att nuvarande älgjaktssystem kräver en allför omfattande administration. Det arbete som från myndighetens sida läggs ner vid registrering och tilldelning bör till stor del kunna minskas utan att det innebär några negativa konsekvenser för balansen i älgstammen.

Sålunda bör det vara tillräckligt med anmälan i enlighet med statens naturvårdsverks förslag vid registrering av älgjaksområde. Handlingar som styrker den sökandes jakträtt skall tillsammans med uppgifter om den aktuella marken sändas in till länsstyrelsen. Någon prövning av jakträtten sker dock ej utan handlingarna skall ligga till grund för bedömning vid ifrågasättande av registreringen.

Förslaget att var och en som önskar bedriva jakt på B-område skall få möjlighet till detta under förutsättning av att marken inte understiger 5 ha tillstyrkes av länsstyrelsen. Den mark som för närvarande utgöres av generella områden bör automatiskt omregistreras till B-områden under förutsättning av att marken omfattar 5 ha. Med hänsyn till de fördelar som finns vid jakt inom A-områdena bör det inte finnas någon nämnvärd risk att antalet B-områden ökar i önskad grad.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Registreringen av älgjaksområden kan förenklas mycket om man bl. a. inför en enda blankett, som kan användas både som ansökan, remiss och beslut. En sådan blankett har tagits fram och används av länsstyrelsen.

I dag ägnas mycket tid åt att utreda om ett område kan registreras som

ett B-licensområde. I slutändan finns det alltid något "särskilt skäl" som kan åberopas av den sökande.

Att slopa denna prövning och i stället kräva en minsta areal om exempelvis 25 ha vore ett sätt att förenkla länsstyrelsens arbete och samtidigt få färre B-licensområden.

Om däremot minsta areal för B-område skall vara 5 ha bör de generella områden som finns i dag på ett enkelt sätt kunna ändras till B-områden. Detta innebär dock att antalet registrerade områden blir större, men förenklar länsstyrelsens prövning.

Det finns ingen anledning att ha en bestämmelse om att vägra registrering av ett B-område för den som bryter ut sitt markområde ur en redan fungerande jaktsammanslutning. Det är endast under första året som man enkelt kan kontrollera detta. Efter några år blir det svårt att veta vilka som tidigare brutit sig ur ett större område.

Länsälgbkarta är oerhört viktig som dokumentation över de registrerade älgjaktsområden som finns i länet och kan därför inte bortrationaliseras.

Datorisering är en självklarhet som Gävleborgs län tillämpat sedan år 1986.

Översynen av om ett område skall vara registrerat som ett A- eller B-område borde kunna göras av resp. jaktvårdskrets.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län:

Förslag till nytt älgjaktssystem

Länsstyrelsen anser att det fortsättningsvis bör finnas licensområden med maxtilldelning av endast vuxna djur och större licensområden med helt fri avskjutning medan övriga områdestyper kan övergå till en allmän jakttid utan att markerna behöver registreras.

Nedan anges de huvudsakliga reglerna som föreslås för licensområdena resp. allmän jakttid.

Allmän jakttid

Ersätter nuvarande kalvjaks-, generella och B-licensområden. Ingen registrering behövs. Endast tidsbegränsning skall gälla. Jakttiden skall vara kort, högst 5 dagar.

Licensområden

Motsvarar nuvarande A-licensområden; samma areal- och arronderingskrav skall gälla. Registrering behövs. Tilldelningen skall vara maximerad endast vad gäller vuxna djur; kalvjakten skall vara fri. Jakttiden skall vara lång.

Fri avskjutning även av vuxna djur. Minsta areal bör kunna varieras efter de olika förhållandena i landet. Som ett genomsnitt bör av naturvårdsverket föreslagna 2 000 ha kunna gälla. I övrigt samma regler som för övriga licensområden, se ovan.

Kommentarer

Om registrering av de mindre områdena slopas, vilket är angeläget, kan avskjutningsmöjligheterna endast begränsas med tidsbestämmandet, inte med tilldelningen.

Det är med hänsyn till rättvisaspekter m. m. angeläget att avskjutningen under den allmänna jakttiden inte blir större per arealenhet än för licensområdena. Detta bör beaktas vid bestämmandet av antalet dagar för den allmänna jakttiden.

Det föreslagna systemet bör gynna ett bildande av större licensområden och därmed målet att nå en ökad samordning av jakten. Det är angeläget att bl. a. denna aspekt beaktas vid den uppföljning av föreslagen reform, som bör ske.

Nedan lämnas synpunkter på följande avsnitt i promemorian, varvid länsstyrelsen utgår från nuvarande älgjaktssystem, om inte annat sägs.

Registrering

Verket menar att det skall räcka med en anmälan till länsstyrelsen och att någon prövning av anmälan inte skall ske hos länsstyrelsen.

Systemet skulle fungera väl om samtliga innehavare av områden anmälde till länsstyrelsen när jakträtten upphört. Detta fungerar dåligt i dagsläget och det finns nog inte skäl att hoppas på någon större förbättring i framtiden. Därmed uppkommer ofta problemet hur länsstyrelsen skall förfara när registrering anmäls för marker som sedan tidigare är registrerade på annan. Rimligen kan inte samma marker registreras på två eller flera skilda innehavare. Därmed måste länsstyrelsen, enligt förvaltningslagen, kommunicera den nya anmälan med den tidigare registrerade innehavaren. Det blir då ungefär samma arbetsgång som i dagsläget.

Krav för B-licens

Länsstyrelsen instämmer i att en minimiareal om 5 ha bör föreskrivas för B-områden och att anmälda marker, utan annan prövning än från areal-synpunkt skall registreras som B-områden. Förslaget innebär en minskning av länsstyrelsens arbete och minskat krångel för de berörda jägarna.

Länsälgkarta

Länsälgkartan motiveras även av behovet att kontrollera att inte samma marker registreras på flera innehavare.

Förslaget att från början skapa marginaler vid beslut om minimiarealer och tilldelningar torde kräva förtydliganden av jaktlagen.

Länsstyrelsen i Jämtlands län:

Nuvarande ordning

Redovisningen av hanteringen av älgfrågorna är i allt väsentligt riktig. Länsstyrelsen nöjer sig med att under detta avsnitt lämna vissa kommentarer och upplysningar.

Registreringsärendena är för länsstyrelsen en resurskrävande uppgift främst under våren. Som mest har det årliga antalet berörda licensområden uppgått till ca 600 (början och mitten av 1980-talet). Numera är antalet nere i ca 250. Det rör sig för det mesta om omflyttning av marker mellan licensområdena eller utbrytning av mark.

Såsom beskrivits i rapporten föranleder kvotförändringar att områden förs över från att ha omfattats av A-licens till B-licens eller vice versa. Sådan omregistrering blir i tiden aktuell efter det att kvoterna bestämts vilket moment sker under första hälften av maj månad. Vid den tidpunkten är administrationsarbetet mycket intensivt och krävande för berörd personal.

För närvarande finns i länet registrerade 1 216 A-licensområden, 85 B-områden och 943 generellområden (räknat före årets jakt).

Länsstyrelsen i Jämtlands län har hittills inte haft någon datoriserad hantering av älgjaksadministrationen. En övergång till ADB-stöd är dock högst aktuell till följd av ett samarbete med länsstyrelsen i Norrbotten. Där har en programvara tagits fram som efter vissa justeringar och kompletteringar kan passa även vår länsstyrelse. Såvitt nu kan bedömas bör systemet kunna spara resurser och underlätta arbetet framöver.

Synpunkter på älgjaktssystemet.

Länsstyrelsen håller helt med om att rådande system inte är helt produktionsanpassat, i vart fall om man utgår från tilldelningen för B-områden och generella områden. Resultatet av jakten inom dessa områden är mycket växlande. Ofta kan det gå flera eller många år innan det fälls något djur inom ett sådant område. Inom älgrika trakter kan däremot jaktlyckan vara god och uttaget på ett markant sätt överstiga vad den registrerade marken producerar. Jakt inom dessa båda typer av områden kan med hänsyn till den begränsade jakttiden och markens omfattning betraktas som en hazardbetonad verksamhet och närmast ses som en eftergift åt markägare som av någon anledning inte vill eller kan ha samordning med andra.

Utslaget på den sammanlagda arealen är skillnaden mellan vad som fälls inom A-licensmark och s.k. generell mark inte alltför påtaglig. Under älgjakten åren 1986–1989 fälldes inom A-licensmark ett djur per 322,

326, 373 resp. 357 ha. Motsvarande siffror för den generella marken var 273, 293, 309 resp. 320 ha.

Den sammanlagda markarealen för A-licensområdena är i länet ca 3,8 milj. ha, medan motsvarande siffror för generella områden och B-områden är 67 000 resp. 19 700 ha. Under år 1989 fälldes där 13 054, 209 resp. 23 älgar.

Den generella jakten och B-licensjakten är således i länet av relativt liten betydelse. Jaktformerna som sådana splittrar trots allt upp älgjaksområdena på ett sätt som inte alltid är så bra.

Länsstyrelsen stöder helt åsikten att registreringsarbetet inte bör vara mer omfattande än vad som är absolut nödvändigt och att inriktningen bör vara att söka förenkla detsamma så långt möjligt.

Man får lätt den uppfattningen av innehållet i promemorian att länsstyrelserna skulle vara "skyldiga" till att registreringsarbetet blivit så pass omfattande, resurskrävande och omständligt som fallet är. Länsstyrelsen vill här bestämt understryka att verksamheten styrs av regelverk från riksdag och regering och inte minst från naturvårdsverket. Med det som grund har länsstyrelserna gjort det bästa av situationen och sökt leva upp till intentionerna bakom lagstiftningen.

Verket synes nu vilja sänka ambitionerna vad gäller kravet på samordning och lämplig arrondering. I vad mån man därmed vill sätta kraven lägre än vad som lagstiftaren åsyftat med nuvarande lagstiftning framgår inte med klarhet (prop. 1986/87:58, bl. a. s. 39–44).

Länsstyrelsen har i och för sig inte något att invända mot det resonemang som förs i promemorian. Det är från vissa aspekter inte alltid bra att driva samordningskraven alltför långt. Samtidigt är det tveklöst så att i många trakter är uppsplittringen av jaktenheterna betydande och tveklöst till men för jaktvärden och ett hinder för en effektiv jakt. Såväl länsstyrelsen som jägarorganisationerna i länet har för sin del engagerat sig en hel del under årens lopp för att främja ett samgående där ett sådant bedömts behövligt. Det arbetet har dock alltid skett med lämpor och förnuft och lyckats bra på många håll. Det övervägande antalet markägare har också insett värdet av samverkan för att få en meningsfull produktionsanpassad jakt.

Helt visst kräver nuvarande system en omfattande administration. För länsstyrelsens vidkommande åtgår mellan 1,5 och 2,0 årsarbetskrafter för uppgiften. Den sammanlagda kostnaden överstiger en halv milj. kr. Arbetet är som intensivast från januari/februari t. o. m. juni månad.

Den produkt som berörda intressen får ut av administrationen är av hög kvalitet, man får god service och rättssäkerhetskraven är väl tillgodosedda. Produktiviteten i verksamheten hävdar sig väl i jämförelse med mången annan offentlig förvaltningsuppgift.

Vid i stort sett oförändrat system torde det vara svårt att uppnå rationaliseringar och besparingar vid denna länsstyrelse bortsett från vad förestående datorisering medför. Även smärre ändringar i hanteringen torde inte betyda så mycket kostnadmässigt. Om man vill uppnå några ordentliga vinster krävs därför — som påpekas — betydande förändringar i systemet.

Senareläggning till utgången av februari månad då registreringsansökan

skall vara ingiven kan accepteras. Ansökningar därefter bör ej komma i fråga för behandling inför det årets jakt.

I jämtlands län bestäms för hela eller delar av älgvårdsdistrikten hur många djur som får fällas per 1 000 ha. Det bör i och för sig gå lika bra att på förslaget sätt ange en minimiareal för en vuxen älg. Älgvårdsdistrikten är här arealmässigt stora och det är för flertalet av dem nödvändigt med en differentiering av arealstorleken inom distrikten. I länet pågår som bäst arbetet med att ändra kretsindelningen så att kretsområdena geografiskt anpassas utifrån djurens vandringsmönster. På så sätt förväntas varje krets på ett bättre sätt än tidigare få ansvaret för skötseln av "sin" älgstam. Den ändringen bör rimligen leda till ett något minskat behov av differentiering.

Registrering avses skola ske oavsett markens arrondering. Uppenbarligen skall man enligt förslaget helt bortse från om marken hänger samman eller inte. Från ren jaktutövningssynpunkt måste förslaget på den punkten anses olämpligt. En uppsplittring av markerna är att befara med den lösningen. Ett alternativt förslag vore att ställa krav på att i vart fall någon del av den mark som avses registreras uppfyller minimikravet för en vuxen älg. Den prövningen kan ej bli alltför betungande för länsstyrelsen.

Länsstyrelsen vill i sammanhanget erinra om det synsätt som ligger till grund för nuvarande jaktlagsstiftning, nämligen värdet i god samordning till stabila jaktområden och främjandet av jaktlig samverkan.

Naturvårdsverket gör gällande att det bedrivits "klappjakt" på små älgjaktsområden. Länsstyrelsen ställer sig frågande till det uttryckssättet. För egen del vill länsstyrelsen betona att företrädare för småområdena behandlas med full respekt och under hänsynstagande till deras berättigade intressen.

Som påpekas ovan spelar B-licensjakt och den generella jakten inte någon större roll från älgskötselsynpunkt i det här länet, i vart fall inte för närvarande. Mot den bakgrunden motsätter sig länsstyrelsen inte förslaget att dessa små områden kan registreras utan speciell prövning. Föreslagen minimiareal verkar rimlig. Ett område i den storleken bör dock vara sammanhängande.

Länsstyrelsen anser dock att åtgärden leder till en uppsplittring av jaktmarkerna eller att man bryter etablerad jaktsamverkan. Regeringen har för övrigt redan i prop. 1990/91:28 tagit avstånd från tankten att just nu genomföra förslaget under detta avsnitt.

Länsstyrelsen betraktar kartan som ett helt nödvändigt hjälpmedel i registrerings- och registerarbetet. Handhavandet och uppdateringen av det omfattande kartmaterialet är ett resurskrävande men nödvändigt arbetsmoment.

Älgjaktsområdena är inlagda på den s. k. länskartan som daterar sig här från år 1977 och börjar bli sliten och svåröverskådlig. Nytt kartmaterial är nödvändig men samtidigt mycket kostsamt. Kostnaden för ett kartbyte måste tas ur viltskadefonden, utöver det maximibelopp på 200 000 kr. som länsstyrelsen får använda för sin älgjaksadministration.

Ändringar i arealkraven för A-licensområde i de olika distrikten har gjort att länsstyrelsen varje år måste se över registreringarna och vidta erforderliga justeringar. Nedgång i älgstammen har i förekommande fall

lett till att A-licensområden blivit B-licensmark, generell mark eller kalvmark.

De två sista meningarna i avsnittet är förbryllande. Den ändring i kravet på minimiareal som bestäms för älgvårdsdistrikt eller delar därav måste vara styrande för översynen. Länsstyrelsen torde inte kunna undvika att omgående och på ett konsekvent sätt anpassa registreringarna till den minimiareal som bestäms. Däremot är det angeläget att jägarorganisationernas och länsviltnämndens förslag till avskjutning har sådana marginaler att i vart fall smärre ändringar i stammens tillväxt, skadesituationen m. m. inte automatiskt behöver leda till omedelbara förändringar i arealkravet.

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Naturvårdsverket föreslår att registreringsförfarandet skall förenklas så att länsstyrelsen skall registrera licensområden utan prövning.

Exempel 1

Hur skall länsstyrelsen förfara om område A anmäler fastigheter för registrering, som enligt länsälgbkartan, ingår i område B som inte har anmält minskning av sitt område (detta är mycket vanligt med nuvarande hantering). Skall registreringen av område B återkallas i särskilt beslut? Skall fastigheterna vara "dubbelregistrerade" i avvaktan på eventuell anmälan om minskning av område B? Om länsstyrelsen återkallar registreringen hävdar område B att det innehar gällande avtal om jakträtt. Skall länsstyrelsen då återkalla registreringen av både område A och område B?

Exempel 2

När område C i början av juni får sitt preliminära beslut om tilldelning konstaterar de att grannjaktlaget, område D, utökat sitt område och därmed fått högre tilldelning. Vid förfrågan hos länsstyrelsen konstateras att område D anmält ytterligare fastigheter till sitt område. Dessa fastigheter ingår även i område C. Område C "är i god tro". Vilken/Vilka registreringar skall återkallas?

Med ovanstående exempel vill länsstyrelsen visa att det förmodlingen krävs en faktisk prövning av varje anmälan. Det finns annars stor risk för att en hel del av älgjaksadministrationen förskjuts från vintern/våren till sommaren/veckorna före älgjaktens början.

Länsstyrelsen konstaterar att det föreslagna systemet med anmälan om registrering sannolikt innebär att arbetsbelastningen förskjuts i tiden på ett icke önskvärt sätt. Vidare bedöms systemet innebära en ökad arbetsbelastning eller i bästa fall oförändrad belastning.

Enligt naturvårdsverket saknar B-licensområden betydelse för skötseln av älgstammen. Verket föreslår därför att B-licensområden skall registreras utan någon annan prövning än från arealsynpunkt.

Det är enligt riksdagen angeläget att främja jakt i samverkan samt att motverka en fortsatt uppsplittring av licensområden. Naturvårdsverkets

förslag kan komma att innebära en ökning av antalet B-licensområden. Befintliga större licensområden kommer då att splittras. B-licensområden kommer alltså att få betydelse för skötseln av älgstammen.

Vidare blir följden att en jakträttshavare med ett registrerat B-licensområde på 50 ha, enligt naturvårdsverkets förslag, kan få sitt B-licensområde uppdelat i tio B-licensområden och därmed få en tilldelning av tio älgar.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget att registrera B-licensområden utan prövning.

Länsstyrelsen sänder redan i dag beslut om registrering i vanligt brev, även om beslutet går sökanden emot. Av kostnadsskäl används mottagningsbevis endast i undantagsfall.

Karta med inritade registrerade områden är en förutsättning för länsstyrelsens älgjaksadministration oavsett om ett ansöknings- eller anmälningsförfarande används.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Länsstyrelsen säger ja till anmälan om registrering vad gäller egentliga licensområden (A-områden). Det kan här invändas att länsstyrelsen åsamkas merarbete i de fall anmälan är oriktig.

Det får dock förutsättas att detta hör till undantagen. Någon större besparing innebär inte anmälan eftersom länsstyrelsen genom den bedrivna försöksverksamheten har de flesta licensområdena registrerade i dag.

Länsstyrelsen säger nej till anmälan om registrering när det gäller särskilda licensområden (B-områden). Skälen till detta är flera. I 33 § jaktlagen anges att ett område kan registreras som licensområde med tilldelning av ett vuxet djur om året om det finns särskilda skäl för en sådan registrering. Vid riksdagsbehandlingen uttalade jordbruksutskottet vissa principer som skulle vara vägledande vid bedömningen om särskilda skäl kunde föreligga. Principerna var i korthet:

1. Jakträttshavaren vägrats anslutning till angränsande licensområden.
2. Registrering tillstyrks av angränsande licensområden.
3. Alla jägare på ett mindre område kan inte utan vidare få plats i en ny jaktgemenskap.
4. Äldre jakträttshavare som tidigare inte deltagit i jaktsamverkan söker om registrering.
5. Praktiska möjligheter saknas för samgående med annat licensområde.

Naturvårdsverket föreslår att denna av riksdagen fastställda ordningen skall ändras. Verket anser att jakten på dessa områden inte har någon negativ verkan på skötseln av älgstammen. Från rekreationssynpunkt har möjligheterna till jakt på dessa områden stor betydelse. Så långt naturvårdsverket. Det som, enligt länsstyrelsens mening, talar emot förslaget att alla områden som begär att bli registrerade för B-licens och som är minst 5 ha utan särskild prövning skall få sin anmälan registrerad, är följande.

Genom en slopad prövning vid B-licens kommer helt visst antalet B-områden att öka. Detta får till följd att i dag bestående A-områden får en sämre arrondering eftersom B-områden kan komma att finnas inne i området. Vilka konsekvenser detta kommer att få vid jakt med hund är lätt att förstå. Många A-områden kan komma att tvingas övergå till B-områden därför att de arealmässigt inte längre fyller kravet för A-område.

Inom vissa jaktvårdskretsar bedrivs i dag arbete med att samman slå mindre jaktområden till större enheter.

Att detta arbete leder till bättre jakt- och viltvård är ett obesträtt förhållande. Jaktvårdskretsarnas arbete bedrivs helt på ideell basis. Om ett värdefullt arbete genom ett penndrag omintet görs så är det förståeligt om den ideella insats som i dag görs inte längre känns så meningsfull.

Länsstyrelsen befarar att den samverkan och dialog, som naturvårdsverket eftersträvar mellan jägare och markägare, uteblir. Detta gagnar ingen. Det är visserligen sant att arbetet med prövning vid B-licens är omfattande och tidsödande men detta är nödvändigt om begreppet "god älgvård" skall få vara en ledstjärna. Arbetet med att pröva om ett "splittrat" A-område fortsättningsvis kan vara ett sådant område har inte berörts i naturvårdsverkets förslag men kan på goda grunder också antas bli omfattande. Till länsstyrelsens kännedom har kommit att markägarna inom ett A-område planerar att var för sig söka B-licens. Markägarna är 31 till antalet. Genom att ändra licensform ökas antalet älgar som får fällas från 2 till 31. Om ett sådant extremt exempel får efterföljare är det lätt att inse de negativa konsekvenserna för värden av älgstammen. Utan att vara siare kommer nog markägarna att samordna sina jaktintressen och fälla ett för trakten alltför högt antal älgar. Förutom de negativa konsekvenserna för viltvården tillkommer ett administrativt merarbete som inte gagnar någon. Naturvårdsverket har i sitt förslag betonat att dessa små områden svarar för en omotiverad stor del av arbetsbelastningen och kostnaderna hos länsstyrelsen. Naturvårdsverket förenklar inom ett område men föreslår samtidigt åtgärder som skapar merarbete. Logiken är svår att spåra.

Lantbrukarnas riksförbund och Skogsägarnas riksförbund: Förbundet delar verkets uppfattning att administrationen runt jakten kan minskas genom enklare rutiner, exempelvis genom förenklat registerförfarande av jaktmark samt att vissa överklagningsrutiner ändras.

Man kan konstatera att regeringen lagt en proposition med förslag om att älgjakten på generell mark, som enligt tidigare riksdagsbeslut skall upphöra fr. o. m. 1990 års älgjakt, kommer att förlängas t. o. m. den i viltskadeutredningen föreslagna övergångstiden, dvs. t. o. m. år 1994. Naturvårdsverkets förslag vad avser omregistrering av generella marker till B-licensområden är därför överspelat.

I anslutning till införandet av nya samverkansformer framstår det föga meningsfullt att genomföra administrativa omläggningar av det slag som förespråkas av naturvårdsverket. Frågan om nya rutiner på detta område bör enligt vår uppfattning anstå och komma till övervägande först efter den av viltskadeutredningen föreslagna treåriga försöksperioden 1992–1994.

Skogsindustrierna: Registreringsförfarandet är i dag den del av administrationen som är mest resurskrävande. Det är också inom detta område som de största förutsättningarna finns för förenklingar och besparingar.

Enligt förslaget skall ingen kontroll av uppgifterna göras vid anmälan av älgjaksområde. Uppgifterna noteras bara i länsstyrelsens register. Däref-

ter beslutas om området registreras som A- eller B-licens eller inte alls (kalvjaktsområde).

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Vår uppfattning är att det inte är positivt att förenkla registreringsförfarandet för mycket. Genom en sådan schablonisering ökas möjligheterna till att erhålla B-licens på små marker. Därmed är risken stor att angeläget samarbete inom A-licensområden upphör. I stället bör man verka för att A-licensområden består och att samarbeten mellan jaktområden upptas. Dessutom finns en markant risk att kontrollen över älgjakten försvinner vid ett uppsplittrande till mindre jaktenheter. Registreringsförfarandet bör dock kunna förenklas utan att man för den delen underlättar en uppsplittring av större jaktområden.

Svenska jägareförbundet:

Allmänt

Svenska jägareförbundet delar i huvudsak de synpunkter som naturvårdsverket här redovisar. Förbundet vill emellertid understryka det angelägna i att såväl B-områden som kalvjaktsområden stimuleras att ingå i någon form av jaktlig samverkan. Förutsättningar härför torde obetingat föreligga. Medlen bör vara kunskapsuppbyggnad, utbildning och information. "Tvång" bör förekomma endast i den balanserade omfattning som följer av gällande lagstiftning.

Vidare får förbundet understryka att naturvårdsverkets ståndpunkt att den separata älgjakten på småområden "inte har någon egentlig negativ inverkan på älgstammen" i sig är korrekt — dock endast under förutsättning att de små områdena utgör en liten andel av helheten. Däremot har den ifrågavarande jakten en så negativ inverkan på alla jaktliga och viltvårdande samordningssträvanden att denna betydelse knappast kan övervärderas. Mot bakgrund härav kan Svenska jägareförbundet inte dela naturvårdsverkets tankegångar om att underlätta tillkomsten av små separata älgjaktsområden för att minska administrationen.

Registrering

Svenska jägareförbundet tillstyrker i princip en förenkling av registreringsförfarandet.

Naturvårdsverkets förslag är emellertid av flera skäl synnerligen svårbedömt.

Svenska jägareförbundet får för sin del framhålla följande principiella synpunkter.

Den svenska älgstammen skall, enligt jägareförbundets mening, inte skötas enligt ett schablonmönster med minsta A-områden inom resp. älgvårdsdistrikt som norm. Förutom vad i frågan anförts ovan finns skäl att erinra om de synpunkter som redovisas i "Vilt och jakt" — Jakt- och viltvårdsberedningens slutbetänkande SOU 1983:21 — och i jordbruksutskottets betänkande 1986/87:21. I fråga om älgjakten betonas bl. a. vikten av att

en förbättrad samordning till stora och stabila älgjaktionsområden eftersträvas,

främja en jaktlig samverkan och motverka en fortsatt uppsplittning av licensområden,

redan registrerade älgjaktionsområden med generell tilldelning får behållas under en övergångstid, och under vissa förutsättningar efter ansökan kunna registreras som särskilda licensområden (B-licens),

om en jakträttshavare på en mindre mark bryter sig ur en redan etablerad samverkan skall han inte ha möjlighet att få marken registrerad som eget licensområde.

Detta synes bl. a., enligt Svenska jägareförbundets mening innebära att riksdagen i sitt beslut den 29 april 1987 ansett att älgjakten skall bedrivas inom områden av sådan storlek att älgstammen kan vårdas och att enbart tidigare registrerade generellområden skall kunna registreras för B-licens.

Förbundet anser i likhet med verket att det av politiska skäl är svårt att för närvarande ompröva älgjaktssystemet med B-licensområden och kalvjaktionsområden. Från älgskötselsynpunkt finner emellertid Svenska jägareförbundet det direkt felaktigt att underlätta bildandet av sådana områden inom redan etablerade älgskötselområden.

I särskild ordning har jordbruksdepartementet berett Svenska jägareförbundet möjligheter att avge yttrande över ett förslag den 27 april 1990 från statens naturvårdsverk "Registrering av särskilt licensområde, B-område, för jakt efter älg". Naturvårdsverket föreslår i denna framställning ett automatiskt överförande av de ca 20 000 generellområdena till område med B-licens.

I remissvar den 23 augusti 1990 avstyrker jägareförbundet naturvårdsverkets förslag:

Svenska jägareförbundet avstyrker mot bakgrund av vad ovan anförts SNVs förslag och föreslår att de generella områdena med oförändrade bestämmelser får kvarstå t. o. m. år 1994. Under tiden intill dess skall så långt möjligt jakten söka samordnas i egentliga älgvårdsområden. Samordningen bör eftersträvas ske på frivillig väg. I de fall inte en sådan samordning kan åstadkommas bör övervägas om de ifrågavarande områdena verkligen fortsättningsvis – efter år 1994 – bör ha tillstånd fälla vuxen älg.

Svenska jägareförbundet vidhåller denna sin uppfattning och avstyrker således naturvårdsverkets förslag vad avser det principiella innehållet i punkt 7.2.5 i sin helhet.

Samtidigt vill förbundet understryka att en rimlig förståelse måste finnas för de problem av olika slag som finns när det gäller samordning av mindre jaktområden. Målsättningen bör, som tidigare sagts, vara att genom information och utbildning successivt nå största möjliga samordning. Till den del detta inte leder till önskat resultat kan de fastlagda målen för älgvården ändå uppnås, förutsatt att separat älgjakt på mindre områden inte når större omfattning än nu.

Förbundet vill härutöver framhålla följande:

Naturvårdsverket finner att registreringen bör kunna genomföras utan

något remissförfarande. Jägareförbundet delar denna uppfattning. I princip skall registreringen enbart kunna grundas på de lämnade uppgifterna. I den mån ett registreringsbeslut emellertid berör andra älgjaksområden måste dessa ovillkorligen underrättas om nyregistreringen.

Vidare finner naturvårdsverket att det av beslutet bör framgå att det "kan komma att återkallas om uppgifterna senare visar sig vara felaktiga, varvid jakt inte får bedrivas, annat än efter älgkalv". Detta att jakt får ske efter älgkalv även om uppgifterna är felaktiga är, enligt jägareförbundets mening, äventyrligt. En felaktighet som någon gång förekommit är nämligen att man av misstag (?) söker registrera fastigheter där sökanden inte disponerar jakträtt över huvud taget.

Naturvårdsverket anför att då den totala arealen med B-licenser är så liten – mindre än 4 % av den totala älgjaksarealen – och jakten på dessa områden inte har någon negativ inverkan på skötseln av älgstammen bör "klappjakten" på de små älgjaksområdena upphöra.

Naturvårdsverket återkommer i promemorian gång efter gång till att småområdena saknar betydelse för skötseln av älgstammen. Som ett utflöde härav förordas att mindre områden "som bryter sig ur större områden registrerade för A-licens, regelmässigt utan annan prövning än från arealsynpunkt skall registreras som älgjaksområden för B-licens".

Totalt finns för A-licens registrerat ca 18 200 jaktområden. Generellområden och B-licensområden utgör ca 21 000.

De problem som de små jaktområdena skapar vad avser påverkan av möjligheterna till frivilliga överenskommelser angående avskjutningsprinciper, m. m., rättvisesynpunkter, flytande registrering – en jaktmark ena året i ett A-licensområde – nästa år eget B-licensområde – tredje året i ett annat A-licensområde – oförståelse inför riktad avskjutning, m. m. har i någon mån ovan berörts. Dessa förhållanden torde emellertid kunna vidimeras av envar som arbetat med skötseln av älgstammar i Sverige.

Naturvårdsverkets förslag att "utbrytningar" skall accepteras utan invändningar och om den "utbrutna" arealen är större än 5 ha omgående resultera i B-licens kan förbundet inte samtycka till. Naturvårdsverkets förslag innebär nämligen i sig en direkt "försvårad administration av älgjakten" och strider helt mot riksdagens beslut.

Vad gäller naturvårdsverkets uttryckssätt – "klappjakten" på små älgjaksområden – har detta inte exemplifierats och får stå helt för naturvårdsverkets räkning.

Länsälgkarta

Svenska jägareförbundet finner länsälgkartan vara ett av de viktigaste instrumenten i älgjaksadministrationen. Länsälgkarta skall, enligt jägareförbundets mening, fortlöpande föras.

Under denna rubrik utvecklar naturvårdsverket det angelägna i att dels "skapa marginaler" dels vid "förändringar som bedöms ge långsiktiga effekter på älgstammen" se över arealkravet för minsta (?) A-licensområde.

Såväl under denna rubrik som vad avser övriga frågor i naturvårdsverkets förslag har verket förträngt att länsjaktvårdsföreningen och jaktvårds-kretsarna i resp. län är organ som fortlöpande följer de aktuella frågorna. Baserat på samråd och lokal kunskap ger länsjaktvårdsföreningen länsstyrelsen fortlöpande information och förslag till när arealgränser, m. m. bör justeras.

3 Tilldelning av älg

Skogsstyrelsen: I promemorian föreslås förenklingar i tilldelningen inom områden med A-licens. Grundläggande skall vara den minimiareal som krävs för att få fälla ett vuxet djur. Minimiarealen fastställs efter hörande av jaktvårdsorganisationerna, övriga berörda myndigheter och organisationer samt länsviltnämnden. Skogsstyrelsen vill poängtera att det är viktigt att även markägare/skogsbrukare får ett reellt inflytande vid denna process.

Skogsstyrelsen anser att naturvårdsverkets förslag till schablonmässig älgtilldelning till A-licensområden inom älgvårdsdistrikten, trots detta kan uppfattas som ett avsteg från önskemålet om en beskattning av älgstammen på ett produktionsanpassat sätt, bör genomföras under en försöksperiod. Naturvårdsverkets bedömning att skötseln av älgstammen inte motiverar det i dag tillsynes exakta tilldelningsförfarandet är förmodligen riktigt.

Förslagen om fri kalvjakt inom A-licensområden och långa jakttider avdramatiserar, om de genomförs, älgjakten på ett för viltvård och skogsbruk välgörande sätt. Fri kalvjakt kan lämpligen inledningsvis prövas under en försöksperiod.

Domänverket: Domänverket tillstyrker naturvårdsverkets förslag, att tilldelningen inom A-licensområden skall avse vuxna djur jämte en rekommendation att minst lika många kalvar bör fällas.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Ett införande av "Hallandsmodellen" i Stockholms län för preliminära beslut skulle inte ge några administrativa vinster, sannolikt det motsatta. För närvarande tillämpas följande rutiner i Stockholms län. Alla A-licensregistrerade områdeshavare tillskrivs i december varje år. Därvid erinras om anmälningsskyldigheten och fällavgiftsinbetalning. Det upplyses vidare om att licenstilldelningen kommer att ske automatiskt och bli densamma som föregående år, om inte länsviltnämnden föreslår annat. Slutligen upplyses om att eventuell ansökan om omregistrering eller egna synpunkter på älgtilldelningen skall göras senast

den 31 januari påföljande år. Länsstyrelsen anser att detta brev väl uppfyller områdeshavarnas berättigade krav på myndighetsservice.

Till följd av utsändandet av decemberbrevet behöver kommunikering bara ske av sådana länsvilt nämndsyttanden i vilka föreslås mindre licens-tilldelning än förut eller som innebär en minskad tilldelning i förhållande till registerhavarens yrkande. Preliminära beslut enligt utredningens modell skulle enligt länsstyrelsens mening bara medföra ytterligare arbete och kostnader.

Databaserade licenstilldelningsberäkningar enligt Hallandsmodellen kan innebära att den enskilde får göra samma invändningar varje år och länsstyrelsen på samma sätt korrigera tilldelningen vid slutligt beslut varje år. Systemet förefaller från Stockholms regionala horisont inte att medföra någon arbetsbesparing.

Förslaget om licenstilldelningar som gäller tills vidare vill länsstyrelsen med kraft framhålla som arbetsbesparande och rationellt varför det tillstyrks. Det har även kommenterats i yttrandet över "Skada av vilt", vartill hänvisas.

Att slopa tilldelningen av älgkalv till A-licensområden medför ingen administrativ vinst om inte både rapporteringsplikt och fällavgifter för kalv slopas. Någon större ökning av det faktiska kalvskytten är inte trolig. Erfarenhetsmässigt kan det vara svårt att få tag på de sista kalvarna på licensen. Ett bibehållande av kalvlicensgivningen förordas.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Naturvårdsverket föreslår en schablonmässig tilldelning av älg i direkt relation till disponibel areal för resp. A-licensområde inom ett älgvårdsdistrikt (jaktvårdskrets). Enligt verket erfordrar skötseln av älgstammen inte större exakthet i nyss angivet hänseende. Häremot kan anföras att marker, där tillgången av älg är stor och där riskerna för allvarliga skador är störst, bör utsättas för ett proportionellt hårdare jaktttryck än områden med mindre tillgång på älg och lindrigare skador. Möjligheterna att nå godtagbara resultat enbart med rent matematiska beräkningar av tilldelningarna i förhållande till arealtalen kan inte betecknas som realistiska. Om förslaget genomfördes skulle skadorna på många håll öka drastiskt genom en för låg tilldelning/avskjutning medan avskjutningsresultaten för områden med låg/dålig tillgång på älg skulle bli anmärkningsvärt låga jämfört med tilldelningsnormen.

Beträffande Uppsala län kan anföras att för närvarande utgör mer än hälften av älgvårdsdistrikten storlicensområden, s. k. kretslicensområden. Älgvårdsdistrikten är i flertalet fall så stora att älgtätheten i markerna varierar avsevärt. Länets system med arealgränser, som sedan länge tillämpats för tilldelningen inom älgvårdsdistrikten, möjliggör att tilldelningen successivt kan anpassas med hänsyn till älgtillgången och skadorna. Enligt länsstyrelsens mening fungerar tilldelningssystemet med individuell anpassning inom distrikten/kretsarna i länet mycket bra. De principer som sålunda utbildats och som innebär att olika hård beskattning av älg kan regleras och ske efter lokala behov inom älgvårdsdistrikten är enligt länsstyrelsens bedömning användbara utan några påtagliga olägenheter och

ökade arbetskostnader för det fall automatisk databehandling introduceras.

En fortsatt statligt reglerad tilldelning enligt de arbets- och medverkansformer som nu tillämpas för länets vidkommande (inkl. eventuellt tillkommande stöd med hjälp av ADB) anser länsstyrelsen som den bästa garantin för att älgstammen skall komma i balans enligt högt ställda mål.

Länsstyrelsen avstyrker därför förslaget i denna del.

Naturvårdsverket har i sammanhanget förordat ett nytt system angående själva tilldelningsbesluten. Det system som föreslås innebär att länsstyrelsen angående älgtilldelningen till jägarna skulle sända ut beslutsförslag betecknade som "preliminära tilldelningsbeslut". Dessa skulle övergå till slutliga beslut om jägarna inte hör av sig inom viss tid.

Länsstyrelsen ifrågasätter nyttan och de praktiska fördelarna av den förordade nyordningen rörande tilldelningsbesluten. Vidare ifrågasätter länsstyrelsen de lagenliga förutsättningarna för en nyordning av sådant slag.

Angående besluts giltighetstid s. k. rullande tilldelning

Länsstyrelsen avstyrker förslaget av följande skäl.

Länsstyrelsen är av den meningen att huvudinsatsen mot viltskador av älg görs genom den fortlöpande prövning av licensjakten som sker varje år och den därvid beslutade och fullföljda ordinarie avskjutningen under varje jaktsäsong. Prövningen härvidlag skall i tillräcklig mån ta med i beräkningen alla de viktiga faktorer som måste särskilt beaktas varje år, såsom älgskador på jordbruksgrödor och skog, bedömning av den aktuella födosituationen, viltolyckor med älg m. m. Utredningen och själva prövningen bygger på förslag och yttranden på bred basis från alla i sammanhanget berörda intressenter. Dessa har var och en en möjlighet att föra fram specifika förhållanden inom vars och ens intressesfär som bör beaktas inför årets jakt. Vid prövningen beslutas — på grundval av vad som kommit fram och beaktats — ramen för det innevarande årets nödvändiga beskattning av älgstammen.

Det system med arealgränser, som sedan länge tillämpats för tilldelningen inom älgvårdsdistrikten, möjliggör att tilldelningen successivt kan anpassas med hänsyn till älgtillgången och skadorna. Enligt länsstyrelsens mening fungerar tilldelningssystemet med individuell anpassning inom distrikten/kretsarna i länet mycket bra.

Enligt länsstyrelsens uppfattning är denna ordning betydelsefull, särskilt i ett inledningsskede till en period, under vilken en kraftig decimering av älgstammen skall ske.

När förhållandena i en framtid blivit mer stabila och älgstammen kommit i eftersträvad balans kan frågan om s. k. rullande tilldelning eventuellt tas upp till ny behandling.

Utredningens förslag innebär att länsstyrelsen i fortsättningen endast skall besluta om tilldelning av vuxna älgar inom A-licensområden. Dock skall i beslutet ges en rekommendation om att minst lika många älgkalvar skall fällas. Jakten efter älgkalv inom A-områden blir härigenom fri.

Enligt utredningen kan det förväntas att kalvavskjutningen — med hänsyn till de fördelar som förslaget har — uppnår en önskvärd nivå, vilket inte minst från skadesynpunkt är angeläget.

Häremot kan anföras att ett system med fri kalvjakt inte har prövats i praktiken. Det finns anledning att också räkna med andra förhållanden som kan ge negativa effekter vid en tillämpning. Sålunda finns det fortfarande en del jägare som har motvilja att skjuta kalvar. Dessutom är det ofta svårare att skjuta älgkalv än vuxna älgar. De vuxna djuren enligt licenstilldelningen skjuts därför regelmässigt först. Den återstående tilldelningen enligt licensen utgörs således av kalvar. Den antalsbestämning som gjorts genom licensen kan antas utöva ett tryck på jägaren att fylla den bestämda kvoten. En rekommendation däremot kan antas ha svagare effekt på jägaren, vilket kan innebära att kalvjakt underlåts.

Det kan sålunda inte uteslutas att det föreslagna systemet med fri kalvjakt kan ge den effekten att kalvjakten sammantaget minskar. Detta är minst av allt önskvärt med tanke på den kraftansamling som är nödvändig om älgstammen totalt skall nedbringas till balansnivå genom jaktinsatser de allra närmaste åren. Oprövade och osäkra system av aktuell karaktär bör därför anstå tills vidare. Eventuellt kan ett förslag om fri kalvjakt tas upp till behandling om några år.

Länsstyrelsen avstyrker på grund av vad sålunda anförts förslaget om införande av fri kalvjakt inom A-licensområden.

Länsstyrelsen i Södermanlands län:

Tilldelning

Länsstyrelsen avstyrker bestämt förslaget om schablonstilldelning för ett helt älgvårdsdistrikt. Det bedöms verklighetsfrämmande, då älgförekomsten ofta är ojämnt fördelad beroende på födotillgång m. m. Någon administrativ vinst synes förslaget inte innebära, eftersom jaktvårdskretsarna föreslås lämna förslag på arealkrav för A-områden. Det förutsätts att dessa förslag skall anpassas efter lokala behov av beskattning av stammen.

Registrering av B-område

Länsstyrelsen anser liksom SNV att dessa områden kan komma att svara för en omotiverad stor del av arbetsbelastningen och kostnaderna när de generella områdena upphör. Förenklade regler behövs men länsstyrelsen är tveksam till så drastiska ändringar som föreslås.

Länsstyrelsen bedömer att ett system med flerårslicens i samtliga områden vore bästa lösningen på problemen.

Tilldelning av älgkalv bör tills vidare ske inom andra områden än älgskötselområden. Erfarenheterna från jakten i sistnämnda områden bör utvärderas innan en helt fri kalvavskjutning skall kunna bedrivas.

Länsstyrelsen i Östergötlands län:

Beräkning av tilldelning

Älgtätheten är i vårt län högst varierande främst beroende på stora skillnader på älgbiotoper (bete, vatten, m. m.) i länet. I norr och söder finns storskog och mitt i länet ett mera renodlat slättlandskap. Dessa skillnader på biotop och älgtäthet förekommer även ofta starkt inom ett och samma älgvårdsdistrikt. Att därför gå in för statens naturvårdsverks förslag om att tillämpa mera schablonmässig beräkning av älgtilldelning för ett helt älgvårdsdistrikt förefaller inte realistiskt och kan komma att av jägarna i länet upplevas som orättvist och oacceptabelt. En eventuell schablonmässig tilldelning måste, för att accepteras av älgjägarna, vara mer lokalanpassad. Det bör i och för sig vara möjligt att via dator göra en mer nyanserad schablon-tilldelning inom delar av kommuner med hjälp av vissa församlingsgränser.

Jakt efter älgkalv

Länsstyrelsen bedömer att om önskemålet om högre kalvavskjutning skall uppnås bör jägarna i klartext få se hur många kalvar som bör fällas. Dessutom är det inget stort merarbete för länsstyrelsen att även tilldela kalv.

Länsstyrelsen i Jönköpings län:

Schablonmässig tilldelning

Licentstilldelningen bör enligt förslaget kunna ske schablonmässigt efter areal för hela älgvårdsdistrikt. Enligt länsstyrelsens uppfattning är älgstammen allför ojämnt fördelad över ytan för att man skall kunna ha samma tilldelning per areal i ett helt älgvårdsdistrikt. Däremot skulle, vilket i stor utsträckning också sker i dag, tilldelningen kunna ske schablonmässigt inom en församling. Hanteringen skulle inte behöva bli så mycket vidlyftigare, eftersom dator kan användas även vid en schablonmässig tilldelning för en församling. Om behov föreligger att differentiera tilldelningen inom en församling, bör den möjligheten fortfarande kvarstå.

Jakt efter årskalv inom A-licensområden

Förslaget att tilldela endast vuxna djur för A-licensområden kommer att avsevärt minska administrationen. Fördelningen mellan vuxna djur och årskalvar i licentstilldelningen utgör i dag ett stort irritationsmoment hos jägarna och ger upphov till ett flertal erinringar och överklaganden, som

skall handläggas. I dag utnyttjas kalvtilldelningen dåligt vid avskjutningen till stor del beroende på att tillgången är ojämnt fördelad mellan jaktområdena. Med det nya systemet skulle kalvarna kunna fällas där de finns och där det finns behov av en större kalvavskjutning. Om förslaget i betänkan-
det "Skada av vilt" SOU 1990:60 att ersättning för skada av vilt på skog och gröda inte skall utgå, genomförs, blir också behovet att kunna fälla erforderligt antal årskalvar där de finns och gör skada, större. I Jönköpings län var det under ett flertal år fri kalvavskjutning inom generella jaktområden, vilket inte innebar några nackdelar ur älgvårdssynpunkt.

Länsstyrelsen i Kalmar län: Länsstyrelsen tillämpar sedan två år tillbaka metoden med att meddela preliminära beslut om tilldelning. Det grundläggande arbetet med att ta fram tilldelningsförslagen utförs av jaktvårdskretsarna. Länsstyrelsen upplever att kretsarna under senare år har lagt allt större vikt vid att uppnå en med hänsyn till de lokala förhållandena rätt tilldelning. Länsstyrelsens arbete med de preliminära besluten kräver administrativa resurser, men har numera med stöd av persondator underlättats väsentligt.

Det av verket framlagda förslaget hindrar inte att hänsyn även i fortsättningen kan tas till lokala förhållanden. Länsstyrelsen skall således även i fortsättningen kunna göra ändringar i de preliminära förslagen med hänsyn till framsförda erinringar. Förslaget har emellertid en inriktning mot en schabloniserad tilldelning som kan innebära att jägarnas organisationer inte längre kommer att uppleva arbetet med att utarbeta tilldelningsförslagen som angeläget.

Det huvudsakliga praktiska arbetet med att ta fram tilldelningsförslagen utförs av jaktvårdskretsarna. Enligt länsstyrelsen finns i kretsarna en värdefull kunskap om älgstammens lokala utveckling som bör tas till vara. Förslaget om tillsvidarettilldelning minskar också behovet av en schabloniserad tilldelning. Mot bakgrund härav och då ett motstånd mot förslaget i denna del finns bland jägarna, är länsstyrelsen tveksam till värdet av att införa en schabloniserad tilldelning.

Länsstyrelsen i Blekinge län: I Blekinge län håller för närvarande på att genomföras ett strikt arealbaserat tilldelningssystem. Bestämmandet av tilldelningen med ledning av arealen innebär i sig en sådan mera schablonmässig bestämning av tilldelningarna som naturvårdsverket eftersträvar genom sitt förslag. När det gäller kompletteringar m. m. av tilldelningsbeslut konstaterar länsstyrelsen att verkets förslag överensstämmer med den ordning som i dag redan tillämpas i Blekinge.

Länsstyrelsen godtar naturvårdsverkets förslag om att införa fri kalvjakt inom A-licensområden. Möjligen bör dock den fria jakten efter kalv först ske under en prövotid.

Länsstyrelsen i Kristianstads län: Eftersom frågan om minsta tilldelning för A-licens tas upp i promemorian kan framhållas att länsstyrelsen i motsats till naturvårdsverket hela tiden uppfattat riksdagsbeslutet så, att minimiarealen för A-licenser grundat sig på en årlig tilldelning av enbart

en vuxen älg. Den nu vidtagna ändringen i jaktkungörelsen påverkar därför inte den registreringsprövning som tillämpas i länet.

Ett förslag i promemorian innebär en klar rationaliseringsvinst, nämligen att tilldelningsbesluten skall gälla tills vidare. Detta förslag tillstyrker länsstyrelsen. Negativa beslut tillställer länsstyrelsen sökanden mot delgivningskvitto, inte i försändelse mot mottagningsbevis såsom anges i promemorian. Denna länsstyrelsens rutin har inte medfört några olägenheter och innebär icke oväsentliga besparingar i portokostnader.

Ett generellt frisläppande av kalvjakten inom licensområden har länsstyrelsen tidigare förordat i sitt yttrande över betänkandet "Skada av vilt". Det skall nu betonas att detta också skulle innebära förenklingar i den administrativa ärendehantering. Länsstyrelsen vill alltså instämma i den i promemorian framförda uppfattningen att en önskvärd rationalisering därmed kan uppnås. Däremot anser länsstyrelsen det inte nödvändigt att i besluten ta in rekommendationer om hur många älgkalvar som minst bör fällas.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: I punkten 7.3.4 sägs att ett s. k. "preliminärt beslut" om tilldelning bör tillställas företrädarna för resp. älgjaktsområde. Företrädarna får sedan tillfälle att inom viss tid lämna synpunkter på tilldelningen till länsstyrelsen som sedan skall ompröva beslutet. Länsstyrelsen avstyrker förslaget i denna del. Förfarandet synes överflödigt och skulle inte innebära någon förenkling. När besluten om tilldelning skall fattas kan föregående års avskjutning ge god vägledning om tilldelningarna skall ändras eller inte. Är någon missnöjd med en tilldelning kan omprövningsinstitutet användas när det slutliga beslutet fattas.

I punkten 7.3.7 talas om s. k. storlicenser. Länsstyrelsen är tveksam till om älg tillgången i Malmöhus län medger att denna typ av områden införs i länet. Länsstyrelsen anser därför att det bör ankomma på varje länsstyrelse att själv besluta om vilken minimiareal som skall krävas för ett sådant område.

Länsstyrelsen i Hallands län: Som redan nämnts praktiserar länsstyrelsen i Hallands län en schablonmässig tilldelning. Ansökan om tilldelningen har sedan länge slopats i länet. Licensinnehavaren får ett preliminärt beslut, som om inte någon erinran inkommer till länsstyrelsen inom en viss tid, automatiskt blir slutligt. Inkommer erinran mot tilldelningsbeslutet, tas det upp till prövning i varje enskilt fall. På detta sätt hindras de flesta överklagningar till naturvårdsverket. Förslaget om att tilldelningsbesluten skall gälla tills vidare är däremot en stor rationaliseringsvinst. Fri kalvavskjutning bör ge ökad frihet åt jägarna och mindre administration för länsstyrelserna.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsen har inget att invända mot naturvårdsverkets synpunkter. Länsstyrelsen har ovan beskrivit hur en schablonmässig beräkning av tilldelningen sker i detta län.

Det i promemorian beskrivna systemet med preliminära tilldelningsbeslut är enligt länsstyrelsens mening inte förenligt med förvaltningslagens bestämmelser. Eftersom länsstyrelsen emellertid numera enligt 27 § förvaltningslagen som första instans har möjlighet att ompröva denna typ av beslut kan syftet med naturvårdsverkets förslag ändå uppnås. Möjligheterna till omprövning anges i besvärshänvisningen. Om rätten att överklaga ett beslut om tilldelning tas bort bör en upplysning om omprövningsmöjligheten lämnas i beslutet.

Jakt efter älgkalv

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Inom licensområden utanför s. k. älgskötselområden bör tilldelningen kunna ske schablonmässigt. Beslut om tilldelning bör kunna gälla tills vidare.

Länsstyrelsen tillstyrker också att tilldelningen av älgkalvar inom A-licensområden upphör samt att fällavgifterna för älgkalvar slopas.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: En schablonmässig tilldelning på det sätt som föreslås kan enligt länsstyrelsens uppfattning ej genomföras i länet. Den mångskiftande karaktären i länet medför att viltstammarna har en stor lokal variation som gör en mer anpassad tilldelning nödvändig. Arbetet utförs dessutom till stor del av jaktvårdsföreningen.

Länsstyrelsen kan inte tillstyrka att kalvjakt släpps fri annat än inom kommande älgskötselområden. Risker för bl. a. åldersförskjutningar i stammarna med negativa följder för viltvården som följd bör inte underskattas.

Länsstyrelsen i Örebro län: Naturvårdsverket bortser i förslaget om schabloniserad älgtilldelning från den betydelse som rättviscaspekten har i tilldelningssammanhang. En i hög grad schabloniserad älgtilldelning torde mötas av oförstående och kritik. Jägarna ser det som värdefullt att få medverka med lokala kunskaper vid bestämmandet av älgtilldelning. Om tilldelningsbesluten dessutom inte skall få överklagas, vilket verket har föreslagit, kan de ge upphov till ytterligare irritation. För länsstyrelsens del innebär schablontilldelningen inte någon påtaglig förenkling men en tidsvinst i beredningsarbetet genom att jägarnas medverkan reduceras. Länsstyrelsen anser det tveksamt om fördelarna med det föreslagna förfarandet väger upp nackdelarna.

Krav för B-licens

Naturvårdsverket föreslår att jaktområde som är större än fem hektar men som inte uppfyller kraven för att få registreras som egentligt licensområde (A-område) efter ansökan skall få registreras som särskilt licensområde (B-

område) generellt utan särskild prövning. Detta innebär att nuvarande krav att "särskilda skäl" skall föreligga för en registrering som B-område slopas. Prövningen av de särskilda skälen medför i många fall omfattande utredningar och skönsmässiga bedömningar. Reglerna är i förvaltningsrättsligt hänseende svåra att hantera. Länsstyrelsen delar därför verkets uppfattning att en förenkling och besparing åstadkoms om kravet tas bort. Härvidlag är verkets förslag bättre än förslaget i betänkandet "Skada av vilt" att endast förlänga övergångstiden för områden med generell älgtilldelning. En effekt kan bli att jägarna på mindre jaktområden i större utsträckning väljer att inte samordna sin älgjakt med angränsande områdens. Ett enkelt sätt att motverka sådana tendenser skulle kunna vara att begränsa jakttiden för B-områdena ytterligare vad avser vuxna djur.

På lång sikt borde det vara en målsättning att den icke produktionsanpassade jaktformen B-licens avvecklas. Det skulle nämligen ge den största besparingseffekten. Ett uttalande av statsmakterna i den riktningen skulle dessutom verka pådrivande i strävandena att öka samordningen och bildandet av A-områden eller älgskötselområden.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Älgvårdsdistrikten är i regel så stora att älgtheten i jaktmarkerna kraftigt varierar. Det är därför inte realistiskt att ersätta de individuella bedömningarna vid tilldelning av älg med automatisk databehandling. Jakt bör i första hand bedrivas på marker med stor älgtillgång och där risken för allvarliga älgskador är som störst. Att matematiskt beräkna tilldelningarna utifrån arealstorleken är ingen framkomlig väg. På vissa håll kommer skadorna att öka okontrollerat medan ett stort antal älgar blir oskjutna på andra med mindre älgtillgång. Jakten bör enligt länsstyrelsens mening — inte minst på grund av vad som anförts i utredningen "Skada av vilt" — vara individuellt anpassad. Det behöver dock inte innebära något större merarbete för länsstyrelserna eftersom tilldelningarna i de flesta fall kan vara ungefär de samma från ett år till ett annat.

Länsstyrelsen ifrågasätter införandet av ett system med "preliminära beslut", vilka enligt förslaget skulle vinna laga kraft om registreringshavarna i resp. fall inom viss tid inte har anfört några erinringar mot angiven tilldelning. Detta skulle innebära att man med resp. licensområde kommunicerar ett förslag till beslut. Någon sådan skyldighet föreligger inte enligt förvaltningslagen. Det kan också ifrågasättas om systemet har så stora praktiska fördelar. Enligt länsstyrelsens bedömning måste jaktvårdsförbundet även fortsättningsvis höras vad gäller tilldelningarna för resp. A-licensområde, eftersom man inom jägarorganisationen äger en god kännedom om lokala variationer i älgtillgången. Deras förslag behöver kommuniceras med resp. registreringshavare bara om man avser att gå sökanden emot och/eller ändra tidigare års tilldelning. Därefter kan beslut fattas om tilldelning.

Länsstyrelsen tillstyrker systemet med rullande tilldelning. Det är rationellt och minskar behovet av administrativa åtgärder som t. ex. kommunikering.

Några tungt vägande skäl för en fri kalvjakt inom A-områdena har utredningen inte presenterat. Länsstyrelsen har beträffande Västmanlands

län under en följd av år kunnat konstatera att inom vissa licensområden fälls aldrig någon kalv eller för få under älgjakten. Det finns enligt länsstyrelsens bedömning i dessa fall anledning misstänka att jaktlagen inte är intresserade av att bedriva jakt efter kalv. Även i fortsättningen måste i resp. licensområdes tilldelning ingå ett antal kalvar för att en balanserad avskjutning skall komma till stånd. Om man önskar en större kalvavskjutning kan i stället kalvandelen av tilldelningen för resp. licensområde ökas till den procentuella andel som inom resp. älgvårdsdistrikt kan vara lämplig. Därmed kan jaktlagen bli mer belägna att bedriva jakt efter kalv.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Som naturvårdsverket angett finns det inte skäl att försöka uppnå någon exakthet i tilldelningen inom A-områden. Denna bör i stället kunna ske schablonmässigt inom hela eller stora delar av älgvårdsdistrikt och utan individuell anpassning. Med hänsyn till de små förändringar som normalt sker från ett år till ett annat kan länsstyrelsen inte se annat än fördelar med att tilldelningen dessutom sker tills vidare. Skulle behov av ändrad tilldelning uppstå finns ändå möjligheten att meddela nytt beslut. Möjligheten för länsstyrelsen att besluta om s. k. storlicenser bör finnas under förutsättning av att de grundar sig på frivillighet. Dock bör B-områden inte kunna ingå i dessa licenser. B-områdena bör enligt länsstyrelsens mening vara renodlade vad avser såväl tid som tilldelning. Den innehavare av B-licens som önskar ingå i större gemenskap har ofta möjlighet att omregistrera sin mark till A-område.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om att tilldelning av älgkalvar inom A-områden upphör. Det finns enligt länsstyrelsens mening ett stort värde i att ha kvar styrningen av denna tilldelning i systemet för att snabbt kunna gripa in när behov uppstår. Med ett förenklat tilldelningssystem medför detta inte någon belastning för administrationen. Skäl att slopa fällavgifterna för kalv föreligger inte heller enligt länsstyrelsens mening.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Det är av stor vikt att tilldelningen bestäms efter samråd med både markägare och jägare. Eftersom det för närvarande finns alltför stora älgstammar lokalt bör det avvaktas med en tilldelning som gäller tills vidare. En tillsvidare tilldelning kan införas när läget har stabiliserats. På grund av stora lokala variationer är det inte heller lämpligt att i dag införa schablonmässig tilldelning.

Länsstyrelsen ser i dag inga administrativa vinster med att införa fri kalvavskjutning på A-licensområdena.

Besluten om tilldelning bör vara i form av preliminärt/slutligt beslut. Denna ordning har tillämpats under många år i Gävleborgs län och har fungerat utomordentligt bra.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: Denna länsstyrelse tillämpar inte några "preliminärbeslut" om tilldelning som innehavarna får yttra sig om. Tilldelningen räknas ut och områdena får endast ett slutligt beslut om tilldelning. Den föreslagna ordningen leder till mer arbete för länsstyrelserna och avstyrks.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Utifrån grundkvoter för delar av älgvårdsdistrikten som tagits fram i samråd med jägarorganisationerna m. fl. — har såvitt gäller detta län — tilldelning skett för vart och ett av A-licensområdena efter vissa matematiska beräkningar. Systemet som har tillämpats från slutet av 1970-talet kan i och för sig synas alltför precist. Måhända kan det inte alltid till fullo vara anpassat till de lokala förhållandena. Länsstyrelsen har dock haft jägarorganisationernas fulla stöd för beräkningsmetoden och alltid varit konsekvent i tillämpningen, något som respekterats av jaktutövarna. Det har för länsstyrelsens del också av resursskäl varit nödvändigt med ett rakt och strikt system.

Självklart är det en fördel att ha en beräkningsmetodik gemensam för hela landet. Om det från centralt håll ges anvisningar om att fortsättningsvis använda en viss bestämd metod är det angeläget att den blir enkel och tydlig. Den modell Jämtlands län tillämpar bör mycket väl kunna tjäna som förebild.

Lång jakttid under en följd av år och därmed automatiskt fördröjd statistik, tillika förskjutning av tidpunkten för sammanträden med kretsar, länsjaktvårdsförening och länsviltnämnd, begränsade resurser, tidspress och tung arbetsbörda för berörd personal har medfört att länsstyrelsen hittills nödgats fatta definitiva beslut direkt, dvs. inte föregångna av några preliminära beslut. Till grund för tilldelningarna har då legat ett kvotbeslut för samtliga älgvårdsdistrikt. I den mån licenshavare hört av sig efter expedieringen av beslut har i förekommande fall rättelse självfallet kunnat ske av besluten (i fall av felräkning e. d.).

Datorisering, tidigareläggning av sammanträden samt ändring av vissa interna rutiner bör möjliggöra för länsstyrelsen att framöver fatta preliminära beslut på sätt som förutsätts i avsnittet.

Självklart måste man i sammanhanget arbeta med vissa schabloner. Älgtäthet, skadebild m. m. varierar dock även inom älgvårdsdistrikten, som i de norra delarna av landet normalt är ytmässigt stora. De faktorerna måste beaktas i sammanhanget och schabloniseringen får inte drivas för långt.

Under jaktåret 1988/89 och 1989/90 fälldes inom A-områdena i länet 5 613 resp. 5 386 kalvar. Antalet kalvar som fick fällas uppgick samtidigt till 7 904 resp. 7 985. Av de djur som fälldes de åren avar 43 resp. 42 % kalvar. Jägarerfarenheter som delgetts länsstyrelsen ger vid handen att det totalt sett är relativt svårt rent praktiskt att fälla tillåtet antal kalvar.

Utifrån detta och vad som anförts i berört avsnitt i promemorian samt det ansvar som jägarkåren känner för sin verksamhet har länsstyrelsen inte någon erinran mot fri kalvavskjutning.

Självfallet skulle fri kalvavskjutning innebära en viss administrativ lättnad. Besparingen resursmässigt är dock svår att bedöma. Berörd personal bedömer den bli tämligen marginell.

Länsjaktvårdsföreningen har i sina kommentarer till förslaget på denna

punkt redovisat troliga konsekvenser av om förslaget genomförs. Synpunkterna är beaktansvärda.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Nuvarande tilldelningsförfarande där jaktvårdskretsar föreslår tilldelning för licensområde inom ramen för årligen fastställda tilldelningsramar fungerar i stort sett bra. En mer schablonmässig tilldelning skulle möjligen innebära viss resursbesparing. Man får dock inte förringa kraven på rättvis tilldelning.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att tilldelningsbeslutet endast skall omfatta vuxna djur. Möjligen bör systemet först provas försöksvis i några älgvårdsdistrikt.

Länsstyrelsen tillstyrker även förslaget om slopande av fällavgiften på kalv.

Den lokala administrationen (jaktvårdskretsarna/motsvarande) torde öka väsentligt om särskilda älgskötselområden inrättas. Detta utan att administrationen regionalt minskar. Älgskötselområden kan dock vara befogade i områden med omfattande älgvandring. Hela vandringsområdet bör då ingå.

Naturvårdsverkets förslag att tilldelningsbesluten bör gälla tills vidare torde på sikt innebära en reell minskning av administrationen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Länsstyrelsen säger ja till datorisering. För närvarande tas ett program i drift, producerat inom länsstyrelsen, vilket kommer att underlätta det rutinmässiga arbetet avsevärt.

Länsstyrelsen är tveksam till rullande tilldelningar. Arbetet inom jaktvårdskretsarna är meningsfullt endast om värden av älgstammen omfattar hela kretsen. Med ett rullande system sker inte någon anpassning till förändringar i älgstammens sammansättning över tiden. Först när någon jaktvårdskrets efterfrågar rullande tilldelning är länsstyrelsen beredd att pröva denna form av förenkling. Den rullande tilldelningen bör då omfatta all mark inom jaktvårdskretsen eller älgvårdsdistriktet. Om inte tillkommer ytterligare en typ av licens som belastar administrationen.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om avkriminalisering av överskjutningarna. Som en konsekvens av detta är det inte möjligt att tillämpa rullande tilldelningar. Hur kommer länsstyrelsen tillrätta med systematiska överskjutningar om det inte finns ett korrigerande system?

Länsstyrelsen är tveksam till fri kalvjakt på A-områden. Inom länet har under en följd av år ambitionen varit att höja andelen kalv av de fällda djuren. Inom vissa jaktvårdskretsar har andelen kalv av tilldelade djur varit 60 % dvs. över den målsättning som normalt gäller. I licenserna anges att vuxna djur får bytas ut mot kalv. Något hinder mot att skjuta fler kalvar finns därför inte. Fri kalvjakt kan leda till att älgkalven betraktas som ett ringare byte och därför inte behöver jagas. Det kan paradoxalt nog innebära att det skjuts färre antal kalvar om endast vuxna djur anges i licensen.

Länsstyrelsen säger nej till schabloniserad tilldelning. I varje jaktvårdskrets finns i dag en god kännedom om var älgarna finns inom området under jakttiden. Länsstyrelsen har under flera år i samband med de s.k.

rambesluten även angett att jaktvårdskretsen vid sitt förslag till fördelning skall beakta lokala variationer i älgstammen. Detta har fungerat utmärkt och jaktvårdskretsarna känner sitt ansvar och är de som bättre än länsstyrelsen kan bedöma var avskjutningen skall sättas in. Naturvårdsverkets förslag innebär en återgång till gamla tiders tilldelningsbeslut. Om detta genomförs minskar utan tvekan engagemanget från jaktvårdskretsarnas sida.

Lantbrukarnas riksförbund och Skogsägarnas riksförbund: Förbunden ställer sig tveksamma till verkets förslag att tilldelningen kan göras på ett så schablonmässigt sätt och utan individuell anpassning. Det är få frågor på jaktens område som förorsakar så mycket tvister som frågan om älgtilldelningen för visst område. Någon absolut rättvisa kan naturligtvis aldrig uppnås, men målet måste vara att verkligen kunna ge en tilldelning som är relevant för olika jaktområden. Tanken med en schablonmässig tilldelning stämmer dåligt med tidigare framförda tankegångar om större lokalt ansvar för viltstammarnas utveckling. En tanke som också förespråkas av naturvårdsverket.

Skogsindustrierna: Utredningen anser att tilldelningen helt skall göras schablonmässigt och utan individuell anpassning till lokala variationer inom älgvårdsdistriktet. Detta kan vara mindre lämpligt och kan leda till att vissa extremt älgtäta områden endast påverkas marginellt av jakten. Här är det bättre att följa utredningens "Skada av vilt" förslag där avskjutningsnivån inom särskilda älgskötselområden bestäms av markägarna och jägarna tillsammans. Större ansvar kan läggas på markägare/jägare i denna fråga. Därmed skulle det administrativa arbetet runt tilldelningsfrågan minskas hos länsstyrelsen samtidigt som man får en tilldelningsprincip med lokal förankring.

Inom de jaktområden där man ej bildar "själverksamma" älgskötselområden bör länsstyrelsen i likhet med förslaget endast besluta om tilldelning av vuxna djur. Jakten efter älgkalv inom A-licensområden blir härigenom fri. Detta bör innebära att kalvavskjutningen ökar och i förlängningen får man en bättre balans i älgstammen.

Svenska jägareförbundet: Naturvårdsverket föreslår att samtliga A-licensområden inom ett älgvårdsdistrikt schablonmässigt skall erhålla samma tilldelning per 1 000 ha och uppmanar länsstyrelserna att öka graden av schablonhantering av tilldelningen — skötseln av älgstammen erfordrar enligt naturvårdsverket inte någon exakthet.

Jägareförbundet tar helt avstånd från naturvårdsverkets uppfattning och ställningstagande härvidlag. Älgtätheten inom ett och samma älgvårdsdistrikt varierar ofta starkt.

Med användning av ADB innebär det inga större olägenheter att variera tilldelningsnormerna även inom älgvårdsdistrikten.

Som ovan redovisats torde emellertid det mest rationella vara att ett älgvårdsdistrikt får en gemensam licens som fördelas av jägareförbundets jaktvårdskretsar. Redan nu tar kretsarna fram det mesta av underlaget för

länsstyrelsernas tilldelningsbeslut. Vid kretsarnas arbete med hithörande frågor adjungeras i regel representanter för bl. a. kommun, LRF och skogsbruket. Det skall emellertid understrykas att systemen för rationell tilldelning av älg varierar mellan länen. I vissa län kan s. k. kretslicenser vara det mest rationella medan i andra har arbetet inriktats mot storlicenser av andra slag.

Naturvårdsverket föreslår att jaktområden som uppnår viss storlek skall ges möjlighet till fri avskjutning, innebärande bl. a. fri avskjutning av kalv. Förbundet tillstyrker i princip en sådan ordning men endast under förutsättningar som anges i det följande.

Att därutöver ge fri kalvjakt på övriga licensområden ter sig mer tveksamt. Någon nämnvärd förenkling ur administrativ synpunkt uppnås inte heller av ett sådant system.

Att pröva den av naturvårdsverket föreslagna verksamheten i liten skala kan övervägas i ett senare skede. Uppläggning med fri kalvjakt har aldrig testats praktiskt. Minst lika många negativa effekter, som de av naturvårdsverket uppräknade positiva, är tänkbara som en direkt följd av det föreslagna systemet. Den allvarligaste negativa effekten skulle vara om kalvavskjutningen minskade, vilket är ett fullt möjligt utfall. En del jägare har fortfarande viss aversion mot att skjuta kalv. I regel är det dessutom svårare att skjuta kalv än äldre djur. När de vuxna djuren på ett tillstånd är fällda återstår således normalt några kalvar. Om man har kalvarna antalsbestämda kan detta ge ett tryck att försöka fylla kvoten. Om det däremot endast är fråga om en rekommendation att fälla lika många kalvar som vuxna bortfaller ett av motiven för en ren kalvjakt.

4 Fällavgifter

Skogsstyrelsen: Skogsstyrelsen anser liksom naturvårdsverket att fällavgifter för kalv kan slopas. Då administrationen av älgjakten enligt förslaget kommer att avsevärt förenklas bör också prövas om inte fällavgiften totalt kan minskas.

Domänverket: Den särskilda fällavgiften för kalv bör tas bort inom A-licensområden. I stället bör fällavgiften för vuxet djur ökas med ett belopp motsvarande avgiften för en kalv. Sambandet med förslag i betänkandet "Skada av vilt" bör observeras. Om viltskadeersättningarna tas bort, måste detta också resultera i väsentligt reducerade fällavgifter.

För att inte uppmuntra att jakten inom B-licensområden ensidigt skall inriktas mot vuxna djur bör en differentierad fällavgift tas ut för vuxen älg resp. kalv i dessa licensområden. Inom kalvjaktsområden bör avgift för fälld kalv erläggas. Vid fastställande av fällavgifter inom B-licensområden och kalvjaktsområden bör hänsyn tas till den betydligt högre administrationskostnad per hektar som dessa områden orsakar.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Lämpligheten av avgiftsfrihet för älgkalv är svår att ta ställning till nu. Eventuell avgiftsfrihet bör göras beroende av

utvecklingen av antalet B-områden och jakten på kalvområden när G-områden upphör. Sannolikheten för att betydligt fler kalvar kommer att skjutas på kalvområden i framtiden (år 1989 rapporterades i Stockholms län sex kalvar) är stor om nuvarande krav för B-områdesregistrering kvarstår. Blir det i stället lika lätt att registrera B-områden som G-områden kommer däremot kalvområdesjakten även i framtiden bli relativt sett betydelselös.

Tills vidare bör lämpligen länsstyrelserna själva ges möjlighet att bestämma fällavgiften för kalv från 0 kr. och uppåt.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Länsstyrelsen som i det föregående avstyrkt införandet av fri kalvjakt avstyrker i linje därmed också förslaget om slopande av fällavgift för älgkalv.

Länsstyrelsen i Södermanlands län: Avgiftsbefrielse för älgkalv kan eventuellt stimulera till ökad avskjutning, vilket vore positivt ur älgskötselsynpunkt. Länsstyrelsen ser dock ingen större administrativ vinst i detta och förordar att avgiften behålls tills vidare.

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Länsstyrelsen finner att förslaget om att slopa fällavgift för kalv kan medföra viss risk för att man nedvärderar detta högvilt. Förslaget kan medföra att jägarna får en nonchalant attityd gentemot kalvjakt.

Länsstyrelsen noterar med tillfredsställelse förslaget om återinförande av skyldigheten att anmäla resultatet av älgjakten även om ingen älg fällts, vilket länsstyrelsen redan tidigare särskilt begärt. Härigenom förenklas avsevärt kontrollen av att anmälningsskyldigheten fullgörs om antalet fällda älgar och var dessa fällts vilket är betydelsefullt för hela älgjaktshandteringen, älgforskningen m. m. Länsstyrelsen förutsätter, bl. a. för älgstatistiken inom landet att även den som fällt kalv inom s. k. kalvjaktsområde skall anmäla detta till länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Blekinge län: När det gäller slopandet av fällavgiften för kalvar är länsstyrelsens bedömning att en sådan åtgärd inte är behövlig för att motivera en ökad avskjutning av kalv inom vårt län. Detta förslag avstyrks därför.

Länsstyrelsen i Hallands län: I promemorian föreslås att fällavgifterna för kalv slopas. Om så blir fallet bör anmälningsplikt för samtliga älgjaktsområden återinföras. I annat fall blir statistiken så bristfällig att den ej kan ligga till grund för kommande tilldelningsbeslut.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att slopa fällavgiften för kalv.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Fällavgifterna för kalv bör vara kvar.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Fällavgift för kalv bör utgå även i fortsättningen.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Förslaget att lägga kalvavgiften på det vuxna djuret kan få den positiva effekten att man skjuter fler kalvar om man får betala för dem även om de inte skjuts. I sådant fall skall i beslutet anges att älgavgiften för ett vuxet djur inkluderar en kalv.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län tillstyrker förslagen.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Den föreslagna åtgärden bör stimulera till ökad kalvavskjutning och tillstyrks. Berörd personal här bedömer att åtgärden skulle kunna innebära en sammantagen årlig inbesparing av ett par arbetsdagar.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Länsstyrelsen säger nej till att fällavgifterna för kalv slopas. Det är inte rättvist att överföra denna avgift på de vuxna djuren och ger inte heller några administrativa vinster.

Skogsindustrierna: För att stimulera kalvavskjutningen ytterligare är det lämpligt att fällavgiften tas bort på kalv.

Svenska jägareförbundet: Vad gäller avgiftsbefrielse för älgkalv kan detta möjligen stimulera till en något ökad kalvjakt. Ett bibehållande av avgiften för kalv torde emellertid enligt jägareförbundets mening medföra en säkrare rapportering av fällda djur. Vidare är avgifterna för kalv så förhållandevis låga att en total avgiftsbefrielse inte torde ha någon reell betydelse för jaktansträngningarna. Mot bakgrund härav motsätter sig Svenska jägareförbundet att kalv befrias från avgift till länsviltfonden.

Naturvårdsverket anser att verkets förslag möjliggör ett återinförande av skyldigheten för licensområdena att oavsett om älg fällts eller ej göra anmälan till länsstyrelsen.

Svenska jägareförbundet anser i likhet med naturvårdsverket att det är synnerligen väsentligt att skjutna älgar, vuxna såväl som kalvar, blir rapporterade på ett korrekt sätt. Detta är angeläget då säkra avskjutningsresultat utgör en grundsten för såväl älgobssystem som inventeringar och produktionsberäkningar vilka är en förutsättning för en riktig hantering av älgstammarna. Enligt jägareförbundets mening skulle korrekta redovisningar av avskjutningsresultaten underlättas av ett krav på anmälan av jaktresultat oavsett om älg fällts eller ej. Den obligatoriska anmälnings-skyldigheten bör därför återinföras.

5 Anmälan av jaktresultat

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Skogsstyrelsen: I promemorian föreslås att det skall bli obligatoriskt att anmäla jaktresultatet. Detta tycker skogsstyrelsen är bra. Därigenom underlättas bl. a. uppföljning av hur en eventuell fri kalvjakt kommer att fungera. Obligatoriet är också en förutsättning för uppföljning av jaktresultatet inom eventuella älgskötselområden.

Domänverket: Anmälan om fällda älgar bör ske till länsstyrelsen inom viss tid efter resp. jakttids slut. Detta bör gälla även kalvjaktsområden i motsats till vad naturvårdsverket föreslår. Samtidigt skall fällavgifter betalas in utan anmodan för att förenkla administrationen.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Länsstyrelsen anser att det är av väsentlig betydelse för främst älgjaksstatistiken att anmälan om jaktresultatet av älgjakten nu åter görs obligatorisk. Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Länsstyrelsen i Södermanlands län: Förslaget om återinförande av obligatorisk anmälan om jaktresultat tillstyrkes. Årligen rapporteras 10–20 % av fällda älgar för sent, vilket ger merarbete och osäkerhet beträffande tillförlitligheten i avskjutningsstatistiken.

Länsstyrelsen tillämnar fr. o. m. i år en förenklad rapportrutin innebärande att jaktresultatet endast redovisas i antalet fällda djur på inbetalningskortet för fällavgiften. Det ger betydande rationaliseringsvinster.

Länsstyrelsen i Blekinge län: Som naturvårdsverket antytt skulle ett återinförande av möjligheten att föreskriva om anmälningsskyldighet till länsstyrelsen, oavsett om älg fällts eller inte, ha vissa positiva inslag. Med tanke på den ökade byråkrati förslaget medför bör dock ett genomförande vara knutet till att förslaget om fri kalvjakt inom A-licensområdena införs.

Länsstyrelsen i Kristianstads län: I promemorian föreslås ett återinförande av skyldigheten för licensinnehavare att göra anmälan till länsstyrelsen inte bara om fällda älgar utan också om att älgar inte fällts, detta bl. a. av hänsyn till älgstatistiken. Länsstyrelsen vill dock erinra om att en sådan utvidgad anmälningsskyldighet under den tid den tidigare gällde kritiseras som ett exempel på onödig byråkrati. Man bör därför inte utan mycket starka skäl återinföra denna utvidgade anmälningsskyldighet.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsen avstyrker bestämt ett återinförande av skyldigheten att lämna anmälan även om någon älg inte fällts. En sådan skyldighet skulle med rätta uppfattas som onödig och byråkratisk. Det bör i sammanhanget framhållas att underlåtenhet en att anmäla att älg fällts, medför straffansvar.

Länsstyrelsen i Örebro län: Erfarenheterna från tidigare period (1975–1978) med obligatorisk skyldighet att göra anmälan till länsstyrelsen om utfallet av jakten är att möjligheterna till kontroll ökar i viss mån, men att

naåon minskning av administrationen knappast uppnås. Att behöva anmäla "nollor" upplevdes av många jägare som onödigt byråkratiskt. Länsstyrelsen befarar att förståelsen inte ökat sedan dess.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Länsstyrelsen tillstyrker helt förslaget om obligatorisk anmälan av jaktresultatet utifrån de erfarenheter som årligen erhållits i samband med arbetet med att sammanställa statistiken över älgavskjutningen.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Förslaget om att resultatet av älgjakten på licensområdena skall lämnas även om ingen älg fällts medför mindre administrativt arbete hos länsstyrelsen och tillstyrks.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: För att få en tillförlitlig statistik är det en nödvändighet att bestämmelsen om obligatorisk anmälningsplikt återinförs. I dagens läge finns ingen möjlighet att påminna alla som inte inkommit med anmälan. Detta gör att man aldrig vet när man kan färdigställa statistiken.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Länsstyrelsen välkomnar förslaget om skyldigheten att göra anmälan oavsett utgången av jakten.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Länsstyrelsen säger ja till obligatorisk anmälan om jaktresultatet. Förslaget innebär att hanteringen av avskjutningsstatistiken väsentligt förenklas.

Lantbrukarnas riksförbund och Skogsägarnas riksförbund tillstyrker att anmälan av jaktresultatet i fortsättningen bör vara obligatoriskt med undantag för s. k. kalvjaktsområden.

6 Storlicenser

Skogsstyrelsen: Naturvårdsverket föreslår att älgskötselområden skall kunna registreras. Inom dessa skall älgjakten kunna skötas självständigt under förutsättning att de är tillräckligt stora för att ha en egen älgstam. Skogsstyrelsen är positiv till denna idé men vill poängtera vikten av att minimiarealen för sådana områden verkligen anpassas så att där går att bedriva en meningsfull vård av älgstammen. Det torde innebära att minimistorleken för dessa områden bör vara 3 000–5 000 ha i södra Sverige och 5 000–8 000 ha i norra Sverige istället för den minimiareal på 2 000 ha som anges i naturvårdsverkets förslag.

Inom älgskötselområdena är det nödvändigt att även skogsbrukets företrädare kommer till tals när de biologiska förutsättningarna för älgstammens storlek bedöms och avskjutningen beslutas. Skogsvårdsstyrelserna bör åläggas att årligen redovisa viltskadesituationen på skog så att man får ett underlag för att göra nödvändiga avvägningar vid fastställandet av

riktlinjer för älgstammens reglering. Skogsvårdsstyrelsernas distriktskon-
sulenter bör även stå till förfogande när dessa frågor behandlas.

Prop. 1991/92: 9
Bilaga 5

Domänverket: Naturvårdsverket anser, att man inom s. k. älgskötselområ-
den själv skall kunna bestämma avskjutningen. Domänverket anser detta
intressant och värt att prova under förutsättning, att markägarna ges det
avgörande inflytandet över avskjutningen i ett naturligt samråd med jägar-
na. Minimiarealen för ett älgskötselområde kan generellt vara mindre i
södra och mellersta Sverige än i norra på grund av allmän skillnad i
viltbonitet. Hänsyn bör också tas till om området är välarronderat eller
inte, utan att för den skull några invecklade kriterier ställs upp för minimi-
areal.

En rad frågetecken finns för hur dessa älgskötselområden skall bildas,
hur de skall styras, vilken status de skall ha osv. Om SNV får i uppdrag att
utforma regler för detta, bör markägare- och jägarorganisationer jämte
skogsstyrelsen beredas tillfälle att delta i arbetet med möjlighet till reellt
inflytande.

Om älgskötselområden avlastar länsstyrelserna en del av administratio-
nen kring älgjakten bör detta rimligen också resultera i lägre fällavgifter till
länsstyrelsen inom älgskötselområden. Därigenom skulle bildandet av så-
dana stimuleras.

Länsstyrelsen i Stockholms län: En ny registreringsform, älgskötselområ-
den, föreslås. Detta har länsstyrelsen kommenterat och avstyrkt i yttrandet
över "Skada av vilt".

Länsstyrelsen i Uppsala län: I länet utgör för närvarande mer än hälften av
älgvårdsdistrikten storlicensområden, s. k. kretslicensområden. Enligt
länsstyrelsens mening fungerar dessa områden och områdena i övrigt i
länet mycket bra i den form den statligt reglerade tilldelningen av älg
hittintills har bedrivits. Det finns därför för närvarande inte tillräckliga
skäl att anta att det inte skulle göra så även i fortsättningen. En fortsatt
statligt reglerad tilldelning i de arbets- och medverkansformer som tilläm-
pas för länets vidkommande anser länsstyrelsen som den bästa garantin för
att älgstammen skall komma i balans enligt högt ställda mål.

Länsstyrelsen delar utredningens syn vad gäller möjligheter att etablera
samarbete på frivillighetens väg i s. k. storlicensområden.

Länsstyrelsen anser det däremot inte motiverat att ytterligare en form av
jaktområde, s. k. älgskötselområden införs. Länsstyrelsen avstyrker därför
förslaget i den delen.

Länsstyrelsen i Södermanlands län: Länsstyrelsen ser mycket positivt på
samregistrering till större jaktområden.

Länsstyrelsen tillstyrker att avreglering av jakten får ske inom tillräckligt
stora områden med en egen stam att vårda. Länsstyrelsen avstyrker dock
bestämt att "allmän jakt" blir möjlig inom ett område på 2000 ha och
bedömer att även den nedre gränsen på 3 500 ha, som gäller för flerårsli-

cens i länet, är för låg generellt sett. Lokal anpassning bör ske vid bestämmande av lämplig areal för ett älgskötselområde.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Länsstyrelsen anser inte att förslaget om införandet av älgskötselområden utan några beslut om tilldelning är bra. Förslaget kan sägas innebära att man återinför en slags allmän älgjakt på jaktområden om minst 2 000 ha. Ett område av den föreslagna storleksordningen är alldeles för litet för vård av en egen älgstam. Dessutom skulle samhället förlora möjlighet att styra eventuell önskad avskjutning om viltstammen måste ändras med hänsyn till viltolyckor, skogs- och grödska-
dor. Svårighet skulle kunna uppstå med att bedöma och dra slutsatser av avskjutningsstatistik, utnyttjandegrad m. m. Sättet på vilket jägrna själva hanterar älgstammen inom ett s. k. älgskötselområde skulle även få följdverkan för älgstammen inom angränsande områden etc.

Länsstyrelsen förordar i stället bildandet av frivilliga s. k. storlicensområden och att dessa erhåller rymliga tilldelningar och får stort ansvar för älgvården. I länet finns redan ca 5–6 storlicenser blidade med hittintills goda erfarenheter.

Länsstyrelsen i Jönköpings län: Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om möjligheten att bilda älgskötselområden med fri avskjutning, men vill i sammanhanget understryka vikten av att det sker på frivillig väg. Den föreslagna arealgränsen 2 000 ha är sannolikt för låg och bör höjas till förslagsvis 3 000–5 000 ha.

Skapandet av älgskötselområden utgör dock sannolikt ingen administrativ besparing för länsstyrelsen, eftersom konstruktionen med olika typer av älgjaksområden i sig skapar administration.

Länsstyrelsen i Kalmar län: Verket föreslår att jakträttshavarna inom vad som kallas älgskötselområden själva skall få bestämma hur många älgar som skall fällas. Ett sådant område bör enligt verket ha en areal på minst 2 000 ha. I betänkandet "Skada av vilt" förs ett liknande förslag fram, dock med ett arealkrav för södra Sverige på 3 000–5 000 ha. En minimiareal på 3 000 ha skulle i Kalmar län endast beröra 25 licensområden. För att ett införande av älgskötselområden skall kunna ge några administrativa vinster vill länsstyrelsen understryka att kravet på en viss minimiareal för att få registrera ett sådant område inte får sättas högre än vad naturvårdsverket föreslår.

Länsstyrelsen i Blekinge län: Naturvårdsverkets förslag att områden av viss större storlek skall kunna utgöra älgskötselområden som själva sköter sin älgstam är utan tvekan ett förslag som kan bidra till att förenkla administrationen. För Blekinge läns vidkommande kommer emellertid förslaget i denna del knappast att få någon större effekt med hänsyn till den stora splittring på förhållandevis många små licensområden som råder i länet. Förslaget tillstyrkes dock. Detsamma gäller förslaget om att skapa områden för storlicenser.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsen har i yttrande den 22 november 1990 över betänkandet (SOU 1990:60) "Skada av vilt" framfört synpunkter rörande förslag om älgskötselområden.

Med hänvisning till vad länsstyrelsen anfört i nämnda yttrande avstyrker länsstyrelsen förslaget om älgskötselområden.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Förslaget om en minsta areal om 2 000 ha inom de s. k. älgskötselområdena innebär enligt länsstyrelsens mening en alltför liten areal. Länsstyrelsen förordar i stället en minsta areal av 3 000 – 5 000 ha i enlighet med förslaget i betänkandet "Skada av vilt".

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Älgskötselområden bör i de flesta fall ha en storlek av minst 5 000 ha för att ge möjligheter till en effektiv viltvård på längre sikt.

Länsstyrelsen tillstyrker ett ökat antal s. k. storlicenser som kan ses som ett första steg mot älgskötselområden. De medger ökade möjligheter för jägarna att själva utöva viltvård i ett större område.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Länsstyrelsen är tveksam till förslaget om storlicensområden. Länsstyrelsen vill här hänvisa till de samordningsmöjligheter som finns i nuvarande lagstiftning genom att slå samman marker till lämpliga licensområden liksom genom att bilda ett jaktvårdsområde. Över huvud taget borde utredningen mera kunnat ta fasta på och belysa jaktvårdsområdenas roll för samordningen av den produktionsanpassade älgjakten. Risken är också att ytterligare en administrativ nivå skapas genom storlicensområden.

Länsstyrelsen är tveksam till införande av älgskötselområden. Som länsstyrelsen också anfört i sitt yttrande över remissen "Skada av vilt" (SOU 1990:60) så förefaller det inte realistiskt att man härigenom skulle komma till rätta med skadeproblemen och åstadkomma kontrollerade frilevande älgstammar. Det har redan i dag visat sig vara svårt för jägarna att hålla isär de olika områdestyperna vad gäller jakttider och vilka djur som är tillåtna inom resp. område. Att skapa ytterligare en områdestyp löser inte de praktiska samverkansproblem som finns utan torde tvärtom, liksom när det gäller förslaget till storlicensområden, medföra en ökad byråkratisering. Hur jaktvårdsområdena praktiskt och formellt skall kunna anslutas till älgskötselområden har inte heller berörts.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om älgskötselområden. Dock bör stora krav ställas på dessa områden såväl vad avser storlek som stabilitet. Främst bör jaktvårdsområden och marker med en ägare komma ifråga. Som förutsättning bör gälla att älgskötselplan upprättas.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Storlicensområden har funnits i flera år i Gävleborgs län och erfarenheterna är mycket positiva. Överklagandena har minskat och jaktlagen har snabbt fått en extra tilldelning av den "reservpott" som varje storlicensområde avsätter av länsstyrelsens tilldel-

ning till området. Storlicensområden är ett steg i rätt riktning för att införa älgskötselområden. Någon minimigräns för älgskötselområden bör dock inte fastställas utan bör kunna prövas efter lokala förhållanden från fall till fall.

Prop. 1991/92: 9
Bilaga 5

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: Länsstyrelsen får hänvisa till vad som anförts tidigare i yttrandet angående större licensområden.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Visst intresse har här i länet funnits för s. k. storlicenser men hittills enbart resulterat i ett område om drygt 50 000 ha. Enligt uppgift är ytterligare någon enstaka ansökan om storlicens under förberedelse.

Länsstyrelsen anser att det bör kunna vara möjligt för företrädare för ett antal älgjaktsområden att gå samman om en gemensam licens. En fördel med en storlicens är att man lättare kan styra jakten utifrån älgförekomsten som lokalt kan vara högst varierande. Självfallet skall storlicenser vara helt frivilliga och inte förenade med någon form av tvång.

I sammanhanget bör nämnas att i länet finns omfattande arealer skogsbolagsmarker och bolagens licensområden är ofta mycket stora. Bolagslicenserna i de olika distrikten omfattar arealer från ca 10 000–135 000 ha. De flesta områdena ligger i intervallet 20 000–50 000 ha. I områden i den storleksordningen finns goda möjligheter att planera jakten på ett effektivt sätt och fylla kvoterna, något som tyvärr inte alltid sker.

Frågan om älgskötselområden berörs även i SOU 1990: 60 "Skada av vilt". Förslaget om sådana områden är helt klart intressant. Jägarkåren är i hög grad ansvarskännande och det är både rimligt och lämpligt att ge den ett ökat ansvar inom områden med stabilitet och viss storlek. Storleken på sådana områden är för norra Sverige föreslagen till 5 000 ha. Mycket talar för att den minimiarealen bör vara ännu högre. Områdena bör vara så stora att de ger förutsättningar för en biologiskt riktig beskattning. Områden i den storleken och uppåt utgörs för länets vidkommande i huvudsak av jaktvårdsområden och skogsbolagsmarker. Genom att få frihet att själva bestämma avskjutningens omfattning blir det än mer nödvändigt för förträdarna för sådana älgskötselområden att samråda och samverka med angränsande licensområden i gemensamma angelägenheter.

Från jägarhåll framförs ofta krav på att den bör få ett ökat ansvar för skötseln av älgstammen. Den föreslagna åtgärden tillgodoser de önskemålen.

Förslaget medför emellertid även vissa nackdelar. Det förhållandet att avskjutningens storlek enligt förslaget inte bestäms för vissa områden medför att det inte blir möjligt att få ett begrepp om den sammanlagda tilldelningen. Någon jämförelse mellan antalet tilldelade djur och fällda djur blir inte möjlig i berörda distrikt men inte heller i länet som sådant. Uppföljningsmöjligheterna begränsas också. Från statistisk synpunkt medför föreslagen åtgärd således försämringar, något som måste beaktas i sammanhanget.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Länsstyrelsen hälsar med tillfredsställelse

förslaget om att stimulera jägarna att på frivillig väg slå samman sina marker.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Länsstyrelsen är positiv till förslaget om älgskötselområden. Områdena måste emellertid vara avsevärt större än vad verket föreslår. Områdenas företrädare måste dessutom besitta den kunskap som i dag förutsättes finnas hos länsviltnämnden. Först när älgskötselområdena är av jaktvårds-kretsstorlek är det meningsfullt att från länsstyrelsen delegera beslut om avskjutning. I Norrbottens län förekommer dessutom älgvandringar vilket gör att älgvården måste ses i ett större sammanhang än vad naturvårdsverket uppenbarligen tänkt sig.

Svenska jägareförbundet: Inom många län bedrivs arbetet med storlicenser intensivt. Svenska jägareförbundet har bl. a. tagit fram ett OH-material i frågan. De erfarenheter som hittills vunnits är positiva och intresset från lokalt håll är ökande.

Genom storlicenserna löses i princip alla de administrativa problem som naturvårdsverket tar upp på olika sätt i promemorian. Naturvårdsverket synes emellertid inte fullt införstått med hur storlicenserna fungerar. Med hänvisning inte minst till att storlicenser av något olika slag och inriktning torde komma att bli den framtida älgskötselmodellen i merparten av landet noterar Svenska jägareförbundet med tillfredsställelse att naturvårdsverket inte vill motsätta sig att länsstyrelserna ges möjlighet att även fortsättningsvis besluta om storlicenser.

Svenska jägareförbundet avstyrker därmed naturvårdsverkets förslag om återinförande av allmän älgjakt på jaktområden som "bör vara minst 2000 ha". Ett område av den storleksordningen räcker i vissa delar av landet knappast till en A-licens.

Svenska jägareförbundet förordar i stället att möjlighet till fri avskjutning utan licensprövning medges för områden som visat tillfredsställande stabilitet i sin inriktning att vårda och beskatta älgstammen på ett långsiktigt sätt. De ifrågavarande områdenas storlek kan således komma att variera högst avsevärt inom olika delar av landet. Det bör ankomma på länsstyrelserna att besluta härvidlag. När det gäller vandringsområden är det en nödvändighet att såväl vinter- som sommarlandet ingår i älgskötselområdet.

Frågan om självständiga älgskötselområden är svår och fordrar ingående överväganden inte minst inom renskötselområdet. De speciella problem som följer av jakträttsförhållandena där har över huvud taget inte berörts i promemorian. Särskilt mot bakgrund av de motsättningar angående bl. a. jakten, som förekommer mellan olika befolkningsgrupper i detta område, är det nödvändigt att frågan om fri avskjutning övervägs noga.

Förbundet avser att utveckla ovan redovisade tankegångar i sitt yttrande över betänkandet (SOU 1990: 60) "Skada av vilt".

7 Jakttidens längd

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Skogsstyrelsen: Skogsstyrelsen är mycket positiv till utredningens förslag om förlängd jakttid som bör omfatta hela jakttidsramen. Det finns ingen anledning att med begränsad jakttid, utöver vad som är "biologiskt" motiverat, eller andra administrativa regleringar begränsa jägarnas möjligheter att uppfylla tilldelningen.

Domänverket: Domänverket finner naturvårdsverkets motiv för en lång jakttid väl motiverade. Utöver föreslagen jakttidsram anser domänverket att skyddsjakt bör vara möjligt fr. o. m. den 16 augusti t. o. m. den 28 (29) februari i enlighet med förslag i betänkandet "Skada av vilt". Detta skulle bl. a. ge nya möjligheter att komma till rätta med vandringsproblemen.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Jakttidens längd har länsstyrelsen berört i yttrandet över "Skada av vilt", vartill hänvisas.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Jakttiden för älg kan enligt länsstyrelsens uppfattning i och för sig omfatta en sammanlagd tidsrymd av minst 70 dagar.

Länsstyrelsen är emellertid med hänsyn till det rörliga friluftslivets intressen inte beredd att acceptera att älgjakt utövas tidsperioden oktober månads början och tidsperioden julhelgen – trettondagshelgen. Länsstyrelsen är av den uppfattningen att många människor verkligen upplever rädsla och ogärna vistas i naturen under älgjaktstiden. Även ovisshet om älgjakt bedrivs eller inte avhåller många människor från sådan vistelse. Säkerhetsfrågan kan inte heller negligeras. Varje år dödas eller skadas ett antal människor av vådaskott i samband med älgjakten. De förändringar som vidtas måste utgå från att antalet olycksfall i vart fall inte får öka.

En jakttid på älg under oktober månads början är mindre lämplig i landets södra delar eftersom ett stort antal människor under den tidsperioden är ute i skog och mark för allmän rekreation och för att plocka bär och svamp. Ju större rörligt friluftsliv desto större säkerhetsproblem. Av vikt att påpeka i detta sammanhang är som ett exempel hur hårt domstolarna ser på säkerhetsfrågorna i jaktmål i sådana fall där jägare utan lov lämnat sina jaktpass. Jakt under tidsperioden jul – trettondagshelgen kan inte anses lämplig med hänsyn till det rörliga friluftslivet. Även under vissa andra helger kan det vara motiverat med jaktuppehåll.

Det kan från djurskyddssynpunkt ifrågasättas om jakt är lämplig under januari månad till följd av att djuren ofta kan förorsakas lidande vid jakt på grund av snöförhållanden.

Länsstyrelsen i Södermanlands län tillstyrker förslaget om förlängd jakttid.

Länsstyrelsen i Östergötlands län instämmer i förslaget och tillämpar redan maximal jakttid.

Länsstyrelsen i Kalmar län: Frågan om hur lång jakttiden på älg skall vara

inom Kalmar län har debatterats under en lång rad år. Motståndet mot en lång jakttid har varit stort bland jägarna. Länsstyrelsens beslut om jakttider har regelbundet överklagats. För årets jakt gäller, i enlighet med länsviltnämndens förslag, för fastlandet en jakttid på 50 dagar varav under de 10 sista dagarna endast kalv får fällas. Härtill kommer 14 dagars kalvjakt under januari. Med hänsyn härtill finner länsstyrelsen att det inom Kalmar län inte finns något uttalat önskemål om en så lång jakttid som verket föreslår. Enligt länsstyrelsens mening är den i betänkandet "Skada av vilt" föreslagna jakttiden på 70 dagar tillfyllest för att inom Kalmar län uppnå en urvalsinriktad och lugn jakt.

Länsstyrelsen i Blekinge län: Naturvårdsverkets förslag om längre jakttid ligger väl i linje med tanken om ett ökat ansvar för jägarna. Förslaget tillstyrks därför.

Länsstyrelsen i Hallands län: Naturvårdsverkets förslag till långa jakttider är möjligen positivt från jaktlig synpunkt men medför inte någon nämnvärd rationaliseringsvinst för länsstyrelserna.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsen delar naturvårdsverkets bedömning om fördelarna med lång jakttid. För att öka markägarens möjligheter att skydda sina jordbruksgrödor från viltskador bör älgjakten i enlighet med vad som föreslås i betänkandet "Skada av vilt" ta sin början redan i mitten av augusti.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Enligt länsstyrelsens mening bör inte jakttiden inom de egentliga licensområdena överstiga sjuttio dagar och helst inte utsträckas att omfatta början av oktober eller januari månad påföljande år. Häremot talar hänsynen till det rörliga friluftslivets intressen, vars företrädare i många fall kan se en lång jakttid som en allvarlig inskränkning av allemansrätten. Även ur djurskyddshänseende vore det önskvärt att slippa januarijakt med tanke på det lidande djuren kan orsakas vid eventuell riklig snötillgång. Dryga två månaders jakttid torde i de allra flesta fall vara tillräcklig om jakten är väl planerad.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län tillstyrker förslaget om förlängd jakttid.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Jakttiden bör omfatta hela jakttidsramen (september t. o. m. januari). I synnerhet i de län som drabbats av Tjernobylyolyckan är det viktigt med en lång jakttid eftersom det visat sig att cesiumhalten sjunker ju senare man jagar under perioden. Dessutom ökar möjligheten att skjuta de skadegörande djuren vid skadetillfället under ordinarie jakttid (grödaskador i september och skogsskador i januari) och därmed minskar också länsstyrelsens arbete med ansökningar om skyddsjakt av den orsaken. En maximalt lång jakttid minskar också ansökningarna om förlängd jakttid.

Länsstyrelsen ifrågasätter dock om inte möjlighet att bedriva skyddsjakt efter älg ges redan från den 16 augusti och även under februari månad,

vilket föreslagits i betänkandet av utredningen om ersättning vid vissa viltskador.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: Länsstyrelsen är i princip positiv till långa jakttider för älg. I län med septemberjakt som Västernorrlands län bör således jakttiden i princip kunna omfatta hela jakttidsramen, dvs. tiden september-januari. Undantag bör dock göras för brunsttiden. Vidare bör, med större hänsynstagande till andra intressenter vad gäller tillgängligheten till markerna, dessa i högre grad än som sker kunna hållas fria från älgjakt under de för bär- och svampplockning särskilt intressanta tiderna.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Av bl. a. de i promemorian angivna skälen har länet under mitten och slutet av 1980-talet haft en lång jakttid, t. o. m. januari månad. Skogsskadebilden i länet har på sina håll varit så alarmrande att det varit nödvändigt att få så hög avskjutning som möjligt, vilken åtgärd underlättas av lång jakttid. Jakt under den tiden kan inriktas mot speciellt de skadegörande vandringsälgar. Från jägarhåll mötte åtgärden inledningsvis häftig kritik som dock verkar ha dämpats avsevärt under de allra senaste åren. Länsstyrelsen biträder således verkets syn på värdet av lång jakttid.

Åtgärden har dock den följden att avskjutningsstatistiken försenas och kan bli klar först under senare delen av februari månad. Den statistiken ligger till grund för analyser och förberedelser inför nästkommande jakt. Januarijakt påverkar därför tidpunkten för starten för förberedelsearbetet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Länsstyrelsen säger nej till lång jakttid. Det är viktigt att beslut som rör jaktfrågorna är förankrade hos dem det angår. Länets jägarorganisationer har hittills inte ansökt om förlängd jakttid. Hänsyn måste också tas till renskötselns intressen. Speciellt vid jakt med hund kan renskötselarbetet försvåras. Bestämmelsen om minst 30 dagars jakttid ger länsstyrelsen möjlighet att utöka jakttiden när så erfordras. Helt visst kan det finnas situationer när lång jakttid skulle kunna vara befogad t. ex. vid betesskador på skog. För att kunna utnyttja den längre jakttiden måste emellertid älgar sparas från den egentliga jakten. Med bättre och snabbare beslutsvägar kan beslut fattas tämligen snabbt vid betesskador på skog. Vid betesskador på trädgårdsodlingar har beslut om avskjutning meddelats dagen efter det att ansökan kom till länsstyrelsen. Ansökningar om skyddsjakt i stor omfattning är inte vanliga förekommande.

Lantbrukarnas riksförbund och Skogsägarnas riksförbund tillstyrker förslaget om längre jakttider.

Skogsindustrierna: Förslaget med förlängd jakttid på älg ligger helt i linje med vår uppfattning. Förlängd jakttid ger större valmöjligheter inom jakten och det ger större utrymme för andra jaktformer. Dessutom anser vi att förlängd jakttid är det enda effektiva sättet att lösa problemet med vandringsälgar.

Svenska jägareförbundet: Jägareförbundet instämmer i naturvårdsverkets bedömning att jakttiden för A-licensområden i princip skulle kunna omfatta hela jakttidsramen med undantag av brunsttiden. September- resp. oktoberjakttraditionerna skall dock "respekteras". Det bör emellertid, enligt jägareförbundets mening, även fortsättningsvis ankomma på resp. länsstyrelse att besluta om jakttidens längd liksom om eventuella särbestämmelser – t. ex. "endast kalv" under viss tid.

Svenska samernas riksförbund: Vad gäller tider för licensjakt får riksförbundet peka på att jakt särskilt med drivande hund kan innebära avsevärda olägenheter för renskötselarbetet och ett betydande lidande för de renar som drivs av dessa hundar. Den utvidgning av jakttiden som föreslås kommer att medföra att älgjakt kommer att bedrivas i renarnas vinterbetesmarker långt in över vintern. För Norrbottens län föreslås att länsstyrelsen inom vinterbetesmarkerna (markerna ovanför lappmarksgränsen) får besluta om tid som understiger föreslagna 70 dagar. Motsvarande förslag lämnas dock inte för Jämtlands län och Västerbottens län. Riksförbundet föreslår i första hand att tiden för älgjakten begränsas att gälla september och oktober månader. I andra hand föreslås att föreslagen bestämmelse kompletteras så att angiven tidsram om 70 dagar kan begränsas jämväl i Västerbottens län och Jämtlands län och i Norrbottens län även nedanför lappmarksgränsen i renarnas vinterbetesmarker.

8 Extra tilldelning av älg

Länsstyrelsen i Östergötlands län tillämpar redan den beskrivna principen.

Länsstyrelsen i Blekinge län tillstyrker förslaget.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsen har ingen erinran mot förslaget men anser att en tidigareläggning av älgjakten enligt vad som ovan föreslagits skulle vara effektivare och mindre byråkratiskt.

Länsstyrelsen i Örebro län: Uppfattningen att "tills vidare-licenser" skulle kunna minska administrationen är riktig under förutsättning att mycket stor stabilitet uppnåtts och få förändringar sker från det ena året till det andra. Av rationella skäl meddelas ett gemensamt beslut för varje älgvårdsdistrikt (14 st.). I beslutet anges älgtilldelningen för respektive licensområde (50–100 st.) inom distriktet samt en mängd gemensamma eller separata bestämmelser i övrigt. Att ur detta beslut årligen skilja ut det som skall ändras och meddela nytt beslut är inte rationellt om det inte rör sig om några få data. Efter några år skulle gällande licenser bestå av ett "lapptäcke" av beslut, som det skulle vara svårt att överblicka.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Överskridandet av den årliga tilldelningen bör endast få ske med ett mycket begränsat antal och avräknas från tilldelningen kommande år.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: Tilldelningarna bör, för att minimera arbetet, i största möjliga mån göras schabloniserade på länsstyrelserna. Förslaget avstyrks.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Länsstyrelsen i Jämtlands län: De kvoter som länsstyrelsen fastställer för älgvårdsdistrikten eller delar därav är resultatet av omfattande och noggranna överväganden hos kretsar/avdelningar, länsjaktvårdsföreningen och länsviltnämnden. Berörda organ väger därvid in älgtillgång, stammens utveckling och sammansättning, skadesituationen, m.m. Vid lokala möten får företrädare för registerområdena möjlighet att argumentera för sin sak och redovisa situationen ute i markerna. Från jägarhåll har man sett det som angeläget att länsstyrelsen följer sålunda uppgjorda förslag och inte i onödan gör ändringar. Länsstyrelsens strävan har också varit lyhördhet för jägarnas synpunkter och önskemål.

Önskemål om speciella insatser — i form av s. k. extra tilldelning — bör således vägas in i övervägandena om lämplig tilldelning och det är naturligt att det är på lokalt håll där förslagen tas fram som avvägningarna görs. Inom en hel del älgvårdsdistrikt i länet är också tilldelningen av bl. a. den anledningen differentierad.

Under 1988/89 och 1989/90 års jakt fick företrädare för A-licensområdena under löpande jakt möjlighet att under vissa förutsättningar och inom en viss given ram söka extra tilldelning. På det sättet kunde man med samtidigt lång jakttid anpassa avskjutningen till varierande älgtillgång och skogsskadesituationen. Handläggningen hos länsstyrelsen sköttes på ett smidigt sätt. Möjligheten till extra tilldelning utnyttjades till övervägande delen av små licensområden. Med hänvisning främst till det förhållandet bedömde skogsvårdsstyrelsen för sin del åtgärden vara av tämligen begränsad betydelse från skadesynpunkt. Inför 1990/91 års jakt förelåg ej tillräckligt intresse hos jägarkåren m. fl. för att åtgärden skulle upprepas.

Svenska jägareförbundet: Svenska jägareförbundet tillstyrker i princip naturvårdsverkets förslag, men förutsätter att "extra tilldelning" skall bli ett förhållandevis sällan utnyttjat instrument.

9 Tilldelningsbeslutens giltighetstid

Länsstyrelsen i Södermanlands län: Förslaget om rullande tilldelning tillstyrks. Det bör dock ur effektivitetssynpunkt avse samtliga A-områden.

Länsstyrelsen i Jönköpings län: Länsstyrelsen har i och för sig inget emot att tilldelningsbesluten gäller tills vidare, men någon större minskning av länsstyrelsens administration innebär inte förslaget. Tilldelningsbeslut till sådana jaktområden där tilldelningen anses böra vara densamma år från år skickas visserligen inte ut, men även till sådana områden måste årligen skickas ut blanketter för anmälan om jaktresultat, älgobsblanketter, bestämmer för jakten samt annat material, som normalt bifogas tilldelningsbesluten.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att beslut om tilldelning skall gälla tills vidare.

Naturvårdsverkets synpunkter om hur s. k. överskjutningar skall behandlas kan länsstyrelsen däremot inte dela. Det är olämpligt att medvetet tillskapa otydliga gränser mellan vad som är tillåtet och vad som innebär en överträdelse.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Länsstyrelsen anser att det är positivt med en rullande tilldelning.

Länsstyrelsen i Örebro län: Ett slopande av rätten till överklagning av tilldelningsbeslut innebär inte, som naturvårdsverket påstår, att avsevärda resurser frigörs hos länsstyrelserna. Endast ett tiotal överklagningar har gjorts årligen i Örebro län.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Länsstyrelsen ställer sig positiv till tillsvidarebeslut på föreslaget sätt. I tider med stabil älgstam och små förändringar i avskjutningen måste åtgärden bli resursbesparande.

Skogsindustrierna: Förslaget att tilldelningen skall gälla tills vidare är bra. Det är inte rätt att länsstyrelserna årligen behandlar varje jaktenhet vad gäller tilldelningen.

Svenska jägareförbundet: Svenska jägareförbundet tillstyrker i princip naturvårdsverkets förslag. Förbundet finner emellertid att frågan ytterligare bör behandlas och genomarbetas innan dess det kan utgöra grund för ett regelverk. Bl. a. kan det av principiella skäl vara tveksamt med beslut som gäller "tills vidare". En årlig översyn av tilldelningsprinciper, m. m. kan dessutom vara vitaliserande för älgfrågorna. Avkriminaliseringarna av överskjutningarna får inte heller föras så långt att direkta brott kan sopas under mattan.

10 Överklaganden m. m.

Skogsstyrelsen: Förslaget att avkriminalisera överskridna licenser är positivt. Överskjutningen kan avräknas mot tilldelningen nästkommande år.

Förslaget att tilldelningsbeslut inte får överklagas, utgör ett led i en förenklad administration. Enligt skogsstyrelsen kan detta accepteras, endast under förutsättning att de areella näringarnas intressen får tillräcklig tyngd i de beslut som berör tilldelning.

Domänverket: Avkriminaliseringen av överskjutningar är riktig. En annan närbesläktad, tänkbar principlösning än den av naturvårdsverket föreslagna, är att tillämpa treårslicenser. Domänverket tillstyrker, att beslut om registrering skall kunna överklagas men inte beslut om tilldelning. Genom

enkla regler för A-licenser och B-licenser bör antalet överklagningar kunna minimeras och handläggningen av dessa göras enkel.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Länsstyrelsen i Stockholms län: Avkriminalisering av enstaka överskjutning ställer sig länsstyrelsen positiv till. Möjligheten till avräkning måste dock begränsas, så att urholkning av licensgivningen inte kan sättas i system. Högst bör ett djur kunna avräknas, vilket skall ske påföljande år.

Om rätten till överklagande av länsstyrelsens beslut tas bort torde inga resurser på länsjaktvårdsföreningen i Stockholms län eller på länsstyrelsen påverkas. Några yttranden till överinstansen skulle visserligen inbesparas. Å andra sidan skulle sannolikt i stället nya försök göras med ansökningar hos länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Uppsala län: Hänsynen till främst laglydnad är betydligt mer beaktansvärd än de skäl utredningen anfört för att överskjutningarna skall avkriminaliseras. Länsstyrelsen avstyrker förslaget.

På grund av de skäl utredningen anfört vill länsstyrelsen inte motsätta sig förslaget om att länsstyrelsens beslut om tilldelning i fortsättningen inte skall få överklagas.

Länsstyrelsen i Södermanlands län: Förslaget om överskjutning av tilldelad kvot avstyrkes, då det inte synes vara lagenligt. Även om en rullande tilldelning kommer att tillämpas gäller den för ett jaktår i taget.

Länsstyrelsen anser att varken beslut om tilldelning eller jakttidens längd skall kunna överklagas, men däremot registreringsbeslut.

Länsstyrelsen i Östergötlands län instämmer i förslaget om att slopa rätten att överklaga tilldelningsbeslut.

Länsstyrelsen i Jönköpings län: Förslaget att avkriminalisera överskjutning är positivt. För länsstyrelsen innebär det dock ett merarbete att hålla reda på och ta hänsyn till överskjutningar i samband med tilldelningsbeslut kommande år. Med hjälp av dator torde dock uppgiften kunna lösas utan någon större arbetsinsats. För andra myndigheter som polis och åklagare borde det innebära en betydande arbetsbesparing.

Länsstyrelsen i Blekinge län: Förslaget att tillfälligt få överskrida den årliga tilldelningen bör genomföras.

Den rätt som i dag finns att överklaga länsstyrelsernas tilldelningsbeslut måste, med hänsyn till den stora mängd överklaganden det handlar om och naturvårdsverkets begränsade resurser att verkligen göra en ordentlig omprövning av länsstyrelsernas beslut, anses vara mindre meningsfull. Från rättssäkerhetssynpunkt kan knappast heller några bärande skäl för ett bibehållande av överklagningsrätten anföras. Länsstyrelsen tillstyrker därför förslaget även i denna del.

Länsstyrelsen i Kristianstads län: Enligt promemorian bör beslut att tilldela ett jaktområde visst antal djur som får fällas inte längre få överklagas.

Förbiseenden i detta hänseende kan emellertid undantagsvis förekomma. Enligt länsstyrelsen bör man därför vid ett eventuellt slopande av överklagningsrätten i besluten lämna en uttrycklig erinran om de omprövningsmöjligheter som föreligger enligt förvaltningslagen. Detta är en lämpligare ordning än de i promemorian omnämnda s. k. preliminärbesluten som efter viss tid blir definitiva. Förbiseenden kan ju upptäckas också efter den tidsfrist som därvid anges.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: I punkten 7.3.10 föreslås att de s. k. över-skjutningarna skall avkriminaliseras. Länsstyrelsen instämmer i detta. Den föreslagna ordningen får dock inte medföra att det upplevs som enbart fördelaktigt att göra en överskjutning. Av denna anledning bör det i föreskrifterna som reglerar förfarandet införas en bestämmelse som medför minskad tilldelning efterföljande år. Länsstyrelsen anser dessutom att det för det överskjutande djuret skall utgå en högre fällavgift än för de "tillåtna djuren". Avgiften bör utgå med sådant belopp att det inte upplevs som meningsfullt att göra en avsiktlig överskjutning. Länsstyrelsen finner det angeläget att de s. k. utbytesskjutningarna regleras i samma ordning. Om en över- eller utbytesskjutning har gjorts bör det ställas krav på att en omedelbar anmälan till länsstyrelsen äger rum samt att den förhöjda fällavgiften betalas samtidigt med denna anmälan.

Länsstyrelsen i Hallands län: Rätten att överklaga länsstyrelsens slutliga beslut till naturvårdsverket kan, bl. a. av tidsskäl slopas. Att man för den skull kan frigöra "avsevärda resurser" vid länsstyrelserna som verket skriver är en klar överdrift.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att beslut om tilldelning inte skall kunna överklagas.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Överskridande av tilldelningen bör inte vara kriminaliserad utan avräknas vid nästa års tilldelning.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: En avkriminalisering av oavsiktliga över-skjutningar tillstyrks mot bakgrund av målsättningen att få ner viltstammarna till en acceptabel nivå. Länsstyrelsen är medveten om att detta kan innebära vissa svårigheter men bedömer att fördelar i form av besparingar totalt för samhället överväger.

Länsstyrelsen i Örebro län: Ett slopande av rätten till överklagning av tilldelningsbeslut innebär inte, som naturvårdsverket påstår, att avsevärda resurser frigörs hos länsstyrelserna. Endast ett tiotal överklagningar har gjorts årligen i Örebro län.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Det finns ingen anledning att med utgångspunkt från de överväganden som naturvårdsverket anför avkriminalisera överskjutningarna. Inte minst ur etisk och allmän laglydnadssynpunkt måste en given tilldelning hållas. Noggrannhet och vaksamhet,

vilket bör vara ledstjärnor för all jakt, kräver att tillfredsställande sambandsmöjligheter finns inom jaktlagen för att jaktdeltagarna sinsemellan skall hålla reda på hur många djur återstår att fälla av enligt licensen. Länsstyrelsen kan inte se att naturvårdsverket i sitt förslag angivit några vägande skäl för att frånga dessa principer.

Under hänvisning till vad ovan anges angående s. k. preliminära beslut bör registreringshavarna även i fortsättningen med hänsyn till rättssäkerheten ha möjlighet att överklaga tilldelningsbesluten till naturvårdsverket. Nuvarande tillämpning visar att naturvårdsverket många gånger ansett sig ha skäl att ändra på länsstyrelsens tilldelningsbeslut.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: I konsekvens med att tilldelningen sker på ett mer schablonmässigt sätt bedömer länsstyrelsen att det är riktigt att avkriminalisera överskjutning inom A-områden med tillsvidarettilldelning.

Länsstyrelsen tillstyrker vidare förslaget om borttagande av möjligheten att överklaga länsstyrelsens beslut om tilldelning.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Det verkar vettigt att låta A-licensområdena justera ett eventuellt överskridande av tilldelning vid kommande års jakt. Vid upprepade överskjutningar skall naturligtvis fallet gå till åtal.

Eftersom naturvårdsverket inte har någon lokalkännedom och därför också har sämre möjlighet än länsstyrelsen att avgöra om tilldelningen är riktig ser länsstyrelsen inga hinder mot att slopa möjligheterna till överklagande av tilldelningsbesluten. Möjligheten för licensinnehavare att ytterligare påverka beslutet och få rättelse finns genom användandet av preliminära beslut. Sedan detta system infördes har också antalet besvär minskat väsentligt.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: Länsstyrelsen avstyrker förslaget att tilldelningsbesluten inte skall få överklagas. Från rättssäkerhetssynpunkt är rätten att överklaga myndigheters beslut av stor vikt. Från denna synpunkt kan det dock accepteras att endast länsstyrelsens beslut om tilldelningsnormer för olika delar av länet fick överklagas medan tillämpningsbesluten härtill, för de skilda licensområdena, inte fick överklagas.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Förslaget att avkriminalisera överskjutning verkar förnuftigt. Såvitt länsstyrelsen känner till uppkommer de situationerna inte särskilt ofta. Självfallet bör reglerna inte utformas så att det kan sättas i system att överskrida tilldelningen.

Bedömningen att naturvårdsverkets prövning av tilldelningsbeslut ej är meningsfull är riktigt. Verket har rimligtvis inte mycket att tillföra de ärendena. Det omfattande samråd och den breda beredning som föregår tilldelningsbesluten liksom den rutinerade administration som länsstyrelsen har borgar för en fullgod bedömning och riktig handläggning. Resursbesparingen på den här punkten berör i huvudsak verket, länsstyrelsen däremot ytterst marginellt.

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Länsstyrelsen tillstyrker att rätten att

överklaga tilldelningsbeslut slopas. Visserligen kommer länsstyrelserna övergångsvis att överhopas av "klagoskrivelser" som ökar arbetsbelastningen. Förslaget minskar administrationen hos naturvårdsverket och kanske på sikt även hos länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Länsstyrelsen säger ja till förslaget att länsstyrelsens beslut om tilldelning inte skall få överklagas.

Lantbrukarnas riksförbund och Skogsägarnas riksförbund: Förbunden instämmer i verkets uppfattning att det inte är meningsfullt att behålla nuvarande system med möjlighet till att överklaga tilldelningsbeslut. Beslut, som i grunden berör jakträtten och möjligheten att utöva denna, t. ex. registrering av jaktmark samt jakttidens längd, bör liksom hittills kunna överklagas till regeringen.

Skogsindustrierna: Förslaget att avkriminalisera ett överskridande av tilldelningen är bra. En för hög avskjutning ena året kompenseras med att avskjutningen minskas nästa år.

Det är vidare rätt att tilldelningsbesluten fortsättningsvis inte får överklagas. Detta dock under förutsättning att markägarnas synpunkter kommer till uttryck i besluten.

Svenska jägareförbundet: Naturvårdsverket föreslår att beslut om registrering och jakttidens längd skall kunna överklagas, däremot ej beslut om tilldelning.

Förbundet tillstyrker att beslut om registrering alltför skall kunna överklagas. Däremot finner jägareförbundet att beslut om jakttidens längd är jämförbara med beslut om tilldelning. Vare sig beslut om jakttidens längd eller tilldelningen bör således vara möjliga att överklaga.

11 Älgjakten i Malmöhus län

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Naturvårdsverket har föreslagit att älgjakten i Malmöhus län inte skall följa de regler för älgjakten som avses gälla för landet i övrigt. Verkets förslag innebär att generella älgjaktsområden och B-licensområden skall avskaffas samt att den s. k. fria kalvjakten skall upphöra. I stället skall allmän jakt införas på dessa marker. Länsstyrelsen, som till SNV uttryckt önskemål om att särskilda regler införs för länet, välkomnar det föreslagna systemet.

Länsstyrelsen vill framhålla vikten av att förslaget i ovan nämnd del kan genomföras redan till 1991 års jakt. I annat fall kommer ett omfattande merarbete att krävas för att först registrera om de flesta generella områdena till B-licensområden och därefter att avregistrera områdena.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Om man inför allmän jakt även i övriga landet skulle det naturligtvis medföra en avsevärd förenkling av älgjaktadministrationen för länsstyrelserna.

Svenska jägareförbundet: Naturvårdsverket föreslår av anförda skäl att B-licensområden, generella älgjaktområden och kalvjaktområden avskaffas i Malmöhus län. På de områden som inte är registrerade för A-licens skall allmän jakttid införas.

Prop. 1991/92:9
Bilaga 5

Inom vissa delar av Malmöhus län finns obetingat skäl för den av naturvårdsverket förordade ordningen. Inom andra delar av länet — älgjaktområdena — bör emellertid gälla samma regler för älgjakten som i övriga delar av landet. Hur dessa områden skall utskiljas och anges bör tas upp i samråd mellan länsstyrelsen och Skånska jägarsällskapet.

Vidare skulle avsevärda administrationsvinster stå att göra om älgadministrationen i Malmöhus län överfördes till Kristianstads län, vilket bl. a. föreslagits av länsviltnämnden i Malmöhus län. Svenska jägareförbundet tillstyrker en sådan ordning.

Älgen och skogen

Central nivå

- 1 Älgobsinventeringen utvecklas vidare
- 2 Ansvariga lärare för utbildning/information på länsnivå utses och utbildas
- 3 Skogsstyrelsens skadeinventeringsinstruktion ses över
- 4 Program för skogliga, biotopförbättrande åtgärder tas fram
- 5 Forskningsprogram för älgvandringsområden tas fram
- 6 Nya kretsstadgar tas fram
- 7 Utredning av behovet av ytterligare resurser, ekonomiska och personella avseende forskning, inventeringar och administration

Länsnivå

- 1 Älgobsinventeringarna utförs mer heltäckande
- 2 Älgskötselområden och deras kretstäckning definieras, samarbete mellan kretsar initieras
- 3 Länsvisa älgskötselprogram upprättas
- 4 Bättre avskjutningsrapportering genomförs
- 5 Organ- och tandinsamling införs
- 6 Organisation för bearbetning av insamlat material inrättas
- 7 Lärare utses för att på länsnivå utbilda kretsviltgrupps- och länsvilt-nämndsledamöter
- 8 Älgskötselområdesvisa skadeinventeringar utförs
- 9 Utläggning av provtytor för uppföljning av betesintensiteten
- 10 Länsvisa biotopförbättrande skogsskötselprogram tas fram
- 11 Program för kompletterande flyginventeringar tas fram
- 12 Försök läggs ut i vandringsområden (om aktuellt)

Lokal nivå

- 1 Mer heltäckande älgobsinventering genomförs
- 2 Bättre avskjutningsrapportering genomförs
- 3 Organ- och tandinsamling genomförs
- 4 Kretsviltgruppsledamöter utses
- 5 Kretsviltgruppsledamöter utbildas
- 6 Skadeinventeringar genomförs
- 7 Skadeprovytor utläggs
- 8 Biotopförbättrande åtgärder utförs
- 9 Skogsvårdskonsulenterna utbildas
- 10 Vandringsområdesförsök utförs (om aktuellt)

Utredningens om naturvårdsverket lagförslag

Förslag till

Lag om ändring i jaktlagen (1987:259)

Prop. 1991/92:9

Bilaga 7

Härigenom föreskrivs att 54 § jaktlagen (1987:259) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

54 §

Länsstyrelsens beslut enligt 12 och 33 §§ får överklagas hos *statens* naturvårdsverk. *Naturvårdsverkets* beslut i en överklagad fråga får inte överklagas. *Naturvårdsverkets* beslut i övrigt med anledning av besvärssärendet får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Länsstyrelsens beslut enligt 33 § om registrering av licensområde får överklagas hos kammarrätten. Beslut enligt 12 § samt övriga beslut enligt 33 § får inte överklagas.

Föreskrifter om hur sådana beslut får överklagas som fattas av en myndighet med stöd av ett bemyndigande enligt denna lag meddelas av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

Proposition	3
Propositionens huvudsakliga innehåll	3
Propositionens lagförslag	4
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 augusti 1991	
1 Inledning	6
2 Gällande bestämmelser m. m.	7
2.1 Ersättning för skada av vilt på jordbruksgröda och träd- gårdsodling	7
2.2 Ersättning för skada av vilt på skog	8
2.3 Ersättning för skada av vilt i övriga fall	9
2.4 Älgjakten	9
3 Allmänna överväganden	9
3.1 Utgångspunkterna för mina förslag och överväganden	9
3.2 Målen för jakt- och viltvårdspolitiken	11
3.3 Bättre balans i viltstammarna	14
3.4 Åtgärder för att nå en bättre balans i viltstammarna	18
3.5 Regleringen av jakten efter älg m. m.	28
3.6 Jakten efter dovhjort, kronhjort och rådjur	39
3.7 Arrendators jakträtt	41
3.8 Ersättning för skada av vilt m. m.	42
3.9 Viltskadefonderna och viltskaderegleringsfonden	49
4 Upprättat lagförslag	51
5 Lagrådets hörande	51
6 Hemställan	51
7 Beslut	52
Bilaga 1 Sammanfattning av viltskadeutredningens betänkande .	53
Bilaga 2 Viltskadeutredningens lagförslag	55
Bilaga 3 Sammanställning av remissyttranden över betänkandet .	56
Bilaga 4 Sammanfattning av statens naturvårdsverks prome- moria	196
Bilaga 5 Sammanställning av remissyttranden över promemorian	199
Bilaga 6 Älg/skog-gruppens förslag	273
Bilaga 7 Utredningens om naturvårdsverket lagförslag	274

